

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 465
Παρασκευή
3 Μαΐου 1991
Δρχ. 250

Κυβέρνηση:
από το κακό
στο χειρότερο

Αποκρατικοποίηση
χωρίς κράτος,
ιδιωτικοποίηση
χωρίς ιδιώτες!

ΣΥΝ: ένα βήμα
μπρος, 902 πίσω

Άνοιξη
στον Ελαιώνα

Βόμβες
γιάφκες και
απο-καλύψεις

Μεγάλη δίκη,
μεγάλοι
αυτουργοί

Αποστολή στην
Τσεχοσλοβακία

Και μία
έκπληξη:
παίξτε με την
περεστρόϊκα...

Από εδώ πέρασε ο Σαντάμ

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

ΣΤΟ

ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ

Η πολυθρύλητη «νέα τάξη πραγμάτων» στη Μ. Ανατολή δεν είναι το διαβατήριο για μια νέα ζωή των λαών της περιοχής. Τραγική μαρτυρία γι' αυτό, το αλύτρωτο Κουρδιστάν: η σφαγή του λαού του από τον Σαντάμ Χουσεΐν ήταν αποτέλεσμα του συμβιβασμού των «συμμαχικών» συμφερόντων με το καθεστώς της Βαγδάτης

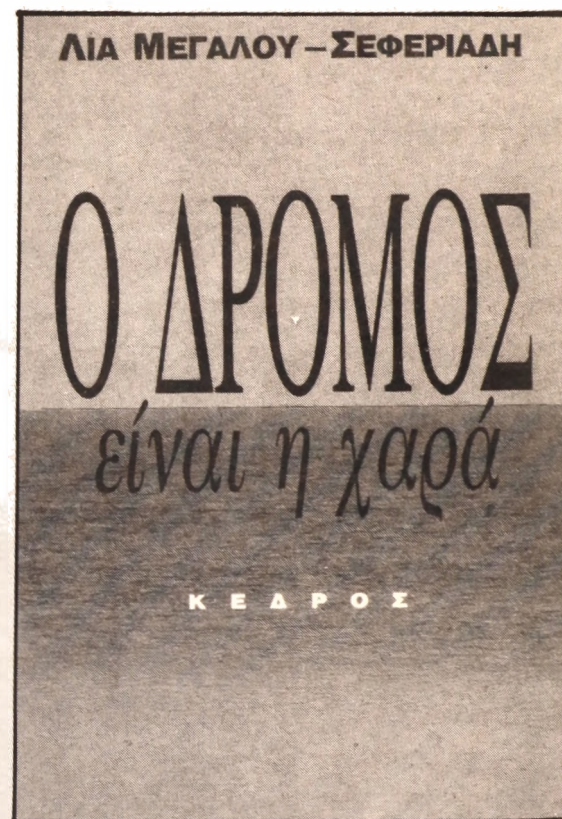
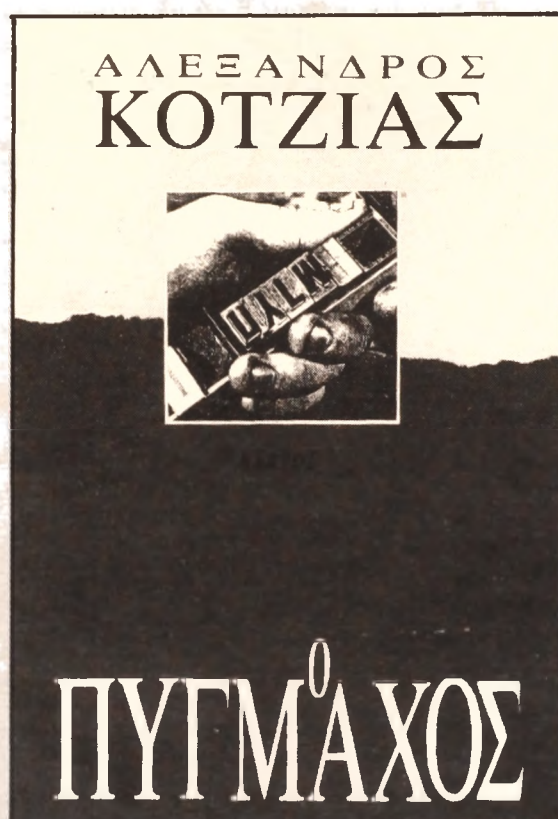
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ: ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Φέτος, που συμπληρώνονται 80 χρόνια από το θάνατο του μεγάλου Σκιαθίτη πεζογράφου μας, ο ΚΕΔΡΟΣ παρουσιάζει, με την επιμέλεια του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου, την Ανθολογία «Με τον τρόπο του Παπαδιαμάντη». Τα χαριτωμένα αφηγήματα της Ανθολογίας, γραμμένα από παλαιότερους (Βάρναλη, Καραγάτση, Λαπαθιώτη) και νεώτερους με το ύφος του Παπαδιαμάντη, αντανakλούν τη μαγεία του κόσμου του και της γραφής του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ: Ο ΠΥΓΜΑΧΟΣ

Η τρίτη νουβέλα της σειράς **ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ** που άρχισε ο συγγραφέας με τον *Ιαγουάρο* και συνέχισε με τη *Μηχανή*.

«Αν έχεις τύχη διάβαινε και ριζικό περπάτει» πιστεύει ο Ελληνικός λαός και ο κλητήρας που αφηγείται τον *Πυγμαχό*. «Κι έτσι που όλα στη ζωή μου έρχονται ανάποδα δεν απομένει για ν' ανταπεξέλθουμε παρά ο προσωπικός μου δυναμισμός – η πυγμαχία –» σε τούτο

έχει καταλήξει ο κακότυχος αφηγητής έπειτα από τίς «διδάχες» ενός δυναμικού δημοσιογράφου στην εφημερίδα όπου κι οι δύο εργάζονται. Και καθώς τις δικές του αναποδιές και αντιξοότητες αφηγείται ο νεαρός απόκληρος της τύχης, στην πραγματικότητα ξετυλίγει, χωρίς να τη λείει και χωρίς να τη γνωρίζει, την κατά πολύ συναρπαστικότερη ιστορία του «διδάχου» του, ενός αυθεντικού *Πυγμαχού*.

ΛΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ: Ο ΔΡΟΜΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΧΑΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μέσα στη δίνη της μικρασιατικής καταστροφής ένα βρέφος φυγαδεύεται, για να βρει καινούργια πατρίδα και οικογένεια σ' ένα νησί του Αιγαίου. Αυτή είναι η Ελένη, μία αγράμματη νησιώτισσα, που κατέχει τη δυσκολότερη απ' όλες τις τέχνες: την τέχνη της ζωής. Το «ιαματικό» αυτό βιβλίο εξιστορεί το βίο της, βίο παράλληλο με εκείνον της νεότερης Ελλάδας.

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 463
Παρασκευή 3 Μαΐου 1991
Δρχ. 250

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
• Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

• Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
• Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ANTI ΣΤΟ ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ

12-19

Ένα δραματικό οδοιπορικό του Χ.Γ.Π. στο ιρανικό και ιρακινό Κουρδιστάν· οι περιοχές που ισοπέδωσε ο Σαντάμ· το ευτελές κόστος της ανθρώπινης ζωής· στο στρατηγείο των Πεσμεργκά: η πολιτική λύση αργεί, το αίτημα της αυτοδιάθεσης γιγαντώνεται.

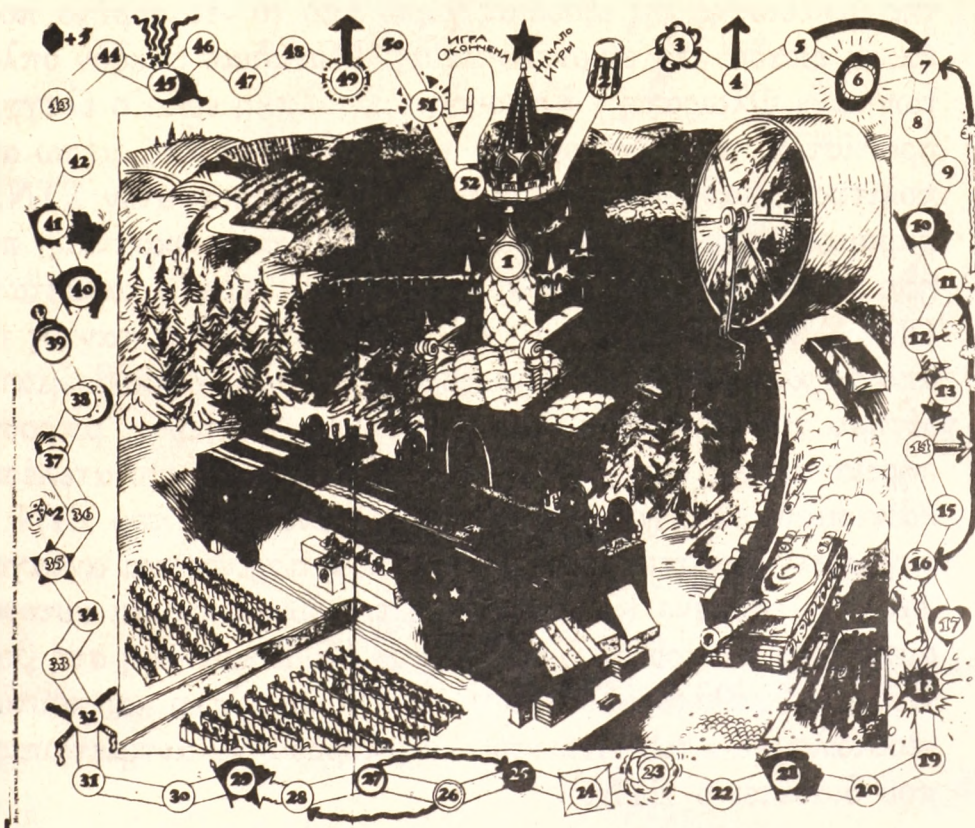
ΕΛΛΑΔΑ: Πολιτικό προσκήνιο

«Κυβέρνηση ιδιωτικοποίησης ή ιδιώτευσης;», αναρωτιέται ο Ρεπόρτερ (σελ. 22). Κι ο Κ. Αντωνάκος, διαπιστώνει: «Όλα πωλούνται, κανείς δεν αγοράζει» (σελ. 24). Στο ΠΑΣΟΚ συνεχίζουν να χύνουν «χροκοδείλια δάκρυα» (σελ. 28) ενώ, στη δίκη, επιφυλάσσονται ως φαίνεται ακόμα πολλές εκπλήξεις (σελ. 26). Στον ΣΥΝ, (σελ. 30), ένα βήμα μπρος, 902 πίσω...

ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ

Ένα παιχνίδι για όλους

33-36

Ξεκίνησε ως σύμβολο ελευθερίας. Σήμερα θυμίζει τις άδειες βιτρίνες των μαγαζιών, τους χαμηλούς μισθούς, τα πολιτικά προβλήματα, τις ουρές μπροστά στα Μακντόναλντ'ς. Όλη η πορεία της Περεστρόϊκα, σε ένα ...επιτραπέζιο παιχνίδι, με ζάρια και πιόνια.

ΠΡΑΓΑ '91
Η Τέτα Παπαδοπούλου
ταξίδεψε στην Πράγα.
είδε από κοντά τα
προβλήματα που
προκύπτουν στη
δημοκρατική
Τσεχοσλοβακία του Β.
Χάβελ και συνομίλησε
με τον πρωθυπουργό της
Τσεχίας Πιερ Πίτχαρτ.
ΣΕΑ. 38-41

MONIMΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 6

Ευρώπη, διάλογος και
«πάλη των τάξεων»...

ANTHΝΩΡ

ANTIΘΕΣΕΙΣ 8

ΘΕΣΕΙΣ 9

Ο Ελαιώνας ανήκει σε όλη
την Αθήνα. Οι πρωτοβουλίες
πολιτών και φορέων για την
ανατροπή των «εμπνεύσεων»
Στ. Μάνου συνεχίζονται.

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Σ' έναν πολύ μακρινό τόπο οι
άνθρωποι τραγουδούν για τις
ελπίδες τους και για ένα
καλύτερο αύριο· στην
Τζαμάικα όλοι θυμούνται τον
Μπομπ Μάρλεϋ σαν τους
συνεπαίρνει ο ρυθμός της
ρέγγε —πότε πέρασαν κιόλας
δέκα χρόνια από το θάνατό
του; Στην Ελλάδα, ο
Μιχάλης Γρηγορίου βαδίζει
τους δικούς του, δύσβατους
μουσικούς δρόμους, ενώ ο
Χ.Γ. Λάζος διάβασε τον
μεταφρασμένο «Οδυσσέα» του
Τζους, από τον Σωκρ.
Καφάσκη και αναρωτιέται:
«Πώς μεταφράζεται η φωνή
της γάτας;»... 51

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: παρακμή και αναγέννηση

ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ χρόνο, τα συμπτώματα μιας οργανικής κρίσης στον πολιτικό χώρο που καταλαμβάνει η Αριστερά, όχι μόνον επισωρεύονται με πυκνούς ρυθμούς, αλλά και καταλαμβάνουν ολοένα και περισσότερες πλευρές της ύπαρξης και της δράσης των κομμάτων της, με πρώτο το ΚΚΕ. Η κρίση αυτή, που προϋπήρχε σε λανθάνουσα μορφή από τα τέλη της δεκαετίας του '70, προσέλαβε ολοένα και καθολικότερο χαρακτήρα και πυκνή επανάληψη την περίοδο μετά την κατάρρευση των ιδεολογικών αναφορών της —κυρίως του ΚΚΕ— δηλαδή των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης.

ΕΝΑΣ πρόσθετος παράγων επιδείνωσης της κρίσης αυτής, ήταν ότι στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης, τουλάχιστον, η ύπαρξη ενός ανταγωνιστικού ριζοσπαστισμού που εκφραζόταν από το ΠΑΣΟΚ και κυριάρχησε στο στρατόπεδο των μη συντηρητικών δυνάμεων, στερούσε από την παραδοσιακή κομμουνιστική αριστερά την ευρεία εκείνη κοινωνική δεξαμενή που θα της εξασφάλιζε μια «κρίσιμη μάζα», απαραίτητη για να ξεπεράσει από αυθεντικότερες θέσεις και με καλύτερους όρους την κρίση της.

ΑΠΟ ΤΗΝ άποψη της θέσης της μέσα στο μεταβαλλόμενο αλλά και ρευστό στην προοπτική του πολιτικό σύστημα, η κρίση της παραδοσιακής κομμουνιστικής Αριστεράς είναι πρωτίστως κρίση προσαρμογής στα νέα μεγέθη που οι κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές δημιουργούν στο επίπεδο των αξιών και στερεοτύπων της συλλογικής συνείδησης. Και αυτή η κρίση προσαρμογής επιδεινώνεται από δύο παράγοντες: πρώτον ότι η δομή και τα περιεχόμενα της καθ' ημάς κομμουνιστικής ιδεολογίας ήσαν έτσι ιστορικά και κοινωνικά διαμορφωμένα που δεν έδιναν τη δυνατότητα στην εκάστοτε ηγεσία, έστω και να αντιμετωπίσει το διάζευγμα εκσυγχρονισμός / καθυστέρηση το οποίο, με τους ελληνικούς έστω τρόπους, έχει τεθεί με οξύτητα, στο θεσμικό και αξιακό επίπεδο του συνολικότερου πολιτικού μας συστήματος· δεύτερον, εξαιτίας του γεγονότος ότι και οι υπόλοιποι πολιτικοί χώροι που συγκροτούν τον «δεξιό» και τον «μεσαίο» τόπο του κομματικού συστήματος (η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ), χαρακτηρίζονται από την ίδια αν όχι και χειρότερη —λόγω και της αδράνειας που συνεπάγεται το ισχυρότατο και ανθεκτικό διπολικό σύστημα— ανικανότητα ανανέωσης και εκσυγχρονισμού.

ΤΟ 13ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ του ΚΚΕ παρουσίασε με ενάργεια την εικόνα ενός κόμματος το οποίο είναι χωρισμένο σε «δύο κόσμους» χωρίς να διαφαίνεται κάποια πιθανή επανάκτηση μιας στοιχειώδους συνοχής, δεδομένου ότι οι κώδικες που εξασφαλίζουν την μέχρι τώρα «ενότητα» έχουν αποδιαρθρωθεί και δεν υπάρχει τρόπος από κοινού ορισμού νέων. Παράλληλα προς αυτόν τον διχασμό στους κόλπους του ΚΚΕ, διακυβεύεται πλέον η ύπαρξη όλης της Αριστεράς, δεδομένου ότι οι ενδοκομμουνιστικές διαιρετικές τομές έχουν αρχίσει να βρίσκουν λειτουργικές αντιστοιχίες και στο εσωτερικό του Συνασπισμού. Η ΛΟΓΙΚΗ της πλειοψηφούσας ηγετικής ομάδας του ΚΚΕ, κατατείνει στην εξυπηρέτηση της εμπέδωσης της εξουσίας γύρω από το νέο πυρήνα που συγκροτούν η κ. Παπαρήγα και οι οπαδοί της εικονολατρίας. Μοναδικό σχεδόν όπλο που διαθέτουν οι κληρονόμοι των κ.κ. Φλωράκη - Καλούδη - Τσολάκη είναι ο έλεγχος του μηχανισμού —και, πρωτίστως, του οικονομικού του σκέλους— και, μέσω αυτού, η χειραγώγηση όλης της πολιτικής διαδικασίας τόσο στο ΚΚΕ όσο και στον ΣΥΝ, προκειμένου να μην υπάρξει η παραμικρότερη αμφισβήτηση της νέας γραφειοκρατίας, πόσο μάλλον που αυτή βρίσκεται ήδη σε μια κληροδοτημένη και αναπαραγόμενη κατάσταση οργανικής κρίσης.

ΟΜΩΣ, κάθε άλλο παρά έχει παιχθεί άπαξ διά παντός το παιχνίδι της Αριστεράς. Πέρα από τα κοινωνικά, ιδεολογικά και πολιτικά διακυβεύματα που θέτουν με σαφήνεια το αίτημα της παρουσίας μιας σύγχρονης Αριστεράς, μπροστά στην αδόκιμη και ατυχή πορεία του εγχώριου νεοφιλελευθερισμού και στο ατελέσφορο του δημοκρατικού λαϊκισμού, υπάρχουν περιθώρια για ανάπτυξη του ΣΥΝ· και αυτό γιατί, ήδη, ο ΣΥΝ συγκροτεί μια υποσχετική δύναμη, αντίρροπη και ανταγωνιστική προς το χειμαζόμενο και τελματωμένο ΚΚΕ, με δική της δυναμική και αυτονομία. Ένα πρώτο δείγμα γι' αυτό ήταν η παρθενική ομιλία της Μ. Δαμανάκη στη βουλή την περασμένη Παρασκευή. Και είναι μάλλον αδύνατο η στρουθοκαμηλική και κουτοπόνηρη συμπεριφορά των νεοσταλινικών του Περισσού να μπορέσει να αντιμετωπίσει τη δυναμική του καινούριου που διαθέτει ο ΣΥΝ.

ΕΚΤΟΣ ΑΠ' ΤΟ ΝΑ
ΦΥΛΑΣ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ
ΑΛΕΚΑ ΜΟΥ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟ
ΠΑΡΑΒΙΑΖΕΙΣ ΚΙΟΛΑΣ...

ΔΙΑ
ΧΕΙΡΟΣ
ΜΑΪΛΙ

ΚΑΤΑΛΑΒΑ ΚΥΡΙΕ...
Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΟΥ, ΜΕΣΑ
ΣΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΟΥ...

Ευρώπη, διάλογος και «πάλη των τάξεων»...

ΜΕ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ, διακηρύξεις, ανακοινώσεις (της ΓΣΕΕ, αλλά και των πολιτικών κομμάτων) γιορτάστηκε και η φετινή Πρωτομαγιά. Ξεχώρισε, ίσως, το μήνυμα της εκτελεστικής επιτροπής του Συνασπισμού (με αναφορά στα «νέα μεγάλα προβλήματα που θέτει η ευρωπαϊκή ενοποίηση»), ενώ ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ, Λάμπρος Κανελλόπουλος, σε συνέντευξή του στον «Λόγο» αισθάνθηκε την ανάγκη να διευκρινίσει ότι η διετής συμφωνία που υπέγραψε η ΓΣΕΕ με τις εργοδοτικές οργανώσεις δεν είναι ούτε «εργασιακή ειρήνη», ούτε «νίκη του συνδικαλιστικού κινήματος», ούτε «συναινετικός συμβιβασμός», αλλά απλώς μια «θεσμική διαδικασία που στηρίζεται στον διάλογο».

(Ο Α. Κανελλόπουλος απαντούσε στην τρέχουσα αντίληψη του «αυριανισμού» —την οποία ασπάζεται και ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ— σύμφωνα με την οποία κάθε «διάλογος» με την κυβέρνηση ή με τον ΣΕΒ ή με οποιαδήποτε άλλη εργοδοτική οργάνωση, αποτελεί κάτι σαν «έγκλημα καθοσιώσεως»).

ΑΛΛΑ ΟΙ σχέσεις της χώρας με την Ευρώπη, καθώς οδεύει προς την ενοποίησή της, ήταν ένα από τα θέματα που απασχόλησαν την πολιτική ηγεσία και την ελληνική κοινή γνώμη, στο δεκαπενθήμερο αυτό. Πρώτη λαβή έδωσε η ομιλία του προέδρου της Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλή, στο πανεπιστήμιο Αθηνών, κατά την ανακήρυξή του σε επίτιμο διδάκτορα της Σχολής νομικών, οικονομικών και πολιτικών επιστημών. Η Ευρώπη —είπε— μας βοήθησε. Αν μη τι άλλο, εισπράξαμε, στη δεκαετία 1981-90, πάνω από 18 δισεκατομμύρια δολάρια. Μας έβγαλε από την «αιώνια μοναξιά μας», μας έδωσε τη δυνατότητα να θέσουμε σκοπούς (στόχους) «μακράς πνοής»... Παρά ταύτα —συνέχισε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας— όχι μόνο δεν αξιο-

ποίησαμε τη δεκαετία ένταξής μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αλλά, με τη συμπεριφορά μας «κινδυνεύουμε ήδη να βρεθούμε στο περιθώριο της Ενωμένης Ευρώπης, με οδυνηρές πολιτικές και οικονομικές συνέπειες για τη χώρα μας»...

ΑΝΑΛΟΓΗ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ —αν και από άλλη αφετηρία— έκανε και η Μαρία Δαμανάκη, κατά την παρθενική ομιλία της στη Βουλή, με την ιδιότητα της προέδρου του Συνασπισμού: *Η Ελλάδα —είπε— βρίσκεται σε παρακμή... Η Ελλάδα ωθείται στην περιφέρεια και, ίσως αύριο, στο περιθώριο της Ευρώπης...* Μια τρίτη επισήμανση —σε επίπεδο συνδικαλισμού και υπό μορφή ερωτημάτων— έγινε από τον Δημήτρη Χατζησωκράτη (της ΓΣΕΕ), με άρθρο του στην «Αυγή»: *Σε έναν κόσμο που αλλάζει, σε έναν συνδικαλισμό που αλλάζει, το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα θα πρέπει να έρθει σε επαφή με τον ρόλο, τις ανησυχίες και τις προτάσεις των ιδίων των ευρωπαϊκών συνδικάτων.*

ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ; Στην ομιλία του προέδρου της Δημοκρατίας αντέδρασε, την επομένη, σύσσωμος σχεδόν ο φιλοπασοκικός Τύπος. Και αντέδρασε για δυο βασικούς λόγους: Πρώτον, ο Πρόεδρος διότι μίλησε για «μη αξιοποίηση» των δυνατοτήτων της δεκαετίας 1981-90. Και είναι κοινός τόπος ότι στη δεκαετία αυτή, δέσποσαν οι παλινωδίες, οι λεονταρισμοί και τα ήξεις-αφήξεις του προέδρου του ΠΑΣΟΚ απέναντι στο «ιστορικό γεγονός» της ένταξης. Και, δεύτερο, διότι οι «παραινέσεις» του προέδρου της Δημοκρατίας, «για να μη βρεθούμε στο περιθώριο της Ενωμένης Ευρώπης» (έξαρση εθνική, όχι πολιτικές οξύτητες, κλπ.) απείχαν από το κλίμα που θέλει να καλλιεργήσει σήμερα το ΠΑΣΟΚ. Όταν ζητείς «εδώ και τώρα εκλογές», έπεται ότι έννοιες όπως ο διάλογος, η κοινή προσπάθεια, η κάποιας μορφής συναίνεση δεν έχουν θέση στον εθνικό και πολιτικό μας βίο. Αποτέλεσμα: ο φιλοπασοκικός Τύπος να εμφανίσει την ομιλία Καραμανλή ως ...«κήρυγμα πόλωσης» και προώθηση της «όξυνσης»!

★ ★ ★

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ, όμως, είχαμε και στην ομιλία της Μαρίας Δαμανάκη, στη Βουλή. Πριν απ' όλα, από μέρους του πρωθυπου-

γού κ. Κ. Μητσοτάκη: Τι είναι αυτά που λέτε, αγαπητή κυρία πρόεδρε του Συνασπισμού, ότι, δηλαδή, η χώρα βρίσκεται σε παρακμή και ότι, ενδέχεται να βρεθούμε, ξαφνικά, στο «περιθώριο της Ευρώπης»; Δεν αντελήφθητε ότι η κυβέρνησή μας απεκατέστησε το κύρος της χώρας «διεθνώς» και ότι η Ευρώπη, δηλαδή η ΕΟΚ, μας παραχώρησε ένα σημαντικό δάνειο; Επιτέλους, τι άλλο θέλετε να κάνουμε; Αν, αντί του Μητσοτάκη, ήταν πρωθυπουργός της Ελλάδας ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, πιστεύετε ότι «το Λαύριο θα ήταν καλύτερο»;...

ΑΛΛΑ δεν ήταν μόνο οι αντιδράσεις του κ. Μητσοτάκη... Στην ομιλία της Μαρίας Δαμανάκη αντέδρασαν και δυο από τους παλαιολιθικούς του ΚΚΕ, οι Στ. Κόρακας και Μ. Μαΐλης, υπέρμαχοι της «ιδεολογικής καθαρότητας». Διαφώνησαν, εν πρώτοις, με την ευρωπαϊκή διάσταση που έδωσε η πρόεδρος του ΣΥΝ στην ομιλία της. (Είπαμε να εγκαταλείψουμε εκείνη τη φιλολογία περί «λάγκου των λεόντων» κλπ., αλλά όχι και να υποβάλλουμε πέντε συγκεκριμένες προτάσεις, με άξονα την Ευρώπη!...). Αλλά πρόσεξαν και κάτι άλλο ο Κόρακας και Μαΐλης: Ότι από την ομιλία της Μ.Δ. έλειπε (ή, έστω, δεν ήταν επαρκώς τονισμένο) το «ταξικό στοιχείο»! Καχωρίς την «πάλη των τάξεων», αυτός ο τόπος δεν μπορεί να δει «Θεού πρόσωπο»...

ΚΑΙ Η Αλέκα Παπαρήγα; Αλήθεια ποια η γνώμη της γραμματέα του ΚΚΕ για την ομιλία της Μαρίας Δαμανάκη; Δυστυχώς δεν είχε την ευκαιρία να την παρακολουθήσει από την τηλεόραση. Αλλά ούτε τον καιρό να διαβάσει το κείμενο από τις εφημερίδες. Έτσι είπε. (Και κάποιοι παρατήρησαν ότι η «τοποθέτηση αυτή της Αλέκας» ήταν χειρότερη από την κριτική του όποιου βροντόσαυρου). Η «Αλέκα», όμως, είχε τον καιρό να διαβάσει τους λόγους για τους οποίους παραιτήθηκε λ.χ. από τον '902 ο διευθυντής του σταθμού Τριαντάφυλλος Δραβαλιάρης, για να τους ανασκευάσει. Ο Τ.Δ. είπε η παραίτησή του έχει «αυθεντικό πολιτικό χαρακτήρα». Η Α.Π. εξήγησε ότι η παραίτηση οφείλεται απλώς στο γεγονός ότι το ΚΚΕ έκανε «ορισμένες αναγκαίες περικοπές στην επιχορήγηση του '902» —περικοπές που δυσκόλευαν τη δουλειά του Τ.Δ. Συνεπώς, όλα τα άλλα —περί επεμβάσεων, περί... περί...» είναι εκ του πονη-

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ 902 ΕΓΙΝΕ ΓΙΑ ΚΑΘΑΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ!.. ΛΙΓΟΣΤΕΥΟΥΝ ΟΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ

ρού. Κατά τα άλλα, κανένα σύννεφο δεν κιάζει τις σχέσεις της Αλέκας Παπαρήγα με τη Μαρία Δαμανάκη. Όσο κι αν η δημοτικότητα της Μ.Δ., μεταξύ των οπαδών του ΣΥΝ, ξεπερνά το 75%, έναντι 17,07% της Αλέκας Παπαρήγα.

ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ είναι από τις δημοσκοπήσεις της «ΔΗΜΕΛ» (που δημοσιεύθηκαν στην «Ελευθεροτυπία»), με δείγμα 800 άτομα, στην περιοχή της Αθήνας και του Πειραιά και ορισμένες από αυτές τροφοδότησαν σχόλια επί σχολίων! Στην ερώτηση λ.χ., «ποιον θα προτιμούσατε για αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, στην περίπτωση που, για οποιοδήποτε λόγο, αποχωρούσε ο κ. Μητσοτάκης από την ηγεσία του κόμματος», προηγούνται στις προτιμήσεις των κατοίκων της περιοχής της πρωτεύουσας —ανεξάρτητα από πολιτική τοποθέτηση— οι Μ. Έβερτ (με ποσοστό 29,36%), ο Α. Σαμαράς (15,64%) και Γ. Σουφλιάς (11,25%). Για τους οπαδούς, ωστόσο, του ΣΥΝ, πρώτος σε προτιμήσεις έρχεται ο Γ. Σουφλιάς (17,89%) με δεύτερο τον Μ. Έβερτ (14,63%).

ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗ ερώτηση για αρχηγό του ΠΑΣΟΚ, πρώτος στις προτιμήσεις των κατοίκων της περιοχής της πρωτεύουσας —ανεξάρτητα από πολιτική τοποθέτηση— έρχεται ο Γ. Γεννηματάς (32,42%), με

δεύτερο τον Κ. Σημίτη (25,16%). Ωστόσο, μεταξύ των οπαδών του ΠΑΣΟΚ, ο Γ. Γεννηματάς συγκεντρώνει το 48,16% έναντι 16,33% του Κ. Σημίτη, ενώ μεταξύ των οπαδών της ΝΔ η προτίμηση πάει στον Κ. Σημίτη (33,87%), έναντι 21,77% στον Γεννηματά. Και μια παρατήρηση: Τόσο ο Γ. Γεννηματάς, όσο και ο Κ. Σημίτης δεν έχουν «ειδικούς δεσμούς» με το συγκρότημα των Κουρήδων —πράγμα που, για ορισμένους σχολιαστές, αποτελεί καλό οίονο.

★ ★ ★

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, συνεχίστηκε η παρέλαση μαρτύρων από το ειδικό δικαστήριο, ενώ, ως τη στιγμή που σύρονται οι γραμμές αυτές, εκκρεμεί πάντοτε η «κατ' αντιπαράσταση» εξέταση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας κ. Δημ. Χαλικιά με τον ελεγκτή κ. Ι. Στρατάκη. Αυτό δεν εμπόδισε, ωστόσο, τον κ. Χαλικιά να αναγνώσει την έκθεσή του, στη γενική συνέλευση των μετόχων της Τράπεζας της Ελλάδας, την περασμένη Δευτέρα, και να αποστασιοποιηθεί από την «αισιοδοξία» που διακρίνει τον κ. Μητσοτάκη, σε ό,τι αφορά τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά, ο πρωθυπουργός κ.

Μητσοτάκης, μιλώντας, την ίδια μέρα, στην Ένωση ανταποκριτών ξένου Τύπου έπλεξε το εγκώμιο του κ. Χαλικιά προσθέτοντας ότι αν κάτι προκύψει εις βάρος του, από τη δίκη στο ειδικό δικαστήριο, η κυβέρνηση θα επανεκτιμήσει τη θέση της.

★ ★ ★

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, ο πρωθυπουργός, μιλώντας στους ξένους ανταποκριτές, ανακοίνωσε πολλά και διάφορα: Ότι θα υπάρξει, λ.χ., «όριο ετών» για την παροχή δωρεάν παιδείας (έτσι θα εκλείψει, είπε, και το φαινόμενο του «αιώνιου φοιτητή»), ότι αρχίζει το «εξάμηνο των ιδιωτικοποιήσεων», ότι η τιμή της βενζίνης θα μειωθεί (αλλά λιγότερο από το κανονικό...), ότι ενισχύεται η χρηματοδότηση των μεγάλων έργων και ότι η Ελλάδα δεν θα είχε καμιά αντίρρηση να συνομολογηθεί «σύμφωνο φιλίας και μη επιθέσεως» μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας —όπως προτείνει η υποεπιτροπή εξωτερικών υποθέσεων της Αμερικανικής Βουλής. (Η πρόταση έχει ελάχιστες πιθανότητες να γίνει δεκτή από τον Μπους ή τον Μπέηκερ, αφού θα ήταν «τερατώδες» δυο χώρες που ανήκουν στο ΝΑΤΟ να υπογράψουν σύμφωνο «μη επιθέσεως»).

ΟΣΟ ΓΙΑ το Κυπριακό, δεν προέκυψαν, μέσα στο δεκαπενθήμερο, οποιαδήποτε νέα στοιχεία, σε σχέση με την «ουσία» της κινητικότητάς του. Υπάρχει μόνο μια θεωρητική δήλωση του κ. Μητσοτάκη, σύμφωνα με την οποία είναι προτιμότερο το «όμως κινείται», από την καθήλωση και το βάλτωμα.

ΕΝΑ ΑΛΛΟ στοιχείο του δεκαπενθημέρου ήταν οι αποκαλύψεις για την εμπλοκή σειράς Παλαιστίνιων (φοιτητών και «φοιτητών») σε τρομοκρατικές οργανώσεις, με αιωρούμενα ερωτηματικά ως προς τις διασυνδέσεις τους με «ελληνικές» τρομοκρατικές οργανώσεις και ειδικότερα, με την «17N». Οι συλλήψεις που έγιναν και η εξαθρόνηση (όπως πιστεύεται) του «αραβικού τρομοκρατικού δικτύου» καταγράφεται ως επιτυχία —η πρώτη άλλωστε— των ελληνικών καταδιωκτικών αρχών. Ωστόσο τίποτε δεν πείθει ότι η επιτυχία αυτή θα οδηγήσει και στην αντιμετώπιση της εγχώριας τρομοκρατίας που, επί 16 χρόνια, δρα ανενόχλητη στη χώρα, με αποτέλεσμα να διαταράσσει (όπως συνέβη σε αρκετές περιπτώσεις) ακόμα και τις σχέσεις ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα. Και αυτό, παρά το γεγονός ότι η καταδίκη των τρομοκρατών δολοφόνων είναι καθολική.

ΑΝΤΗΝΩΡ

Τρομοκρατικές ιστορίες

Φαίνεται πως ένας θεός, ο θεός της τύχης, με εφιαλτικό πρόσωπο όμως, είναι ό,τι σώζει την τιμή της ΕΛΑΣ και του Υπουργείου Δημ. Τάξης στον «αντιτρομοκρατικό αγώνα». Είναι η δεύτερη φορά μέσα σε πέντε μήνες που η εκρηκτική ύλη σκάει σε χέρια αυτοργού —η πρώτη ήταν στον Μαζοκόπο η δεύτερη στον Παλαιστίνιο Χασικέχ— κι έτσι οι διωκτικές αρχές μπορούν να μιλάνε για... έργο, ο δε Πρωθυπουργός της χώρας για «κάποια άκρη». Κι όχι μόνον αυτό: ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης συναίνεσε ότι πράγματι βρίσκεται «κάποιο νήμα» στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, προς ανακούφιση του πρωθυπουργού, ο οποίος, μετά τις μεγάλες «επιτυχίες» που έφερε ο αντιτρομοκρατικός νόμος, είχε ανάγκη από έναν καλό λόγο (πόσο μάλλον όταν αυτός που λέει τον καλό λόγο είναι και καλός φίλος με τον πρόσφατο «συνεργάτη» της ΝΔ Γιάσερ Αραφάτ...).

Πέρα όμως αυτής της κωμικοτραγικής αποδοτικότητας των «αντιτρομοκρατικών» υπηρεσιών, υπάρχουν πολλά σοβαρά που θα πρέπει να αποτελέσουν ζητήματα και σημεία διαλόγου, ερωτήσεων, κριτικής. Γι' άλλη μια φορά, γύρω από το αίμα της Πάτρας, στήθηκε ένα παιχνίδι με την κοινή γνώμη που κάθε άλλο παρά νομιμοποιημένο ήταν. Όπως και στην περίπτωση της «γιάφκας Μαζοκόπου», επί δύο βδομάδες η φαντασία των αστυνομικών συντακτών, η λογική του εκδοτικού κέρδους και η εκμετάλλευση για εσωτερικούς παραταξιακούς σκοπούς του μαχελιού της Πάτρας ήρθαν και ταίριασαν με τη διασπορά ανεξέλεγκτων «πληροφοριών» από ανεξέλεγκτες πηγές των «συνήθως γνωστών» αρχών ασφαλείας.

Είχε αρχίσει να γίνεται πιστευτό ότι... «λίγο ακόμα» και θα εξαρθρωνόταν το πολυπλόκαμο δεκαπενταετές δίκτυο της 17N, του ΕΛΑ, κτλ.

Με σωστά μετρημένη δοσολογία «πληροφοριών», «εκτιμήσεων», «στοιχείων», «ευρημάτων», «συνδυασμών», κτλ., το κοινό παρακολούθησε για πολλοστή φορά τον τρόπο με τον οποίο τίθεται σε λειτουργία ένας φαντασιακός μηχανισμός «ανίχνευσης» και, στη συνέχεια, «εντοπισμού» και «περικύκλωσης» των «εγχώριων τρομοκρατών» μέσα από τις διασυνδέσεις τους με τη διεθνή «τρομοκρατία». Είναι ένας μηχανισμός που υπηρετεί δύο στόχους: την απόσπαση της συγκατάθεσης του κοινού στη δραστηριότητα των «διωκτικών αρχών», και τη νομιμοποίηση των τελευταίων στο καθεστώς της αδιαφάνειας και της στεγανότητας. Και οι δύο αυτοί στόχοι, στο βαθμό που επιτυγχάνονται, συμβάλλουν στην κατοχύρωση του «απαραίτητου» βαθμού αυτονομίας των κατασταλτικών μηχανισμών από τις ρυθμίσεις του κράτους δικαίου.

Στο τέλος, βέβαια, μάθαμε πως η ομάδα που εξαρθρώθηκε αφορούσε κυρίως σε μια ιστορία... παλαιστινιακού ενδιαφέροντος, χωρίς προεκτάσεις στη γηγενή έξαρση της ένοπλης βίας. Στοιχειώδης ευαισθησία, όμως, για τους νεκρούς της Πάτρας, αν όχι η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι για πρώτη φορά θρηνήσαμε τόσους νεκρούς (από λάθος, όπως λέει, τελικά, ο κ. Βασιλειάδης...), θα επέβαλαν μια σοβαρότερη, λιγότερο παραμυθατζιδικη αντιμετώπιση του συμβάντος.

Από ποιον όμως να ζητηθεί αυτή η ευαισθησία και η σοβαρότητα; Όλοι όσοι λειτούργησαν γι' άλλη μια φορά με τη συνταγή του κυνηγού των μαγισσών, ούτε καν αντιλαμβάνονται ότι με την «φαντασία» που διαθέτουν, θα περιμένουν πάλι νεκρούς για να παρουσιάσουν «έργο».

Διάλογος κουφών;

Τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο υπουργός Παιδείας κ. Σουφλιάς σχετικά με την ανταπόκριση διδασκόντων και διδασκόμενων στη δημοτική και μέση εκπαίδευση (οι γονείς πού είναι;), στο ερωτηματολόγιο του υπουργείου, ανακαλούν λίγο πολύ τη στάση των παραγόντων αυτών απέναντι στην κρίση της Παιδείας και στις προθέσεις του υπουργείου.

Οι διδασκόμενοι δεν ακολουθήσαν τις φαινές και πύρινες ιδέες ορισμένων θερμοκέφαλων διδασκόντων που έθεσαν στο πυρ το ερωτηματολόγιο, πράξη αχαρκτήριστη ολοκληρωτικής έμπνευσης και απάντησαν σε μεγάλο ποσοστό, θέλοντας προφανώς να καταγράψουν τις ανησυχίες και τις απόψεις τους επί της ουσίας με τον πιο έκδηλο τρόπο, μετά τις μαζικές κινητοποιήσεις τους πριν από λίγους μήνες.

Οι απαντήσεις βέβαια θα κωδικοποιηθούν και θα τύχουν επεξεργασίας ώστε να υπάρξει —εύχεται κανείς τελικά— μια πιο έγκυρη χαρτογράφηση της κατάστασης που επικρατεί και των απόψεων για το παρόν και το μέλλον της Παιδείας.

Ωστόσο, η Πολιτεία δεν μπορεί να καταργήσει την ευθύνη που έχει στηριζόμενη σε τυχόν πλειοψηφικές απόψεις και χρησιμοποιώντας τες σαν άλλοθι. Αν δηλαδή οι μαθητές ή οι γονείς δεν θέλουν τη μουσική ή

τις ξένες γλώσσες ή τα αρχαία ελληνικά δεν πρέπει να διδάσκονται τα μαθήματα αυτά. Παράδειγμα φέρουμε και περιμένουμε την επεξεργασία του ερωτηματολογίου που ίσως μαρτυρήσει ορισμένες εκπλήξεις. Αλλά εκ προοιμίου ας εκφράσουμε την αισιοδοξία μας ότι όλοι οι φορείς και παράγοντες της Παιδείας θέλουν την πραγματική της αναβάθμιση που συνεπάγεται κόπους και ευθύνη από όλους. Για να μην πέσουμε σε διάλογο κουφών. **K.B.**

Δεινοσαύρων επιρροή

Τα όσα ο «μέσος πολίτης» διαπιστώνει καθημερινά για τη κρίση θεσμών, αξιών και προσώπων του δημόσιου βίου, τεκμηριώνονται από την απτή εμπειρία την οποία αποκομίζει κάθε φορά που η προσωπικότητα του ζωή εφάπτεται του πολιτικού συστήματος. Κάποιες φορές, η εμπειρία του αυτή επαληθεύεται και από έρευνες σε επίπεδο κοινής γνώμης.

Στην τελευταία τέτοια έρευνα που έγινε για λογαριασμό της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», ένα κεντρικό ερώτημα αφορούσε στην αντικατάσταση των αρχηγών της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ κατά το παράδειγμα της αλλαγής ηγεσίας στον ΣΥΝ· η τελευταία, επικροτείται από 75% των ερωτηθέντων, πράγμα το οποίο είναι ήδη μια πρώτη θετική υποθήκη για το

ξεκίνημα της Μ. Δαμανάκη. Αλλά, εξίσου θετικά, με ποσοστά 75% περίπου, βλέπει η κοινή γνώμη την αλλαγή των Μητσοτάκη - Παπανδρέου. Αντίρρηση στην αλλαγή του Α. Παπανδρέου έχει το 39% περίπου των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των νεοδημοκρατών για τον Κ. Μητσοτάκη είναι κατώτερο (35%).

Εκείνο που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι υπέρ της παραμονής των δύο «δεινοσαύρων» στην ηγεσία τάσσονται περισσότερο οι μη εργαζόμενοι, οι συνταξιούχοι, οι νοικοκυρές, οι απόφοιτοι του Δημοτικού και όσοι έχουν εισόδημα μέχρι 160.000 το μήνα.

Τα συμπεράσματα δικά σας.

T. K.

Φιλοτουρκικές διαθέσεις

Η εμφάνιση του κ. Μητσοτάκη στο Συμβούλιο της Ευρώπης στο Στρασβούργο προκάλεσε μεν τα ευμενή σχόλια παρόντων βουλευτών του ΠΑΣΟΚ σε μια ένδειξη εθνικής ομοφυχίας στην αλλοδαπή —προς μεγάλη λύπη των αυριανιστών— αλλά δεν μπόρεσε να σκιάσει ένα ανησυχητικό γεγονός: την πληθώρα των φιλοτουρκικών ερωτήσεων, με υπερβάλλοντα ζήλο, από βουλευτές πολλων ευρωπαϊκών κρατών —«εταίρων της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα». Γεγονός που έχει πολλές ερμηνείες. Δείχνει κατ' αρχήν την επιθυμία πολλών εταίρων μας να ασκήσουν τη μεγαλύτερη δυνατή πίεση πάνω μας ώστε να «διευκολύνουμε» με πολλούς τρόπους την επίσημη αναβάθμιση των σχέσεων της Κοινότητας με την Τουρκία, να «απεμπλακούμε» από «έμμονες» ιδέες και στάσεις.

Δείχνει ακόμα το έδαφος που έχουν απωλέσει οι ελληνικές θέσεις την τελευταία 10ετία στον ευρωπαϊκό χώρο, όπου αλωνίζουν τα φιλοτουρκικά λόμπυ και οι πολυδάπανες αλλά αποδοτικές δημόσιες σχέσεις της Τουρκίας. Η θέση της χώρας α-

Ο Ελαιώνας ανήκει σε όλη την Αθήνα

Την Πρωτομαγιά φέτος την γιορτάσαμε στον Ελαιώνα. Όπως είχαμε προαναγγείλει, μετά την συγκέντρωση για την εργατική πρωτομαγιά στο Πεδίο του Άρεως, συγκεντρωθήκαμε το μεσημέρι στον Ελαιώνα για μια δενδροφύτευση που αυτή τη φορά δεν ήταν απλώς συμβολική.

Πολλοί οι φίλοι που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της Εναλλακτικής Κοινότητας «Παρέμβαση», του περιοδικού μας, των «Φίλων του Ποδηλάτου», των οικολογικών ομάδων και του Εξωραϊστικού Συλλόγου της γειτονιάς Μαρχόνι ο Άγιος Σάββας. Ο πιστός φίλος της ιδέας για έναν καταπράσινο Ελαιώνα δήμαρχος Ταύρου κ. Βακαλόπουλος καθώς και ο αντιδήμαρχος ήταν παρόντες και πρωτοστάτησαν στην δενδροφύτευση. Είχαν έρθει επίσης η βουλευτής των «Οικολόγων Εναλλακτικών» κ. Τασία Ανδρεαδάκη, καλλιτέχνες —ο Τίτος Βανδής και η Ζωή Βαλάση— και δημοσιογράφοι από όλα τα μέσα ενημέρωσης.

Μετά τη φύτευση, όλοι μαζί περπατώντας καταλήξαμε στην πλατεία Μαρχόνι που είχαν διαμορφώσει πέρισυ τα παιδιά της «Παρέμβασης». Εκεί συμμετείχαμε σε ένα μικρό γλεντάκι που οργάνωσαν οι κάτοικοι της γειτονιάς. Στεφάνια του Μάη από τα αγριολούλουδα του Ελαιώνα στόλισαν την πλατεία.

Στο σημείο φύτευσης του περιβό-

λου του βυζαντινού ναΐσκου του Αγίου Σάββα, εκπρόσωποι της χαρτοβιομηχανίας «Χαρτ-Ελλάς» —που βγάζει τα προϊόντα *Delica*— διαπληκτι καν με τους προσερχόμενους γιατι... η δενδροφύτευση παρενοχλεί το πάρκιγκ των αυτοκινήτων των υπαλλήλων και εμφανίστηκαν κάποιοι άλλοι που υποσχέθηκαν να ξεριζώσουν τα δέντρα τη νύχτα.

Ο κ. Μάνος έχει λοιπόν πολλούς συμμάχους στην προσπάθειά του για πλήρη τσιμεντοποίηση του Ελαιώνα. Η δική μας απάντηση θα είναι να αποτρέψουμε την εφαρμογή των νόμων που θανατώνουν την πόλη μας. Αν οι άνθρωποι αυτοί —ο κ. Μάνος, ο κ. πρωθυπουργός και όσοι συμπορεύονται μαζί τους στο καταστροφικό έργο τους— έθεταν τον εαυτό τους στην υπηρεσία των πολιτών της Αθήνας ίσως η φαντασία τους να λειτούργουσε διαφορετικά: για το καλό της πόλης. Και κάποιοι άλλοι —όπως ο Μίχης Θεοδωράκης, που ενώ υποσχέθηκαν ότι θα αποτελέσουν «τον πολιορκητικό κριό» για την αποτροπή της ασχήμιας εις βάρος του Ελαιώνα— έχουν τώρα συμβιβαστεί. Ας πορευτούν τον δρόμο τους.

Εμείς θα πορευτούμε τον δικό μας. Η κίνηση για τη σωτηρία του Ελαιώνα θα γίνει πιο δυνατή. Εμείς θα περπατήσουμε στις αλάνες και θα δενδροφυτέψουμε πολλές φορές.

κόμα και μέσα στην Κοινότητα, με την οποία συγκατοικεί επί δεκαετία, είναι περισσότερο δυσχερής από όσο φαίνεται, αδύναμη καθώς είναι οικονομικά. Το θέμα είναι τι κάνουμε μπροστά σ' αυτά τα δεδομένα. Δυστυχώς ελάχιστα, καθώς συνεχίζουμε να ομφαλοσκοπούμε και να βυθιζόμαστε στην οξύτητα και τον άκρατο κομματισμό, παντού. **Κ.Β.**

του, την ταπείνωση να γίνουμε οι έσχατοι της Ευρώπης. Μα είμαστε έσχατοι. Μήπως θα είναι η πρώτη φορά άλλωστε. Ανασκουμπωθείτε. Κινητήρια δύναμη το...

Φιλότιμο

...ελληνικό φιλότιμο, ελλείπει άλλων κινήτρων. Λατέρνα, μάσα και φιλότιμο. Το τρίπτυχο της εθνικής επιτυχίας.

Κ.Β.

Κατολίσθηση

Να ανακόψουν την κατολίσθηση της χώρας προς την εθνική καταστροφή ζήτησε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλής από τους νέους της χώρας, στον επίλογο της ομιλίας του κατά την ανακήρυξή του ως επίτιμου διδάκτορα της Σχολής Νομικών, Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών την περασμένη εβδομάδα ενώπιον όλων των γηραιών πολιτικών μας. Φαίνεται πως έχασε κάθε εμπιστοσύνη στην τρίτη πολιτική ηλικία...

Ταπείνωση

...για να μην υποστούμε, είπε, σ' άλλο σημείο του λόγου

Φιλοθέη εν κινδύνω

Πριν από 4 περίπου χρόνια υπήρξε κάποιο σχέδιο να καταδαφιστεί η εκκλησία της Αγίας Φιλοθέης και στη θέση της να ανεγερθεί μεγαλύτερη, (τη στιγμή που ούτε η μικρή γεμίζει καλά καλά, εκτός βέβαια από τις 3-4 μεγάλες γιορτές της χριστιανοσύνης, οπότε όμως οποιοσδήποτε ναός είναι ανεπαρκής). Το ανοσιούργημα είχε τότε αποτραπεί χάρη στη θύελλα των διαμαρτυριών που ξεσηκώθηκε, αλλά σήμερα το σχέδιο επανέρχεται με άλλη μορφή, υιοθετημένο από το Δημοτικό Συμβούλιο, κατόπιν πρότασής του Εκκλησιαστικού

Συμβουλίου: να κτισθεί δεύτερος, μεγαλύτερος Ναός στον ίδιο λόφο —που είναι κοινόχρηστος χώρος με δασικό χαρακτήρα—, δίπλα στη σημερινή εκκλησία, στη θέση Νταμάρι.

Αν αυτό πραγματοποιηθεί, θα πλήξει καίρια την αισθητική του περιβάλλοντος, καταστρέφοντας την ισορροπία των αναλογιών (όπως ακριβώς συνέβη και με τον Άγιο Αθανάσιο του Πολυδρόσου, όπου η ανέγερση μεγάλου Ναού στη θέση της παλιάς γραφικής εκκλησίας ανισορρόπησε πλήρως την κλίμακα των μεγεθών) και διασπώντας την ενότητα ενός χώρου που συγκαταλέγεται μεταξύ των λίγων εναπομεινάντων μνημείων της Αττικής. Διότι το σχεδιαζόμενο κτίσμα θα έχει κατ' ανάγκη διαστάσεις επιθετικές, αφού, εάν είναι τόσο περιορισμένες ώστε να μη θίγεται το περιβάλλον και ο υφιστάμενος ναός, όπως διατείνονται οι υποστηρικτές του σχεδίου (το ύψος λένε δεν θα ξεπερνά τα 16 μέτρα), τότε προφανώς δεν θα καλύπτει τις αυξημένες ανάγκες που υποτίθεται πως θα εξυπηρετεί, οπότε θα είναι περιττό —κι ούτε άλλωστε είναι δυνατόν να λειτουργούν δυο ναοί πλάι πλάι, για να αλληλοσυμπληρώνονται ως προς την επάρκεια του χώρου. Εξάλλου, η απόφαση αυτή είναι και αμφίβολης νομιμότητος, αφού η οικοδόμηση κοινό-

χρηστων χώρων απαγορεύεται ρητώς από το Σύνταγμα, έστω κι αν πρόκειται για δημόσια ή δημοτικά κτίρια, εκκλησίες, σχολεία κλπ.— εξού και η ετοιμαζόμενη προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας.

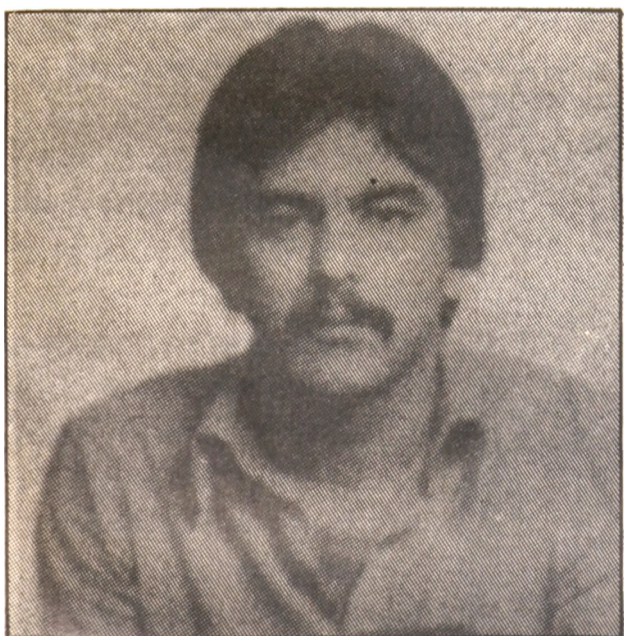
Στο κάτω κάτω, αν ο Δήμος Φιλοθέης κρίνει ότι χρειάζεται μεγαλύτερη Εκκλησία, ας παραιχωρήσει γι' αυτόν τον σκοπό, μια από τις οικοδομήσιμες εκτάσεις που διαθέτει κι ας αφήσει ανέπαφη την αρμονική λιτότητα του λόφου. **Α.**

Η αθλιότητα δεν βρίσκεται μόνο στη Λέρο

Πριν λίγες ημέρες είκαναν την εμφάνισή τους στον Τύπο δημοσιεύματα σχετικά με τις αντιδράσεις ορισμένων κατοίκων κυρίως οικιστών της Κοινότητας Παραλίας Αυλίδας, για την λειτουργία ενός ξενώνα 10 ατόμων με ειδικές ψυχοκοινωνικές ανάγκες από το Κρατικό Θεραπευτήριο Λέρου.

Είναι λυπηρό όμως μετά τον θόρυβο που δημιουργήθηκε πριν 1 1/2 χρόνο για τις άθλιες συνθήκες που επικρατούσαν στην Λέρο να διαπιστώνουμε σήμερα την υποκρισία που διακρίνει ένα

ΜΝΗΜΗ ΒΑΓΓΕΛΗ ΓΙΑΧΝΗ

Δυο μήνες μόνο πάλεψε με τον καρκίνο ο Βαγγέλης Γιαχνης, ο φίλος, συνάδελφος και εξαιρετος συνεργάτης στο ANTI. Κι ύστερα, την Πέμπτη 18 Απριλίου, έφυγε για πάντα σε ηλικία 43 χρόνων.

Καταγόταν από ένα μικρό χωριό των Φαρσάλων κι από φτωχή αγροτική οικογένεια. Από νωρίς, αγώνας για το βιοπορισμό, αλλά και στράτευση στην Αριστερά. Στη δικτατορία συνελήφθη, κι όταν αφέθηκε ελεύθερος συνέχισε μαχητικά να παρεμβαίνει ως δραστήριος αριστερός πολίτης —παρά τις απογοητεύσεις και τις διαφεύσεις.

Ως επαγγελματίας δημοσιογράφος, εργάστηκε στην εφημερίδα Θεσσαλονίκη και στο ANTI. Με την άνθηση της ε-

λεύθερης ραδιοφωνίας διετέλεσε διευθυντής προγράμματος στον ραδιοσταθμό «Ένατο Κύμα» της Θεσσαλονίκης ενώ χρημάτισε και διευθυντής συντάξεως στο τηλεοπτικό κανάλι της Καλαμαριάς «Αργώ Τ.Υ.». Το 1985 εξέδωσε «Το τέλος της μικροαστικής ευδαιμονίας».

Δημοσιογράφος που τίμησε τη δεοντολογία, ενεργός πολίτης που προσπαθούσε να κατανοήσει και να αλλάξει τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, αριστερός που δεν βολευόταν με τις συμβατικές αναλύσεις και με τις μυθολογίες που υπέθαλπε η «εντός των τειχών» Αριστερά, ο Βαγγέλης Γιαχνης υπήρξε σεμνός, τίμιος και ανυποχώρητος.

Καλό κατευόδιο.

«κομμάτι» (;) της Ελληνικής κοινωνίας.

Είναι πολύ πιθανόν τα ίδια άτομα που αγανακτούσαν τότε να βρίσκονται σήμερα μεταξύ των ατόμων που δημιουργούν «επιτροπές αγώνα» για να διώξουν από κοντά τους συνανθρώπους τους που το μόνο που επιθυμούν είναι να έχουν την ευκαιρία να ζήσουν με αξιοπρέπεια.

Όταν φθάνουμε στο σημείο να «αγωνιζόμαστε» για τέτοιους «στόχους» μπροστά στο κατώφλι του 21ου αιώνα τότε πλέον είμαστε άξιοι της τύχης μας.

Θα επανέλθουμε όμως προσεχώς με αφορμή το θέμα αυτό γιατί ίσως αντανάκλα μια βαθύτερη δυναμική που διέπει ένα μέρος της σημερινής Ελληνικής κοινωνίας και νοοτροπίας. Ν

Η συζήτηση (;) στη Βουλή

Η προ ημερησίας διατάξεως, εφ' όλης της ύλης αλλά και μετά αναβολής (λόγω του θανάτου του Α. Κουτσόγιωργα) συζήτηση των πολιτικών αρχηγών στο Κοινοβούλιο την περασμένη Παρασκευή, έδωσε την αίσθηση —όχι για πρώτη φορά— ότι πράγματι τελούν σε καθεστώς αναβολής όλα σχεδόν τα προβλήματα που έχουν πλέον κυριολεκτικά καταπνίξει όλες τις πλευρές της πολιτικής και οικονομικής ζωής της χώρας.

Βεβαίως, οι εκτιμήσεις που έγιναν σχετικά με αυτή τη συζήτηση συμπίπτουν στο ότι η αντιπαράθεση «κινήθηκε σε χαμηλούς τόνους», και ότι υπήρχαν σημεία συμφωνίας (Κυπριακό και Τρομοκρατία) μεταξύ των Α. Παπανδρέου και Κ. Μητσοτάκη· παράλληλα όμως, εξίσου κοινή είναι η εκτίμηση ότι δεν προέκυψε τίποτε το καινούριο, ότι στην ουσία δεν έγινε συζήτηση. Οπότε, τα περί χαμηλών τόνων, συναινέσεων κτλ. δεν αναφέρονται σε κάτι το συγκεκριμένο και φαίνονται να αφορούν περισσότερο σε κάποιο «στυλ» στερούμενο εδραίου αντικρύσματος.

Πράγματι, και πάλι δεν προέκυψε τίποτα το καινούριο, και οι λόγοι των δύο πολιτικών αρχηγών συνιστούσαν περισσότερο μονόλογο χωρίς τόπο παρά σημεία διαλόγου και συζήτησης. Ο πρωθυπουργός, αν δεν παρουσίαζε εσκεμμένα μια καλή εικόνα για τα πεπραγμένα ενός έτους της κυβέρνησής του, αναφερόταν στις δυσκολίες και τα προβλήματα με τρόπο τόσο «ρεαλιστικό» και «ειλικρινή», που έδινε την εντύπωση ότι μιλούσε για πόνο παρονυχίδας ενώ είναι σε όλους γνωστό ότι έχει υποστεί βαρύ κάταγμα. Μερικές φορές αυτός ο τρόπος «αφομοίωσης» των προβλημάτων μπορεί να παρεξηγηθεί, αφού τα όρια μεταξύ στρουθοκαμηλισμού και αναλγησίας είναι πάντοτε συγκεχυμένα στην πολιτική ζωή. Από την πλευρά του, ο Α. Παπανδρέου, έδωσε την σαφή εντύπωση πως είπε ό,τι είχε προκειμένου να δικαιολογήσει κατά τρόπο εντελώς προσχηματικό αυτό που έχει τελευταία κατά νου, δηλαδή το «εκλογές εδώ και τώρα», χωρίς να αισθάνεται υποχρεωμένος να αντιπολιτευθεί συγκεκριμένα και να προτείνει αξιόπιστα τα όσα πρέπει αν επιθυμεί να διεκδικεί τον τίτλο της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Και οι δύο αρχηγοί δεν κάνουν άλλο με αυτή τους τη συμπεριφορά από το να εκκενώνουν το ρόλο τους και το θεσμό που εκπροσωπούν από κανόνες και αξίες που συνιστούν το άλφα και το ωμέγα του κοινοβουλευτισμού.

Σαφής εξαίρεση προς τους δύο «μεγάλους» αποτέλεσε η Πρόεδρος του ΣΥΝ. Η «παρθενική» ομιλία της κ. Δαμανάκη δεν είχε καμιά σχέση με τη γενικολογία του ευχολόγιου ή της υποσχυσίολογίας των δύο άλλων αρχηγών, αλλά και δεν έμοιαζε σε τίποτα με

τους κλασικούς παράδοσιακούς λόγους των ηγετών της ελληνικής αριστεράς. Πραγματοποιώντας μια σημαντική τομή σε δύο καίρια σημεία —την θεματική και τη μέθοδο προσέγγισης των προβλημάτων— η επικεφαλής του ΣΥΝ έδωσε ένα σαφές δείγμα του νέου πολιτικού λόγου και της συμπεριφοράς που επιχειρείται τον τελευταίο καιρό στην αριστερά.

Και δεν αποκλείεται, βέβαια, ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους οι κ.κ. Παπανδρέου και Μητσοτάκης να λυπούνται πράγματι για την αντικατάσταση του κ. Φλωράκη και να βρίσκουν πολλά περισσότερα σημεία «αμοιβαίας αναγνώρισης» με την κ. Παπαρήγα. Δεν είναι διόλου τυχαίο εξάλλου ότι η τελευταία, όταν της ζητήθηκε να τοποθετηθεί στην δριμύτατη «ταξική» κριτική των σκληροπυρηνικών του ΚΚΕ για την ομιλία της κ. Δαμανάκη, απάντησε: «δεν έχω διαβάσει την ομιλία της κ. Δαμανάκη»!

Τι αξία έχει ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός μπροστά στην αλληλεγγύη μεταξύ γηραιών και νεότερων δεινοσαύρων; Τ.Κ.

Όλα τά βιβλία
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
από την Νεφέλη

Τώρα
ΤΟ ΑΓΙΟ ΧΑΣΙΣΑΚΙ

Μιά λαογραφική μελέτη, που περιέχει τρεις προσωπικές απόψεις του Ηλία Πετρόπουλου για τό χασίσι, τό ρεμπέτικο, τόν υπόκοσμο, τή φυλακή, τήν 'Αργκό.

Ένα βιβλίο αποκαλυπτικό, πού θίγει χωρίς σκοπιμότητες καί δισταγμούς θέματα καθημερινά, πού τόσο πολύ μάς άγγίζουν όλους καί τόσο λίγο τολμάμε νά τά πλησιάσουμε.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΝΕΦΕΛΗ"

Μαυρομιχάλη 9, 106 79 'Αθήνα, Τηλ. 360 77 44

Από δω πέρασε ο Σαντάμ-Χαν

**Η ανίχνευση περατώθηκε.
Αλλά πώς θα περιγράψω όσα
είδα μέσα στο κατεστραμένο
Κουρδιστάν; Και αν πάλι το
καταφέρω, ποιος θα πιστέψει
την αλήθεια της αφήγησής
μου;**

**Αυτά αναρωτιέμαι
προσπαθώντας να καταγράψω
τις εντυπώσεις από μια
δεκαήμερη περιπλάνηση στα
σύνορα Ιράν-Ιράκ**

Με νωπές τις εικόνες της προσφυγιάς και έχοντας ήδη ακούσει αμέτρητες περιγραφές καταστροφών, θανάτων και εξαφανίσεων, προχωρήσαμε από τη Μαριουάν του Ιράν πέρα από τα σύνορα με το Ιράκ και μέχρι τις παρυφές της Σουλείμανίγια.

Κορεσμένοι από τις εικόνες κινηματογραφικών υπερπαραγωγών και υποψιασμένοι από την υπερβολή του γραπτού λόγου, ήταν αναμενόμενο ότι θα είμαστε καχύποπτοι κι επιφυλακτικοί για τα όσα μεταδίδονται για το Κουρδιστάν. Το εξομολογούμαι: ήμουν κι εγώ θύμα μιας βολικής αυταπάτης ότι όλα εκείνα είχαν μια δόση υπερβολής και λέγονταν για εντυπωσιασμό· τόσο οι υψηλοί τόνοι στο λόγο όσο και οι προοπτικές στα τηλεοπτικά πλάνα. Αλλά δεν πρόκειτο για συρραφή επιλεγμένων εικόνων «κατά μίμη-

σιν» ζωής. Κάθε περιγραφή υπολείπεται της πραγματικότητας.

● Αυτά όλα τα προεισαγωγικά σημειώνονται όχι γιατί συμβάλλουν στην πληροφόρηση του αναγνώστη αλλά κυρίως από την ανάγκη να απευθύνουμε εκκλήσεις για βοήθεια —έστω και τώρα— προς τον κουρδικό λαό. Η δουλειά του δημοσιογράφου - παρατηρητή δεν έχει πια νόημα. Εγκαταλείποντας το Κουρδιστάν με καταδιώκουν τα λόγια που απηύθυνε στο συνοδό μου μια μάνα που κρατούσε αγκαλιά το μωρό της, χαμένη μέσα στα ερείπια της πάλαι ποτέ πόλεως Πέντζουν:

—Γιατί φέρατε εδώ αυτούς να μας φωτογραφίζουν αντί να φέρετε ένα γιατρό να κοιτάξει το παιδί μου;

Η κοινή γνώμη άρχισε να πληροφορείται για την έξοδο των Κούρδων από τον τόπο τους και τις εξοντωτικές συνθήκες διαβίωσης στην υπαίθρο της Τουρκίας, του Ιράν και εν μέρει του Ιράκ. Τέτοιες «έξοδοι» έχουν γίνει πολλές στο παρελθόν —και μεις στην Ελλάδα διατηρούμε νωπές τις μνήμες της μικρασιατικής προσφυγιάς. Όμως εδώ, στο Κουρδιστάν, ο Σαντάμ έδρασε κάπως διαφορετικά. Επέπεσε σαν ένας σύγχρονος Γζένγκις Χαν· ο χαρακτηρισμός δεν περιέχει καμία υπερβολή.

Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά.

Ο Σαντάμ, άρχισε να εξολοθερεύει τους Κούρδους του Ιράκ από τα μέσα της δεκαετίας του '70· όταν δηλαδή αναδείχθηκε ως ο ισχυρός άνδρας της χώρας. Η γενοκτονία αυτή συστηματοποιήθηκε λίγο μετά την έναρξη του πολέμου Ιράκ-Ιράν και κορυφώθηκε με τη λήξη του πολέμου, όταν χρησιμοποιήσε τα χημικά αέρια την άνοιξη και το αλοκαίρι του 1988. Από τα θύματα της τελευταίας περιόδου μνημονεύθηκαν μόνον επτά της Χαλάμπσα (Μάρτιος 1988) επειδή η πόλη κατελήφθη αμέσως μετά το βομβαρδισμό της από τους Ιρανούς.

Ο τόπος και οι άνθρωποι

Το σχέδιο της ερήμωσης του Κουρδιστάν από το 1982 ως το 1988 άλλαξε την εικόνα της περιοχής. Έχει σημασία να αναφερθούμε με δυο λόγια στον τόπο και τους ανθρώπους του. Το Κουρδιστάν —και όχι μόνο το μήμα του που ανήκει στο Ιράκ— είναι από το πιο εύφορο και όμορφο μέρη της περιοχής. Το τοπίο είναι φιλικό στον άνθρωπο: μαλακές κατάφυτες, ποταμιές, ήρεμες πλαγιές για καλλιέργειες και για βοσκή. Οι αγροτικοί οικισμοί είναι διάσπαρτοι και με τη γειτνιάσή τους εναρμονίζονται με το τοπίο· αυτές βέβαια είναι οι εικόνες των οικιστικών κέντρων που διασώζονται πια μόνο στο Ιράν. Οι άνθρωποι είναι πιο ανοιχτοί και πιο φιλόξενοι από ό,τι σε άλλες εθνότητες της περιοχής.

Αλλά για όλα αυτά καθώς και για την ολοσυνάτη συμπεριφορά των Κούρδων και την ιστορία τους αξίζει μιαν άλλη φορά να επανέλθουμε.

Το πιεστικό σχέδιο

Το σχέδιο του Σαντάμ προχώρησε κανονικά από το 1982 ως την ολοκλήρωσή του το 1988: εκκένωσε σταδιακά γύρω στους 1.000 μικρούς και μεγάλους οικισμούς μεταφέροντας τον πληθυσμό τους σε νοτιότερες περιοχές εύκολα ελεγχόμενες και σε οργανωμένα στρατόπεδα, υπό στρατιωτική ε-

πιτήρηση. Την ίδια στιγμή βομβάρδισε και ανατίναξε τους οικισμούς —μαζί με όσους είχαν μείνει αρνούμενοι να απομακρυνθούν— μη σεβόμενος ούτε τα ιερά τεμένη, είτε επρόκειτο για τζαμιά είτε για εκκλησίες, των λίγων ασσυριακών χωριών. Κατά νύκτα χτίριο δεν έμεινε ανέπαφο. Σώθηκαν μερικά μόνο, σε σποραδικές στρατηγικές θέσεις. Εκεί εγκαταστάθηκαν οι φρουρές. Οι στρατιώτες απέμειναν μόνοι να φυλάνε τα ερείπια· σύμφωνα με τη διατύπωση της προεδρικής απόφασης δεν επιτρεπόταν να κινείται «ούτε άνθρωπος ούτε ζώο» στην περιοχή που χαρακτηρίστηκε α π α γ ο ρ ε υ μ έ ν η ζ ώ ν η.

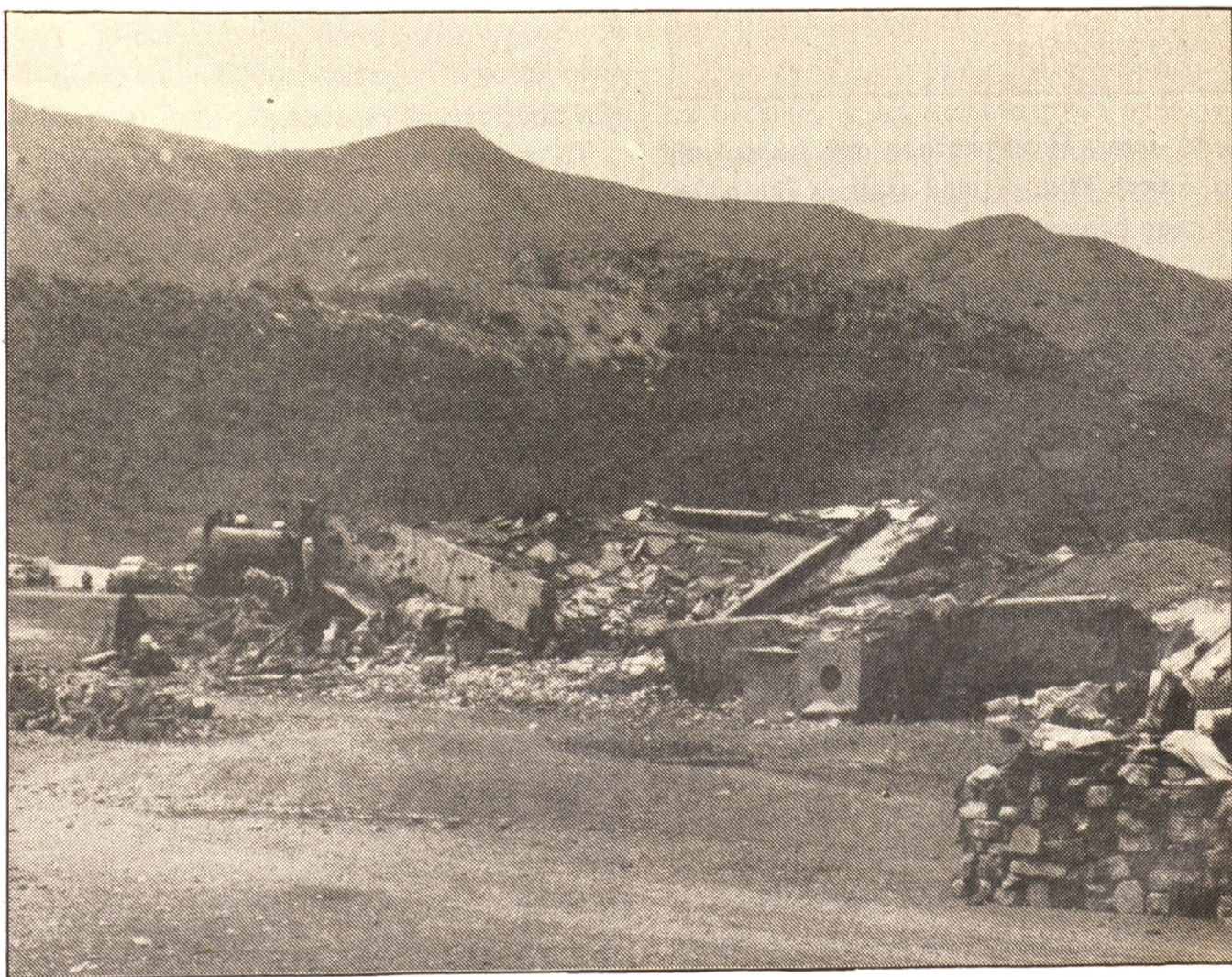
Τα δάση πυρπολήθηκαν και όπου δυσκολεύτηκαν να βάλουν φωτιά —στα αραιοφυτεμένα οπωροφόρα— χρησιμοποιήθηκε ο πέλεκυς· τώρα άρχισαν πάλι να ξαναφυτρώνουν σιγά - σιγά αγριόδεντρα. Η επιχείρηση έκλεισε με τη ναρκοθέτηση όλης της περιοχής, από τα όρια των πόλεων μέχρι τα ιρανικά σύνορα. Υλοποιώντας αυτή την πρωτοφανή δήωση το καθεστώς ισχυριζόταν ότι δεν υπήρχε ρεύμα και νερό στην περιοχή και ότι επεδίωκε την «ανάπτυξη» της. Αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι εκτός από ηλεκτρικό δίκτυο που υπήρχε, στο Κουρδιστάν βρίσκονται όλες οι υδάτινες πηγές όχι μόνο του Ιράκ αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Το καθεστώς προανήγγειλε επίσης ότι εκεί, στη ναρκοθετημένη ζώνη, θα γίνουν τουριστικά έργα· ο ισχυρισμός ήταν εν μέρει αληθής αφού ο Σαντάμ κατασκεύασε γύρω στα 30

παλάτια για τον εαυτό του.

Στο σχέδιο καταστροφής των οικισμών ο Σαντάμ χρονολογικά έπεται της Τουρκίας και προηγείται του Τσαουσέσκου —τους ξεπέρασε όμως όλους σε επινοητικότητα και αποτελεσματικότητα.

Με την εκκένωση της περιοχής και τη μετακίνηση του πληθυσμού, ο Σαντάμ πέτυχε δύο στόχους: Πρώτον κατάφερε να στερήσει τους Πεσμεργκά, τους Κούρδους αντάρτες, από τους φυσικούς συμμάχους και τροφοδότες τους και δεύτερον οδηγούσε προς την εξαφάνιση το κουρδικό στοιχείο αφού αλλοίωνε κοινωνικά και πολιτισμικά τον πληθυσμό. Οι μέτοικοι των στρατοπέδων οδηγούνταν στην εξαθλίωση με την αποξένωσή τους από την παραγωγική τους βάση και οδηγούνταν στην προλεταριοποίηση ως άνεργοι ή ισχνά αμειβόμενοι εργάτες στις κοντινές πόλεις. Το σχέδιο της αραβοποίησης —που ομολογούσε το Μπάαθ— προχωρούσε καλά και με την ενθάρρυνση μετακίνησης των Αράβων προς το βορρά.

Η καταστροφή αυτή των πόλεων και της υπαίθρου του Κουρδιστάν έμεινε καλά κρυμμένη από τη διεθνή κοινή γνώμη. Δεν ήταν μόνο η πλήρης απαγόρευση προσέγγισης της περιοχής. Ο Σαντάμ είχε παντού φίλους —που κάποτε τους εξαγόραζε αδρά. Για να μην αναφερόμαστε στα οικεία κακά, μεταφέρουμε όσα μας είπε η Χέρο Ταλαμπανί, σύζυγος του ηγέτη του PUK: «Είχα μαζί μου το 1988 μια βιντεοκασέτα που προσπάθησα να περάσω στη σουηδική τηλεό-

ραση. Άδικα ισχυρίστηκαν ότι η ποιότητά της δεν ικανοποιούσε τα επαγγελματικά στάνταρ. Όμως πρόβαλαν ανάλογης ποιότητας υλικό που αφορούσε το ιρανικό Κουρδιστάν». Τα συμφέροντα της πολεμικής βιομηχανίας της Σουηδίας ήταν συντονισμένα με το καθεστώς του Σαντάμ...

Τελικά έπρεπε να μεσολαβήσει ο πόλεμος για τον έλεγχο του Κουβέιτ και όσα επακολούθησαν για να αρχίσει να αποκαλύπτεται σιγά - σιγά και σε όλη της την έκταση και διαχρονικότητα η γενοκτονία των Κούρδων. Γίναμε μάρτυρες αυτής της συνολικής καταστροφής —οικολογικής, παραγωγικής, οικιστικής αλλά και πληθυσμιακής— ειδικά με την παραμονή μας στην πάλαι ποτέ πόλη Πέντζουιν, κοντά στα σύνορα

Η ΝΑΡΚΟΘΕΤΗΣΗ

Από τα τόσα προβλήματα που υπάρχουν στο Κουρδιστάν, πρέπει να τεθεί, πρώτο από όλα τα άλλα, ένα: Η κυβέρνηση της Βαγδάτης οφείλει να παραδώσει στα Ηνωμένα Έθνη τους χάρτες με τη ναρκοθέτηση του Κουρδιστάν. Αυτό έγινε ήδη για το Κουβέιτ. Και τα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να μεριμνήσουν για την καταστροφή αυτών των ναρκοπεδίων. Είναι η προϋπόθεση ώστε η υπαίθρος του Κουρδιστάν να αποδοθεί στο λαό του. Μήπως άραγε η ελληνική κυβέρνηση μπορεί να πάρει μια σχετική πρωτοβουλία;

με το Ιράν. Η κατάσταση στη μαρτυρική Χαλάμπσα είναι σήμερα περίπου ίδια αλλά όχι τόσο δραματική.

Η «παλινόστηση»

Μετά τον αυθόρμητο λαϊκό ξεσηκωμό που οδήγησε στην απελευθέρωση του Κουρδιστάν —πρώτο δεκαήμερο Μαρτίου έως το πρώτο πενήνημερο Απριλίου— η προεδρική φρουρά κινήθηκε προς το βορρά με τη γνώση και την πλήρη ανοχή των συμμαχικών δυνάμεων, δηλαδή των ΗΠΑ. Ο πρόεδρος Μπους που ως γνωστόν καλούσε τους Ιρακινούς «να ανατρέψουν τον τύραννο», φρόντισε να διατηρηθεί ανέπαφη η προεδρική φρουρά, στο μεγαλύτερο μέρος της. Βρίσκονταν αποκομμένη και εγκλωβισμένη νοτιοδυτικά της οδικής αρτηρίας Νατζέφ - Νασιρίγιε, αλλά κανείς δεν την πείραξε: ο Σβάρτσκοφ είχε σαφείς εντολές. Αμέσως μετά την «κατάπαυση πυρός» με τους συμ-

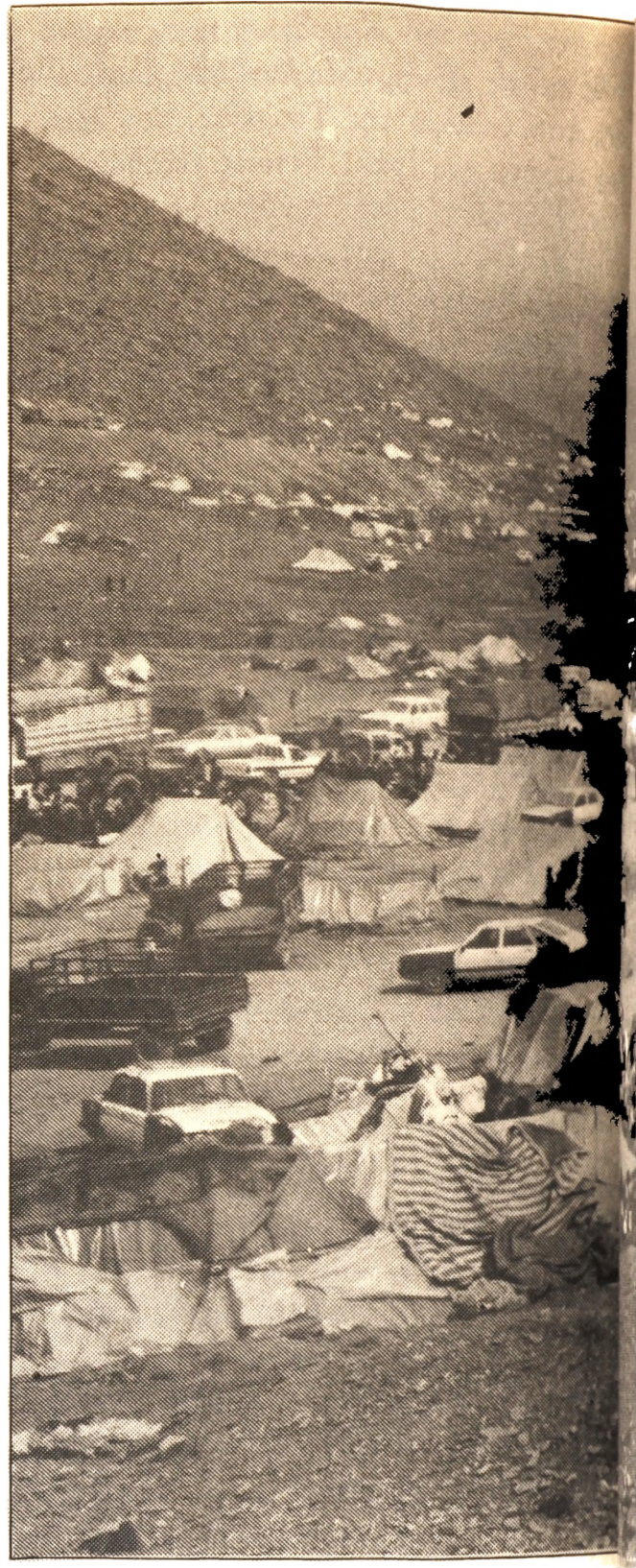
μάχους, οι «σανταμικοί» προωθήθηκαν στις εξεγερμένες πόλεις των σιτών του νότου και τις ξεκλήρισαν: Βασόρα, Αμαρίγιε, Νεσιρίγιε, Νατζέφ, Κερμπάλα. Στη συνέχεια προχώρησαν στο βορρά: ελικόπτερα, αεροπλάνα, θωρακισμένες μεραρχίες. Όμως οι συμμαχικές δυνάμεις ούτε έβλεπαν ούτε άκουγαν: οι κατάσκοποι - δορυφόροι είχαν τυφλωθεί. Μετά τους πρώτους βομβαρδισμούς των πόλεων —ειδικά στο Κιρκούκ— και την προώθηση των θέσεων της προεδρικής φρουράς άρχισε η ομαδική έξοδος με κάθε μέσον: ταξί, ΙΧ, τρακτέρ, φορτηγά, πεζή. Ήταν όλοι υποψήφια θύματα γιατί την άνοιξη του '91 οι Κούρδοι ξεσηκώθηκαν μαζικά και χωρίς καμιά εξαίρεση. Ακόμα και εκείνοι που υπηρετούσαν μέχρι τότε το καθεστώς, στρατεύθηκαν στην κοινή υπόθεση.

Κάπου στα σύνορα προς το Ιράν συναντήσαμε έναν απ' αυτούς. Πήρε μαζί του τους 1.000 άνδρες του —κάτι ανάλογο με τάγματα υπαίθρου— και συντάχθηκε με τους Πεσμεργκά συμβάλλοντας αποφασιστικά στην απελευθέρωση του Κιρκούκ.

Όταν οι «σανταμικοί» προχώρησαν στο απελευθερωμένο Κουρδιστάν, η μόνη άμυνα που είχαν απέναντι στις αεροπορικές επιδρομές οι κάτοικοι των πόλεων και των στρατοπέδων ήταν να αποσυρθούν στα ορεινά. Στις ανοχύρωτες πόλεις παρέμεναν οι γέροι και οι ανήμποροι —όχι περισσότερο από το 5% του πληθυσμού. Οι Πεσμεργκά προσπάθησαν με ελάχιστα μέσα σε έναν αγώνα άνισο να καθυστερήσουν την προεδρική φρουρά: το πέτυχαν με μεγάλες θυσίες. Υπολογίζουν ότι έχασαν το 60% των στελεχών τους στις συγκρούσεις.

Τα κατάφεραν πάντως και τώρα ακόμα ελέγχουν το σύνολο της υπαίθρου χώρας. Στις πόλεις μόνον υπάρχει στρατός, ο οποίος ελέγχει και δυο - τρεις κύριες οδικές αρτηρίες που τις ανακαταλαμβάνουν όμως το βράδυ οι Πεσμεργκά.

Οι Κούρδοι για άλλη μια φορά ανέβαιναν στις βουνοκορφές και τα οροπέδια —εκεί όπου αιώνες είναι η κοιτίδα τους. Παλινόστησαν στα χωριά και τις πόλεις της απαγορευμένης ζώνης. Αλλά εκεί συνάντησαν μια πρωτοφανή για αυτούς κατάσταση: τα χωριά δεν υπήρχαν. Η θέση τους αναγνωρίζεται μόνον από εξασκημένο μάτι: κάποια πυκνή συστάδα από καβάκια και μερικά χορταριασμένα, σε ορθογώνια διάταξη, σχήματα. Πλινθόκτιστα τα πιο πολλά χωριά, χωνεύτηκαν ξανά με τη γη από όπου ξεφύτρωναν. Το γρασίδι, τέτοιοι καιρό, έχει σκεπάσει τα πάντα: πλαγιές, ερείπια, αυλές. Έχουν μείνει μόνον τα τοπωνύμια

Πάνω: καταυλισμός προσφύγων δίπλα στα σύνορα στεγάζονται οι παλινοστούντες...

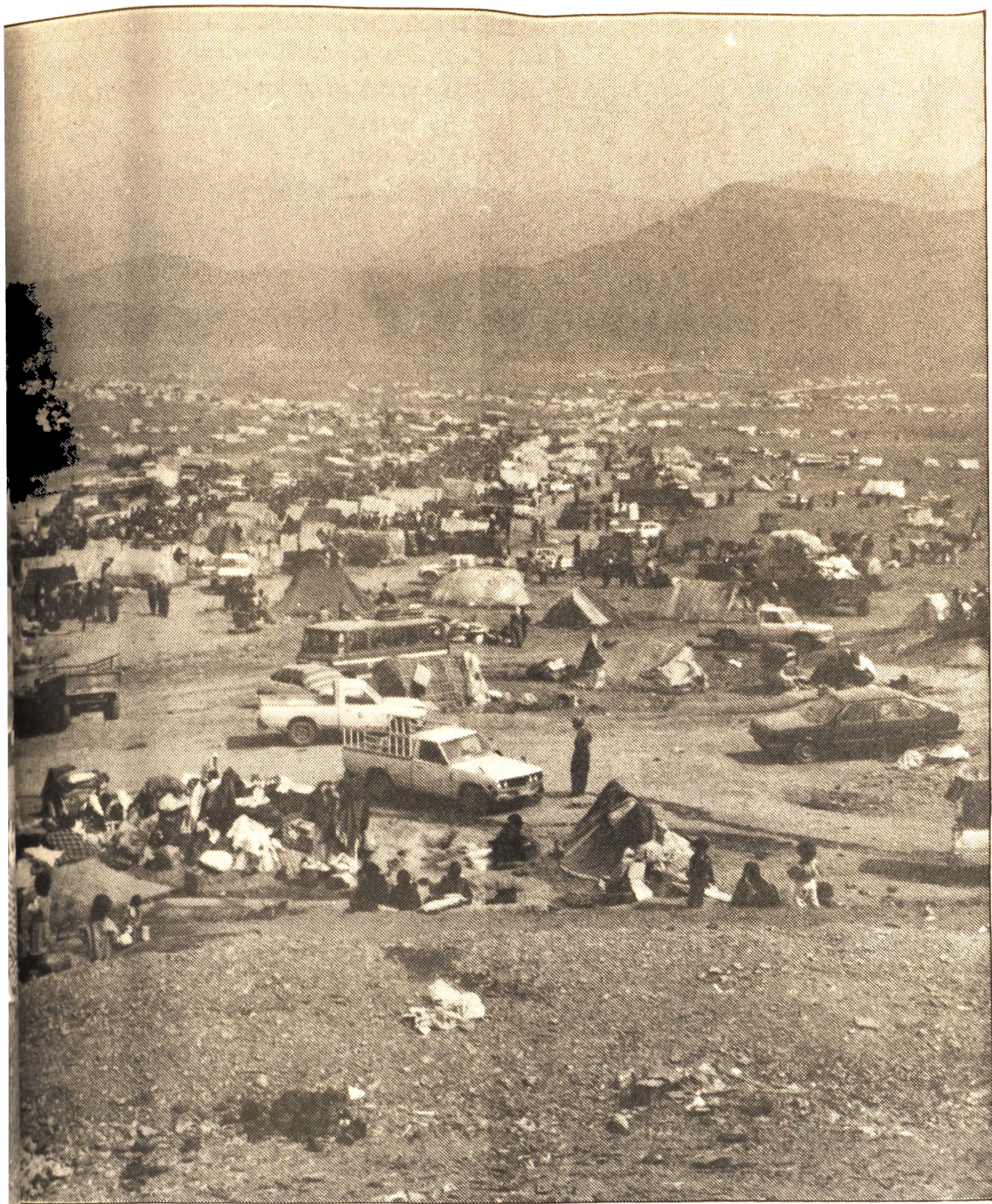
στη μνήμη των ντόπιων. Ο Σείχ Χουσεϊν τα κατονομάζει στην πορεία προς την Πέντζουιν: Ντολ-Παμού, Πέμο, Παραζάν, Γκόζα-Ρας...

Σε μερικές περιπτώσεις, όπως εκείνη της Σούρα-Καλάτα, το χωριό διακρίνεται από μακριά σαν μια καλά συντηρημένη αρχαιολογική ανασκαφή. Πλησιάζοντας όμως, είναι όλα σαφέστατα: πετρόχτιστοι τοίχοι ως ένα ή κάποτε δύο μέτρα και πλάκες από μπετόν τσακισμένες και απλωμένες πάνω τους σαν γκριζο σεντόνι.

Η τέως Πεντζουίν

Από όσα μπορέσαμε να δούμε θέλω να σταθώ για λίγο στην Πέντζουιν. Εδώ κατέφυγαν οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες του Κιρκούκ και της Σουλεϊμανίγια· οι υπόλοιποι τράβηξαν προς τη μαρτυρική Χαλάμπσα. Τις ημέρες εκείνες έβρεχε και χιόνιζε. Ήρθαν εδώ και στάλιασαν όλοι οι παλιοί κάτοικοι της Πέντζουιν. Τότε ήταν περίπου 20-25 χιλιάδες· τώρα ο πληθυσμός έχει πολλαπλασιαστεί· είναι άραγε 100.000; Οι ντόπιοι γύρισαν στα σπίτια τους, δηλαδή στα χαλάσματα. Οι ίδιοι, αναγνωρίζουν μια λεπτομέρεια για να ταυτίσουν την παλιά εστία τους. Σωροί πέτρες που πάνω κάθονται τσακισμένες μπετονένιες πλάκες. Αλλού έμειναν μόνον κάποιες τοιχοδομές. Τελοσπάντων· οι ανατινάξεις —που έγιναν σπίτι με σπίτι— κάτι άφησαν. Εκεί κούρνιασαν. Σχύβουν και σέρνονται με την κοιλιά και ζουν τρωγλογδυτές σ' αυτά που κάποτε ήταν τα σπίτια τους.

Ζουν εκεί χωρίς ρεύμα, χωρίς τη φροντίδα ουδενός, χωρίς κανένα μέσο επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Είμασταν οι πρώτοι ξένοι που έφτασαν ως εκεί. Τα νερά είναι λασπόνερα. Κάποιοι εμπορεύονται μπιτόνια με νερό που ο θεός ξέρει από πού τα κουβαλούν. Στην Πέντζουιν έχει κιόλας δημιουργηθεί ένα παζάρι. Ένα μήνα τώρα κάτι πρέπει να κάνουν· πρέπει να επιβιώσουν. Πουλούν οτιδήποτε είχαν κουβαλήσει μαζί τους σε μεταπράτες που φτάνουν από το Ιράν ανταλλάσσοντας τηλεοράσεις με μήλα ή πλαστικά σάνδαλα. Τρακαρισμένα αυτοκίνητα και φορτηγά δημιουργούν ένα ιδιότυπο τράφικ πεζών και οχημάτων στην πιο παρανοϊκή συγκέντρωση ανθρώπινης δραστηριότητας που μπορεί κανείς να φανταστεί. Πιτσιρίκια τρυπώνουν στα χαλάσματα. Έλη με βατράχια που κροάζουν· κάποιος κρατά μια σκοτωμένη έχιδνα για να μας πείσει ότι είναι επικίνδυνη η ζωή στην Πέντζουιν· λες και όλα τα άλλα ήταν κανονικά. Ένας νέος άνδρας με κατακόκκινα μάτια κουβαλά στα

Πάτω αριστερά: εδώ ήταν κάποτε το χωριό Σούρα - Καλάτα. Δεξιά: τα ερείπια της Πέντζουιν όπου

Στον τύμβο, ετοιμάζονται οι τάφοι των παιδιών.

δυο του χέρια ένα δεματάκι τυλιγμένο σε μια κουβέρτα. Είναι το παιδί του: «πέθανε από πείνα και κρύο» μας λέει. Ο τάφος είναι έτοιμος. Δίπλα αρχίζουν να σκάβουν έναν άλλο —και πάλι έναν τάφο τόσο δα. Πήγαμε στο «νοσοκομείο» —δύο σκηνές που έστησε η Ερυθρά Ημισέλινος του Ιράν· η μόνη βοήθεια που έφθασε εδώ μέσα σ' έναν μήνα. Ένα αγοράκι τσιρίζει καθώς η τριτοετής της ιατρικής —Ιρακινή από τη Σουλεϊμανίγια— προσπαθεί να καθαρίσει το απόστημα από το τουμπανιασμένο πέλμα. «Δεν έχουμε φάρμακα, δεν έχουμε αποστειρωμένα είδη. Σας παρακαλούμε, στείλτε κάποια βοήθεια». Ξαφνικά ακούστηκε μια δυνατή έκρηξη. Στο βάθος, στην άκρη της «πόλης», στα χωράφια, σηκώθηκε μία τεράστια στήλη σκόνης και καπνού. Στο διάστημα δύο ωρών μέτρησα 3 τέτοιες εκρήξεις. Είναι από τα ναρκοπέδια του Σαντάμ. «Καθημερινά στέλνουμε στη Μαριουάν του Ιράν τραυματίες από νάρκες· τους νεκρούς τους θάβουμε εδώ» —σε πληροφορούν για το πιο κοινότυπο πράγμα της καθημερινής ζωής. Στο τέλος παραιτείσαι. Δεν θέλεις να παρατηρήσεις άλλο, να φωτογραφίσεις άλλο, να πάρεις άλλες συνεντεύξεις. Θέλεις να δραπετεύσεις.

Χωρίς καμιά βοήθεια

Μόλις χωθείς μέσα στο αυτοκίνητο σε κυκλώνουν δεκάδες μάτια. «Δεν ξαναγυρνάμε σπίτια μας όσο ο Σαντάμ είναι στη Βαγδάτη». «Στείλτε μας βοήθεια. Γράψτε για μας. Κανείς δεν ήρθε ως εδώ». Θέλεις να δραπετεύσεις.

Δεν είναι όμως μόνον η τέως Πέντζουν. Είναι όλο το μήκος των δρόμων. Δρόμων που βέβαια σήμερα δεν οδηγούν πουθενά. Απέμειναν από τότε που συνέδεαν οικισμούς και χωριά. Είναι οι πλαγιές, τα χωράφια. Ένας ατέλειωτος καταυλισμός με αυτοσχέδιες σκηνές από πανιά, νάυλον, κουβέρτες, χαρτόνια. Ό,τι βρεθεί τελοσπάντων. Γιατί εδώ βέβαια δεν έχει φτάσει καμιά βοήθεια. Και πώς να φτάσει; μέσω Βαγδάτης; μέσω Τεχεράνης; Μα τα σύνορα είναι κλεισμένα και υπάρχει το «απαρβαίαστο» —για το οποίο έχει κιόλας διαμαρτυρηθεί η κυβέρνηση της Βαγδάτης!

Και οι επτά πληγές του Φαραώ εδώ. Ερχεται το καλοκαίρι και τα φίδια άρχισαν να βγαίνουν και μαζί κι οι αρουραίοι. Ύστερα είναι τα ναρκοπέδια. Αυτή είναι η ύπαιθρος χώρα του Κουρδιστάν. Με ποιο τρόπο θα διασωθούν οι εκατοντάδες χιλιάδες Κούρδοι

που παραδέρνουν πρόσφυγες στον ίδιο το τόπο τους;

Θα μπορούσε κανείς να επειμείνει περισσότερο θέτοντας τέτοια ερωτήματα. Άσκαπα μάλλον. Η βοήθεια που φτάνει είναι από ανύπαρκτη έως ελάχιστη. Όπως σημειώνει το περασμένο Σάββατο μια εφημερίδα της Τεχεράνης «οι χώρες που ισχυρίστηκαν ότι ήρθαν στην περιοχή προκειμένου να σώσουν το Κουβέιτ από την επιθετικότητα του Σαντάμ, δεν είναι προετοιμασμένες να αναλάβουν τις ευθύνες τους για να σώσουν το λαό από την τυραννία επειδή δεν υπάρχει πετρέλαιο για να τις παρακινήσει». Κυνική και ακριβέστατη διατύπωση.

Όποιος είναι έξω από το χορό

Η δραματική κατάσταση των Κούρδων δεν επιτρέπει βέβαια κρίσεις και επικρίσεις. Πολύ περισσότερο για μας που είμαστε έξω από το χορό...

Αλλά οι εναγκαλισμοί του Ταλαμπάνι με τον Σαντάμ στη Βαγδάτη τη στιγμή που ο τελευταίος βρίσκεται σε διεθνή απομόνωση, υποχρεώνουν σε κάποιες πρώτες σκέψεις για την πολιτική πτυχή του Κουρδικού.

Τις πρώτες μέρες που φτάσαμε είχαμε πληροφορηθεί με ακριτομύθιες για συζητήσεις των ηγετών του Κουρδικού Μετώπου με τον Σαντάμ. Δεν τις πιστέψαμε κιόλας. Όσπου ένα πρωινό έσκασε το μυστικό. Ο Ταλαμπανί, ο Αμπντουλραχμάν Σαμί, ο Νετζιραβάν Μπαρζανί και άλλοι εκπρόσωποι ήταν στη Βαγδάτη και συνομιλούσαν με τον Σαντάμ έχοντας ήδη συναποφασίσει την κατάπαυση του πυρός από τις 18 Απριλίου μεταξύ κυβερνητικών και Πεσμεργκά. Βρισκόμασταν στην Κερμανσάχ —τώρα Μπαχταράν— του ιρανικού Κουρδιστάν. Ζητήσαμε την γνώμη του Ντάνα Ματζίντ, μέλους της 15μελούς ΚΕ του Πατριωτικού Μετώπου του Κουρδιστάν —του οποίου ηγείται ο Ταλαμπανί. Είχε τη δική του επιχειρηματολογία που ήταν περίπου αποπλυστική: «Τι μπορούμε να κάνουμε; Ο λαός υποφέρει και πεθαίνει καθημερινά. Πρέπει να κερδίσουμε χρόνο. Δεν είναι ώρα για συγκρούσεις» αυτό ήταν το νόημα των λόγων του, συνοπτικά.

Όταν πια είχαν μεταδοθεί οι εναγκαλισμοί των Κούρδων με τον Σαντάμ, ο αντιπρόεδρος της συριακής κυβέρνησης Χαννάν, τηλεφώνησε στον εκπρόσωπο του ΚDP (το κόμμα του Μπαρζανί) στη Δαμασκό και εξέφρασε την απορία και την αποδοκιμασία του για όσα συμβαίνουν. Ο εκπρόσωπος του ΚDP φαίνεται ότι διατύπωσε την προσωπική του διαφωνία για την πρωτοβουλία αυτή, αλλά προς στιγμήν είπε «πρέπει να κερδίσουμε χρόνο».

Ισχυρές υποψίες υπάρχουν ότι πίσω από όλα τεκταινόμενα κρύβονται οι ΗΠΑ που ίσως υποσχέθηκαν κάποια πολιτική στήριξη στους Κούρδους ενώ την ίδια στιγμή προσπάθησαν να μοιράσουν τις ευθύνες και τις ανοχές τους για την νομιμοποίηση του Σαντάμ μετά τη λήξη του πολέμου με το Κουβέιτ. Ο στρατιωτικός υπεύθυνος των Πεσμεργκά στην περιοχή της Σουλεϊμανίγια και μέλος της Κ.Ε. του PUK Τζαμπάρ Φερμάν, διέψευσε αυτούς τους ισχυρισμούς με λακωνικό αλλά όχι πειστικό τρόπο. Ο Αμπού Μπιλάλ μέλος του Π.Γ. του ισλαμικού κόμματος «Αλ Νταάουα» τρεις μέρες πριν κοινοποιηθούν οι συνομιλίες ήταν προσηλωμένος και απέφυγε να κάνει νύξεις για το μέλλον της ιρακινής αντιπολίτευσης: «Θα προχωρήσουμε όλοι μαζί, όλες οι θρησκευτικές και εθνικές ομάδες του Ιράκ στον εκδημοκρατισμό της χώρας». Όμως δέκα μέρες αργότερα, την περασμένη Κυριακή, ένας άλλος ισλαμιστής, ο ηγέτης των σιιτών Σείχης Χακίμ μας δήλωνε στην Τεχεράνη: «Εμείς δεν πρόκειται ποτέ να συνομι-

(Οικογένεια προσφύγων, φιλοξενούμενη προσωρινά σε συγγενικό σπίτι, στο ιρανικό Κουρδιστάν.

Σκηνίτες σε πρόχειρο καταυλισμό, στο ελεύθερο Κουρδιστάν.

Το Προσφυγιστάν

Γράφαμε στο προηγούμενο τεύχος ότι οι ΗΠΑ άφηναν τον Σαντάμ να σφαιγιάζει τους Κούρδους, με σκοπό να τους αποδυναμώσουν και κυρίως να αποτρέψουν το ενδεχόμενο δημιουργίας ημιαυτόνομου Κουρδικού κράτους στο Ιράκ, κάτι που πιθανόν είχαν υποσχεθεί στην Τουρκία ως αντάλλαγμα της συνδρομής της στον πόλεμο κατά του Ιράκ.

Τον ίδιο καιρό ο τουρκικός Τύπος περιέγραφε τα αμερικανο-τουρκικά σχέδια σαν την προσπάθεια ίδρυσης ενός... «προσφυγιστάν» κατά τα πρότυπα της Καμπότζης και του Αφγανιστάν. Ο Τούρκος δημοσιογράφος Ερτογρούλ Οζιόκ θύμιζε μάλιστα (Χουρριγιέτ 8/4/1991) πως ο νυν πρέσβυς των ΗΠΑ στην Άγκυρα *Morton Abramowitz*, που το 1979 εκπροσωπούσε τις ΗΠΑ στην Ταϊλάνδη, είναι συγγραφέας του βιβλίου *Quality of Mercy*: σ' αυτό διηγείται τις προσπάθειές του να επιλύσει το πρόβλημα των Καμποτζιανών προσφύγων που είχαν καταφύγει στην Ταϊλάνδη το 1979. Το αφγανικό, ή μοντέλο της Καμπότζης, όπως περιγράφεται στο «Προς το 2000» (14/4/1991) προέβλεπε τη δημιουργία μιας «προστατευόμενης» ζώνης προσφυγικών καταυλισμών που θα δικαιολογούσε την παρουσία αμερικανικού και τουρκικού στρατού στην περιοχή των συνόρων Ιράν - Ιράκ - Τουρκίας για καλύτερο έλεγχο των κουρδικών — και όχι μόνον — πληθυσμών.

Στο ίδιο τεύχος του «Προς το 2000» δημοσιευόταν το πρώτο μέρος της συνέντευξης του Αμπντουλλάχ Οτσαλάν, ηγέτη του PKK, στον Ντογού Περιντσέκ, αρχισυντάκτη του περιοδικού αυτού, με τίτλο «Η απάντηση του Άπο (παρατσούκλι του Οτσαλάν) στην "ενδιάμεση ζώνη"». Ο Άπο καταδικάζει την αφέλεια όσων Κούρδων του Ιράκ πίστεψαν στις «καλές» προθέσεις των Αμερικανών, καθώς επίσης και τις σχέσεις της οικογένειας Μπαρζανί με τις ΗΠΑ και την Τουρκία. Την διχαστική δράση των φιλότουρκων χαφιέδων και «προστατών» στην περί ου ο λόγος «ενδιάμεση ζώνη» υποσχόταν πως θα εξουδετέρωνε με τη διαφώτιση, οργάνωση και επαναστατικοποίηση του πληθυσμού των προσφύγων.

Όπως όμως εξηγεί ο Μεχμέτ Μπεντρί, συντάκτης του «Προς το 2000» στο τεύχος του που κυκλοφορεί αυτή την εβδομάδα (28/4/1991) την υλοποίηση των αμερικανοτουρκικών σχεδίων απέτρεψε εγκαίρως η συμφωνία Ταλαμπανί - Σαντάμ: η φαινομε-

νικά ανεξήγητη αυτή κίνηση του Ταλαμπανί προβληματίσε —εάν δεν σόκαρε— την διεθνή κοινή γνώμη και ανησύχησε τις ΗΠΑ και την Τουρκία —εξ ου και οι έντονες αντιδράσεις του Οζάλ. Αντίθετη προς την ενέργεια αυτή είναι και μια μερίδα Κούρδων. Ο Σερμπέστ Αράμ της Επιτροπής Βοήθειας προς τους Κούρδους πρόσφυγες του Λονδίνου, δήλωνε για λογαριασμό της οργάνωσης πως δεν πιστεύουν ότι θα μπορέσει ο Κουρδικός λαός να ζήσει ασφαλής στο Ιράκ υπό το καθεστώς του Σαντάμ και ότι για το λόγο αυτό η πρωτοβουλία των Κούρδων ηγετών τους αφήνει άναυδους.

Ενώ λοιπόν, όπως παρατηρεί ο Μ. Μπερντί, η Βαγδάτη δεν είχε άλλη επιλογή από την συνεννόηση με τους Κούρδους, για τους τελευταίους η αδυναμία του καθεστώτος του Σαντάμ, αποτελεί εγγύηση για την τήρηση της συμφωνίας που στην τελική της μορφή δεν θα διαφέρει ιδιαίτερα από εκείνη του 1971, η μοναδική αδυναμία της οποίας ήταν ουσιαστικά ότι ποτέ δεν εφαρμόστηκε εξ ολοκλήρου. Έτσι εξηγούνται και οι δηλώσεις του Χοσγιάρ Ζεμπαρί, εκπροσώπου του Κουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος του Ιράκ —του οποίου ηγείται ο Μεσούτ Μπαρζανί— στο *BBC*: «Όταν κανείς κάνει πολιτική, στην πραγματική ζωή, αναγκάζεται πολλές φορές για να σώσει το λαό του να καταπιέσει τα αισθήματά του. Δεν εμπιστευόμαστε και δεν πιστεύουμε τον Σαντάμ... Αυτή τη φορά τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ο Σαντάμ είναι εντελώς αποδυναμωμένος. Δεν υπογράφηκε ακόμη η συνθήκη. Υπάρχουν σημεία που συζητούμε. Δεν πρέπει όμως να είμαστε αρνητικά προδιατεθειμένοι».

Ο Μπερντί καταγράφει τις αντιδράσεις ενός Κούρδου πρόσφυγα στην Τουρκία: «Είμαι πολύ ευτυχής. Γυρίζουμε στην πατρίδα μας, στα σπίτια μας. Θα τα χτίσουμε όλα από την αρχή. Θα αρχίσουμε μια ζωή γεμάτη ευτυχία, ειρήνη και εμπιστοσύνη. Ακριβώς όπως οι άλλοι λαοί θα έχουμε κι εμείς την ταυτότητά μας».

Ο μεγάλος χαμένος στην ιστορία αυτή φαίνεται πως είναι ο Τουργκούτ Οζάλ: όπως σημειώνει ο συντάκτης του «Προς το 2000» δύσκολες από κάθε άποψη μέρες περιμένουν την Άγκυρα που είχε συνδέσει την τύχη της με εκείνη των ΗΠΑ.

Γ.Π.

λήσουμε με τον Σαντάμ, γιατί δεν τον εμπιστευόμαστε. Οι Κούρδοι θα βρεθούν μελλοντικά σε δύσκολη θέση μ' αυτή την κίνησή τους».

Στην Δαμασκό, ο ηγέτης του Ιράν Αλή Ακμπάρ Ραφσαντζανί, πριν από τη συνάντηση που είχε το Σάββατο 27/4 με τον πρόεδρο Χάφεζ Αλ Άσαντ, δήλωνε ότι «θα ανταλλάξουμε απόψεις για τις εξελίξεις στην περιοχή» διευκρινίζοντας όμως ότι «θα αφορούν τα προβλήματα του Κόλπου, της Παλαιστίνης και του Λιβάνου» και παραλείποντας εμφαντικά το Κουρδικό. Τόσο ο Τύπος της Τεχεράνης όσο και της Δαμασκού κράτησαν εχθρική στάση για τις συζητήσεις αυτές. Η επίσημη εφημερίδα της Δαμασκού «*Τισρίν*» παρατηρούσε —για όσους το παρέβλεπαν— ότι ο Σαντάμ υπογράφει συμφωνίες «όταν είναι υποχρεωμένος να το κάνει. Μόλις όμως βρει ευκαιρία δεν διστάζει να τις δυναμιτίσει».

«Καμιά αραβική χώρα δεν βρήκε δύο λόγια συμπαραστάσης και συμπάθειας για τους Κούρδους. Μόνον η Σαουδική Αραβία υποσχέθηκε μια βοήθεια· αλλά ο βασιλιάς της έτσι κι αλλιώς δεν είχε ποτέ οικονομικά προβλήματα», μας απάντησε κουρδική πηγή όταν θέσαμε επίμονα το θέμα των συμμαχιών.

Τώρα οι κουρδικές οργανώσεις θα αντιμετωπίσουν προβλήματα τόσο στη Συρία όσο και στο Ιράν. Μέχρι σήμερα ήταν οι μόνες χώρες που τους βοηθούσαν, για το λόγο της φυσικά η κάθε μία. Αλλά και στο εσω-

Πεσμεργκά έξω από τη Σουλεϊμανίγια.

τερικό του Κουρδικού Μετώπου υπάρχουν διαφωνίες. Πολλά μεσαία στελέχη, το λόμπυ των Κούρδων στην Ευρώπη και εν μέρει ο Μασούντ Μπαρζανί διαφοροποιούνται με σαφή και ανοιχτά διατυπωμένη διαφωνία ή την απλή έκφραση επιφυλάξεων.

Εξ άλλου ο Μπαρζανί ήταν υπέρ της καθυστέρησης της εξέγερσης μέχρι να προετοιμαστεί καλύτερα, να εξασφαλισθούν εφεδρείες και λυθούν τα προβλήματα του εφοδιασμού.

Το σημαντικότερο ίσως είναι ότι το Μέτωπο της Ιρακινής Αντιπολίτευσης υπονομεύεται από μια ανανεωμένη καχυποψία. Όσο και αν το μέτωπο αυτό ήταν χαλαρό και χωρίς ιδεολογική συνοχή, σηματοδοτούσε πάντως την αμοιβαία ανοχή Κούρδων και Αράβων. Όπως οι Κούρδοι ηγέτες αποφεύγουν να μιλήσουν για ανεξαρτησία και αναφέρονται μόνον σε ενισχυμένη αυτονομία θα έχουν να αντιμετωπίσουν ένα σοβαρό πρόβλημα στο αμέσως επόμενο διάστημα:

Επειδή ο Σαντάμ «έχει φάει τα ψωμιά του», οι συνομιλητές των Κούρδων θα είναι υποχρεωτικά άλλες ομάδες της αντιπολίτευσης. Αλλά τότε, όταν θα έρθει δηλαδή η ώρα της ανατροπής του Σαντάμ, οι Κούρδοι ηγέτες που τη μια ζητούν τη θανάτωσή του και την άλλη ανταλλάσσουν χειραφίες μαζί του και διερευνούν συμφωνίες που κανείς δεν εμπιστεύεται, θα βρεθούν σε αμηχανία και δύσκολη θέση.

«Θέλουμε να κερδίσουμε χρόνο. Αυτό είναι όλο. Και στο κάτω - κάτω αυτή η

αυτονομία την οποία δέχεται ο Σαντάμ θα αποτελεί ένα γεγονός το θετικό περιεχόμενο του οποίου θα παραδέχεται κάθε κυβέρνηση του Ιράκ.

Αν η δυσαρέσκεια και η απορία κατέχουν μερικά από τα μεσαία στελέχη, η πλειοψηφία των Κούρδων δηλώνει την εμπιστοσύνη της στους χειρισμούς της ηγεσίας. Αλλά κανείς δεν δηλώνει υποταγή στον Σαντάμ.

Ο εκπρόσωπος του KDP (το κόμμα του οποίου ηγείται ο Μπαρζανί) στη Δαμασκό, Μπαρβαρί μας έλεγε ότι αυτό που προέχει είναι η άμεση παροχή βοήθειας στον κουρδικό λαό: «Στο νοσοκομείο της Ντιγιάνα (Ραβαντούζ) δεν υπάρχουν διόλου φάρμακα και οι άρρωστοι αρχίζουν να πεθαίνουν από τύφο και χολέρα».

Σιγά - σιγά ο κόσμος αρχίζει να επιστρέφει προς τις πόλεις εγκαταλείποντας την αθλιότητα και τη στέρηση τη ζωής στα βουνά. Όλο και πυκνώνει το караβάνι προς την Σουλεϊμανίγια και τα άλλα αστικά κέντρα· όχι εντυπωσιακά, αλλά με αργούς ρυθμούς. Όλοι θέλουν να γυρίσουν, αλλά θέλουν να γυρίσουν περήφανοι. Σου δίνουν τις διευθύνσεις τους στις εγκαταλειφθείσες πόλεις ή τα γκρεμισμένα χωριά σαν να μην συνέβαινε τίποτε. Και αυτοί ακόμα που βρίσκονται τρία και τέσσερα χρόνια αυτοεξόριστοι στο Ιράν: «Εκεί είναι το σπίτι μας. Εκεί να 'ρθεις την άλλη φορά».

Ελεύθερο Κουρδιστάν, Τεχεράνη, Δαμασκός.
16-30 Απριλίου

Χ.Γ.Π

Μεσανατολικό: επιστροφή στις σταθερές;

του Γιώργου Καπόπουλου

●
Η επτάμηνη κρίση στον Κόλπο δημιούργησε υψηλές προσδοκίες για συνολική επίλυση του Μεσανατολικού, προϋπόθεση για την χάραξη του «νέου χάρτη» της περιοχής.

Η επίσημη επιστροφή της Μόσχας στη σκηνή διαπραγμάτευσης του Μεσανατολικού που αναγγέλθηκε από τον Τζωρτζ Μπους μετά τη συνάντησή του με τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ στο Ελσίνκι τον περασμένο Σεπτέμβριο και επιβεβαιώθηκε στην συνάντηση Μπεσμέρντινιχ - Μπέηκερ στον Καύκασο την περασμένη βδομάδα, δημιούργησε σε πρώτη ανάγνωση την εντύπωση ότι δεν υφίστανται πλέον σοβαρά περιθώρια εναντίωσης, από οποιονδήποτε άμεσα εμπλεκόμενο στο Μεσανατολικό, στις πιέσεις για ειρηνική διευθέτηση.

●

Δίχως αμφιβολία η Ουάσιγκτον επείγεται να αξιοποιήσει στο μέγιστο δυνατό να διευρυμένα περιθώρια ελιγμών που απέκτησε στο μεσανατολικό χώρο κατά την διάρκεια της κρίσης του Κόλπου, και κυρίως μετά την ήττα της Βαγδάτης στο Κουβέιτ. Η προσυπογραφή έστω και με κάποιες επιφυλάξεις των αμερικανικών προθέσεων από τη Μόσχα, με πρώτο δείγμα γραφής την επιχείμενη επίσκεψη του σοβιετικού υπουργού Εξωτερικών στο Ισραήλ και την επιχείμενη αποκατάσταση σχέσεων της ΕΣΣΔ με το εβραϊκό κράτος, καθώς και η αδυναμία των «12» να παρέμβουν στη διαπραγμάτευση του Μεσανατολικού για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα, ενισχύουν την εντύπωση της δεδομένης αποτελεσματικότητας των αμερικανικών πιέσεων, με μόνη μεταβλητή παράμετρο τον βραχυπρόθεσμο ή μεσοπρόθεσμο χαρακτήρα της.

Ανταποκρίνεται όμως η σπουδή της Ουάσιγκτον για εσπευσμένη επίλυση του Μεσανατολικού με τις προθέσεις και τις επιδιώξεις των δύο κυριότερων αντιπάλων στη μεσανατολική σκηνή, την Συρία και το Ισραήλ; Με δυο λόγια υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στην Δαμασκό, στο Τελ Αβίβ και στην Ουάσιγκτον για την σύμπτωση της άμεσης διαπραγμάτευσης του Μεσανατολικού με τα θεμελιώδη συμφέροντα και στρατηγικές στοχεύσεις τους.

Συρία: Επιστροφή στην περιχαράκωση

Η επίλυση της μεσανατολικής εκκρεμότητας, της αραβοϊσραηλινής διένεξης και του Παλαιστινιακού, ο τερματισμός δηλαδή μιας αντιπαράθεσης 43 χρόνων, θα επέφερε μια καταλυτική αποσταθεροποίηση στα περισσότερα αραβικά καθεστώτα και πρώτα

από όλα στην μπαθιική κυβέρνηση της Συρίας. Το ανοιχτό μέτωπο αντιπαράθεσης με το Ισραήλ, η παλαιστινιακή εκκρεμότητα επιτρέπουν στην κυβερνώσα μειονότητα των αλαουιτών να νομιμοποιεί τις ενέργειές της εντός και εκτός των συνόρων της χώρας. Η αυταρχική στρατοκρατική υφή του συριακού καθεστώτος, το καθεστώς κατοχής που έχει επιβάλει η Δαμασκό στο Λίβανο, η αιματηρή τις περισσότερες φορές χειραγώγηση της παλαιστινιακής αντίστασης είχαν πάντοτε το νομιμοποιητικό άλλοθι της σκληρής και άκαμπτης αραβικής εθνικιστικής στάσης της συριακής ηγεσίας.

Εάν το Μεσανατολικό έκλεινε ακόμη και με το πιο ευνοϊκό για την αραβική πλευρά σενάριο, ο Χ. Άσαντ θα αντιμετώπιζε σε βραχύ χρονικό διάστημα την πίεση της συννικητής πλειοψηφίας στη χώρα του για αποφασιστική συμμετοχή στη νομή της εξουσίας, και την απαίτηση όλων των κοινοτήτων του Λιβάνου για αποχώρηση των συριακών στρατευμάτων. Η αποσταθεροποιητική αυτή προοπτική πολύ γρήγορα θα επεσχίαζε την όποια αίγλη θα συνεπαγόταν για την συριακή κυβέρνηση η επιστροφή των κατεχόμενων από το Ισραήλ υψωμάτων του Γκολάν.

Η σκληρή στάση του Άσαντ κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκάωρης συνομιλίας του με τον Τζέιμς Μπέηκερ δεν φαίνεται να είναι τακτικός ελιγμός, αλλά μια επιστροφή στις σταθερές της συριακής διπλωματίας, μετά την περίοδο ανοιγμάτων και ευελιξίας που σηματοδότησε η έναρξη της κρίσης στον Κόλπο στις αρχές του περασμένου Αυγούστου.

Η Συρία επιστρέφει δηλαδή στην μαξιμαλιστική της περιχαράκωση διατηρώντας ουσιαστικά οφέλη από την στάση της στην κρίση του Κόλπου: από τη μία μεριά ο κυριότερος της αντίπαλος μετά το Ισραήλ, το Ιράκ, έχει απωλέσει σε σημαντικό βαθμό τη στρα-

τιωτική του υπεροχή, και από την άλλη έχει πλέον ακυρωθεί πλήρως η απομόνωση και η καχυποψία με την οποία η Ουάσιγκτον, το Λονδίνο και οι κυριότερες δυτικές πρωτεύουσες περιέβαλλαν το συριακό καθεστώς.

Ο Άσαντ έχει κάθε λόγο να επιθυμεί την μετάθεση της επίλυσης του Μεσανατολικού στη χρονική στιγμή κατά την οποία τα νέα δεδομένα της διεθνούς σκηνής θα έχουν ξεκαθαρίσει πλήρως, όταν θα έχει πλέον γίνει σαφές ο ρόλος τον οποίον θα μπορούν να διαδραματίσουν η Ευρώπη και ο ΟΗΕ.

Ισραήλ: Τα οφέλη από την κωλυσιεργία

Για την κυβέρνηση του Γιτζάκ Σαμίρ, ταρατάση της εκκρεμότητας στην οριστική λύση της τύχης των κατεχομένων εδαφών σημαίνει την τελευταία ίσως ευκαιρία να γίνουν μεγάλα βήματα προς την υλοποίηση του οράματος του «Έρετζ Ισραήλ» προς την κατεύθυνση δηλαδή της αλλοίωσης της εθνολογικής σύστασης της κατεχόμενης Δυτικής Όχθης.

Η μαζική έξοδος των ρωσοεβραίων από την ΕΣΣΔ, που ήδη είναι πραγματικότητα, θα γνωρίσει νομοτελειακά σημαντική αύξηση στο άμεσο μέλλον. Οι δυσκολίες για την

καθημερινή επιβίωση των πολιτών ολόκληρης της ΕΣΣΔ αναμφίβολα θα εντείνει τη διάθεση φυγής των ρωσοεβραίων, του μόνου τμήματος του σοβιετικού πληθυσμού που εκτός συνόρων θα βρει μίαν άλλη υπηκοότητα και μια επαρκή πολιτική υποδοχής και περιθαλψής. Ως προς το σημείο αυτό θα είναι άκρως ενδιαφέροντα τα όσα σχετικά διαμειφθούν στις διαβουλεύσεις που θα έχει στο Τελ Αβίβ ο Αλεξάντρ Μπεσμέρτνιχ κατά την διάρκεια της επικείμενης επίσκεψής του. Οι νέοι αυτοί ισραηλινοί πολίτες θα ενισχύσουν την πολιτική και κοινωνική βάση του κυβερνητικού συνασπισμού Λικούντ και θα μειώσουν τις πιθανότητες επανόδου των εργατικών με ηγεμονικό ρόλο στη διακυβέρνηση της χώρας.

Αντίθετα με την αδιαλλαξία ως προς τα κατεχόμενα η ισραηλινή κυβέρνηση έχει κάθε λόγο να επιδιώκει μία σε διμερές επίπεδο διευθέτηση με τη Συρία· παρ' όλη την επίσημη προσάρτησή τους στα τέλη του 1981 τα υψώματα του Γκόλαν είναι διαπραγματεύσιμα. Διαπραγματεύσιμη ακόμη είναι και η επίσημη ή ανεπίσημη αποδοχή από το Ισραήλ της ανακήρυξης του μεγαλύτερου τμήματος του Λιβάνου σε συριακό προτεκτοράτο.

★ ★ ★

Καθώς λοιπόν κατακαθίζει η άμμος της θύελλας της ερήμου η Μέση Ανατολή φαίνεται να επιστρέφει στις προ της 2/8/90 σταθερές. Η πρόσφατη περιοδεία Μπέηκερ στη Μέση Ανατολή περιέλαβε και το Αμμάν, τον πάλαι ποτέ πιστό πελάτη της Ουάσιγκτον στην περιοχή και σήμερα απομονωμένο συνοδοιπόρο του Σαντάμ. Δίπλα στη σκληρή Συρία που δεν φαίνεται έτοιμη να επαναλάβει το σενάριο του Καμπ Ντέηβιντ, οι ΗΠΑ χρειάζονται τη μετριοπαθή και ανοιχτή σε μεσολαβητικά σενάρια Ιορδανία...

Οι δισταγμοί της Σαουδικής Αραβίας που την οδήγησαν να αποποιηθεί τη συμμετοχή της στην ειρηνευτική διάσκεψη φωτίζουν με τη σειρά τους και αυτοί τον μάλλον συγκυριακό παρά στρατηγικό χαρακτήρα των ανακατατάξεων και μεταβολών που συντελέστηκαν στη μεσανατολική σκηνή μετά την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ.

Είναι πολύ νωρίς ακόμη να αποτιμηθεί η αποτελεσματικότητα του ανοικτού διπλωματικού παιχνιδιού που άνοιξαν οι αλληπάλληλες περιοδείες του Τζέιμς Μπέηκερ. Το πρώτο ορατό αποτέλεσμά τους είναι η παλινδρόμηση των κυριότερων παικτών της μεσανατολικής σκηνής στις πριν από την κρίση του Κόλπου σταθερές της πολιτικής τους... □

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

Μόλις κυκλοφόρησε

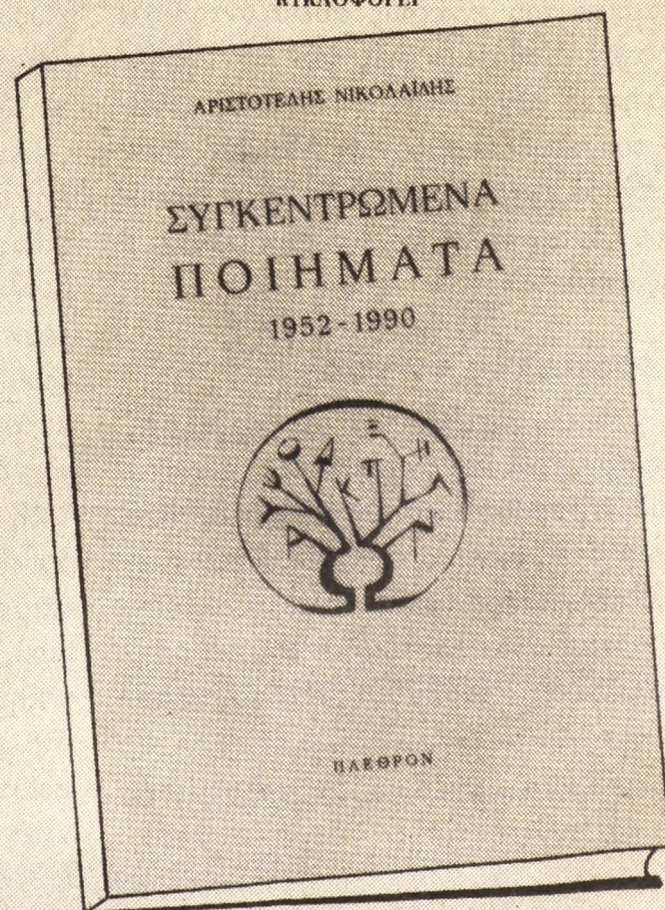
Στη ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Εκδόσεις ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
Σόλωνος 84 - Τηλ. 36.08.180

Εκδόσεις Πλέθρον

Σειρά: ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Βιβλιοπωλείο - Εκδόσεις: Μασσαλίας 20α, 106 80 Αθήνα,
Τηλ.: 36.41.260, 36.45.057

Κυβέρνηση «ιδιωτικοποίησης»

Ο ένας χρόνος διακυβέρνησης της χώρας από τη ΝΔ δεν έχει να επιδείξει καμιά θετική μεταβολή στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο. Αντίθετα, τόσο από την άποψη των πεπραγμένων, όσο, κυρίως, και από εκείνη της προοπτικής, εδραιώνεται ολοένα και περισσότερο η αντίληψη ότι η κυβέρνηση της ΝΔ, με τις πράξεις και τις παραλείψεις της, επιδεινώνει την ήδη πολύ κακή κατάσταση που παρέλαβε από την οκταετία της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ.

Η καταγραφή, σημείου προς σημείο, των προβλημάτων που οξύνονται στους επιμέρους τομείς του δημοσίου βίου και της οικονομίας, δεν θα πρόσθετε τίποτα το ουσιαστικό σε ό,τι αφορά την προβληματική των γενεσιουργών αιτιών αυτής της κατάστασης. Δεν προσθέτει τίποτα στις ήδη διαμορφωμένες δυσμενείς αντιλήψεις του κοινού, το να αναφερθεί κανείς στην έως και κωμική περιπέτεια του ταξιδιού που άρχισε στην ...ήπειρο της αποκρατικοποίησης, ή στο από πολλές απόψεις ατελέσφορο —καθ' ότι ελλειμματικό ήδη από τη σύλληψή του— «σχέδιο» της κυβέρνησης να γεμίσει τα άδεια ταμεία του κράτους αδειάζοντας τις τσέπες των μισθωτών και των συνταξιούχων (μήπως τάχα είναι επιτυχία η «συμπίεση» του πληθωρισμού τον Μάρτιο, όταν όλη η αγορά έχει συμπιεστεί μέχρις ασφυξίας, θυμίζοντας το «η εγχείρηση επέτυχε, ο ασθενής απέθανε»;) .

Αντί οράματος το χάος

Και, φυσικά, η κυβέρνηση δεν πείθει ότι, παρά τα αρνητικά πεπραγμένα της, διαθέτει μία ευοίωνη προοπτική για τη χώρα. Και δεν τη διαθέτει, διότι αυτή προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, κάποιο συνολικότερο σχέδιο, κάποιο όραμα αναπλαστικό, ικανό να οδηγήσει σε εθνικές προσπάθειες και τα τοιαύτα.

Ένα τέτοιο σχέδιο μεταρρύθμισης —έστω και συντηρητικής— δεν είναι ασφαλώς οι συνεχείς και ήδη κουραστικότερες πλέον αυτοεπιβεβαιώσεις περί «συνέπειας στην τήρηση του προγράμματός μας», περί «φιλελευθερισμού», «αξιοκρατίας», «ρεαλισμού» κ.λ., που ολοένα και συχνότερα εκ-

πέμπονται από τους κυβερνώντες της ΝΔ, καταλαμβάνοντας την κενή θέση που αφήνει η έλλειψη συνοχής, ιεράρχησης, σχεδιασμού ή ακόμα και απλής, απλούστατης συνεννόησης —φαινόμενα που γίνονται πλέον ορατά δια γυμνού οφθαλμού.

Αν θέλαμε να χαρακτηρίσουμε μονολεκτικά την κατάσταση πραγμάτων στους κόλπους της σημερινής κυβέρνησης θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ΝΔ ασκεί μια στοιχειωδέστατη, σχεδόν πρωτόγονα πρακτικιστική, διοίκηση και όχι διακυβέρνηση της χώρας. Λίγο μετά το Πάσχα, ο κ. Μητσοτάκης, ξεκινώντας από και τελειώνοντας σε μικροκομματικούς υπολογισμούς, και σχεδόν εκβιασμένος από λογής - λογής «λοχίες» της μικρής (και λίγο παλιότερα «ισχυρής») κοινοβουλευτικής του πλειοψηφίας, είπε πως θα ήταν άδικο για τους υπουργούς και την κυβέρνηση να αλλάξει η σύνθεση μέσω ενός («πασοκικά» διαχειρισθέντος) ανασχηματισμού. Ο κ. Μητσοτάκης διαβεβαίωσε πως «έχει γίνει έργο» και μάλιστα «σημαντικό», μόνον που βρήκε πως το έργο αυτό γίνεται κάπως «αργά». Δυσaréσκεια, λοιπόν, μόνο με τους «ρυθμούς» λειτουργίας της κυβέρνησης, αλλά όχι με την «ουσία» αυτής της λειτουργίας.

Αυτά, όμως, αφορούν τον κ. Μητσοτάκη, τους νυν υπουργούς του και τους υποψήφιους αντικαταστάτες τους και την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος. Δεν αφορούν τους εκλογείς της ΝΔ και το μεγαλύτερο μέρος των κομματικών στελεχών. Από αυτούς, κανέναν δεν έπεισε ο κ. Μητσοτάκης ότι σκοπεύει να κινητοποιήσει την κρατική μηχανή, ζητώντας π.χ. να του παραδοθεί σε 15 ημέρες ο κατάλογος των 3.252 επιχειρήσεων και οργανισμών του δημοσίου, εν όψει του προγράμματος ιδιωτικοποίησης. Και δεν έπεισε ο κ. Μητσοτάκης ότι μπορεί να ασκήσει κυβέρνηση και όχι πρωτόλεια διοίκηση, όχι τόσο επειδή ο ίδιος αναγνώρισε ότι οι υπουργοί του δεν γνωρίζουν ακόμα ποιες επιχειρήσεις υπάγονται στο υπουργείο του, αλλά κυρίως επειδή οι εκλογείς και τα στελέχη του δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την περίφημη ιδιωτικοποίηση.

Το δημόσιο της «γαλάζιας» πελατείας

Αντίθετα, επιθυμούν να συνεχιστεί η πολιτεία του ΠΑΣΟΚ με γαλάζια χρώματα: διορισμός των «παιδιών μας», αποφυγή της εφορίας από τους «μεσαιούς» και την «αγροτιά», κατάργηση και των ελάχιστων έστω όρων διαφάνειας και κανόνων παιχνιδιού στην επιχειρηματική δράση εταιρειών που έχουν «πάρε-δώσε» με τον κρατικό κορβανά, κρατικές ρυθμίσεις στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών κτλ. Ήδη, η ανακατανομή πόρων και εξουσίας που συντελείται τον τελευταίο χρόνο διακυβέρνησης της χώρας από τη ΝΔ δεν οδηγεί σε μία εκσυγχρονιστική και αναπτυξιακή αναδιάρθρωση των τομέων και κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, αλλά στην εναλλαγή προσώπων σε κρατικά επινεμόμενες εύνοιες και διευκολύνσεις, όπου οι «γαλάζιοι» αντικαθιστούν τα «πράσινα τζάκια», αν δεν συμμαχούν μαζί τους. Το πλαίσιο το οποίο κληρονόμησε η ΝΔ δεν άλλαξε ούτε κατά ένα ιώτα, και μαρτυρία γι' αυτό είναι όχι μόνον η κριτική που ασκεί η φελελεύθερος κ. Ανδριανόπουλος, αλλά και τα ανεφάρμοστα αναπτυξιακά, ασφαλιστικά κτλ. νομοσχέδια, που μήνες τώρα περιμένουν εγκυκλίους και αποφάσεις ενεργοποίησής τους.

Όμως δεν είναι μόνον το αμετάλλακτο των κανόνων παιχνιδιού που οδηγεί στη στασιμότητα, την παρακμή και την αποτυχία ακόμα και αυτών των εισπρακτικής λογικής δημοσιονομικών μέτρων (ήδη εκφράζονται εντονότερες αμφιβολίες από τους δανειοδότες μας, για το κατά πόσον μπορεί πράγματι να είναι πραγματικό και όχι εντελώς πλασματικό το προϋπολογισμένο ποσό κρατικών εσόδων). Είναι κάτι περισσότερο από την ακινησία, αυτό που αρχίζει και πάλι να εκδηλώνεται ήδη δημοσίως: είναι τα μικρά ή μεγάλα «σκάνδαλα», στον ΟΤΕ, στην Ολυμπιακή, στην αγορά των πετρελαιοειδών, στο εμπόριο όπλων ακόμα, με την κυβέρνηση της ΝΔ να μην ομιλεί επί της ουσίας και να χάνει καθημερινά τα εύσημα της ηθικής δύναμης που διεχδίκησε προκειμένου να τιμωρήσει το «σάπιο πράσινο κρά-

διώτευσης;

του Ρεπόρτερ

τος» και να αποκαταστήσει την εντιμότητα και το ήθος στα πλαίσια ενός θεσμικού και αξιακού εκσυγχρονισμού. Εξακολουθεί να είναι ζητούμενο, το κατά πόσον ο κ. Μητσοτάκης απέσπασε θετικά αυτά τα ηθικά εύσημα που διεκδίκησε στις εκλογές του Απριλίου 1990, ή αν, αντίθετα, το 46,9% ήταν μια «κουρασμένη», ή μία αρνητική προς τους άλλους δύο φορείς του πολιτικού παιχνιδιού «ψήφος για κυβέρνηση». Το σίγουρο είναι ότι η ΝΔ απώλεσε πλέον το πλεονέκτημα της πίστωσης χρόνου που είχε μετά τον Απρίλιο του 1990, χωρίς να αντισταθμίσει αυτή την απώλεια από κάποια θετική προοπτική, με αρνητικές, έστω, βραχυπρόθεσμες συνέπειες.

Εξευτελισμός των θεσμών

Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, ο κ.

Μητσοτάκης έχει επιλέξει την παλιά γνωστή συνταγή της διπλής γλώσσας και των ρητορικών μεγαλοσχημιών. Γνωρίζει πρώτος απ' όλους και πολύ καλά τα προβλήματα και τις ανεπίλυτες αντιφάσεις της συγκρότησης, της πολιτικής και της ιδεολογίας της κυβέρνησής του, που δεν του επιτρέπουν όχι τη λύση, αλλά ούτε καν την αποτελεσματικότερη προσέγγιση των συσσωρευμένων αδιεξόδων. Η συμπεριφορά όμως της κυβερνητικής ηγεσίας συμβάλλει στη διαιώνιση των αντιφάσεων της, όσο και στην παραπέρα επιδείνωση των προβλημάτων.

Την τελευταία περίοδο υπάρχουν συμπτώματα μιας συμπεριφοράς γνωστής από την προηγούμενη διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ: αλαζονεία, στεγανά, άτυποι κύκλοι και κέντρα προσωποπαγούς εξουσίας, διαμόρφωση ομάδων πίεσης στον κρατικό μη-

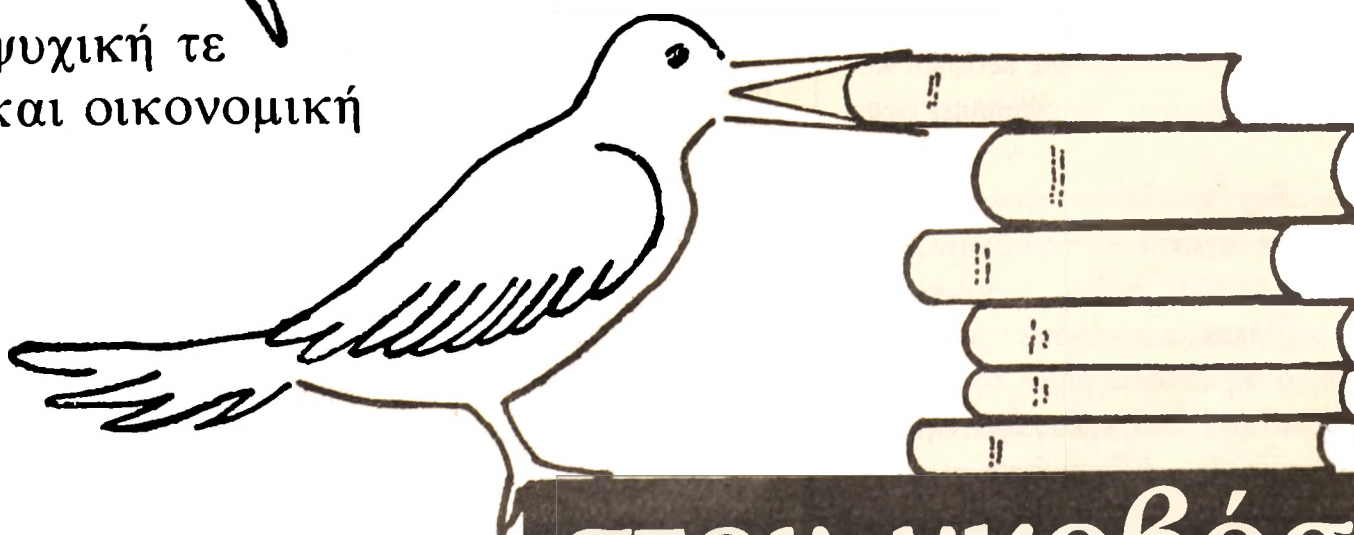
χανισμό με σύνδεση ή όχι προς το μηχανισμό του κόμματος της ΝΔ, παγίωση πελατειακών προσβάσεων στο κράτος προς όφελος κάποιων ισχυρών ομάδων του κόμματος, διαιώνιση του κάθετου κατακερματισμού της κυβερνητικής μηχανής από λογής - λογής βαρώνους - υπουργούς που επιδεικνύουν έλλειψη συντονισμού και σχεδιασμού στην άσκηση και αυτής ακόμα της απλής διοίκησης. Παράλληλα προς αυτά τα φαινόμενα, αναπτύσσονται κάποια δείγματα αλλαγής του στυλ διοίκησης: ο κ. Μητσοτάκης κάνει μια «προβολή» της ιδεοληπτικής εικόνας περί ιδιωτικοποίησης στους ίδιους τους μηχανισμούς και τις διαδικασίες της κυβέρνησης, δημιουργώντας άτυπες «συμβουλευτικές» επιτροπές από επιχειρηματίες, βιομήχανους και άλλους εκπροσώπους της «οικονομικής κοινωνίας», την ίδια στιγμή που, όπως άλλοτε ο Ανδρέας Παπανδρέου, «τσαλακώνει» τους πολιτικούς θεσμούς.

Μήπως είναι η στιγμή κατάλληλη να θυμηθούμε κάποια άλλα νοήματα που έχουν οι όροι ιδιωτικοποίηση και ιδιωτικός; Μιλάμε για νοήματα που αποδίδονται με τους «συγγενείς όρους» της ιδιώτευσης, του ιδιώτη κτλ.

* ψυχική τε
και οικονομική

Ατέρμονη
η ευτυχία*
τού να διαλέγεις
βιβλία

στου γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21 - τηλ. 36.15.433

Όλα πωλούνται, κανείς δεν αγοράζει

του Κώστα Αντωνάκου

Στις προγραμματικές εξαγγελίες της ΝΔ η αποκρατικοποίηση εκθειάστηκε σαν το ισχυρό αντίδοτο για την ανάκαμψη της οικονομίας. Βομβαρδίστηκε και επικρίθηκε δριμύτατα η πολιτική των κοινωνικοποιήσεων. Θεωρήθηκε ως θανατηφόρα ή πολιτική της διεύρυνσης του δημοσίου και το άνοιγμά του σε παραγωγικούς κλάδους αφού συνδέθηκε από τη ΝΔ με το οικονομικό κατρακύλισμα της χώρας που πήγαζε από τις τεράστιες κρατικές δαπάνες για συντήρηση μονάδων που καρκινοβατούσαν (προβληματικές και ζημιογόνες επιχειρήσεις).

Ποιος φταίει για την καθίζηση και την άφηση; Στο ερώτημα η απάντηση επαναλαμβάνόταν με διαφορετική λεκτική διατύπωση αλλά στην ουσία παραμένει η ίδια και απaráλλαχτη: το Δημόσιο.

Και για να εξορκισθεί το δαιμόνιο στην οικονομία η ΝΔ επιχείρησε και προσπαθεί ακόμα να πείσει ότι χρειάζεται η αντικατάστασή του με το ιδιωτικό επιχειρηματικό πνεύμα. Δηλαδή «πωλείται το δημόσιο».

Το πρόγραμμα αποκρατικοποίησης της κυβέρνησης κατέχει σημαντική θέση και αποτελεί κεντρική επιδίωξη στις επιλογές των οικονομικών επιτελείων. Γιατί; Οι λόγοι είναι πάρα πολλοί· ας εντοπίσουμε μερικούς:

- 175 δισ. δρχ. έσοδα από την «μερική» ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών (ΔΕΚΟ) καθώς και από την πώληση προβληματικών έχουν προβλεφθεί στον κρατικό προϋπολογισμό του 1991. Και δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητο το ποσό σε μια περίοδο μάλιστα όπου η κυβέρνηση έχει στοιχηματίσει με την ΕΟΚ «βάζοντας το κεφάλι στον πάγκο του χασάπη» (βλ. δεύτερη δόση δανείου, αξιοπιστία, πολιτική και οικονομική στήριξη από ΕΟΚ) ό-τι θα καταφέρει να συγκεντρώσει πάνω από

«Ο δημόσιος τομέας έχει αποτύχει παταγωδώς σαν επιχειρηματίας, έχει συσσωρεύσει χρέη και ελλείμματα, έχει δημιουργήσει σωρεία «άχρηστων» και ζημιογόνων επιχειρήσεων. Συνεπώς η εξυγίανσή του ταυτίζεται με τη μείωση του μεγέθους του στην οικονομική δραστηριότητα δηλαδή με το ξεφόρτωμα των επιχειρήσεων που ελέγχει».

Αυτό είναι το κυβερνητικό σκεπτικό, ο τρόπος αντιμετώπισης της νοσηρής και άρρωστης δημόσιας διαχείρισης τομέων της παραγωγής. Ξεκινώντας και πατώντας στην διαλεκτική αυτή όλα οδηγούν σε μια και μοναδική διέξοδο: αποκρατικοποίηση ίσον η μαγική συνταγή, ή λύτρωση από τα βάρη των χρεών, η θεραπεία της τελματώδους ελλειμματικής οικονομίας. Η ιδέα βέβαια των ιδιωτικοποιήσεων δεν είναι καινούρια. Η κυβέρνηση δανείζεται τη μέθοδο από άλλες κυβερνήσεις που έδωσαν το σύνθημα: όλα από το δημόσιο να περάσουν στους ιδιώτες και όσες επιχειρήσεις αδυνατούν να μεταβιβαστούν να εκκαθαριστούν ή, όπως λέει ο λαός, «λουκέτο»

4 τρισ. δρχ. έσοδα από φορολογικές ή μη πηγές.

- Με την πώληση επιχειρήσεων θα ελαφρυνθούν οι δημόσιες δαπάνες (σταματούν οι επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις) και θα επιτευχθεί ο στόχος για συγκράτησή τους στα 6,3 τρισ. δρχ.

- Η αποκρατικοποίηση λειτουργεί σαν χειρονομία καλής θέλησης στον ιδιωτικό τομέα αφού από τη μια του δίνει τη δυνατότητα να «αγοράσει ό,τι και όπου τον συμφέρει» και από την άλλη υποσχεται εμμέσως πλην σαφώς απελευθέρωση πόρων για χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων και προγραμμάτων.

- Παράλληλα όταν κλείνουν επιχειρήσεις ή περνούν σε ιδιώτες, το προσωπικό διαγράφεται από τους καταλόγους των δημοσίων υπαλλήλων και έτσι διευκολύνεται η τήρηση της υπόσχεσης στην ΕΟΚ ότι μέχρι το 1993 το προσωπικό θα έχει φαλλιδιστεί κατά 10% (περίπου 60-70.000 άτομα).

Συμπέρασμα: Εισπρακτική λογική (έσοδα), κίνητρα στον ιδιωτικό τομέα και πλήρης «αδιαφορία» για το κοινωνικό κόστος (ανεργία, απασχόληση, κ.ά.) που προκαλείται. Πριν την σκιαγράφηση του τελευταίου επείγει να ρίξουμε τους προβολείς στην πορεία υλοποίησης του περιβόητου προγράμματος αποκρατικοποίησης.

Μετά την ευφορία, οι εφιάλτες

Στην αρχή επικρατούσε ευφορία και υπερβολική αισιοδοξία όσον αφορά το τι μπορεί να πουληθεί, πόσο και πότε. Μετά μούδιασμα και σκεπτικισμός. Τα 175 δισ. δρχ. τώρα προκαλούν «εφιάλτες» και λούζουν με ιδρώτα τα οικονομικά επιτελεία της κυβέρνησης. Η αποκρατικοποίηση σπεύδει βραδέως, δεν προχωράει σύμφωνα με την «ιδεατή» ταχύτητα των κυβερνητικών εκτιμήσεων. Τουλάχιστον τέσσερις φορές μετά το

φθινόπωρο του '90 ο ίδιος ο πρωθυπουργός αρχίζει και τελειώνει τις συστάσεις στο υπουργικό συμβούλιο με την φράση: *πρέπει οπωσδήποτε να επιταχυνθεί η αποκρατικοποίηση.*

Πρόσφατα, απευθυνόμενος στους υπουργούς με υψηλούς τόνους που «μετέτρεπαν την οδηγία σε διαταγή», ζήτησε μέσα σε 15 μέρες πλήρη κατάλογο των επιχειρήσεων που θα φύγουν από το δημόσιο και άμεση διακοπή της τροφοδοσίας τους από τον προϋπολογισμό. Η σχετική εντολή κινητοποίησε τα αρμόδια υπουργεία και φορείς, που μερόνυχτα συνέτασσαν πλάνα και «έμπάζαν» στα πωλητήρια επιχειρήσεις υπουργείων, θυγατρικές τραπεζών, τις 25 εταιρείες του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων ενώ συμπεριέλαβαν στο χρονοδιάγραμμα άμεσου εκτελέσεως και δύο ΔΕΚΟ: τον ΟΤΕ και την ΔΕΗ. Η επίτευξη των διαδικασιών συνδέεται στενά με τους όρους του κοινοτικού δανείου. (Η ΕΟΚ απαιτεί μέχρι τον Ιούνιο πρόοδο στον τομέα της αποκρατικοποίησης).

Παράλληλα ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) διαπιστώνει σοβαρές καθυστερήσεις στο έργο της αποκρατικοποίησης και διατυπώνει στο προσχέδιο της Έκθεσής του για την ελληνική οικονομία επιφυλάξεις για το κατά πόσον η κυβέρνηση θα πετύχει να συγκεντρώσει τα 175 δισ. δρχ. μέσα στο 1991.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκαν και οι διαπιστώσεις των κοινοτικών εμπειρογνομόνων οι οποίοι κατά την διάρκεια του πρώτου τσεκ-απ που διενήργησαν στο σταθερο-

ποιητικό πρόγραμμα αμφισβήτησαν την επίτευξη του παραπάνω στόχου.

Χαρακτηριστικό της καθυστέρησης που διέπει την υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποίησης είναι το γεγονός πως μέχρι στιγμής από τις 109 επιχειρήσεις που οδεύουν άμεσα προς την αποκρατικοποίηση μόνο 3 έχουν πουληθεί (Ολύμπικ Κέτερινγκ, Ολύμπικ Μαρίν και Πλαστικά Καβάλας) και για 16 έχουν υποβληθεί προσφορές αγοραστών.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα αποκρατικοποίησης άμεσου δράσης οι επιχειρήσεις που θα αποχαιρετήσει το δημόσιο κατανέμονται κατά φορέα ως εξής:

- 37 ανήκουν στην Αγροτική Τράπεζα.
- 12 στην Εθνική.
- 4 στην Εμπορική.
- 15 στην ΕΤΒΑ.
- 25 στον ΟΑΕ.
- 9 (πλην ΔΕΗ) στο υπουργείο Βιομηχανίας.
- 5 (πλην ΟΤΕ) στο υπουργείο Μεταφορών.
- 1 στο Εθνικής Άμυνας.
- 1 στο Οικονομικών.

Εάν σε αυτές συμπεριληφθούν οι ΔΕΗ και ΟΤΕ το σύνολό τους ανεβαίνει στις 111 επιχειρήσεις. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα οικονομικά τους στοιχεία.

Το σύνολο του ενεργητικού κεφαλαίου ανέρχεται σε 2,4 τρισ. δρχ. Ο τζίρος τους ετησίως σε 900 δισ. δρχ. και το μόνιμο προσωπικό τους φθάνει τα 129.060 άτομα.

Ειδικότερα ο ΟΤΕ εμφανίζει ετήσιο τζίρο 153 δισ. δρχ. και απασχολεί μόνιμο προ-

σωπικό 28.140 ενώ η ΔΕΗ έχει τζίρο 288 δισ. δρχ. και 33.000 άτομα προσωπικό. Η ιδιωτικοποίηση μέρους αυτών των επιχειρήσεων τοποθετείται στις αρχές του φθινοπώρου (το 20% του ΟΤΕ μέσω Χρηματιστηρίου).

Η κυβέρνηση αισιοδοξεί ή και «παρηγοριέται» με τη σκέψη ότι μόνο από την πώληση της ΑΓΕΤ - ΗΡΑΚΛΗΣ και μέρους του ΟΤΕ θα «πιάσει» τα 175 δισ. δρχ. αποδεικνύοντας την εγκυρότητα και τον ρεαλιστικό χαρακτήρα των προβλέψεων της απέναντι στους Κοινοτικούς. Τα προβλήματα όμως γίνονται όλο και πιο «δύσβατα». Το ενδιαφέρον για αγορά επιχειρήσεων είναι χλιαρό, πολλοί προσφέρουν «ένα κομμάτι ψωμί» για την αγορά εταιρειών, ο επιχειρηματικός κόσμος δεν ρισκάρει και πολλά, τα κεφάλαια είναι περιορισμένα και η ανασφάλεια υπό την τχιά της οικονομικής ύφεσης εντείνεται. Πάντως προκειμένου η κυβέρνηση να κρατήσει τις δαπάνες του προϋπολογισμού φέρεται διατεθειμένη να βάλει το μαχαίρι στο κόκκαλο: «Δεν υπάρχουν αγοραστές; Δεν περιμένω. Βάζω λουκέτο».

Κοινωνικές εντάσεις και οικονομικές παρενέργειες

Πέρα ωστόσο από το εάν τελικά η αποκρατικοποίηση θα κυλήσει στο αυλάκι που θέλει η κυβέρνηση, το εγχείρημα περιπλέκεται και συγκρούεται με κοινωνικές εντάσεις, πολιτικό κόστος και οικονομικές παρενέργειες.

Αναλυτικότερα:

● Η ανεργία θα φουντώσει. Ήδη εγγίζει το 8% του εργατικού δυναμικού και πάει για 9% μέχρι το 1992 όπως προβλέπει ο ΟΟΣΑ.

● Το Δημόσιο θα στερηθεί σημαντικά έσοδα από την απώλεια της διαχείρισης επιχειρήσεων με δυναμική προοπτική (ΑΓΕΤ κ.ά.) ενώ παράλληλα θα χάσει κάθε δυνατότητα να ασκεί κοινωνική πολιτική μέσω των παρεμβάσεων στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

● Θα συρρικνωθεί η εγχώρια παραγωγή όχι μόνο λόγω της οικοπεδοποίησης ορισμένων επιχειρήσεων αλλά και εξαιτίας της αγοράς υγειών μονάδων από ξένους.

Η κυβέρνηση απαντά στους σκεπτικιστές και αντιτιθέμενους στα σχέδιά της με το εξής επιχειρήμα: δεν μπορείς να κάνεις κοινωνική πολιτική μέσω ζημιολόγων επιχειρήσεων και ελλειμμάτων. Το ζήτημα είναι να μειώσεις τα χρέη του δημοσίου και να ανακάμψεις την οικονομία. Ποιοι όμως θα είναι οι παραλήπτες της «ανάκαμψης»; □

Πρόγραμμα Αποκρατικοποίησης Βασικά στοιχεία

Φορέας	Εταιρείες στο Πρόγραμμα	Σύνολο Ενεργητικού*	Κύκλος Εργασιών*	Μόνιμο Προσωπικό
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	37 (11)	126	51	3.640
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	12 (7)	100	27	5.020
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	4 (4)	53	15	2.870
ΕΤΒΑ	15	53	29	7.310
ΟΑΕ	25 (24)	240	180	22.870
ΥΒΕΤ (πλην ΔΕΗ)	9	43	10	210
ΥΠΕΘΑ	1	165	12	3.380
ΥΠ. ΜΕΤΑΦ. (πλην ΟΤΕ)	5 (1)	120	118	22.190
ΥΠ. ΟΙΚ.	1	4	13	430
Σύνολο	109	904	455	67.920
	ΟΤΕ 1	460	153	28.140
	ΔΕΗ 1	1.083	288	33.000
Γενικό Σύνολο	111	2.450	900	129.060

* Ποσά σε δισ. δρχ., στρογγυλοποιημένα.

Εκπλήξεις επί εκπλήξεων

ΔΙΚΗ ΚΟΣΚΩΤΑ

του Ρεπόρτερ

Απρόβλεπτες εξελίξεις στην πολύχρονη δίκη για το σκάνδαλο Κοσκωτά δρομολογούνται πριν ακόμα ολοκληρωθούν οι καταθέσεις των στελεχών της Τράπεζας της Ελλάδας. Εξελίξεις των οποίων το εύρος και την σημασία, σε δικαστικό αλλά και πολιτικό επίπεδο, ουδείς με βεβαιότητα μπορεί να προσδιορίσει, καθώς αναμένεται στην Ελλάδα και ο μεγαλοαπατεώνας Κοσκωτάς.

Ο αιφνίδιος θάνατος του Μένιου Κουτσόγιωργα και η νέα τροπή που έλαβε η δικαστική διερεύνηση του σκανδάλου Κοσκωτά μετά τις σημαντικές καταγγελίες του Γιώργου Στρατάκη, επιβεβαίωσαν την άποψη εκείνων, που πιστεύουν ότι «όταν αρχίζει μια ποινική δίκη, ουδείς γνωρίζει τι θα βγάλει». Πράγματι, ο έλεγχος της ακροαματικής διαδικασίας, βασανιστικός για τους μάρτυρες, όλο και αποκαλύπτει νέα στοιχεία για το πολυδαίδαλο σκάνδαλο, επανακαθορίζει και διευρύνει τον κύκλο των εμπλεκόμενων προσώπων, αλλά και το μέγεθος των ευθυνών τους για την άνδρωση και την επέκταση του «φαινομένου Κοσκωτά».

Οι καταθέσεις μόνο έξι μαρτύρων του κατηγορητηρίου από τους ογδόντα έξι συνολικά στάθηκαν ικανές να ανατρέψουν και να βαθύνουν το κατηγορητήριο. Να δώσουν καινούρια στοιχεία στο Ειδικό Δικαστήριο και να δημιουργήσουν νέα ερωτηματικά για το ρόλο προσώπων που μέχρι σήμερα δεν περιλαμβάνονταν στον κύκλο των κατηγορουμένων, αλλά και νέα δεδομένα για όσους ήδη βρίσκονται στο εδώλιο.

«Ο αφανής μαέστρος»

Καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της δίκης η κατάθεση του στελέχους της Τράπεζας της Ελλάδας, Γεωργίου Στρατάκη, η οποία μονοπώλησε και το ενδιαφέρον στην ακροαματική διαδικασία των τελευταίων ημερών μετά την ομόφωνη απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου ότι «η δίκη συνεχίζεται...».

Η κατάθεση Στρατάκη κάλυψε όλες τις πτυχές του σκανδάλου Κοσκωτά και προσέδωσε νέα κατεύθυνση στη δικαστική έρευνα.

Ο μάρτυρας κατονόμασε «αυτουργό της συγκάλυψης του σκανδάλου» τον διοικητή του στην Τράπεζα της Ελλάδας Δημήτριο Χαλικιά. Για τις ευθύνες του προσκόμισε πολλά στοιχεία με αποτέλεσμα το Δικαστήριο, δια του προέδρου του Βασίλη Κόκκινου, να ικανοποιήσει αίτημα του βουλευτή κατηγορού του Συνασπισμού Νίκου Κωνσταντόπουλου να αποσταλεί η κατάθεση Στρατάκη στον εισαγγελέα για την άσκηση νέων ποινικών διώξεων.

Με δεδομένο ότι οι καταγγελίες Στρατάκη για ευθύνες του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας οδεύουν προς τη δικαιοσύνη, η ποινική δίωξη κατά Χαλικιά δεν αποκλείεται να ασκηθεί σύντομα.

Ο Γ. Στρατάκης όμως, στην πολυήμερη κατάθεσή του, δεν περιορίστηκε να κατονομάσει τον «αυτουργό» αλλά επεκτάθηκε πολλάκις και στον «ηθικό αυτουργό, που κινούσε, όπως είπε, τα νήματα της συγκάλυψης».

Ως ηθικό αυτουργό κατέδειξε κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση τον πρώην πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου. Απέφυγε επιμελώς να τον κατονομάσει αλλά τον «φωτογράφησε» πολλές φορές στην κατάθεσή του.

Το βάρος των αποκαλύψεων για τον «αφανή μαέστρο» όπως αποκάλεσε τον πρώην πρωθυπουργό, μετέθεσε ο Στρατάκης στον Δημήτριο Χαλικιά. «Ο αυτουργός, είναι εκείνος που μπορεί να καταδείξει στο δικαστήριό σας τον ηθικό αυτουργό» τόνισε και πρόσθεσε ότι ο ίδιος δεν «μπορεί να φέρει

στο δικαστήριο τα δακτυλικά αποτυπώματα του ηθικού αυτουργού» καθώς εκτίμησε: «Οι ηθικοί αυτουργοί δεν αφήνουν ίχνη. Δίνουν εντολές τις οποίες εκτελούν πειθήνια όργανα».

Συμπτώσεις;

Πώς όμως ο Γεώργιος Στρατάκης τεκμηρίωσε την άποψή του ότι ηθικός αυτουργός της συγκάλυψης του Κοσκωτά ήταν ο πρώην πρωθυπουργός; Ο Δημ. Χαλικιάς, τόνισε, ήταν υποστηρικτής του Κοσκωτά μέχρι τον Αύγουστο του '88, όταν ο τότε πρωθυπουργός έφυγε για λόγους υγείας στο Λονδίνο. Τότε ο Χαλικιάς κατάλαβε ότι οι εξελίξεις ήταν τέτοιες που θα πήγαινε φυλακή και μετατράπηκε σε διώκτη του φυγόδικου τραπεζίτη.

Ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας δεν χρηματίστηκε από τον Κοσκωτά με τον οποίο είχε κακές σχέσεις. Η άποψη Στρατάκη για την συμμετοχή Χαλικιά στην συγκάλυψη του σκανδάλου, είναι, όπως εκτέθηκε στο δικαστήριο, ότι ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας έπαιρνε «άνωθεν εντολές».

Ποιος άλλος πλην του πρωθυπουργού, κατά τον μάρτυρα, θα μπορούσε «να κατευθύνει τις ΔΕΚΟ στην Τράπεζα της Ελλάδος προς ικανοποίηση την ίδια χρονική στιγμή της βουλήσεως Κοσκωτά;».

Και για του λόγου το αληθές, επισήμανε, «δεν είναι τυχαίο, που ολόκληρο το ΠΑΣΟΚ βάλλει κατά Χαλικιά ενώ ο πρόεδρος του δεν έχει κάνει μέχρι σήμερα ούτε το παραμικρό σχόλιο».

Σε επίμονες ερωτήσεις μελών του Δικαστηρίου να κατονομάσει ο Στρατάκης τον ηθικό αυτουργό που εμμέσως πλην σαφώς φωτογράφησε ο μάρτυρας τόνισε: «αυτό δεν θα σας το πω εγώ».

Μέσω Χαλικιά οι αποκαλύψεις

Έτσι ο Γ. Στρατάκης κατέστησε σαφές ότι ο μόνος που θα μπορούσε να κατονομάσει τον ηθικό αυτουργό της συγκάλυψης είναι ο Δημ. Χαλικιάς ο οποίος σημειωτέον

τοτα επιβαρυντικό δεν κατέθεσε στο Ειδικό Δικαστήριο για τον Ανδρέα Παπανδρέου.

Δικαστικοί και πολιτικοί κύκλοι εκτιμούν όμως ότι μετά την κατάθεση Στρατάκη στην αναμενόμενη δίωξη Χαλιχιά, δρολογούνται εξελίξεις που αφορούν την ποιότητα ευθύνης του Ανδρέα Παπανδρέου.

Οι ίδιοι κύκλοι υποστηρίζουν ότι μόλις ο ημ. Χαλιχιάς αντιμετωπίσει τον κίνδυνο απλώς να κατηγορηθεί αλλά να αποτελει και τον «αποδιοπομπαίο τράγο» για την συγκάλυψη του σκανδάλου, θα μιλήσει και θα πει πολλά κατά του πρώην πρωθυπουργού, τον οποίον μέχρι σήμερα επιμελώς εκάλυψε.

Η διεύρυνση του κύκλου των κατηγορουμένων διά της άσκησης ποινικής δίωξης κατά Χαλιχιά αλλά και άλλων στελεχών της Τράπεζας της Ελλάδας που καταγγέλθηκαν από τον Γ. Στρατάκη, θα επεκτείνει και θα θύνει το κατηγορητήριο ως προς τον πρώην πρωθυπουργό, εκτιμούσαν παράγοντες της δίχης. Δεν ήταν λίγοι άλλωστε εκείνοι που προέβλεπαν «καταδίκη Παπανδρέου

μετά τις πρόσφατες εξελίξεις».

Ουδείς όμως γνωρίζει αν «το μαχαίρι θα φθάσει στο κόκκαλο» στην πολύχροτη δίχη, καθώς δεκάδες λογαριασμοί με κλεμμένα χρήματα της Τράπεζας Κρήτης έχουν εντοπισθεί σε ξένες τράπεζες με άγνωστους προς το παρόν αποδέκτες. Στην κατάθεσή του ο ελεγκτής Αθανάσιος Στεφανίδης υποστήριξε ότι τέτοιοι λογαριασμοί έχουν εντοπιστεί (είναι γνωστοί οι αριθμοί τους) σε Ελβετία, Αγγλία και ΗΠΑ. Όμως παραμένουν άγνωστοι οι δικαιούχοι τους και τα χρηματικά ποσά που περιέχουν. Κάλεσε μάλιστα το Ειδικό Δικαστήριο να κάνει ό,τι μπορεί για να ανοίξουν οι λογαριασμοί και να αποδειχθεί σε ποιους ανήκουν.

Όμως η κατάθεση Στεφανίδη ανέδειξε και ένα άλλο σημαντικό στοιχείο. Τον περιεργό ρόλο του γραφείου της «Μέρυλ Λιντς» στην Αθήνα, μέσω του οποίου γινόνταν ξέπλημα βρώμικου χρήματος από τον Γεώργιο Κοσκωτά. Στο γραφείο αυτό, δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα όπως τονίστηκε, κανένας έλεγχος από την ελληνική πολιτεία. Η έλλειψη ελέγχου της Μέρυλ Λιντς

χαρακτηρίστηκε «αδιανόητη» από τον Νίκο Κωνσταντόπουλο ο οποίος έχει υποβάλει δύο αιτήματα που εκκρεμούν για έρευνα των δραστηριοτήτων του εν λόγω γραφείου.

★ ★ ★

Και ενώ οι εξελίξεις στη δίχη ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου διαγράφονται σημαντικές και σημειώνονται με ταχύτατους ρυθμούς, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Βοστώνης αποφάσισε, όπως και το πρωτοβάθμιο, την έκδοση Κοσκωτά στην Ελλάδα. Αν ο φυγόδικος θα ασκήσει και το τελευταίο ένδικο μέσο που του απομένει, το να προσφύγει στο Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, ακόμα δεν είναι γνωστό, αν και θεωρείται βέβαιο ότι θα εξαντλήσει τα ένδικα μέσα.

Όπως και να έχουν πάντως τα πράγματα, τίποτα δεν αποκλείει την έλευση Κοσκωτά στην Ελλάδα και προ της ολοκλήρωσης της δίχης, οπότε ουδείς μπορεί να προβλέψει τι τροπή θα έχει η δικαστική έρευνα του ομώνυμου σκανδάλου και ποιες πολιτικές συνέπειες θα παράγει. □

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Κυκλοφόρησε

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ Πρόταση Δημοκρατικού Εκσυγχρονισμού

Μια συλλογική μελέτη για τον δημοκρατικό εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης.

Ένα σχέδιο προγράμματος που φιλοδοξεί να αποτελέσει μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη πολιτική πρόταση για να ξεφύγει η Δημόσια Διοίκηση από το σημερινό τέλμα, να γίνει κοινωνικά χρήσιμη και αποδοτική.

Κυκλοφορούν ακόμη:

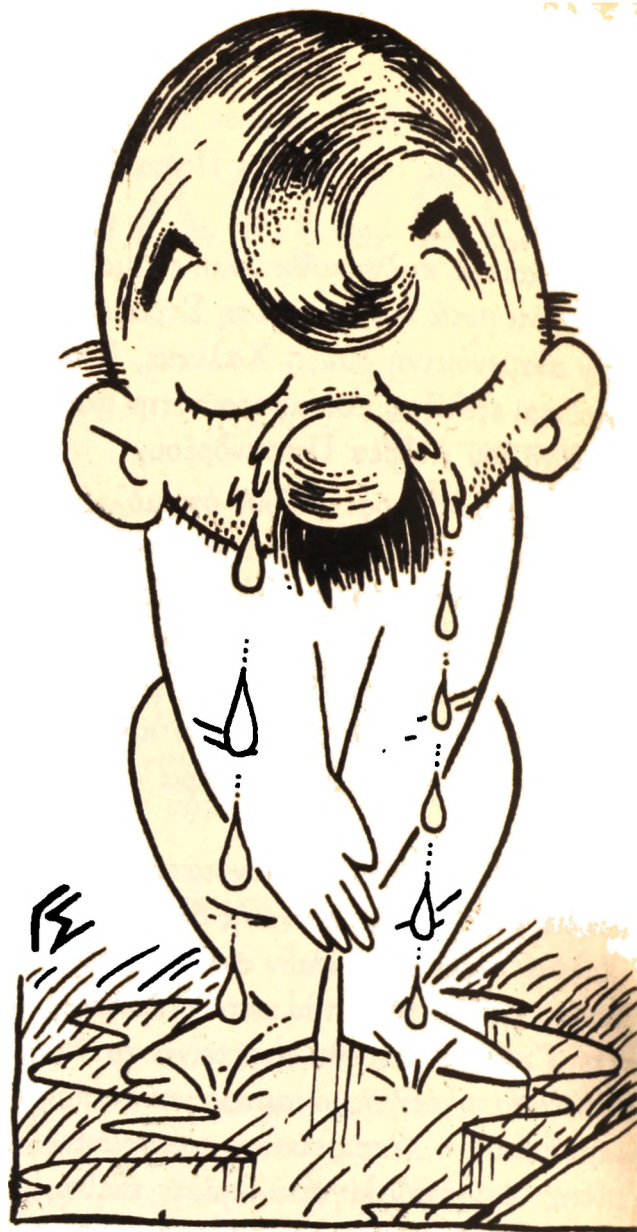
- Χρ. Ρουπακιάς: Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης
- Γ. Τόλιος: Σύγχρονος καπιταλισμός
- Κ.Μ.Ε.: Ανεργία και απασχόληση στην Ελλάδα
- Κ. Χριστόπουλος: Τάσεις ανάπτυξης του Κεφαλαίου στην Ελλάδα

Στα βιβλιοπωλεία Σύγχρονη Εποχή τηλ. 36.40.713, 36.29.835
και ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Πολυδιάστατη θλίψη

του Κ. Αναλυτή

Η παρακμή μιας χώρας αντανακλάται στην πολιτική συμπεριφορά των ηγετών και του λαού της. Δεν χρειάζονται ιδιαίτερα ευαίσθητες κεραίες για μια τέτοια διαπίστωση, η οποία υπονοείται από όλους χωρίς να εκστομίζεται φανερά. Τόσο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλής όσο και η πρόεδρος του ΣΥΝ κ. Δαμανάκη μίλησαν πρόσφατα περί παρακμής της χώρας, αλλά απέφυγαν να θίξουν την ουσία του προβλήματος. Από την άλλη μεριά το κυβερνών κόμμα της ΝΔ αισιοδοξεί —όπως εκ καθήκοντος και συμφέροντος όλα τα κυβερνώντα κόμματα— προσποιούμενο ότι η κρίση δεν το αγγίζει, το ΚΚΕ διέρχεται βαθειά κρίση, και χτίζει γύρω του σταλινικά οχυρά για να αποκρούσει τις «ιμπεριαλιστικές» και «καπιταλιστικές» επιβουλές, ενώ το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης συνεχίζει να βρίσκεται σε αφασία.

Μας ενδιαφέρει όμως πρωτίστως εδώ η κατάσταση στο χώρο του ΠΑΣΟΚ, γιατί εκ των πραγμάτων προβάλλεται ως η εναλλακτική κυβερνητική λύση. Τα πρόσφατα γεγονότα γύρω από τον τραγικό θάνατο του Μένιου Κουτσόγιωργα και η πολιτική συμπεριφορά της ηγεσίας του κόμματος και μέρους των οπαδών του, έφεραν ξανά στην επιφάνεια τα μόνιμα χαρακτηριστικά του ΠΑΣΟΚ και επιβάλλουν ορισμένες εκτιμήσεις που δεν μπορεί να αποφύγει κανείς αν θέλει πράγματι να αναλύσει σωστά τη σημερινή πολιτική κατάσταση και τις τάσεις που διαμορφώνονται.

Η πρώτη διαπίστωση αφορά τη συμπεριφορά της ηγεσίας του κόμματος και των οπαδών απέναντι στον θάνατο του Κουτσόγιωργα. Περίσσεψε η υποκρισία σε δάκρυα και επαίνους για τον αποδιοπομπαίο μέχρι πρότινος τράγο. Σύσσωμη η ηγεσία παρέστη στην κηδεία του εκλιπόντος πλην των Λακεδαιμονίων Κ. Σημίτη, Κ. Λαλιώτη και Στ. Τζουμάκα.

Πολιτική εκμετάλλευση και σχύλευση, ενώ ο κ. Παπανδρέου στη δήλωσή του μίλησε για το ένδοξο παρελθόν του ανδρός —που απέφυγε όμως να το κάνει όταν άρχισε η δική— και για μια ακόμη φορά για τη μεταφυσική κρίση «της ιστορίας» και του λα-

ού. Κι ο «λαός» του ΠΑΣΟΚ μίλησε με όλες τις ασχημίες έξω από το Γενικό Κρατικό, τη Μητρόπολη και το Νεκροταφείο λιθοβολώντας και καταρώνοντας όσους δεν συνέπλευσαν μαζί του. Και συνεπικουρούμενος φυσικά από το συγκρότημα του Ταύρου που δεν άφησε κανένα χυδαίο επίθετο αχρησιμοποίητο κατά των «απόντων». Έδωσε τον τόνο αλλά και τη γραμμή. Για να προκαλέσει τη βίαια αντίδραση του κ. Τζουμάκα που μίλησε για «ακροδεξιά φαινόμενα στο δημοκρατικό χώρο, για τραμπούκους, τιμητές, θλιβερές καταστάσεις και χυδαιότητες.

Πέρα όμως από τους χαρακτηρισμούς, γεγονός είναι ότι η φανατική και κενή περιχομένου αντιδεξιά γραμμή του Ταύρου έχει πλέον πλήρως επικρατήσει στο ΠΑΣΟΚ. Η έξαρση του αυριανισμού γαλβανίζει και πάλι τη βάση του ΠΑΣΟΚ και βρίσκει απήχηση, σαν νοοτροπία, σαν πολιτική γραμμή και συμπεριφορά στην ηγετική ομάδα του κόμματος και φυσικά στον κ. Παπανδρέου.

Πολλοί λόγοι συνηγορούν στην επικράτηση του φανατικού αυριανισμού. Κατ' αρχήν η δική. Ο κ. Παπανδρέου έχει ανάγκη να συγκεντρώσει γύρω του όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις υποστήριξης και να συσπειρώσει τη βάση στο πρόσωπό του. Δεν έχει σημασία που δημοσκοπήσεις τον φέρουν α-

νεπιθύμητο ως ηγέτη στους ψηφοφόρους του με ποσοστό άνω του 50%. Αυτή η υποστήριξη τον βοηθά να αποκρούει ή μάλλον να σιγά ηγετικές προσπάθειες αντικατάστασής του που δεν μπορούν υπό αυτές τις συνθήκες να εκδηλωθούν με αποτελεσματικότητα.

Δεύτερον η αυριανική υποστήριξη προς το αλάθητό του τον βοηθά να συγκαλύπτει τις προφανείς πλέον αδυναμίες του ως ηγέτη της παράταξής του: όλες του οι εκτιμήσεις διαφεύδονται (περί πληθωρισμού 30%, περί μακρόχρονου και πολυαίμακτου πολέμου στον Κόγκο, οι υποτονικές εμφανίσεις του στο βήμα της Βουλής κτλ.). Έπειτα, ο αυριανισμός βολεύει μπροστά στην ανυπαρξία πολιτικής γραμμής και πειστικής εναλλακτικής πρότασης. Γι' αυτό και η μόνη πολιτική που εκπορεύεται αυτή τη στιγμή από το ΠΑΣΟΚ είναι να «φύγει η κυβέρνηση» με τη διεξαγωγή εδώ και τώρα εκλογών.

Προσπαθεί δηλαδή το ΠΑΣΟΚ να καλλιεργήσει ένα σύνδρομο καταστροφής και «χαμένου παραδείσου», πολιτικής νοσταλγίας για το «παρελθόν» του. Και κατά συνέπεια ολόκληρος ο αντιπολιτευτικός του βίος αναγκαστικά θα εξαντληθεί στην αποφυγή της πραγματικότητας, στην αποφυγή ανάληψης συγκεκριμένων δεσμεύσεων, στην

—το πρότυπο του γραφειοκρατικού πελατειακού και λαϊκιστικού κόμματος που το οδήγησε σε κρίση και τελικά εκτός εξουσίας. Δυο άλλοι σημαντικοί παράγοντες συντελούν στην ενίσχυση αντί για την αποδυνάμωση των κυρίαρχων αυτών χαρακτηριστικών του ΠΑΣΟΚ: η κυβερνητική πολιτική και η κρίση του ΚΚΕ. Η πολιτική της ρήξης και της μετωπικής σύγκρουσης στον πολιτικό και κοινωνικό χώρο που κατά βάση ακολουθεί η κυβέρνηση, με την έλλειψη κάθε επιθυμίας για ουσιαστική συναίνεση στα δισεπίλυτα προβλήματα της χώρας, τροφοδοτούν ακατάπαυστα τη γραμμή του φανατισμού και της σύγκρουσης μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Εφόσον «η Δεξιά δεν άλλαξε» και πολιτεύεται με τέτοιο αδιάφορο τρόπο έναντι όσων φέρουν αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο βάρος του ψευδεπίγραφου εκσυγχρονισμού δηλαδή τα λαϊκά στρώματα, είναι εύκολα τα γενικόλογα και αφηρημένα συνθήματα που άλλωστε θίγουν υπαρκτές χορδές. Κι από την άλλη μεριά η κρίση του ΚΚΕ έρχεται ως *deus ex machina* για να τροφοδοτήσει εκλογικά το ΠΑΣΟΚ. Διότι η εκλογική βάση των δύο κομμάτων αποτελείται στην ουσία από συγκοινωνούντα δοχεία: οι αυριανισμοί και οι δογματισμοί των δύο χώρων αλληλοτροφοδοτούνται.

αποφυγή υποβολής συγκεκριμένων προτάσεων επί των συγκεκριμένων προβλημάτων του σήμερα και του αύριο. Επανέρχεται ταχύτατα στην προ του 1981 περίοδο όχι μόνο από άποψη μετωπικής και πολιτικής αντιπολιτευτικής πρακτικής αλλά και από άποψη άρνησης προβολής συγκεκριμένων προτάσεων —που όταν είναι συγκεκριμένες άλλους θίγουν κι άλλους ωφελούν. Και πέρα από την αδιαφιλονίκητη παρουσία του αρχηγού, η παραμονή του ίδιου πολιτικού προσωπικού στα ηγετικά κλιμάκια αναπόφευκτα συνεπάγεται όχι μόνο την απροθυμία κριτικής αποτίμησης των πεπραγμένων της δετούς διακυβέρνησης του κόμματος, αλλά και τη διαιώνιση των ιδίων στάσεων, συμπεριφορών, ήθους και ύφους.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες οι εκσυγχρονιστικές δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ αδυνατούν να επιβάλουν ένα διαφορετικό πολιτικό λόγο, μια διαφορετική πολιτική συμπεριφορά, ένα διαφορετικό στυλ και τρόπο αντιπολίτευσης. Και φυσικά αδυνατούν να επιβάλουν ένα εκσυγχρονιστικό πολιτικό πρόγραμμα, που ενώ δεν χρειάζεται να είναι τέλειο στις τελευταίες του λεπτομέρειες, εντούτοις χρειάζεται να είναι αρκετά σαφές και πειστικό ως προς τους στόχους του.

Συνοπτικά το ΠΑΣΟΚ εξακολουθεί να αναπαράγει το ίδιο πολιτικό πρότυπο

Άλλωστε είναι γνωστοί οι πρώτοι διδάξαντες κι είναι φυσικό να εισπράττει ο ισχυρότερος πόλος από μια σύγκρουση που γίνεται στα λαϊκά στρώματα με τα ίδια πολιτικά και ιδεολογικά όπλα, με τους ίδιους όρους. Ό,τι αποκολλάται από το ΚΚΕ —το πιο καθυστερημένο, δογματικό, παρωχημένο, φανατισμένο και συντηρητικό κομμάτι της εκλογικής βάσης— προσκολλάται στο ΠΑΣΟΚ. Δεν είναι καθόλου περιεργό ότι τα χειρότερα δείγματα αυριανισμού —πέραν των κεντρογενών καταβολών— προέρχονται από τον κομμουνιστικό χώρο.

Φυσικό είναι το ΠΑΣΟΚ να μην δέχεται καμιά πίεση για εσωτερικές θεσμικές αλλαγές και εκσυγχρονισμό, εφόσον τροφοδοτείται από την λαϊκή δυσανεμία απέναντι στη ΝΔ και από την εσωκομματική και γενικότερη κρίση του ΚΚΕ. Εφόσον γίνεται παθητικός αποδέκτης της δυσανεμίας, περιμένει να εισπράξει μελλοντικά τα εκλογικά του κέρδη άνευ άλλων εξόδων και ανταλλαγμάτων. Περιμένει η εξουσία να του προσφερθεί και πάλι ως ώριμο φρούτο, αρνητικά, όχι στη βάση ενός ανανεωμένου εκσυγχρονιστικού προγράμματος και θετικής παρέμβασης. Η συνθηματολογική και εξωθεσμική αυτή προσέγγιση στο πολι-

τικό πρόβλημα και στη βαθύτατη οικονομική και κοινωνική κρίση που μαστίζει τη χώρα, καθορίζει και την ποιότητα του αντιπολιτευτικού λόγου και καλλιεργεί ψευδώνυμες προσδοκίες που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν. Ο μεγάλος χαμένος στην υπόθεση αυτή είναι οι δυνάμεις του εκσυγχρονισμού, που παραμένουν αδύναμες —νησίδες μέσα στον ωκεανό της παραδοσιακής πολιτικής.

ΑΓΑΠΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ ΧΟΡΟΙ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ

Τό βιβλίο αυτό πού τό χρωστάμε στήν επίμονη έρευννητική προσπάθεια τής 'Α. Ευαγγελίδη, καλύπτει ένα μεγάλο κενό στήν πενιχρή έλληνική βιβλιογραφία τοῦ χοροῦ, καί εἶναι ένα σημαντικό βοήθημα γιά χορευτές, δασκάλους χοροῦ καί χορογράφους. Περιγράφει τούς χορούς τοῦ Μεσαιῶνα καί τής 'Αναγέννησης —βηματισμούς, μουσική, φιγούρες— ἔτσι ὅπως χορεύονταν τότε καί ὅπως αὐτοί ἐξελίχθηκαν μέχρι τίς μέρες μας. Παράλληλα ἡ ἀνάλυση τής ἐποχῆς, ἡ γενικότερη παρουσίαση τής τέχνης τοῦ χοροῦ μέχρι σήμερα, κάνει τό βιβλίο χρήσιμο γιά κάθε ἀναγνώστη.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΙΖΑΝΤΟΡΑ ΝΤΑΝΚΑΝ

Ἡ ζωή μου

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΚΡΑΟΥΣ

Ἱστορία τοῦ χοροῦ

ΕἼΓΚΝΕΣ ΝΤΕ ΜΙΛΛ

Οἱ ἐπαναστάτες τοῦ χοροῦ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Ἀθήνα

τηλ. 3604793 — 3607744

«Χιόνια» στον Περισσό, «βροχή» στον Συνασπισμό

●

Νέα μορφή φαίνεται να παίρνει η κρίση στον Συνασπισμό. Λίγο πριν το πρώτο πανελλαδικό σώμα, οι δυνάμεις που το συγκροτούν αντιμετωπίζουν όχι μόνο τη σωρευμένη πολιτική αδράνεια του τελευταίου χρόνου, αλλά και αδυνατούν να προωθήσουν εσωτερικές διαδικασίες που να διασφαλίζουν την αυτόνομη παρέμβασή του.

●

Οι διαφορετικές αντιλήψεις για τα «οργανωτικά» του Συνασπισμού και την πολιτική των συμμαχιών του είναι τα ορατά στοιχεία μιας κρίσης με βαθύτερες ρίζες.

Η αγκύλωση —πολιτική και οργανωτική— του Συνασπισμού είναι η μία πλευρά της κρίσης. Η άλλη έχει να κάνει με την ιστορική κρίση της Αριστεράς που επιδρά πολλαπλασιαστικά στο εσωτερικό του ΚΚΕ και έχει άμεσες επιπτώσεις στον Συνασπισμό αφού το ΚΚΕ αποτελεί τη ραχοκοκλιά του.

Ήδη οι πρώτες επιπτώσεις προκαλούν τριγμούς στην οδό Θεμιστοκλέους, ενώ ο Περισσός ανασυντάσσει τις δυνάμεις του μετά τα αποτελέσματα του 13ου συνεδρίου του ΚΚΕ και η Κουμουνδούρου μοιάζει με κλαμπ πολιτικού και ιδεολογικού προβληματισμού χρήσιμον για ένα κόμμα όπως το Ιταλικό ΚΚ στις παλιές καλές του μέρες (αν ο Συνασπισμός όμως είχε κατορθώσει να δημιουργήσει τις ελάχιστες συνθήκες παρέμβασης ως κόμμα - τρίτος πόλος στην πολιτική ζωή).

Ο Συνασπισμός, μετέωρος πολιτικά και οργανωτικά, μοιάζει με μηχανή τρένου χωρίς κάρβουνο, έλεγε στέλεχός του, για να χαρακτηρίσει τη σημερινή κατάστασή του.

Πράγματι, αν θυμηθούμε ότι η «μηχανή» του Συνασπισμού όταν ιδρύθηκε ξεκίνησε με την φιλοδοξία να «τραβήξει» το «τρένο» της Αριστεράς σε μια ανηφορική και δύσκολη πορεία ανασυγκρότησης, εκσυγχρονισμού και ανανέωσης, ο σχολιασμός αυτός δεν είναι άστοχος.

Αλλά δεν λείπει μόνο το κάρβουνο από τη μηχανή του Συνασπισμού. Η ίδια η μηχανή όλο και πιο πολύ φαίνεται να ταιριάζει στο τρένο μιας άλλης εποχής και δύσκολα μπορεί να αντικατασταθεί, με αποτέλεσμα και η νεαρή οδήγός του να αρχίσει ήδη να «μουντζουρώνεται» από την μηχανή παρόλες τις προσπάθειές της να την βάλει σε κίνηση.

Ο Συνασπισμός διχάζεται λίγο πριν το πρώτο πανελλαδικό του σώμα όχι μόνο οργανωτικά και πολιτικά (συμμαχίες, σχέσεις με ΠΑΣΟΚ κ.λπ.) αλλά και επί της «ταυτότητάς» του. Διαφορετικό Συνασπισμό επιθυμεί μια μερίδα του ΚΚΕ από μια άλλη, διαφορετικό το ΚΚΕ από την ΕΑΡ, διαφορετικό μια μερίδα της ΕΑΡ από μια άλλη, διαφορετική αντίληψη έχει η «Νέα Πορεία». Η πλουραλιστική αυτή αντιμετώπιση —κάθε άλλο παρά αρνητική— δεν θα αποτελούσε πρόβλημα αν οι απόψεις περί της φυσιογνωμίας του Συνασπισμού δεν είχαν να κάνουν και με την αλληλοαποκλειόμενη αντίληψη με την οποία η κάθε μια βλέπει την Αριστερά, την πολιτική και κοινωνική της παρέμβαση.

Έτσι οι συμφωνίες περί της αναγκαιότητας του Συνασπισμού μένουν μετέωρες αφού το βάθρο στο οποίο στηρίζονται εμπεριέχει διαφορετικές «κατασκευές» από κάθε συνιστώσα.

Αυτό φροντίζουν άλλωστε καθημερινά να το τονίζει η κάθε συνιστώσα, είτε είναι τμήμα ενός κόμματος είτε ένα κόμμα.

Ήδη στο κτίριο της οδού Θεμιστοκλέους όπου στεγάζεται ο Συνασπισμός η λέξη «ρήξη» ψυθιρίζεται στους διαδρόμους. Το ίδιο και η λέξη «συμβιβασμός». Και η μία και η άλλη δείχνουν ότι η κρίση του Συνασπισμού δεν περιέχει μόνο στοιχεία διαφωνιών για την «οργανωτική» του συγκρότηση ή για την εναλλακτική πρόταση και την περί συμμαχιών πολιτική κατεύθυνση. Βεβαίως αυ-

τές οι λέξεις και κυρίως η «ρήξη» μπορεί να αποτελούν υπερβολές. Δίνουν όμως ένα κλίμα στο οποίο φαίνεται σχηματικά να διαμορφώνονται δύο τάσεις εκ των οποίων η μία επιθυμεί την ενδυνάμωση του Συνασπισμού και η άλλη την παραμονή του Συνασπισμού σε ένα πολυκομματικό σχήμα όπου τον καθοριστικό λόγο θα έχουν τα κόμματα.

Στην πρώτη τοποθετούνται η «ανανεωτική» πτέρυγα του ΚΚΕ, η μεγάλη μερίδα της ΕΑΡ, ένα μέρος των ανένταχτων και η «Νέα Πορεία». Στην δεύτερη η «συντηρητική» πτέρυγα του ΚΚΕ.

Τα βήματα που επιχειρεί να κάνει η πρώτη τάση θεωρούνται από τη δεύτερη υπονομευτικά των κομμάτων και κυρίως του ΚΚΕ, με αποτέλεσμα ή να τα μην τα δέχεται ή να προσπαθεί να τα υπονομεύσει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απροθυμία εφοδιασμού με την κάρτα μέλους του Συνασπισμού και η μη διακίνησή της από οργανώσεις του ΚΚΕ που ελέγχονται από την «συντηρητική» πτέρυγα. Το ερώτημα που θέτουν μέλη του ΚΚΕ, και δικαιολογημένα από μία άποψη, είναι πώς είναι δυνατόν να είσαι μέλος και του Συνασπισμού και του ΚΚΕ αφού ως μέλος του ΚΚΕ δεσμεύεσαι. Έτσι ακόμα και αν γίνει αποδεκτή η ένταξη ως μέλος στον Συνασπισμό, η πρακτική του μέλους δεν μπορεί παρά να παραμείνει σε ένα επίπεδο ακροατή, στην καλύτερη περίπτωση, και «τοποτηρητή» στην χειρότερη.

Δεν είναι όμως μόνο αυτές οι αντιδράσεις. Στελέχη της «συντηρητικής» πτέρυγας του ΚΚΕ καλλιεργούν το κλίμα ότι σε περίπτωση «ρήξης» το ΚΚΕ έχει την δύναμη και τις δυνατότητες στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση να κερδίσει τους «αντιπάλους» του εξασφαλίζοντας π.χ. ένα 5% ενώ οι υπόλοιπες δυνάμεις του Συνασπισμού δεν θα μπορούν να εξασφαλίσουν ούτε το μισό αυτού του ποσοστού.

Τέτοιες απόψεις που χαρακτηρίζονται ως «ακραίες» ακόμη και από στελέχη των «συντηρητικών» του ΚΚΕ εντάσσονται σύμφωνα με εκτιμήσεις στελεχών του Συνασπισμού στη «μάχη» που ήδη γίνεται για το ποια θα είναι η φυσιογνωμία του και το μέλλον του.

Όσο όμως και αν τέτοιες τακτικές απορρίπτονται, υπάρχει μια πολιτική «σκωτσέζικου ντους» και σε αυτή διακρίνονται στοιχεία που δείχνουν ότι βρίσκεται εν εξελίξει μια σύγκρουση στο Συνασπισμό, που η έκβασή της θα είναι καθοριστική για το μέλλον της Αριστεράς. Τέτοια στοιχεία είναι πολλά, ορισμένα όμως είναι χαρακτηριστικά της «μάχης» που γίνεται:

Πρώτο: Η αναμέτρηση στο ΚΚΕ για τον «Ριζοσπάστη» και τον «902 Αριστερά» ήταν κυρίως πολιτική. Η νέα καθοδήγηση έδωσε εξετάσεις και δεν τις έχασε. Οι οικονομικοί και άλλοι λόγοι σε αυτή την πολιτική σύγκρουση είχαν δευτερεύουσα σημασία. Ήταν το «αλάτι και το πιπέρι» της υπόθεσης. Είναι δυνατόν μια νέα καθοδήγηση να μπορεί να στηριχθεί και να εδραιωθεί αν στην πρώτη πολιτική της προσπάθεια ελέγχου χάσει; Οι εξελίξεις στον «Ριζοσπάστη» και στον «902» ήταν η πολιτική της επιβεβαίωσης. Ο οριακός συσχετισμός που προέκυψε από το 13ο Συνέδριο θα ήταν ιδιαίτερα επισφαλής για τη νέα καθοδήγηση αν υποχωρούσε. Η πολιτική λοιπόν πλευρά της αναμέτρησης ήταν αυτή που μέτρησε τελικά. Και ο τρόπος επικράτησης της θέσης του νέου Π.Γ., αν σημαίνει κάτι, είναι η πολιτική ενίσχυση και εδραίωσή του σ' αυτή την μεταβατική περίοδο. Το πολιτικό μήνυμα ήταν σαφές. Στα μέσα ενημέρωσης και όχι μόνο πρέπει να επικρατήσει μία και μόνον

λογική. Ίδια τακτική φαίνεται να ακολουθείται και στην ανασυγκρότηση των κομματικών οργάνων.

Δεύτερο: Η κριτική στην Μαρία Δαμανάκη, στην ΚΕ του ΚΚΕ, για την ομιλία της στη Βουλή, από δύο στελέχη (Μαΐλης - Κόρακας) δεν ήταν μια ενέργεια που περνά απαρατήρητη. Έγινε από δύο στελέχη της ΚΕ. Σηματοδοτεί μια κατάσταση. Δημιουργεί ένα πρόκριμα. Οι κ.κ. Μαΐλης και Κόρακας δεν είναι δύο τυχαία στελέχη του ΚΚΕ. Και το «σήμα» είναι προφανές, αν μάλιστα υπολογισθεί και η θέση της κ. Παπαρήγα. Η γραμματεύς του Κόμματος μη λαμβάνοντας θέση εξέφρασε άμεσα μια πολιτική στάση όχι επί του γράμματος της ομιλίας της κ. Δαμανάκη στη Βουλή, αλλά επί της πολιτικής που η πρόεδρος του Συνασπισμού ως πρόεδρος και όχι ως μέλος της ΚΕ ενός κόμματος του Συνασπισμού εξέφρασε. Η έμμεση τελικά αποδοκιμασία της κ. Δαμανάκη από την κ. Παπαρήγα είναι που μετράει και όχι η «ακρότητα» από τον κ. Μαΐλη π.χ. η οποία δεν είναι πλέον «ακρότητα», αλλά σηματοδοτεί έτσι πολιτική στάση.

Τρίτο: Η συζήτηση για τα οικονομικά του ΚΚΕ. Η δημιουργία πολιτικού χρήματος από όλα τα κόμματα παραμένει —δυστυχώς— ένα θέμα ταμπού στην Ελλάδα. Και όταν βεβαίως συζητείται σκανδαλοθηρικά δεν ευνοεί την κατοχύρωση της

διαφάνειας. Ωστόσο αυτή η συζήτηση στο ΚΚΕ προκαλεί για επιπλέον διαφάνεια η οποία παραμένει ζητούμενη όταν μάλιστα προκρίνεται η οικονομική δυσπραγία σαν ένας λόγος π.χ. επιβολής μιας πολιτικής στον «902» η οποία σύμφωνα με τα ίδια τα στελέχη του ανατρέπει την ως τώρα φυσιολογία του σταθμού.

Η οικονομική κατάσταση στο ΚΚΕ, αν και τυπικά δεν έχει καμιά σχέση με τον Συνασπισμό, δημιουργεί διάφορες αντιδράσεις οι οποίες αφορούν όμως και τον Συνασπισμό. Από αυτή την άποψη είναι και αυτό ένα «μήνυμα» με πολλαπλούς αποδέκτες.

Τέταρτο: Η περί πολιτικών συμμαχιών συζήτηση στον Συνασπισμό και η εναλλακτική πρόταση που αναμένεται να οριστικοποιηθεί. Η μέχρι τώρα συζήτηση που έγινε μεταξύ δύο διαφορετικών προτάσεων, με κύριο χαρακτηριστικό την μη συμφωνία στην αντιμετώπιση του ΠΑΣΟΚ, φαίνεται να καταλήγει σε μια συμβιβαστική διατύπωση η οποία επιτρέπει πολλαπλές ερμηνείες.

Όλα αυτά, μαζί με την θέση του Συνασπισμού στην πολιτική σκηνή, η οποία τον καταγράφει ως ένα κόμμα «ωσεί παρών», επιταχύνουν μια κρίση που ορισμένοι πιστεύουν ότι θα οδηγηθεί σε αναμέτρηση στην οποία από την μια θα υπάρχουν οι δυνάμεις του λεγόμενου συντηρητικού χώρου στο ΚΚΕ και από την άλλη το «μέτωπο» των ανανεωτικών στο Συνασπισμό.

Σε μια τέτοια εκδοχή, όπως έχουν τα πράγματα σήμερα, η κρίση του Συνασπισμού πιθανόν να δημιουργήσει μια διαφορετική κινητικότητα στην Αριστερά με δυσμενείς όμως επιπτώσεις αφού πολιτικά ο «εισπράττων» θα είναι το ΠΑΣΟΚ και όχι το ΚΚΕ ή οι «συνασπισμένες ανανεωτικές δυνάμεις».

Από την άλλη η εκδοχή του «συμβιβασμού» που όλα δείχνουν ότι είναι η επικρατέστερη σηματοδοτείται από την πρακτική και την πολιτική στάση στα θέματα που προαναφέραμε καθώς και από την καθήλωση του Συνασπισμού σε ένα τελικά πολιτικό σχήμα στην καλύτερη περίπτωση αναβίωσης της προδικτατορικής ΕΔΑ. Έτσι όμως ο Συνασπισμός που μπορεί να έχει εκλάμψεις, φωτεινές στιγμές, εξαιρετες παρεμβάσεις, πολύ καλές πρωτοβουλίες, θα παραμένει μια πολιτική δύναμη υπό «επιτήρηση», σε σχέση με τις εκάστοτε συμμαχίες των κομματικών του συνιστωσών και όχι τις εσωτερικές διεργασίες του και τις συμμαχίες που θα προκύπτουν από αυτές. Σε αυτή την περίπτωση όμως ο πλέον «ισχυρός» κομματικός εταίρος θα μπορεί να κάνει το ένα βήμα μπρος, αν γίνεται, να μετατρέπεται όχι μόνο σε δύο πίσω, αλλά, μερικές φορές, όταν αυτό τον ευνοεί, και... σε 902 πίσω.

Αρ. Ψάλτης

Ομιλείτε την αγγλικήν;

Στην αρχή οι εκπρόσωποι του σωματείου εργαζομένων της ΕΑΒ, νόμισαν ότι δεν είχαν καταλάβει σωστά. Άλλωστε ήταν κι αυτός ο νέος διευθυντής ποιοτικού ελέγχου, ο Μαρότα, ο Ιταλοαμερικανός, με τις μάλλον περιορισμένες γνώσεις στην αγγλική γλώσσα. Αλλά στη συνέχεια βεβαιώθηκαν: Οι άνθρωποι που είχαν αναλάβει να σώσουν την ΕΑΒ, ζητούσαν από τους εργαζόμενους της εταιρείας αγγλική μετάφραση των προτάσεων του σωματείου!

του Τάσου Γκουριώτη

Το γεγονός ότι η ομάδα στελεχών της Λόκχηντ, η οποία ανέλαβε τη «διάσωση» της ΕΑΒ, δεν θεωρεί κατάλληλη την ελληνική γλώσσα για να συνεννοείται με τους εργαζόμενους —στην πλειοψηφία τους, επιστήμονες— της εταιρείας, ίσως από μόνο του δεν θα είχε ιδιαίτερη σημασία, αν δεν υπήρχαν κάποιες ανησυχητικές πληροφορίες, που θέτουν σε αμφισβήτηση τις όποιες καλές προθέσεις της Λόκχηντ για την ΕΑΒ.

Άλλωστε σε τέτοια θέματα δεν παίζει ρόλο το αν μιλάς αγγλικά, γαλλικά ή πακιστανικά, αλλά το αν μπορείς να έχεις καλή και αποδοτική συνεργασία με το προσωπικό. Δυστυχώς η όλη επιχείρηση «διάσωσης» της ΕΑΒ, ξεκίνησε με πολύ κακούς οiwονούς: Οι πληροφορίες αναφέρουν ότι οι εργαζόμενοι δεν δείχνουν την παραμικρή διάθεση να συνεργαστούν με τους νέους μάνατζερ και οι τελευταίοι δεν φαίνεται να έχουν πάρει ιδιαίτερα σοβαρά το ρόλο τους. Η ποιότητα των στελεχών της ομάδας Λόκχηντ, δεν βρίσκει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα.

Ταυτόχρονα οι πληροφορίες για τις δραστηριότητες της Λόκχηντ διεθνώς, δεν επιτρέπουν καμιά αισιοδοξία. Και δεν αναφερόμαστε στο προ εικοσαετίας σκάνδαλο δωροδοκιών, γιατί αν θέλουμε να μιλήσουμε σοβαρά και ρεαλιστικά, λίγο - πολύ όλες οι

εταιρείες τους είδους κάποια στιγμή διαπράττουν ανάλογα εγκλήματα.

Αναφερόμαστε στη διεθνή αγορά προσφοράς και ζήτησης υπηρεσιών, όπως αυτές που παρέχει η ΕΑΒ. Η Λόκχηντ υποσχέθηκε να διπλασιάσει το κόστος της εργατοώρας, προκειμένου να καταστήσει κερδοφόρα μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992 την εταιρεία. Η τρέχουσα τιμή εργατοώρας είναι 54 δολάρια, κάπως υψηλή σε σχέση με τα διεθνή στάνταρντς, που κυμαίνονται στα 45-51 δολάρια. Η Λόκχηντ λοιπόν υποσχέθηκε να αυξήσει το κόστος της εργατοώρας στα 108 δολάρια. Μόνο που δεν είπε ποιος θα δεχθεί να πληρώνει 108 δολάρια για μια εργατοώρα. Η Πολεμική Αεροπορία που είναι ο καλύτερος πελάτης της ΕΑΒ (80% των εργασιών της) δεν ξέρουμε κατά πόσο είναι διατεθειμένη να πληρώσει αυτό το ποσό. Ο αρχηγός ΓΕΑ κ. Σταθιάς όταν ερωτήθηκε σχετικά είπε ότι: «Αν μου δίνουν λεφτά θα τα επισκευάζω στην ΕΑΒ». Άρα λοιπόν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι πάλι ο Έλληνας φορολογούμενος θα κληθεί να σώσει μια προβληματική εταιρεία.

Αμφιβολίες όμως υπάρχουν και για το μανατζάρισμα της Λόκχηντ στο εξωτερικό: η αμερικανική εταιρεία δημιουργεί ένα νέο εργοστάσιο στην Ουγγαρία, όπου το κόστος της εργατοώρας θα φτάνει μόλις τα

4,5 (τεσσερισήμισι) δολάρια. Το εργοστάσιο αυτό θα κάνει ακριβώς την ίδια δουλειά με την ΕΑΒ: κυρίως επισκευές και περιορισμένες κατασκευές. Γιατί λοιπόν η Λόκχηντ να φέρει δουλειές στην ΕΑΒ με τα 108 δολάρια ανά εργατοώρα, με την οποία το συμβόλαιο λήγει σε είκοσι μήνες και να μη τις δώσει στο δικό της εργοστάσιο;

Ένα άλλο ερώτημα είναι πότε θα προλάβει η ΕΑΒ να γίνει κερδοφόρα υπό την διαχείριση της Λόκχηντ. Αν θεωρήσουμε ότι ισχύει αυτό που είπε ο πρωθυπουργός κ. Κ. Μητσοτάκης στη Βουλή, ότι δηλαδή πρώτα θα λήξει η διαμάχη ΕΑΒ-Λόκχηντ και μετά (!) θα αναλάβει η τελευταία το μάνατζμεντ, τότε πολύ φοβόμαστε ότι θα παρέλθει η 31η Δεκεμβρίου 1992 και ακόμα οι Αμερικανοί θα περιμένουν να αναλάβουν το μάνατζμεντ. Η διαμάχη που έχει φτάσει στο δικαστήριο της Βέρνης, ξεκινάει από το 1982. Συμφωνούμε ότι κακώς, κάκιστα καταγγέλθηκε από την τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ η σύμβαση ΕΑΒ-Λόκχηντ (έχουμε αναφερθεί σε προηγούμενο σημειώμα μας), αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι τώρα πρέπει να πληρωθούν τα «σπασμένα».

Ενα άλλο σημείο της σύμβασης που πρέπει να υπογραμμιστεί, είναι η ουσιαστική ανυπαρξία ρήτρας σε περίπτωση που η Λόκχηντ κάνει «λαδιές». Το ότι πρέπει να αποδειχθεί η ύπαρξη δόλου από την πλευρά των Αμερικανών, είναι αστείος όρος. Ποτέ στα, παγκόσμια χρονικά, σε ανάλογες περιπτώσεις, δεν έχει αποδειχθεί κάτι τέτοιο.

Η Λόκχηντ δεν πρόκειται να δώσει πίσω ούτε ένα σεντς από τα 11.000.000 δολάρια, αν κάτι δεν πάει καλά.

Άλλο ένα θέμα έχει άμεση σχέση με την εθνική μας άμυνα: αναμένεται η παραγγελία του συστήματος ενεργών ηλεκτρονικών αντιμέτρων (ECM) που θα εξοπλίσει τα νέα μαχητικά μας αεροσκάφη. Οπωσδήποτε ένα μέρος από αυτό θα κατασκευαστεί στην ΕΑΒ και οι τυχόν βλάβες του θα επιδιορθώνονται στην ΕΑΒ. Τα συστήματα αυτά πάντα δέχονται κάποιες τροποποιήσεις από τις χώρες που τα αγοράζουν, έτσι ώστε να μην είναι ευάλωτα σε αντί-αντίμετρα, αν η κατασκευάστρια εταιρεία διοχετεύει στον αντιπαλο τις συχνότητες εκπομπής, μεθόδους παρεμβολών, κλπ.

Αυτές οι τροποποιήσεις αποτελούν επτασφράγιστο μυστικό για την κάθε Πολεμική Αεροπορία. Μήπως η παρουσία της Λόκχηντ βάζει σε κίνδυνο την ασφάλεια του ανάλογου προγράμματος της ΕΑΒ; □

ΕΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Σε κάθε παίκτη δίνονται στην αρχή του παιχνιδιού πολύχρωμα χαρτάκια, που αντιπροσωπεύουν τις ΕΛΠΙΔΕΣ. Οι ΕΛΠΙΔΕΣ εξαφανίζονται όσο προχωράει το παιχνίδι. Κάθε παίκτης πρέπει να έχει ακόμη μερικά φαγώσιμα: γλυκά, κομμάτια ζάχαρης (είναι τώρα σε έλλειψη στην Μόσχα -σ.σ.) ή φρύγανιες· εξαρτάται από τι μπορείτε να βρείτε στα μαγαζιά, ή στο σπίτι σας. Χρειάζονται ακόμη ένα ζάρι και πιόνια για τους παίκτες. Όλοι ξεκινούν από το σημείο 1.

- 1 Απρίλιος '85. Ο Γκορμπατσώφ παίρνει, το 1985, την εξουσία. Στους παίκτες μοιράζονται οι ΕΛΠΙΔΕΣ.
- 2 Αντιαλκοολική εκστρατεία. Όποιος παίκτης πίνει, πρέπει να περιμένει ένα γύρο για να βγουν τα σταφύλια.
- 3 Αρχίζουν οι αλλαγές στο Π. Γ. Όλοι οι παίκτες πρέπει να αλλάξουν θέσεις, με τα χέρια τους στην καρδιά (σαν να δείχνουν ότι πονάνε).
- 4 Ο Μπόρις Γιέλτσιν εμφανίζεται στην πολιτική σκηνή. Κερδίζετε μια ΕΛΠΙΔΑ και ξαναρίχνετε το ζάρι.
- 5 Ο Γκορμπατσώφ αναγγέλει την πολιτική της «επιτάχυνσης» της περεστρόϊκα. Θα έπρεπε να προχωρήσετε 10 βήματα μπροστά, αλλά κάνετε μόνο δύο.
- 6 Αναγγελία της «γκλασνόστ». Όλοι οι παίκτες αρχίζουν να κάνουν ευθέως δυσάρεστες παρατηρήσεις για το παιχνίδι. Αλλά τίποτα δεν αλλάζει.
- 7 Νόμος για ιδιωτικές επιχειρήσεις. Κερδίζετε ένα γλυκό.
- 8 Νόμος για φορολόγηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Χάνετε δύο γλυκά και μία ΕΛΠΙΔΑ.
- 10 27ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ. Τραγουδήστε την Γ' Διεθνή.
- 11 Αμερικανο-σοβιετική συνάντηση κορυφής. Ο Γκορμπατσώφ ταξιδεύει στην Ουάσιγκτον. Προχωρήστε 5 βήματα μπροστά.
- 12 Ο Γκορμπατσώφ επιστρέφει στη Μόσχα. 5 βήματα πίσω.
- 13 Η κυβέρνηση των Ριζκόφ-Αμπάλκιν έρχεται στην εξουσία. Μέχρι το τέλος του παιχνιδιού, θα πηγαίνετε ένα βήμα μπρος, δύο βήματα πίσω.
- 14 Επιτρέπεται η μετανάστευση. Κερδίζετε 3 ΕΛΠΙΔΕΣ, 4 γλυκά και βγαίνετε από το παιχνίδι.
- 16 Ξεκινούν οι ελλείψεις στα μαγαζιά. Βγάλτε τις κάλτσες σας και μείνετε ξυπόλητοι μέχρι το τέλος του παιχνιδιού.
- 17 Ξεκίνημα σεξουαλικής επανάστασης. Φιλείστε όποιον παίκτη θέλετε.
- 18 Τσερνομπίλ. Μένετε έξω από το παιχνίδι για 5 γύρους, αλλά κερδίζετε ένα γλυκό από δυτική ανθρωπιστική βοήθεια.
- 20 Ο Γιέλτσιν απομακρύνεται από το Π.Γ. Χάνετε μία ΕΛΠΙΔΑ και κάνετε ένα βήμα πίσω.
- 21 Κρίσιμη κομματική συνδιάσκεψη. Ρίχνετε το ζάρι 7 φορές (όσες και οι αποφάσεις)*.
- 23 Απαρχή πολυκομματισμού. Κάθε παίκτης δηλώνει ποιο κόμμα υποστηρίζει.

ΕΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

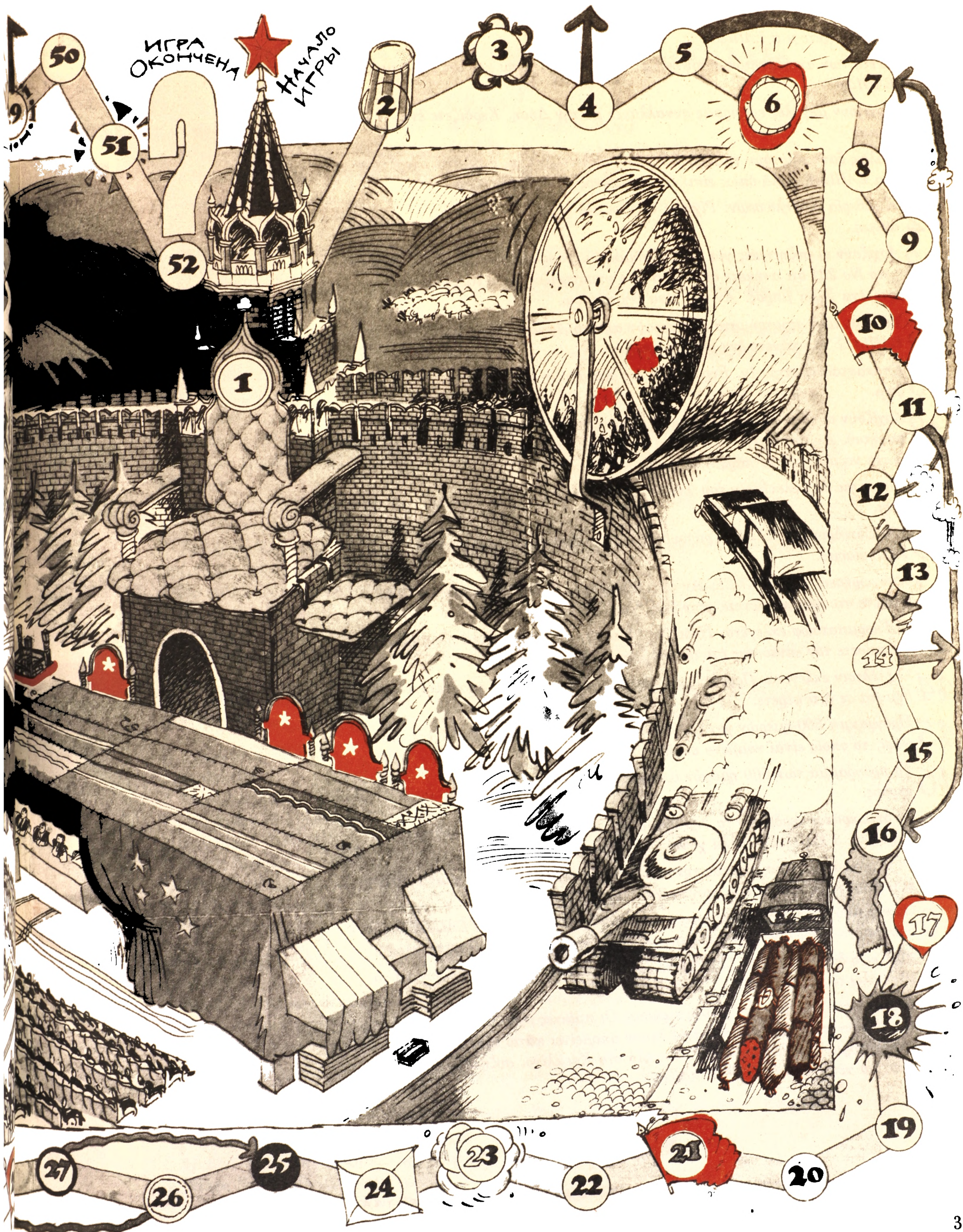
ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ. Ξεκίνησε με πολλές ελπίδες. Μερικά χρόνια μετά, η κατάλυση της κομματικής παντοκρατορίας, ο εκδημοκρατισμός της πολιτικής ζωής, οι πρώτες απόπειρες εισόδου στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς συνοδεύτηκαν από αρκετούς και σοβαρούς πονοκεφάλους: οικονομική κρίση, νέα παρασιτικά κοινωνικά στρώματα που «παίζουν στα δάχτυλα» την παραοικονομία και λυμαίνονται τη μαύρη αγορά, όξυνση των εθνικιστικών προβλημάτων της Σοβιετικής Ένωσης, κατάρρευση του στρατιωτικού συμφώνου της Βαρσοβίας, κίνδυνος ακόμη και δικτατορίας, που απειλούν να επιβάλουν οι σκληροπυρηνικοί θύλακες του κόμματος στο στράτευμα.

ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ. Ξεκίνησε ως σύμβολο ελευθερίας και μιας νέας ελπιδοφόρας πορείας για το λαό μιας τεράστιας χώρας· στην πορεία εξελίχθηκε ως σύμβολο επιδείνωσης της κοινωνικής ανέχειας. Στη Σοβιετική Ένωση, η περεστρόικα θυμίζει περισσότερο τις άδειες βιτρίνες των μαγαζιών, τα χρήματα από τους μισθούς που δεν φτάνουν, τις ουρές μπροστά από τα αμερικανικού τύπου φαστφουντάδικα —τα περιώνυμα Μακντόναλντ'ς.

ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ. Ένα πολιτικό παιχνίδι που δεν τελεσφόρησε. Και, για τους σαρκαστές της «άνοιξης των media» στη σοβιετική πρωτεύουσα, ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια και πιόνια —ή, καλύτερα, με χρωματιστά χαρτάκια, όπως ορίζουν οι κανόνες του παιχνιδιού. Το παιχνίδι της Περεστρόικα, ένα επιτραπέζιο πολιτικό παιχνίδι όπου αντικατοπτρίζεται η πορεία ενός λαού που σιγά-σιγά συρρικνώνονται οι ελπίδες του, δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Κομσομολσκάγια Πράβντα» της Μόσχας. Σας το παρουσιάζει σήμερα (χάριν παιδιάς —και όχι μόνο) και το ANTI...

Οι κανόνες του παιχνιδιού υπάρχουν στην προηγούμενη και στην επόμενη σελίδα. Ξεκινάτε από το σημείο 1 και... καλό κουράγιο.

- 26** Νίκη των ανεξάρτητων υποψηφίων στις εκλογές. Κάνετε δύο βήματα μπροστά και κερδίζετε μια ΕΛΠΙΔΑ.
- 27** Ήττα των ανεξάρτητων υποψηφίων. Δύο βήματα πίσω και απώλεια μιας ΕΛΠΙΔΑΣ.
- 28** Αρχίζουν μεγάλες εμπορικές συναλλαγές με την Δύση. Κερδίζετε ένα γλυκό.
- 29** Πόλεις ξαναπαίρνουν τα παλιά, προεπαναστατικά τους ονόματα. Κερδίζετε μια ΕΛΠΙΔΑ, αλλά όπως είστε συγκινημένος χάνετε ένα γύρο.
- 32** Ελευθερία διαδηλώσεων. Ρίχνετε το ζάρι μία φορά ακόμη.
- 33** Αρχίζουν οι συζητήσεις για τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Αν έχετε δηλώσει (στο Νο 23) ότι ανήκετε σε κόμμα που υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις, πηγαίνετε ένα βήμα μπρος. Αν όχι, ένα βήμα πίσω.
- 35** Τα σοβιετικά στρατεύματα αποχωρούν από το Αφγανιστάν. Κερδίζετε 3 ΕΛΠΙΔΕΣ και κάνετε ένα βήμα μπροστά.
- 36** Επαναστάσεις στην Αν. Ευρώπη. Ρίξετε δύο ακόμη φορές το ζάρι.
- 38** Αρχίζουν οι ελλείψεις στα τρόφιμα. Προσπαθείστε να βρείτε ένα κομμάτι φαγητού. Αν αποτύχετε χάνετε ένα γύρο. Αν βρείτε, το τρώτε κάτω από το τραπέζι για να μην σας το πάρουν οι άλλοι παίκτες.
- 39** Νόμος για την ελευθερία του Τύπου. Ξαναρίξετε το ζάρι.
- 40** 28ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ. Τραγουδείτε την «Διεθνή», χωρίς κανέναν ενθουσιασμό.
- 41** Αποχωρήσεις από το ΚΚΣΕ. Αν φύγετε, κάντε δύο βήματα μπροστά. Αν μείνετε στο κόμμα, μένετε στην ίδια θέση.
- 42** Ο Γκορμπατσώφ εκλέγεται Πρόεδρος. Μείνετε ακίνητος, αλλά προσπαθείστε να πείσετε τον εαυτό σας ότι τα πράγματα πάνε καλύτερα.
- 44** Ο Γιέλτσιν εκλέγεται Πρόεδρος της Ρωσίας. Ρίξετε το ζάρι, προσθέτοντας 5 βήματα σε ό,τι φέρετε.
- 45** Πρόγραμμα 500 ημερών για την οικονομική μεταρρύθμιση. Κερδίζετε ένα ψάρι, το οποίο είναι κομμένο σε 500 μέρη.
- 46** Το πρόγραμμα των 500 ημερών απορρίπτεται. Χάνετε 3 γύρους.
- 48** Οι δημοκράτες κερδίζουν τα δημαρχεία της Μόσχας και του Λένινγκραντ. Κερδίζετε 3 ΕΛΠΙΔΕΣ, αλλά χάνετε 5 γλυκά.
- 49** Οι δημοκράτες ανακηρύσσουν την ανεξαρτησία τους. Κερδίζετε μία ΕΛΠΙΔΑ και χτυπάτε το κεφάλι σας στον τοίχο.
- 50** Οικονομικό χάος, μέτρα διοικητικά στην οικονομία. Χάνετε 3 ΕΛΠΙΔΕΣ και υπογράφετε υπεύθυνες δηλώσεις στις οποίες εξηγείτε πού βρήκατε τα γλυκά.
- 51** Αρχίζει η διάλυση της ΕΣΣΔ. Δίνετε ένα γλυκό σας, που προσπαθούν να το φάνε όλοι οι παίκτες μαζί.
- 52** Το τέλος του παιχνιδιού της περεστρόικα. Οι παίκτες βγαίνουν στους δρόμους και ρίχνουν τις ΕΛΠΙΔΕΣ που τους έχουν απομείνει κάτω από το πρώτο στρατιωτικό όχημα που θα περάσει. Εκεί ψηλά στο Κρεμλίνο, συζητάνε πώς θα ονομάζεται το νέο παιχνίδι που θα παίζετε.

* (Σ.Σ. Στην σημερινή παρουσίαση έγιναν ορισμένες απλουστεύσεις και παραλήφθηκαν ορισμένα σημεία, για πολιτικά γεγονότα τα οποία δεν είναι γνωστά στο ελληνικό κοινό).

ПЕРЕХОД
ИГРА
для всех

**Ο ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ
ΝΑ ΑΝΑΓΓΕΙΛΕΙ
ΣΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΟ ΚΟΙΝΟ
ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΕΣΣΑΡΩΝ
ΚΑΙΝΟΥΡΙΩΝ ΣΕΙΡΩΝ**

I. Σειρά TRIVIUM (Υπεύθυνοι: Παντελής Μπασάκος, Διονύσης Καψάλης)

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ

1. Jean-Jacques Rousseau, *Δοκίμιο περί τῆς καταγωγῆς τῶν γλωσσῶν* (καί μία μελέτη τοῦ Jean Starobinski).
2. Denis Diderot, *Γραπτά γιά τίς καλές τέχνες καί τήν αἰσθητική καί Ἐπιστολή γιά τοὺς κωφάλαλους πρὸς χρῆσιν τῶν ἀκούνοντων καί ὁμιλούντων*. Μετάφραση: Κλαίρη Μιτσοτάκη.
3. Hans-Robert Jauss, *Ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας ὡς πρόκληση στίς γραμματολογικές σπουδές* (καί δύο μεταγενέστερα κείμενα γιά τή «θεωρία τῆς πρόσληψης»). Μετάφραση: Μίλτος Πεχλιβάνος.
4. Roman Jakobson, *Ἡ γλῶσσα στή λογοτεχνία* (τρεις μελέτες). Μετάφραση: Ἄρης Μπερλῆς.
5. Jean Starobinski, *Τρεις μανίες*. Μετάφραση: Χρήστος Ἀγγελάκος.
6. Jean Genette, *Σχήματα*.
7. Βελιμίρ Χλέμπνικοφ, *Ζαούμ: Διακηρύξεις, Στοχασμοί, Ὁράματα*. Μετάφραση, ἐπιμέλεια, εἰσαγωγή: Μίλτος Φραγκόπουλος.
8. Παντελής Μπασάκος, *Κριτική καί παραδοσιακή θεωρία τῆς γλώσσας*.
9. Paul De Man, *Ἡ ἀντίσταση στή θεωρία*. Μετάφραση, εἰσαγωγή: Διονύσης Καψάλης.
10. Peter Bürger, *Θεωρία τῆς καλλιτεχνικῆς πρωτοπορίας*. Μετάφραση: Ἀντζελίνα Ρόδη.
11. Theodor Adorno, *Κείμενα γιά τή λογοτεχνία*. Μετάφραση: Ν. Σκουτερόπουλος.
12. Peter Szondi, *Φιλολογικά δοκίμια*. Μετάφραση: Στέλλα Νικολούδη.

II. Σειρά ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ

1. Μιχάλης Χρυσανθόπουλος, *Γεώργιος Βιζυηνός*.
2. Δημήτρης Δημηρούλης, *Ἐμμανουήλ Ροΐδης*.
3. Στέφανος Ροζάνης, *Τέλλος Ἄγρας: Ἡ γεωμετρία τῆς ποιήσεως*.
4. Ἄρης Μπερλῆς, *Ὀδυσσέας Ἐλύτης*.
5. Βαγγέλης Χατζηβασιλείου, *Μίλτος Σαχτούρης*.
6. Νίκος Καλταμπάνος, *Ὁ «Κρητικός» τοῦ Σολωμοῦ*.
7. Θεανώ Μιχαηλίδη, *Κώστας Βάρναλης*.

III. Σειρά ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΤΟΠΟΙ (Υπεύθυνος: Γεράσιμος Βῶκος)

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ

1. Michel Senellart, *Μακιαβελισμός καί κρατική σκοπιμότητα*.
2. Pierre-Francois Moreau, *Χόμπς: Φιλοσοφία, ἐπιστῆμες, θρησκεία*.
3. Etienne Balibar, *Ὁ Σπινόζα καί ἡ πολιτική*.

IV. Σειρά ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ (Υπεύθυνοι: Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρίδης, Εὔη Ζαχαρακοπούλου)

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ

1. Ἴκνη: *Ἀφιέρωμα γιά τά πενήντα χρόνια ἀπό τό θάνατο τοῦ Φρόντ*. Κείμενα Ἑλλήνων καί Γάλλων ψυχαναλυτῶν.
2. Octave Mannoni, *Φρόντ*. Μετάφραση: Ἀλεξάνδρα Βουδούρη.
3. Νίκος Νικολαΐδης, *Θεοφαγία*.

Ο συγγραφέας Ίβαν Κλίμα.

Από το ιστορικό φθινόπωρο του '89 και έως σήμερα η Τσεχοσλοβακία συγκεντρώνει περισσότερο από κάθε άλλη χώρα της Ανατολικής Ευρώπης τον θαυμασμό και την προσοχή της διεθνούς κοινής γνώμης. Και τούτο για πολλούς λόγους. Ένας είναι, ασφαλώς, ο τρόπος με τον οποίο έγινε η επανάσταση, που ήταν πράγματι, βελούδινη. Το κομμουνιστικό καθεστώς σαρώθηκε σε λίγες μέρες, χωρίς να σπάσει ούτε ένα τζάμι. Επίσης, η νέα πολιτική ηγεσία της χώρας, με επικεφαλής τον Βάτσλαβ Χάβελ, εκπροσωπεί μιαν άλλη αντίληψη για την πολιτική, το ύφος και το ήθος της εξουσίας. Όλα αυτά τα στοιχεία εκφράζονται χωρίς βαρύγδουπες δηλώσεις, χωρίς μεγαλοστομίες, αλλά με χάρη και άνεση, με υπαινικτικότητα και με το αμείλιχτο κεντροευρωπαϊκό χιούμορ...

Αυτοί που κυβερνούν τη χώρα σήμερα, διένυσαν μία πολύ δύσκολη διαδρομή τα τελευταία είκοσι χρόνια. Πρόκειται, κυρίως, για τους διανοούμενους που δημιούργησαν και πλασίωσαν την Χάρτα '77. Δεν ήταν πολλοί, αλλά πάντως ήταν αρκετοί για να διατηρήσουν τη συνείδηση και να σώσουν

ΠΡΑΓΑ '91

Τα προβλήματα

την αξιοπρέπεια μιας κοινωνίας που μετά το '68 είχε βυθιστεί στην απελπισία.

Δεκαοκτώ μήνες μετά τη βελούδινη επανάσταση, η πιο δυτική από όλες τις τέως «αδελφές» χώρες βαδίζει με προσεκτικά βήματα προς το διπλό στόχο της που είναι: το κλείσιμο της οδυνηρής παρένθεσης σαράντα χρόνων και η επιστροφή στην Ευρώπη.

Τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει η σημερινή Τσεχοσλοβακία, αν και δεν συγκρίνονται με εκείνα της Ρουμανίας ή της Πολωνίας, είναι πάντως τεράστια. Η οικονομική μεταρρύθμιση έχει αρχίσει, όχι με «θεραπεία - σοκ» όπως στην Πολωνία, παρόλα αυτά η αντίδραση του κόσμου γίνεται ολοένα και πιο αισθητή. Η μείωση της παραγωγής συνεχίζεται και, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις υπευθύνων της κυβέρνησης στην Πράγα, θα εξακολουθήσει να μειώνεται για δύο ακόμη χρόνια. Τα καταστήματα είναι γεμάτα, όμως οι τιμές έχουν ανέβει στα ύψη. Το βιοτικό επίπεδο πέφτει, η ανεργία αποτελεί ορατό κίνδυνο για πολλούς και για κάποιους άλλους πραγματικότητα. Και επιπλέον, τους τελευταίους μήνες προσετέθη ένα ακόμη: η εθνική έκρηξη στη Σλοβακία.

Αυτή την περίπλοκη κατάσταση έχουν μπροστά τους οι διανοούμενοι που ανέλαβαν την τεράστια ευθύνη να θέσουν τις βάσεις της νέας δημοκρατικής Τσεχοσλοβακίας. Με την κατάρρευση των ολοκληρωτικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης οι αντιφρονούντες διανοούμενοι αναδύθηκαν στην υπό διαμόρφωση πολιτική σκηνή. Σε καμία χώρα όμως δεν ανέλαβαν τόσο σημαντικούς ρόλους όσο στην Τσεχοσλοβακία όπου το κορυφαίο παράδειγμα είναι η ανάδειξη στην προεδρία του Βάτσλαβ Χάβελ για τον οποίο ο Μίλαν Κούντερα έγραψε ότι «η ίδια η ζωή του είναι έργο τέχνης».

Θα τα καταφέρουν ως το τέλος; Θα αντεπεξέλθουν τις περιστάσεις; Κανείς δεν μπορεί να κάνει προβλέψεις. Μέχρι τώρα πάντως έχουν αποδείξει ότι κάνουν όσο μπορούν πιο σοβαρά τη δουλειά τους χωρίς να παίρνουν σοβαρά τον εαυτό τους...

Η προεδρία της Δημοκρατίας βρίσκεται στο Χράντ, τον περίφημο Πύργο της Πράγας και του Κάφκα, έδρα της εξουσίας από το 12ο αιώνα. Όταν ο Χάβελ έγινε Πρόεδρος, το Δεκέμβριο του '89, κάποιο φίλοι του του χάρισαν ένα... πατίνι για να το χρησιμοποιεί στους ατέλειωτους διαδρόμους του κτιρίου. Στ' αλήθεια, πολύ πρακτικό δώρο. Οι αποστάσεις είναι μεγάλες στον Πύργο. Το διαπιστώσαμε κι εμείς καθώς περνούσαμε από διαδρόμους σε διαδρόμους που κατέληγαν σε άλλους διαδρόμους μέχρι να φθάσουμε κάποια στιγμή στο γραφείο της Έντα Κριζέοβα.

Η Έντα Κριζέοβα είναι χαρακτηριστική εκπρόσωπος αυτής της πλειάδας των διανοούμενων που βρέθηκαν αναπάντεχα στο κέντρο της πολιτικής ζωής. Συγγραφέας απαγορευμένη, αφού ήταν αντικαθεστωτική, φίλη του Χάβελ από πολλά χρόνια και τώρα σύμβουλος του σε θέματα πολιτισμού.

«Πριν από την επανάσταση», μας λέει γελώντας, «είχαμε όλο το χρόνο να γράφουμε, αλλά δεν μπορούσαμε να δημοσιεύουμε. Τώρα που μπορούμε να δημοσιεύουμε δεν έχουμε πλέον χρόνο να γράφουμε. Δεν επιθυμώ να γίνω πολιτικός, δεν με ενδιαφέρει η εξουσία. Είμαι συγγραφέας. Θα φύγω από τον Πύργο όσο πιο γρήγορα γίνεται, μόλις μου το επιτρέψει ο Πρόεδρος».

Ποιος ήταν ο βασικός λόγος που έκανε την Έντα Κριζέοβα να εγκαταλείψει το γράψιμο —τουλάχιστον για ένα απροσδιόριστο διάστημα— και να γίνει ένας από τους «ανθρώπους του Προέδρου»; «Ο Χάβελ. Τον εκτιμώ απεριόριστα. Πάντα τοποθετεί το προσωπικό του συμφέρον μετά το γενικό. Μου ζήτησε να τον βοηθήσω. Δεν υπήρχε περίπτωση να αρνηθώ».

Την ρωτάμε πώς αισθάνεται τώρα, που βρίσκεται στην εξουσία, μετά τις περιπέτειες τόσων ετών. «Παράξενα. Τα τελευταία είκοσι χρόνια ήμουν επί ξύλου κρεμάμενη. Είχα χάσει τη δουλειά μου, όπως όλοι όσοι ήταν στην αντιπολίτευση. Με έδιωχναν α-

της ελευθερίας

της Τέτας Παπαδοπούλου

πό παντού. Και τώρα βρίσκομαι εδώ. Πολύ ενδιαφέρουσα, αλλά σκληρή εμπειρία. Όταν γράφει κανείς, βλέπει τα αποτελέσματα στο χαρτί. Εδώ διοχετεύω όλη μου την ενέργεια, δουλεύω από το πρωί ως το βράδυ, αλλά δεν βλέπω αποτελέσματα. Ίσως φανούν μετά από χρόνια...».

Ζητάμε να μας πει αν η ευφορία που επικρατούσε τους πρώτους μήνες μετά την επανάσταση συνεχίζεται. «Όχι. Ξέρετε ότι η ευφορία ποτέ δεν διαρκεί πολύ και κατά κανόνα τη διαδέχεται η κατάθλιψη. Σ' αυτή την κατάσταση περίπου βρισκόμαστε τώρα. Όπως γνωρίζετε υπάρχουν τεράστια οικονομικά προβλήματα, τα οποία δημιουργούν δυσφορία και αγωνία στον κόσμο. Οι άνθρωποι έχουν υλικές απαιτήσεις. Ο μέσος άνθρωπος δεν χρειάζεται τόσο πολύ να είναι ελεύθερος όσο να είναι οικονομικά ασφαλής. Ξέρετε, όσοι έχουν ζήσει σε κομμουνιστικό καθεστώς είναι σαν τα μικρά παιδιά που χρειάζεται να τους λένε οι γονείς τους τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται, τι είναι καλό και τι είναι κακό. Δεν έχουν συνηθίσει να είναι υπεύθυνα άτομα. Η επανάσταση έφερε την ελευθερία. Όταν όμως είσαι ελεύθερος πρέπει να είσαι υπεύθυνος. Αλλά οι άνθρωποι εδώ ακόμη δεν έχουν γίνει υπεύθυνοι. Δεν παίρνουν αποφάσεις, δεν διακινδυνεύουν. Δηλαδή δεν έχουν ακόμη ενηλικιωθεί».

Τα γραφεία της Ένωσης Συγγραφέων βρίσκονται στην οδό Ναρόντι στο κέντρο της Πράγας. Εκεί συναντήσαμε τον Ίβαν Κλίμα, μυθιστοριογράφο, δοκιμιογράφο και θεατρικό συγγραφέα. Όταν έγινε η εισβολή των Ρώσων στην Τσεχοσλοβακία, τον Αύγουστο του '68, ο Ίβαν Κλίμα βρισκόταν με τη γυναίκα του και τα παιδιά του στο εξωτερικό. Ήταν στις ΗΠΑ προσκεκλημένος από το πανεπιστήμιο του Μίτσιγκαν για να δώσει μία σειρά μαθημάτων με θέμα τη λογοτεχνία της Κεντρικής Ευρώπης. Όταν τα μαθήματα τελείωσαν, ο Ίβαν Κλίμα δεν έμεινε στις ΗΠΑ. Αποφάσισε να επιστρέψει στην Τσεχοσλοβακία και να ενώσει την τύχη του με εκείνους, που η αντίθεσή

τους προς το καθεστώς δυσκόλεψε πολύ τη ζωή και την ύπαρξή τους. Για να επιβιώσει έγινε ένα διάστημα οδοκαθαριστής. Στην περίοδο αυτή αναφέρεται το μυθιστόρημά του «Έρωτας και σκουπίδια». Το σπίτι του, όπου τον είχαμε συναντήσει για πρώτη φορά το φθινόπωρο του '88, ήταν ένας παράνομος εκδοτικός οίκος κι ένας από τους χώρους όπου συγκεντρώνονταν οι μικρές ομάδες των αντιφρονούντων.

Γιατί, τώρα, απέχετε από κάθε πολιτική δραστηριότητα, τον ρωτήσαμε. «Όσο στη χώρα υπήρχε το ολοκληρωτικό καθεστώς αισθανόμουν ότι ήταν χρέος μου να κάνω κάτι. Ήταν ζωτική ανάγκη. Τώρα είμαστε ελεύθεροι και παρά τις τεράστιες αντιξοότητες η ελευθερία έχει θεμελιωθεί σε πολύ καλές βάσεις». Επιμένουμε, ζητώντας του μια περισσότερο προσωπική απάντηση. «Ποτέ μου δεν νόμισα ότι αποστολή μου ήταν η πολιτική. Δεν είμαι προικισμένος με ικανότητες που χρειάζεται να έχει ένας πολιτικός. Η δουλειά μου είναι να γράφω. Πιστεύω επίσης ότι ο καθένας πρέπει να κάνει αυτό που γνωρίζει καλά. Ξέρω ότι θα μου αντιτείνετε το γεγονός ότι ο Χάβελ είναι θεατρικός συγγραφέας. Όμως ο Χάβελ αποτελεί μια εξαιρετική περίπτωση. Είναι συγγραφέας αλλά επίσης είναι και πολιτικός. Από τα χρόνια της Χάρτας '77 είχα αντιληφθεί ότι διέθετε μεγάλες πολιτικές ικανότητες. Είμαστε τυχεροί που βρίσκεται ο Χάβελ σ' αυτή τη θέση. Όμως δε νομίζω ότι οι διανοούμενοι που βρίσκονται σήμερα είτε στη Βουλή είτε στην κυβέρνηση είναι όλοι κατάλληλοι...».

Η Τσεχοσλοβακία διανύει το δεύτερο μετακομμουνιστικό έτος της ιστορίας της. Αραγε, πόσο ενωμένοι είναι τώρα οι διανοούμενοι που από κοινού αντιπαρατέθηκαν στο κομμουνιστικό καθεστώς; Ο Ίβαν Κλίμα μας λέει ότι «Τώρα πια δεν είναι ενωμένοι. Έχουν διαφορετικές απόψεις και για το οικονομικό πρόγραμμα της κυβέρνησης και για το σύνολο των μεταρρυθμίσεων. Πριν είχαμε έναν κοινό εχθρό: το καθεστώς. Και αυτό μας ένωνε. Η Χάρτα '77

Η Έντα Κριζόβα, συγγραφέας και σύμβουλος του Βάτσλαβ Χάβελ.

είχε πολιτικό εύρος. Συμμετείχαν δημοκράτες, πρώην κομμουνιστές έως χριστιανοί. Σήμερα αυτή η ενότητα έχει διαρραγεί. Στη θέση της υπάρχει Δεξιά, Αριστερά και Κέντρο».

Ρωτήσαμε τον Ίβαν Κλίμα τι σημαίνουν οι όροι Δεξιά, Αριστερά, Κέντρο, στη σημερινή Τσεχοσλοβακία. «Αριστερά για μας σημαίνει κάτι εντελώς αποσυνδεδεμένο από τον όρο "σοσιαλισμός". Αριστερά σημαίνει ορισμένες εγγυήσεις για την κοινωνική ασφάλεια, την παιδεία, την περίθαλψη, τον πολιτισμό. Όταν, πάλι, μιλάμε για τη Δεξιά, εννοούμε κυρίως τις πολιτικές δυνάμεις και τα άτομα που υπερασπίζονται μια κοινωνία στην οποία η ελευθερή αγορά δεν θα έχει κανέναν έλεγχο και φραγμό. Αλλά υπάρχει μια πολύ ισχυρή πολιτική δύναμη στο Κέντρο με μεγάλη επιρροή στο Φόρουμ Πολιτών. Εκπρόσωποι του χώρου αυτού είναι ο Πίτχαρτ, ο Ριχέρκι, η Μπουρέσοβα. Αυτός είναι ο χώρος ο οποίος εκφράζει και τον Βάτσλαβ Χάβελ, αλλά δεδομένου ότι είναι πρόεδρος της Δημοκρατίας, είναι υπεράνω πολιτικών παρατάξεων».

□

ΠΡΑΓΑ '91

Πετρ Πίτχαρτ: «Τσέχοι και Σλοβάκοι, δύο αδέλφια αποξενωμένα»

Συνέντευξη
στην Τέτα Παπαδοπούλου

ΕΡ: Σας συναντώ ξανά μετά από διόμισυ χρόνια, αλλά σε εντελώς άλλες συνθήκες. Τότε η Τσεχοσλοβακία ήταν ακόμα κομμουνιστική κι εσείς ένα από τα πιο γνωστά μέλη της αντιπολίτευσης με ό,τι αυτό συνεπάγετο. Τώρα είστε ο πρωθυπουργός των Τσέχων. Άλλες εποχές, άλλα προβλήματα;

ΠΕΤΡ ΠΙΤΧΑΡΤ: Έτσι είναι. Αν θυμάμαι καλά στη συζήτησή μας τότε είχα αναφερθεί, μεταξύ άλλων, και στις διαφορές που υπήρχαν στο εσωτερικό της αντιπολίτευσης¹. Αν είχατε βρεθεί στην Πράγα το Νοέμβριο του '89 ή και λίγο μετά την επανάσταση θα βλέπατε ότι οι διαφορές αυτές είχαν εξαφανισθεί. Τώρα επανεμφανίστηκαν. Όμως τώρα οι διαφορές αυτές έχουν άλλο βάρος διότι επηρεάζουν την πολιτική σκηνή της χώρας.

ΕΡ: Την πολιτική σκηνή της Τσεχοσλοβακίας δεν την επηρεάζει, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, το γεγονός ότι οι διανοούμενοι είναι —είστε θα έλεγα— στην εξουσία;

ΑΠ: Ναι. Και αυτό είναι κατά κάποιο τρόπο ένα πρόβλημα.

ΕΡ: Πρόβλημα; Τι εννοείτε;

ΑΠ: Θα σας εξηγήσω. Οι διανοούμενοι συνήθως δεν είναι ιδιαίτερος πρακτικοί άνθρωποι. Έχουν κυρίως πολλές ερωτήσεις, ενώ οι πολιτικοί έχουν πολλές κι εύκολες απαντήσεις. Τώρα βρισκόμαστε στην περίοδο κατά την οποία διαλύονται οι αρχικοί ενθουσιασμοί και αρχίζει η προσγείωση στην πραγματικότητα. Αυτό είναι φυσικό μετά α-

Ο Τσέχος πρωθυπουργός Πετρ Πίτχαρτ είναι από τα κεντρικά πρόσωπα της «βελούδινης επανάστασης» και του Φόρουμ Πολιτών.

Πολιτικός επιστήμονας και ιστορικός που έχει επικεντρώσει το ενδιαφέρον του στα πιο επίμαχα θέματα της νεότερης ιστορίας των Τσέχων, ο Πετρ Πίτχαρτ ήταν ιδρυτικό μέλος της Χάρτας

'77

πό μία επανάσταση. Θα έλεγα μάλιστα ότι όσο πιο «ήρεμη» είναι η επανάσταση, τόσο μεγαλύτερη είναι η απογοήτευση που ακολουθεί.

Ο πολύς κόσμος ανυπομονεί. Ζητά εύκολες λύσεις, εύκολες απαντήσεις στα προβλήματα του. Όμως οι διανοούμενοι, που διαχειρίζονται την εξουσία, δεν μπορούν να χάσουν κάτι τέτοιο. Να τι εννοώ όταν λέω ότι υπάρχει πρόβλημα.

ΕΡ: Τώρα έχετε την εμπειρία της εξουσίας. Θα ήθελα να αναφερόσαστε στις δυσκολίες και τις εκπλήξεις που αντιμετωπίσατε και αντιμετωπίζετε.

ΑΠ: Μαζί με τους φίλους μου, πολλοί από τους οποίους βρίσκονται σήμερα στην πολιτική ηγεσία της χώρας, είχαμε μελετήσει επί μεγάλο διάστημα την ιστορία των Τσέχων και της Κεντρικής Ευρώπης. Γνωρίζαμε λοιπόν σε βάθος τα προβλήματα και την καταγωγή τους. Εκπλήξεις σε αυτό το πεδίο δεν είχαμε.

Έκπληξη όμως για μένα αποτελεί η στάση του κόσμου· στάση, πολύ συχνά, ανώριμη και παράλογη. Αυτό ισχύει πιο πολύ για τους Σλοβάκους παρά για τους Τσέχους. Όσο για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζω εγώ, αυτές είναι αποτέλεσμα της συσσώρευσης ανικανοποίητων προσδοκιών...

Ο κόσμος δεν καταλαβαίνει ότι είναι εύκολο να καταστρέψεις κάτι, αλλά πολύ δύσκολο να το χτίσεις. Όλοι θέλουν να γίνουν όλα, αμέσως. Ενοχλούνται ακόμη και όταν εκδηλώνονται έντονες διαφωνίες μεταξύ των μελών του Κοινοβουλίου. Δεν ξέρουν ότι και η διαφωνία είναι μέρος της ουσίας της πολιτικής. Θεωρούν την πολιτική απλώς αναγκαίο κακό. Αυτό που σκέφτονται και το θέλουν είναι «να τακτοποιήσετε γρήγορα όλα τα προβλήματα, γιατί θέλουμε να ζήσουμε χωρίς την πολιτική». Βεβαίως συμφωνώ ό,τι η πολιτική έχει και ενοχλητικές πλευρές, όμως χωρίς αυτήν δε νοείται ομαλή ζωή σε μία κοινωνία.

ΕΡ: Εσείς θα παραμείνετε στην πολιτική; Είναι αυτή η επιλογή σας από εδώ και πέρα;

ΑΠ: Ακόμα και αν παραιτηθώ αύριο το πρωί, ασφαλώς η πολιτική θα συνεχίσει να με απασχολεί. Σ' αυτή την περίπτωση, όμως, θα προτιμούσα να γίνω πολιτικός σχολιαστής.

ΕΡ: Την πρώτη φορά που σας συνάντησα μιλούσατε, επίσης, για την ένταση στις σχέσεις Τσέχων και Σλοβάκων, τονίζοντας ότι είστε αντίθετος με κάθε μορφής εθνικισμό. Το πρόβλημα αυτό έχει πάρει τώρα εκρηκτικές διαστάσεις.

Ποιες είναι οι αιτίες της κρίσης;

ΑΠ: Μία από τις κύριες αιτίες είναι ότι η ομοσπονδία μας αποτελείται από δύο μέλη. Δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο τίποτα παρόμοιο. Ακόμα και στο Βέλγιο μην ξεχνάτε το ειδικό στάτους που έχουν οι Βρυξελλες. Είναι πολύ πιο δύσκολο να λειτουργήσει μια ομοσπονδία με δύο μέλη από ό,τι μία ομοσπονδία με τρία ή και περισσότερα. Όταν τα δύο μέλη διαφωνούν δεν τίθεται θέμα πλειοψηφίας. Έτσι η κατάσταση οδηγείται σε τελεσίγραφα και αδιέξοδα. Αυτό, ωστόσο, είναι το πλαίσιο το οποίο έχουμε κληρονομήσει.

ΕΡ: Λέγεται ότι την τωρινή κρίση την προκαλεί αποκλειστικά και μόνον ο εθνικισμός των Σλοβάκων. Διερωτώμαι, εθνικισμός από την πλευρά των Τσέχων δεν υπάρχει;

ΑΠ: Υπάρχει, αλλά κατά κανένα τρόπο δεν εκδηλώνεται με τόση οξύτητα όπως στη Σλοβακία. Ωστόσο, όποιος γνωρίζει την ιστορία των Τσέχων ξέρει ότι και εμείς είχαμε επί αιώνες την ίδια εθνικιστική στάση απέναντι στην Αυστροουγγαρία. Μπορούμε λοιπόν να αντιμετωπίσουμε με κατανόηση τον εθνικισμό εκ μέρους των Σλοβάκων.

Θα ήθελα όμως να επισημάνω ακόμη τρεις αιτίες που «τροφοδοτούν» την κρίση. Πρώτον, τα δύο μέλη της ομοσπονδίας στηρίζονται στις δικές τους εθνικές αρχές. Δεύτερον, η μορφή της ομοσπονδίας θυμίζει περισσότερο ένα κράτος κομμένο στα δύο, παρά δύο κράτη που ενώθηκαν με ομοσπονδιακό σχήμα. Τρίτον, η επικοινωνία ανάμεσα στα δύο έθνη περιορίστηκε στα εντελώς αναγκαία και απαραίτητα. Δεν επεκτάθηκε ούτε στο πνευματικό πεδίο ούτε στο πεδίο των ιδεών. Αυτό ισχύσε τουλάχιστον τα τελευταία σαράντα χρόνια. Έτσι οι Τσέχοι και οι Σλοβάκοι μοιάζουν με δύο αδέλφια που έχασαν την επαφή μεταξύ τους και δεν αναγνωρίζει το ένα το άλλο.

ΕΡ: Προ μηνός ο Βάτσλαβ Χάβελ δήλωσε ότι «αν είναι να ζει κανείς σε μια ομοσπονδία που δεν λειτουργεί, τότε καλύτερα να δημιουργηθούν δύο ανεξάρτητα κράτη». Εσείς συμφωνείτε με την άποψη αυτή;

ΑΠ: Ναι, συμφωνώ. Πρέπει ωστόσο να εξετάσουμε τις συνέπειες, θετικές και αρνητικές, μιας τέτοιας εξέλιξης. Αυτό που εύχομαι πάντως είναι να μην δραματοποιούμε τη σύγκρουση Τσέχων και Σλοβάκων. Ας έχουμε υπ' όψιν επίσης ότι οποιαδήποτε χώρα είχε να αντιμετωπίσει μία τόσο περίπλοκη κατάσταση δεν θα μπορούσε να αποφύγει τις εντάσεις.

ΕΡ: Ποιο θεωρείτε ότι είναι το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της μετακομμουνιστικής Τσεχοσλοβακίας;

ΑΠ: Εάν η κρίση στη Σλοβακία δεν διευθετηθεί και η ομοσπονδία διαλυθεί —κάτι που μπορεί να συμβεί— τότε οπωσδήποτε θα σταματήσει η οικονομική μεταρρύθμιση. Αν λοιπόν χάσουμε το μισό σώμα μας, θα οδηγηθούμε αναγκαστικά σε κάποια εκδοχή οικονομίας πολέμου. Και βεβαίως μια τέτοια προοπτική μας απομακρύνει εντελώς από την οικονομία της αγοράς. Για τον λόγο αυτό θεωρώ ότι το σημαντικότερο πρόβλημά μας είναι η κρίση στις σχέσεις Τσέχων και Σλοβάκων.

ΕΡ: Πώς ερμηνεύετε το γεγονός ότι όλες σχεδόν οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όχι μόνο η δική σας, αντιμετωπίζουν παρόμοιες κρίσεις;

ΑΠ: Ένα από τα χαρακτηριστικά του ολοκληρωτισμού ήταν ο ασφυκτικός συγκεντρωτισμός και έλεγχος των πάντων. Από τη στιγμή που τα ολοκληρωτικά καθεστώτα κατέρρευσαν, παρατηρεί κανείς τάσεις για ανεξαρτησία σε όλα τα επίπεδα· όχι μόνο στις σχέσεις μεταξύ των εθνών και εθνотήτων. Εδώ, ακόμη και στην τοπική αυτοδιοίκηση εμφανίστηκαν ανάλογα φαινόμενα. Έχουν ήδη δημιουργηθεί 1500 νέοι δήμοι και κοινότητες. Τα εργοστάσια στην επαρχία ζητούν κι αυτά να αποδεσμευθούν από την κεντρική διοίκηση.

Δεν υποτιμώ ούτε την έξαρση του εθνικισμού ούτε και τη γενικευμένη τάση ανεξαρτητοποίησης. Θέλω μόνο να επισημάνω ότι μετά από τέσσερις δεκαετίες ολοκληρωτισμού οι πάντες θέλουν να είναι κύριοι του εαυτού τους. Δεν δικαιολογώ τα φαινόμενα αυτά, προσπαθώ να τα κατανοήσω. Αυτό που συμβαίνει είναι κατά κάποιο τρόπο φυσική αντίδραση.

ΕΡ: Πιστεύετε ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προσδοκίες των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης;

ΑΠ: Ναι, έτσι νομίζω. Οι Δώδεκα υποστηρίζουν κατά το δυνατόν τον οικονομικό επαναπροσανατολισμό και την επιθυμία μας να ενταχθούμε στην Ευρώπη.

ΕΡ: Βλέπω ότι έχετε στο γραφείο σας τη σημαία της ΕΟΚ...

ΑΠ: Φυσικά. Η ΕΟΚ είναι κι αυτή μέσα στις επιδιώξεις μας. Αλλά είναι πρόωρο να συζητάμε τώρα για ένταξη. Πρέπει πρώτα να περάσουν κάποια χρόνια, ίσως και μία δεκαετία. □

1. ANTI, τχ. 391, σ. 44

Σύγχρονη λογοτεχνία
για παιδιά και νέους

Ελένη Τσιάλτα
**Η γιαγιά μου
η μάγισσα**

Ελένη Μαντέλου
**Η περιπέτεια
της Περιπέτειας**

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

Σοσιαλδημοκρα

ΑΛΒΑΝΙΑ

Ο Λισιέν Μπασκούρντι μιλά στο ANTI για τον χαρακτήρα του νεοϊδρυθέντος Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος και τις διεργασίες στους κόλπους της Ένωσης Νεολαίας της Αλβανίας. Καταθέτει την άποψή του για την εκλογική νίκη του Κ.Κ. και σκιαγραφεί το πορτραίτο του Ρ. Αλία.

ΕΡ: Ποια είναι τα βασικά σημεία διαφω-
νίας σας με το Κόμμα Εργασίας;

ΑΠ: Παρ' όλο που στην Ένωσή μας πολλοί νεολαίοι είναι μέλη του Κόμματος Εργασίας εγώ ο ίδιος διαχώρισα τη θέση μου πριν 3 μήνες και αποχώρησα για λόγους βασικά πολιτικούς και ιδεολογικούς. Δέχθηκα έντονες επιθέσεις γι' αυτή μου τη στάση από το Κόμμα Εργασίας, το οποίο χρησιμοποίησε κάθε μέσο, κυρίως στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, για να με συκοφαντήσει. Με κατηγορήσαν ιδιαίτερα ότι επιχειρώ να αποσπάσω την Ένωση της Νεολαίας από το Κόμμα Εργασίας και να χτυπήσω μ' αυτό τον τρόπο το ίδιο το Κόμμα Εργασίας. Ευτυχώς είχα την υποστήριξη μεγάλου τμήματος της νεολαίας καθώς και διανοουμένων με τους οποίους έχω στενή ιδεολογική προσέγγιση. Μπορώ δε να πω ότι η υποστήριξη που είχα από τη νεολαία δεν ήταν επί προσωπικής βάσης αλλά έκφραση της έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης της

νεολαίας με το Κόμμα Εργασίας. Γιατί η νεολαία σήμερα γνωρίζει ότι την ευθύνη για την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κρίση που μαστίζει την Αλβανία την φέρει αμέραινη το Κόμμα Εργασίας.

ΕΡ: Εσείς ο ίδιος κ. Μπασκούρντι πώς χαρακτηρίζετε πολιτικά τον εαυτό σας;

ΑΠ: Είμαι σοσιαλδημοκράτης και ασχολούμαι ενεργά αυτή τη στιγμή για τη δημιουργία ενός σοσιαλδημοκρατικού κόμματος στην Αλβανία. Ήδη αναμένουμε από μέρα σε μέρα την επίσημη αναγνώριση του κόμματός μας από το υπουργείο Δικαιοσύνης. Θα είναι ένα κόμμα που θα καταλάβει τον χώρο του κέντρου στο πολιτικό στερέωμα, θα αποδέχεται την οικονομία της αγοράς και θα φροντίζει για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που θα δημιουργηθούν με την είσοδο του καπιταλισμού στην κοινωνία μας. Θα ακολουθήσουμε δηλαδή το σκανδιναβικό σοσιαλδημοκρατικό πολιτικό μοντέλο.

ΕΡ: Ποια είναι η άποψή σας για τον Ραμίζ Αλία και την εκλογική νίκη του Κόμματος Εργασίας;

ΑΠ: Κατ' αρχήν είναι κομμουνιστής. Εφοίτησε στη σχολή του Εμβέρ Χότζα και δεν διαφοροποιήθηκε ποτέ μέχρι τώρα από την πολιτική του Ε. Χότζα. Τον τελευταίο χρόνο σαν αποτέλεσμα της πορείας εκδημοκρατισμού των χωρών της Α. Ευρώπης προσπάθησε να βρει «τη χρυσή τομή» και να ε-

Ο Λ. Μπασκούρντι είναι Α' γραμματέας της Ένωσης Νεολαίας από το 1989 και μέλος της ιδρυτικής επιτροπής του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Έχει αποχωρήσει από το Κόμμα Εργασίας (ΚΚ) πριν από 3 μήνες και πρόσφατα επανεξελέγη στην ίδια θέση. Είναι τελειόφοιτος της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών των Τιράνων με ειδικότητα στην Μουσικολογία.

και στα Τίρανα

ισορροπήσει τις δογματικές και τις εκσυγχρονιστικές τάσεις μέσα στο Κόμμα Εργασίας. Το πρόβλημα δημιουργήθηκε όταν παρατράβηξε το ρόλο αυτό του εξισορροπιτή και εισήλθε στην εκλογική αναμέτρηση παρουσιάζοντας την ίδια στιγμή δύο διαφορετικά πολιτικά προσώπια, του δογματικού και του μεταρρυθμιστή. Αποτέλεσμα ήταν να χάσει την εμπιστοσύνη και των δυο πολιτικών τάσεων μέσα στο κόμμα. Αυτό ήταν το μεγαλύτερο πολιτικό του λάθος που δόνησε και στην προσωπική εκλογική του επιτυχία.

Με σιγουριά αυτή τη στιγμή μπορώ να πω ότι το εκλογικό αποτέλεσμα αποτελεί έκκληση των συντηρητικών μέσα στο Κόμμα. Μόνο που είναι μια «αξιολύπητη» νίκη γιατί κέρδισαν όχι μόνο οι συντηρητικές δυνάμεις αλλά και οι πιο καθυστερημένες πολιτικές, αυτές που συγκεντρώνουν τη δύναμή τους στην περιφέρεια, στα χωριά, στις περισσότερο υπανάπτυκτες περιοχές. Η πορεία

όμως της Αλβανίας προς την Ευρώπη δεν περνάει μέσα από τα χωριά, γι' αυτό και οι δυνάμεις αυτές δεν έχουν πολιτικό μέλλον. Συνοφίζοντας θα την χαρακτηρίζα «χαμένη νίκη».

ΕΡ: Ποιος είναι αυτή τη στιγμή ο ηγετικός πυρήνας του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος;

ΑΠ: Στην πλειοψηφία τους είναι διανοούμενοι, από τις μεγαλύτερες πόλεις της Αλβανίας, τα Τίρανα, τα Σκόδρα, την Κορυτσά. Κύρια επιδίωξή μας είναι να γίνουν μέλη μας οι ανένταχτοι, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κλείνουμε την πόρτα σε άτομα που ήταν ενταγμένα μέχρι τώρα στο Κόμμα Εργασίας ή το Δημοκρατικό Κόμμα. Και φυσικά ελπίζουμε ότι θα έρθουν στο κόμμα μας οι μεταρρυθμιστές που βρίσκονται σήμερα στο Κόμμα Εργασίας. Η Ένωση της Νεολαίας θα μείνει ανεξάρτητη. Στην Ιδρυτική Επιτροπή συμμετέχει ο Σχέντερ Γκινούσι, πρώην υπουργός Παιδείας και μεγάλος α-

ριθμός καθηγητών Παν/μίου, επιστημόνων, συγγραφέων, προσωπικοτήτων από το χώρο της οικονομίας, της νομοθεσίας και της διπλωματίας.

ΕΡ: Πιστεύετε ότι έτσι ανοίγει κάποιος δρόμος συνεργασίας και με το Δημοκρατικό Κόμμα που έχει αποκλείσει κάθε συνεργασία με το Κόμμα Εργασίας;

ΑΠ: Σαφώς και ανοίγει, γιατί παρ' όλες τις διαφορές μας έχουμε πολλά κοινά σημεία με το Δημοκρατικό Κόμμα. Δεν αποκλείουμε όμως και τη συνεργασία με το Κόμμα Εργασίας εφ' όσον ακολουθηθεί ο δρόμος των μεταρρυθμίσεων και του εκδημοκρατισμού. Έτσι κι αλλιώς αυτό το Κοινοβούλιο δεν είναι ακόμα πολυκομματικό, είναι δικομματικό. Εμείς επιθυμούμε να καταλάβουμε το χώρο του κέντρου και να αποτελέσουμε τη γέφυρα μεταξύ του Κόμματος Εργασίας και του Δημοκρατικού Κόμματος. Κι αυτό γιατί είναι επικίνδυνη αυτή τη στιγμή τόσο για το Κοινοβούλιο όσο και για τις μάζες η αντιπαράθεση του μαύρου με το άσπρο, η πόλωση. Τα γεγονότα στα Σκόδρα αποτελούν απλώς τον πρόλογο μιας τέτοιας πόλωσης. Γι' αυτό είναι απαραίτητος ο δικός μας ρόλος, η δική μας πολιτική φωνή. □

(Τη συνέντευξη πήρε η Μαρία Βέργου)

ΟΜΟΝΟΙΑ: «Να σταματήσει η αφαιμάξη του ελληνισμού από την Αλβανία»

Πριν μερικές μέρες ήρθαν στην Αθήνα οι 5 βουλευτές της ελληνικής μειονότητας που εξελέγησαν με το ψηφοδέλτιο «Ομόνοια», την τρίτη πολιτική δύναμη μέσα στο αλβανικό Κοινοβούλιο.

Πρόκειται για τους Γιάννη Γιαννή και Παναγιώτη Παύρα από την επαρχία Αργυροκάστρου, Ανδρέα Βαρμπαλά, Θωμά Μήτσιο και Γιάννη Γκιζέλη από την επαρχία των Αγίων Σαράντα. Αντικείμενο της επίσκεψής τους ήταν μια πρώτη συνάντηση γνωριμίας με την ελληνική κυβέρνηση, τα πολιτικά κόμματα, τον Πρόεδρο της Βουλής, κ.ά.

Αυτό που πρώτα απ' όλα διευκρίνισαν οι 5 μειονοτικοί βουλευτές ήταν ότι η «Ομόνοια» είναι Οργάνωση και όχι Κόμμα, στοχεύει στην επίλυση των προβλημάτων της ελ-

ληνικής μειονότητας και όχι στην διεκδίκηση εξουσίας. Ότι είναι ανοικτή στην συμμετοχή κομμουνιστών, σοσιαλδημοκρατών και φιλελευθέρων εφ' όσον ο στόχος είναι κοινός δηλ. η εξυπηρέτηση των συμφερόντων της ελληνικής μειονότητας. Το κύριο θέμα που έθιξαν κατά την επίσκεψή τους συνοφίζεται σε μια έκκληση «να σταματήσει η αφαιμάξη του ελληνισμού από την Αλβανία». Οι προτάσεις τους για την αντιμετώπιση του προβλήματος της μαζικής εξόδου συνίστανται:

— Στην έγκριση από την ελληνική κυβέρνηση της έκδοσης των πράσινων διαβατηρίων, που ισχύουν πριν τον πόλεμο, και που επιτρέπουν την ελεύθερη είσοδο και έξοδο των μελών της ελληνικής μειονότητας με απλό σφράγισμα του διαβατηρίου στα σύνορα. Για το θέμα αυτό έχει ήδη δώσει

την έγκρισή της η αλβανική κυβέρνηση.

— Στην επίσπευση της πραγματοποίησης ελληνικών επενδύσεων σε τομείς όπως ο τουρισμός και οι συνεταιρισμοί και βέβαια στις περιοχές που κατοικεί η ελληνική μειονότητα. «Αυτό που σήμερα ξεριζώνει τους Έλληνες από τον τόπο τους», όπως είπαν, «είναι η οικονομία και όχι η πολιτική».

Μεταξύ των άλλων θεμάτων που έθιξαν κατά την εδώ παραμονή τους οι 5 βουλευτές ήταν η ανάγκη έκδοσης ελληνικής εφημερίδας, το θέμα της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και της ελληνικής ιστορίας και στις 8 τάξεις των μειονοτικών σχολείων, η ανάγκη διάδοσης του ελληνικού πολιτισμού με πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων, η ανάγκη υποστήριξης με υλικά μέσα (εικόνες, χαμπάνες,

συναξάρια) των ορθόδοξων εκκλησιών στην Αλβανία, η σπουδαιότητα της σύσφιξης των σχέσεων της ελληνικής μειονότητας με τον εθνικό κορμό μέσα από την πραγματοποίηση συχνών μεταβάσεων στην Αλβανία εκπροσώπων των ελληνικών πολιτικών κομμάτων, δημοσιογράφων, επιστημόνων, καλλιτεχνών.

Αυτό που διέκρινε την παρουσία τους στην Ελλάδα ήταν η σεμνότητα, η σοβαρότητα, η περηφάνεια για την ελληνική καταγωγή τους και η ακριβολογία στη διατύπωση των απόψεών τους. Για τους περισσότερους ήταν η πρώτη φορά που ήρθαν στην Ελλάδα και ό,τι γνωρίζουν μέχρι τώρα για την Ελλάδα βασιζόταν στους γονείς τους, στα ελληνικά βιβλία και την ΕΤ1. Γι' αυτούς ήταν μια επίσκεψη γνωριμίας...

M.B

Αβάσταχτες οι συνέπειες, αδιάκοπες οι αποκαλύψεις

του Στέλιου Κούλογλου

Μετά το Τσερνομπίλ τίποτα δεν είναι όπως πριν», έλεγε την προηγούμενη εβδομάδα ένας ομιλητής σε όσους είχαν συγκεντρωθεί στην κεντρική πλατεία του Κιέβου, προκειμένου να καταγγείλουν τις ευθύνες των αρχών για τα όσα προηγήθηκαν και ακολούθησαν του σοβαρότερου πυρηνικού ατυχήματος της ιστορίας.

Το Κρεμλίνο δεν μπόρεσε να κρυφτεί σαν τη στρουθοκάμηλο πίσω από την προπαγάνδα της τεχνοκρατικά ανεπτυγμένης ΕΣΣΔ που οικοδομούσε τον σοσιαλισμό στηριγμένη στις ξεχωριστές ικανότητες και την υπευθυνότητα του «νέου σοσιαλιστικού ανθρώπου». Σαν μια νέα βιβλική αποκάλυψη, το

μόλσκαγια Πράβδα» για τα όσα έγιναν ημέρες εκείνες. Ο Μπρουτσάνωφ δεν αρνείται τις δικές του ευθύνες, αλλά η αυτοκριτική του συνίσταται κυρίως στο γεγονός ότι ποδέχεται το 1970 να γίνει διευθυντής του νέου πυρηνικού εργοστασίου, επιβλέποντας μάλιστα την κατασκευή των τεσσάρων ανδραστήρων. «Οι αρχές ήθελαν να κτιστο γρήγορα και η αποπεράτωση των εργασιών να συμπίπτει με διάφορες ειδικές, μερομηνίες επετείου του κράτους. Προβала αντιρρήσεις, αλλά συνέχισα να δουλεύω».

Θέλετε να δημιουργήσετε πανικό;

Λίγες ώρες μετά την μοιραία έκρηξη, μία συνάντηση με τον περιφερειακό γραμματέα του κόμματος, ο Μπρουτσάνωφ εμμένει να οργανωθεί η απομάκρυνση του πληθυσμού από την περιοχή. «Τι πράγματα είναι αυτά που λες;», απαντάει ο γραμματέας. «Θέλεις να δημιουργήσουμε πανικό;». Έτσι οι ώρες περνούν μέχρι που φτάσει μια επιτροπή με επικεφαλής τον αμόδιο υπουργό που χωρίς να ρωτήσει καθόλου τον διευθυντή για την κατάσταση που επικρατεί, τον διατάζει. «Φτιάξτε μια ανακοίνωση που να περιλαμβάνει ένα σχέδιο επαναλειτουργίας του αντιδραστήρα Νο (αυτού που είχε εκραγεί-σ.σ.)». «Δεν πεστενα στ' αυτιά μου», συνεχίζει ο Μπρουτσάνωφ «και ρώτησα ξανά: τον Νο 4; «Ετοίμασέ το και τελείωνε», απαντά ο υπουργός. Λίγες ώρες μετά, ο ίδιος υπουργός θα δώσει αναφορά σε μια ειδική συνεστιάστα γραφεία του κόμματος, στην οποία περιερίσκονται το μέλος του Πολιτικού Γραφείου Γίγκορ Λιγκατσώφ και ο πρώτος υπουργός Νικολάι Ρίζκωφ «Σεβαστο σύντροφοι, μέλη του Π.Γ. Ετοιμάσαμε ένα σχέδιο για την επαναλειτουργία του αντι

Η πρόσφατη 5η επέτειος του Τσερνομπίλ έδειξε ξανά πως η πυρηνική αποκάλυψη έχει χωρίσει την σοβιετική ιστορία στα δύο: υπάρχει η περίοδος ΠΡΙΝ και η περίοδος ΜΕΤΑ το Τσερνομπίλ. Για πρώτη φορά από την επανάσταση του 1917 η εξουσία δεν μπόρεσε να επιβάλει την δίκη της αλήθειας στην κοινωνία. Αντίθετα ένα «μη-πολιτικό» ατύχημα που αφορούσε τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων και επομένως τους έδινε το δικαίωμα να μιλήσουν, είχε καταλυτική επίδραση στο πολιτικό σύστημα.

ατύχημα και οι επιπλοκές του έφεραν στο φως την τεχνολογική υπανάπτυξη, την απίστευτη φτώχεια, την ανευθυνότητα των τεχνικών και την αγκύλωση της εξουσίας.

Στις 26 Απριλίου του 1991, ανήμερα της πέμπτης θλιβερής επετείου, ο Βίκτωρ Μπρουτσάνωφ, ο διευθυντής του Τσερνομπίλ το 1985, που εκτίει σήμερα ποινή φυλάκισης δέκα χρόνων για τις «παραλείψεις» του, παραχωρούσε από το κελλί του μια εκπληκτική συνέντευξη στην «Κομσο-

ραστήρα. Θα ξαναλειτουργήσει αυτή την νοίξη». «Όλοι έμοιαζαν ικανοποιημένοι», θυμάται τώρα ο διευθυντής. «Τι ντροπή!».

Αυτή ακριβώς η ανακοίνωση του διευθυντή θα αξιολογηθεί ως ενοχοποιητικό στοιχείο από το δικαστήριο. «Η γυναίκα μου ρθε στη δίκη, ξοδεύοντας πολύ μεγάλα ποσά για τη δωροδοκία των δικαστών», έει ο Μπρουτσάνωφ αποκαλύπτοντας μία ακόμη σκοτεινή πλευρά του σοβιετικού συστήματος, αλλά η απόφαση ήταν δεδομένη. Κάποιος έπρεπε να τιμωρηθεί. Οι υπεύθυνοι της ΚΕ για την ατομική ενέργεια, πήγαν από τότε και παράσημα».

Ασφαλώς «ένοχος ένοχον ου ποιεί» και ενομένως ο καταδικασθείς διευθυντής έχει όγους να επιθυμεί την μετάθεση ορισμένων θυνών του. Αλλά πάλι τις προηγούμενες έρες, ο στρατάρχης Σεργκέι Αχρομέιεφ, σύμβουλος σήμερα του Γκορμπατσίωφ και στρατιωτικός υπεύθυνος τότε για την αντιμετώπιση της καταστροφής, θα επιβεβαιώσει ότι το Κρεμλίνο αντιμετώπιζε το εριστατικό σαν μία υπόθεση ρουτίνας, η οποία θα μπορούσε να ξεπερασθεί με ένα «άλλα προς τα εμπρός», ένα πλάνο για τη σύντομη επαναλειτουργία του καταστροφικού αντιδραστήρα.

Μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι υτιμούσαν (οι ηγέτες της χώρας-σ.σ.) την πραγματική έκταση του ατυχήματος», πε σε ένα συμπόσιο για το Τσερνομπίλ ο στρατάρχης, προσθέτοντας ότι ενημέρωσε προσωπικά τον Γκορμπατσίωφ λίγες ώρες μετά το ατύχημα. Με αφορμή την 5η επέτειο, και άλλα επίσημα μέσα ενημέρωσης έκρυφαν την πικρία τους για την αδυναμία ή την άρνηση της κυβέρνησης να αποδώσει ευθύνες. «Είναι εκπληκτικό», έγραφε η ημερίδα των συνδικάτων «Τρουντ», αλλά χρόνια μετά δεν ξέρουμε τι έφταιξε. ρόκειται για ανθρώπινο λάθος, ή για ελλείψεις στην ίδια την κατασκευή του εργοστασίου;».

**«Τι πήγες να κάνεις εκεί;»,
έρωτησαν γελώντας**

Λόγω της μυστικότητας που τηρούν οι σχέσεις τις επόμενες μέρες της έκρηξης (τις πρώτες μέρες απαγορεύεται η δημοσίευση οποιασδήποτε πληροφορίας) πολλοί πεθάνουν άδικα και εκατοντάδες χιλιάδες θα μολυνθούν από τη ραδιενέργεια επειδή η απομάκρυνση του πληθυσμού ξεκινάει και αυτή τρεις μέρες μετά. «Πυροσβέστες πέθαναν κοντά στον αντιδραστήρα», συνεχίζει στην συνέντευξή του ο διευθυντής

Μπρουτσάνωφ, «ενώ δεν υπήρχε φωτιά. Δεν υπήρχε ανάγκη να σταλούν εκεί. Άνθρωποι πέθαναν, ποιος θα πληρώσει γι' αυτό;». Ο ίδιος ο Γκορμπατσίωφ θα εμφανισθεί στην τηλεόραση 18 ολόκληρες μέρες μετά το ατύχημα εγκαινιάζοντας ουσιαστικά την πολιτική της διαφάνειας (γκλασνόστ). Η τραγωδία πείθει τον σοβιετικό ηγέτη ότι η σήψη του συστήματος που φιλοδοξεί να μεταρρυθμίσει έχει προχωρήσει πολύ περισσότερο απ' ό,τι την φανταζόταν και ότι επομένως τίποτα δεν πρέπει να μείνει κρυφό από την κοινωνία. Αλλά ήδη η ζημιά έχει γίνει...

Σύμφωνα με τον Βλαντιμίρ Σοβκοσίτνυ, υπεύθυνο της επιτροπής του Ουκρανικού Κοινοβουλίου για το Τσερνομπίλ, από τα 700 χιλιάδες άτομα που πήραν μέρος στις επιχειρήσεις μετά την έκρηξη, 7 χιλιάδες έχουν ήδη πεθάνει ενώ το 1/3 των υπολοίπων αντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα υγείας. Μόνο στην δημοκρατία της Ουκρανίας, την μία από τις τρεις σοβιετικές δημοκρατίες που επλήγησαν από την έκρηξη, 5 εκατομμύρια έχουν προσβληθεί από ραδιενέργεια, ενώ οι επιπτώσεις στις επόμενες γενιές είναι ανυπολόγιστες. Τα «Νέα της Μόσχας» δημοσίευσαν τη φωτογραφία ενός τετράχρονου παιδιού από την περιοχή του Τσερνομπίλ το οποίο γεννήθηκε ένα χρόνο μετά την αποκάλυψη με ένα χέρι και πόδια βατράχου.

Λόγω της μιζέριας του σοβιετικού κράτους, ελάχιστα μέτρα παίρνονται για τα θύματα του ατυχήματος, ενώ οι εθελοντές που πήραν μέρος στις επιχειρήσεις έχουν αφεθεί στην τύχη τους. Η «Πράβδα» δημοσιεύει επιστολές της γυναίκας ενός εθελοντή που πέθανε μερικούς μήνες μετά, ενώ ένας ζωντανός περιγράφει τις περιπέτειές του σε ένα ακόμη γράμμα προς την εφημερίδα. «Ανοίγαμε πηγάδια κατά μήκος του ποταμού, 100-150 μέτρα από το εργοστάσιο», γράφει ο εθελοντής. «Κουβαλούσαμε επάνω μας μετρητές για τη ραδιενέργεια, τους οποίους πήραν μετά από μερικές μέρες για να τους στείλουν στην Μόσχα για εξέταση. Ακόμη περιμένω την απάντηση».

Εφοδιασμένος με το ειδικό πιστοποιητικό που θα του εξασφάλιζε —υποτίθεται— δουλειά, ο εθελοντής επισκέπτεται ένα γραφείο ευρέσεως εργασίας. «Ήταν μαζεμένα καμιά σαρανταριά άτομα, και έβαλαν το πιστοποιητικό μου μαζί με των υπολοίπων. Όλοι γελούσαν μαζί μου και μου έλεγαν: τι πήγες να κάνεις εκεί; (στο Τσερνομπίλ). Παρ' ό,τι δεν είμαι πια υγιής, δεν διαθέτω σήμερα κανένα πλεονέκτημα σε

σχέση με τους υπόλοιπους που ζητούν δουλειά».

Αντίθετα με κάποια φυσική καταστροφή, έστω και μεγάλη, οι επιπτώσεις του πυρηνικού ατυχήματος μόλις έχουν αρχίσει να εμφανίζονται. Οι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι θα χρειασθούν τρεις γενιές για να εξαλειφθούν οι συνέπειες μιας συμφοράς 20 φορές μεγαλύτερης από την Χιροσίμα, που ξεκίνησε σαν φάρσα.

Το βιβλίο του αρχιμηχανικού του Τσερνομπίλ, αποδεικνύει ότι το πείραμα των μηχανικών από το οποίο προκλήθηκε η έκρηξη ήταν κακά σχεδιασμένο και δεν είχε ληφθεί κανένα προληπτικό μέτρο. Μετά την καταστροφή η προχειρότητα, η γραφειοκρατία, η μυστικοπάθεια και η τεχνολογική καθυστέρηση μαζί με τα πενιχρά μέσα του σοβιετικού κράτους κάνουν τις συνέπειες αβάσταχτες. Η «σαρκοφάγος» που προστατεύει σήμερα την διαφυγή ραδιενέργειας από τον 4ο αντιδραστήρα (αυτόν που θα έπρεπε να ανασχευαστεί σε μερικές μέρες!) κινδυνεύει να εκραγεί σκορπίζοντας ξανά το θάνατο. «Η καταστροφή ήταν αποτέλεσμα των σχέσεων ανάμεσα στον άνθρωπο και την μηχανή που επιβλήθηκαν στην κοινωνία μας», έλεγε ένας ειδικός στην «Ανεξάρτητη Εφημερίδα». Γενιές γαλουχήθηκαν με την αρχή ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα, τα όποια μέσα κι αν χρησιμοποιούνται.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΖΙΛΙΒΑΚΗΣ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ
ΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ
ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

Κεντρική διάθεση Βιβλιοπωλείο ΠΡΙΣΜΑ
Μπουμπουλίνας 48 ΠΕΙΡΑΙΑΣ Τηλ. 4172366

«Χωρίς ιστορικό προηγούμενο τα δημόσια ελλείμματα»

Στην ομιλία του για τις «Οικονομικές εξελίξεις και νομισματική πολιτική» στη Γενική Συνέλευση των Μετόχων της Τράπεζας (29 Απριλίου 1991) ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Δημήτρης Χαλικιάς επεσήμανε μεταξύ άλλων τα εξής:

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Οι οικονομικές δυσχέρειες και τα προβλήματα που αντιμετώπιστηκαν στη διάρκεια του 1990 σε μικρό μόνο βαθμό μπορούν να αποδοθούν στις δυσμενείς συνθήκες που επεκράτησαν στη διεθνή οικονομία, ιδιαίτερα μετά την κρίση του Κόλπου και την αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου. Κύρια αίτια των δυσμενών οικονομικών εξελίξεων εξακολούθησαν να είναι οι σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες, οι πληθωριστικές πιέσεις που συσσωρεύτηκαν στο οικονομικό σύστημα τα τελευταία χρόνια, και η εξασθένηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Από τον Απρίλιο του 1990 η οικονομική πολιτική άρχισε να παίρνει περιοριστική κατεύθυνση. Οι σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες επέβαλαν τη λήψη περιοριστικών μέτρων για τη βαθμιαία σταθεροποίηση της οικονομίας. Η μεταβολή αυτή στην κατεύθυνση της οικονομικής πολιτικής εκδηλώθηκε τόσο στη δημοσιονομική πολιτική, όσο και στην πολιτική εισοδημάτων, ενώ η νομισματική πολιτική διατήρησε τον αντιπληθωριστικό της χαρακτήρα.

Ο ρυθμός του πληθωρισμού σημείωσε επιτάχυνση από τους πρώτους μήνες του 1990. Ο δείκτης τιμών καταναλωτή αυξήθηκε κατά 17,9% στο δωδεκάμηνο που έληξε τον Απρίλιο του 1990. Η επιτάχυνση αυτή του πληθωρισμού κατά σημαντικό μέρος πρέπει να αποδοθεί σε πληθωριστικές πιέσεις που προήλθαν από την αύξηση της

εγχώριας ζήτησης και τις έντονες πληθωριστικές προσδοκίες που επικράτησαν από την άνοιξη του 1989. Τα μέτρα που ελήφθησαν από το τέλος του παρελθόντος Απριλίου για την αύξηση των δημοσίων εσόδων προκάλεσαν περαιτέρω επιτάχυνση του πληθωρισμού.

ΤΑ ΜΕΤΡΑ

Από το δεύτερο εξάμηνο του παρελθόντος έτους υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι έχουν εξασθενήσει οι αυξητικές επιδράσεις στις τιμές τόσο από την πλευρά της ζήτησης όσο και από την πλευρά του κόστους.

Στην υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης συνέβαλε η μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος, μετά την άνοδο των τιμών που προκλήθηκε από την αναπροσαρμογή των έμμεσων φόρων, των τιμολογίων επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας και των τιμών των καυσίμων. Η χαλαρή εγχώρια ζήτηση και το υψηλό κόστος αποθεματοποίησης αγαθών από τα ισχύοντα επιτόκια περιόρισαν την ικανότητα πολλών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα στον τομέα της διανομής, να μετακυλίσουν την αύξηση του κόστους στις τιμές.

Εξάλλου, τα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής που άρχισαν να λαμβάνονται από τον Απρίλιο 1990, τα πρόσθετα μέτρα που ελήφθησαν στις αρχές του παρελθόντος Ιουλίου για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής και οι παρεμβάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος στις χρηματοπιστωτικές αγορές για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της ρευστότητας, όπως και η εξαγγελία της αυστηρότερης εισοδηματικής πολιτικής για το 1991 και του προγράμματος δημοσιονομικής εξυγίανσης για την τριετία 1991-1993, συνέβαλαν στην εξασθένηση των πληθωριστικών προσδοκιών, επομένως και στην ανάσχεση της ανοδικής τάσης του πληθωρισμού στους τελευταίους μήνες.

Παρά τα μέτρα που έλαβε η Κυβέρνηση στη σφαίρα της δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής από τον παρελθόντα Απρίλιο, οι μακροοικονομικές ανισορροπίες ε-

Η σοβαρότητα του προβλήματος προκύπτει από το μέγεθος και τη δυναμική των δανειακών αναγκών του δημοσίου τομέα. Η κυβέρνηση που προέκυψε από τις εκλογές του Απριλίου 1990 έθεσε ως κεντρική επιδίωξη της πολιτικής της σε πρώτη φάση τη ανάσχεση της αυξητικής τάσης των δημοσίων ελλειμμάτων και εν συνεχεία, στο πλαίσιο ενός τριετούς προγράμματος δημοσιονομικής εξυγίανσης, τη δραστική μείωσή τους, σε επίπεδα συνεπή με την παγίωση σταθερών οικονομικών συνθηκών. Παρά τις προσπάθειες όμως που έγιναν, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, σε ταμειακή βάση, ανήλθε τελικά κατά το παρελθόν έτος σε ποσοστό 17,8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, έναντι αντίστοιχου ποσού 16,5% το 1989.

Η διατήρηση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού σε υψηλά επίπεδα, επισημαίνει τις δυσχέρειες στις οποίες προσκρούει η δημοσιονομική εξυγίανση. Η μεγάλη συσσώρευση δημόσιου χρέους, κυρίως στα τελευταία δέκα έτη, έχει καταστήσει το πρόβλημα του κρατικού προϋπολογισμού σημαντικό βαθμό διαρθρωτικό, γεγονός που αντανακλάται στις πολύ υψηλές και αυξανόμενες με ταχύ ρυθμό δαπάνες για τόκους.

Δεν πρέπει όμως να παραβλέπεται ότι άντληση κεφαλαίων από το Δημόσιο με διάθεση τίτλων στην αγορά, στην έκταση που έγινε από το φθινόπωρο, έχει άλλους είδους συνέπειες.

Εξακολουθούν να είναι σοβαρές. Τα δημόσια ελλείμματα κινούνται ακόμη σε επίπεδα που δεν έχουν ιστορικό προηγούμενο σε ειρηνική περίοδο.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

Η Τράπεζα της Ελλάδος σταθερά επισημαίνει ότι η αποκατάσταση δημοσιονομικής ισορροπίας έχει κρίσιμη σημασία, τόσο για τη σταθεροποίηση της οικονομίας όσο και για την οικονομική πρόοδο της χώρας.

Ἀνθολόγημα
τεχνημάτων
τοῦ
Χρήστου
Γιανναρᾶ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΙΩΤΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ

Ποιες προοπτικές;

του Τάκη Παππά

Με τον τερματισμό του ψυχρού πολέμου, τις συμφωνίες περιορισμού των όπλων που ακολούθησαν και τη συρρίκνωση των σταθμευμένων αμερικανικών στρατευμάτων στην Ευρώπη, η οικοδόμηση ενός νέου συστήματος ασφάλειας στην ήπειρο φαίνεται σαν το λογικό επακόλουθο.

Η ιδεολογικοποίηση της αντιπαράθεσης των «δύο κόσμων», πέρασε στην πολιτικοποίησή της και πλέον επιτάσσεται η εξεύρεση κοινής στρατηγικής για το μέλλον. Είναι, ίσως, η χρυσή ευκαιρία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που, εκτός από την οικονομική σύνδεση, ποτέ δεν έκρυψε τα σχέδιά της για την πολιτική ενοποίηση των μελών της. Εντούτοις, ενώ το ζητούμενο της αυτοδύναμης ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας είναι ξεκάθαρο σαν στόχος, η υλοποίησή του είναι προβληματική.

Ο ισχυρότεροι από τους ευρωπαίους εταίρους διαδηλώνουν ανοιχτά τη θέλησή τους να μετατρέψουν την ΕΚ σε ολοκληρωμένη παγκόσμια δύναμη, που σημαίνει με άλλα λόγια, χάραξη ενιαίας εξωτερικής πολιτικής και σχεδιασμό ανεξάρτητης άμυνας. Στην καρδιά όλων των εξελίξεων βρίσκεται η Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), σαν ο μόνος στρατιωτικός οργανισμός με σαφή ευρωπαϊκή προσωπικότητα, ιδιοσυγκρασία και προσανατολισμό. Δημιουργήθηκε το 1954 και για μεγάλο διάστημα παρέμεινε ανενεργή. Τα τελευταία ωστόσο χρόνια, επωφελούμενη από τον καταστατικό περιορισμό δράσης του ΝΑΤΟ μόνο σε ευρωπαϊκά εδάφη, η ΔΕΕ έδειξε κάποια —έστω, στοιχειώδη— δραστηριότητα περισυλλέγοντας νάρκες στον Περσικό Κόλπο προς το τέλος του περσο-ιρακινού πολέμου ή συντονίζοντας τις ευρωπαϊκές ναυτικές δυνάμεις (μαζί και το δικό μας «Λήμνος») στον πρόσφατο αποκλεισμό του Ιράκ.

Χωρίς αμφιβολία, η ΔΕΕ θα αποτελέσει

το αφετηριακό αλλά και επίκεντρο σημείο για θέματα ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας από εδώ και στο εξής. Όμως, εκτός από την καθαρά ευρωπαϊκή προοπτική, κανείς δεν μπορεί να παραβλέψει τις υπόλοιπες παραμέτρους που συμβάλλουν στην ευρωπαϊκή άμυνα: την ατλαντική (ΝΑΤΟ), την πανευρωπαϊκή (τις 34 χώρες που υπέγραψαν τη Χάρτα του Παρισιού κατά τη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, ΔΑΣΕ), και, ακόμη, την πιο περιορισμένη μεσογειακή διάσταση (Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στη Μεσόγειο, ΔΑΣΜ) που είναι άλλη μια εντυπωσιακή πρωτοβουλία της γείτονος Ιταλίας. Πώς διαμορφώνεται λοιπόν το ευρωπαϊκό αμυντικό σκηνικό, ποιες είναι οι κύριες συνιστώσες του και ποια αποτελέσματα αξιολογούνται σαν τα πιθανότερα;

Η γαλλο-γερμανική πρωτοβουλία

Πίσω από την πρόσφατη αναγέννηση της ΔΕΕ βρίσκεται ο άξονας που συνέστησαν γι'

αυτόν κυρίως τον σκοπό η Γαλλία και η Γερμανία. Στο τέλος του περασμένου χρόνου, έχοντας τη σύμφωνη γνώμη της Βόννης, ο γάλλος πρόεδρος υποστήριξε την ανάγκη αναβάθμισης της ΔΕΕ. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν μπορεί παρά να συμπεριλάβει κοινή άμυνα και εξωτερική πολιτική των κρατών - μελών της. Για να γίνει αυτό, κατά τον κ. Μιττεράν, είναι ανάγκη να προηγηθεί η «βαθμιαία ανάπτυξη μιας οργανικής σχέσης» μεταξύ ΕΚ και ΔΕΕ, που θα οδηγήσει στην τελική σύνδεση των δύο μέχρι το 1996. Για να επιταχύνει δε τη λήψη τέτοιων αποφάσεων, το γαλλο-γερμανικό σχέδιο προβλέπει και τον επαυξημένο ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σε θέματα εξωτερικής πολιτικής της Κοινότητας.

Προς το παρόν, καμιά ευρωπαϊκή χώρα δεν μπορεί να παραβλέψει την αυξανόμενη σημασία της ΔΕΕ στην αυριανή, ολοπαγή Ευρώπη. Ωστόσο, τριών ειδών προβλήματα θα επηρεάσουν σημαντικά τα υπό διαμόρφωση οργανογράμματα και —συνεπώς— το μέλλον της. Πρώτα, οι ενδοκοινοτικές διαφωνίες για τη φυσιογνωμία, τον καταστατικό χαρακτήρα και τις ειδικότερες αρμοδιότητες της ΔΕΕ είναι σίγουρο ότι θα δυσχεράνουν τη λειτουργία της. Ύστερα, τίθεται το πρακτικό πρόβλημα των μελών της, που είναι μόλις εννιά, ενώ της ΕΚ είναι (προς το παρόν) δώδεκα. Τέλος, το πλέον δισεπίλυτο πρόβλημα είναι αυτό της στρατηγικής σχέσης μεταξύ ΔΕΕ και ΝΑΤΟ που θα είναι καθοριστική και για τη συνολική μελλοντική σχέση μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής.

Αν και η τελική σύνδεση της ΔΕΕ με την ΕΚ —που θα είναι το αποτέλεσμα από τη συγχώνευση της πρώτης στη δεύτερη, όπως προβλέπει το κοινό γαλλο-γερμανικό σχέδιο— βρίσκει σύμφωνο τον σημερινό γενικό γραμματέα της ΔΕΕ, κ. Βιλέμ βαν Έκελεν, δύο στρατόπεδα μέσα στην Κοινότητα διαφωνούν σε τόνους υπερθετικούς. Η Δανία και η Ιρλανδία, πρώτα, που, σε αντίθεση με τη χώρα μας, δεν έχουν εκδηλώσει πρόθεση δικής τους ένταξης στη ΔΕΕ και, μάλιστα, είναι αντίθετες στη σύνδεση της τελευταίας με την Κοινότητα. Από την άλλη μεριά, η

Αγγλία μαζί με την Ολλανδία επίσης αντι-
 ρούν σ' αυτήν την ενοποίηση, κυρίως φο-
 ρούμενες την αποδυνάμωση του NATO.
 Περαισσότερο κρίσιμες όμως είναι οι ειδικό-
 τες ανησυχίες τους —της μεν Αγγλίας για
 την διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Ευρω-
 παϊκού Κοινοβουλίου (θέλει τη ΔΕΕ κάτω
 από πολλές προϋποθέσεις), της δε Ολλαν-
 δίας για την ανάθεση αρμοδιοτήτων κοινής
 εξωτερικής πολιτικής στο Ευρωπαϊκό Συμ-
 βούλιο και τη λήψη αποφάσεων διά πλειο-
 ψηφίας (δε θέλει τη ΔΕΕ, το NATO αρκεί).

Το δεύτερο μεγάλο πρόβλημα που έχει
 να αντιμετωπίσει η γαλλο-γερμανική πρω-
 τοβουλία με την τελική συγχώνευση της
 ΔΕΕ στην ΕΚ, είναι το γεγονός ότι η εθνική
 εκπροσώπηση των δύο οργανισμών συμπί-
 πτει μόνον εν μέρει. Στη ΔΕΕ, συγκεκριμέ-
 να, συμμετέχουν εννέα μόνο από τις δώδεκα
 χώρες-μέλη της ΕΚ. Οι Ελλάδα, Ιρλανδία
 και Δανία παρακάθονται στις συνεδριάσεις
 της ΔΕΕ σαν απλοί παρατηρητές. Από τις
 τρεις αυτές χώρες, μόνη η Ελλάδα έχει εκ-
 δηλωθεί υπέρ της ένταξής της στη ΔΕΕ που,
 πάντως, δεν πρέπει καθόλου να θεωρείται
 δεδομένη, αφού θα μπορούσε να προξενήσει
 ευρω-νατοϊκή κρίση στην περίπτωση εμπλο-
 κής Ελλάδας - Τουρκίας. Ανάλογα ισχύουν
 και για τις περιπτώσεις της Νορβηγίας και
 της Ισλανδίας, οι οποίες ανήκουν μεν στο
 NATO αλλά όχι στη ΔΕΕ.

Μπορεί η ευρωπαϊκή άμυνα να χειραφετηθεί από το NATO;

Η στάση, τέλος, που προτίθεται να κρα-
 τήσει η Αμερική στις πρόσφατες ενέργειες

για αυτοδύναμη και αυτάρκη ευρωπαϊκή ά-
 μυνα, είναι το λιγότερο γνωστό τμήμα του
 αινιγματος. Στα δυο τελευταία χρόνια, η
 Ουάσιγκτον δεν μπορεί παρά να είναι ικανο-
 ποιημένη με το τέλος του ψυχρού πολέμου
 και τις αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη,
 δείχνει, εντούτοις, εξαιρετικά μωδιασμένη
 και αναποφάσιστη σχετικά με τη μελλοντι-
 κή ευρωπαϊκή πολιτική της. Συνακόλουθα
 και ο ρόλος του NATO βρίσκεται υπό ανα-
 θεώρηση και αναζήτηση νέας στρατηγικής.

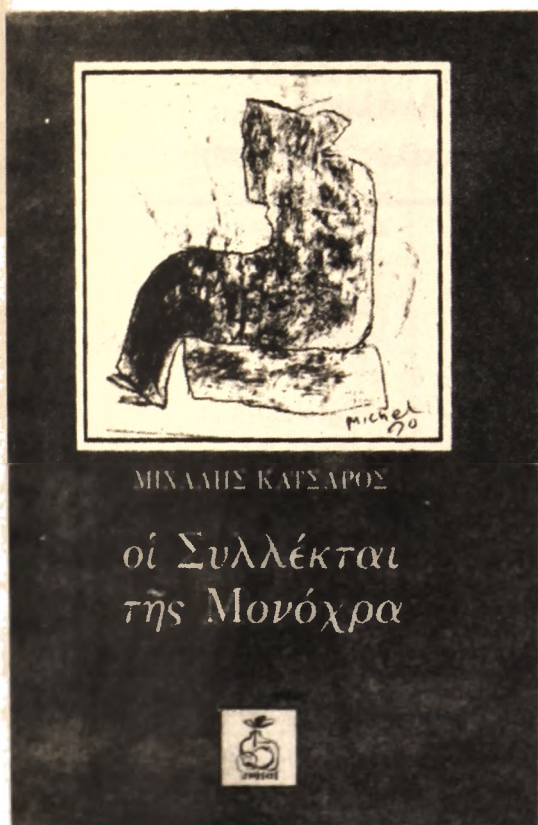
Σε αυτό το πλαίσιο, η ενεργοποίηση της
 ΔΕΕ παρουσιάζεται ταυτόχρονα σαν ευκαι-
 ρία και σαν απειλή. Ήδη, από τα χρόνια
 της πρώτης προεδρίας Ρήγκαν, οι Αμερικα-
 νοί πιέζαν την Ευρώπη να αναλάβει μέρος
 των δαπανών για την άμυνά της. Πάντοτε
 όμως μέσα σε νατοϊκά οροθέσια. Αλλά μία
 αυτοσυντήρητη και χειραφετημένη ΔΕΕ, σί-
 γουρα θα απαιτούσε την απαλλοτρίωση
 πολλών αμυντικών ευθυνών από το NATO.

Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να γίνε-
 ται σύντομα. Η πλέον πιθανή λύση είναι να
 υπάρξει σύγκλιση NATO και ΔΕΕ σε συν-
 δυασμό με καταμερισμό των καθηκόντων
 τους. Χωρίς λοιπόν να αποκλείεται το ενδε-
 χόμενο μελλοντικών κακοφωνιών, η δεύτε-
 ρη προορίζεται να αναλάβει σταδιακά τις
 τύχες της ευρωπαϊκής ασφάλειας (ελέγχους
 εξοπλισμού, περιορισμούς στις πωλήσεις ό-
 πλων, πανευρωπαϊκή συνεργασία στην πα-
 ραγωγή νέων οπλικών συστημάτων, υπο-
 στήριξη των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών
 του ΟΗΕ, κλπ.). Από την άλλη μεριά, το
 NATO θα είναι κυρίως υπεύθυνο για την η-
 πειρωτική άμυνα, επιδιώκοντας όμως την

χρησιμοποίηση της στρατιωτικής του ισχύος
 για την εξυπηρέτηση πολιτικών στόχων.

Εκτός όμως από τον καταμερισμό των
 ευθυνών για την ασφάλεια και άμυνα της
 Ευρώπης μεταξύ ΔΕΕ και NATO, η συνύ-
 παρξή τους δίνει λύση σε μία ακόμη σειρά α-
 πό δισεπίλυτα προβλήματα που, προς το
 παρόν, εκκρεμούν. Πρώτον, αίρεται το ζή-
 τημα της αναντιστοιχίας των χωρών που
 συμμετέχουν στους δύο οργανισμούς. Η
 Γαλλία, που αποχώρησε από το NATO το
 1966 και σήμερα πρωτοστατεί για την ενερ-
 γοποίηση της ΔΕΕ, πιέζεται από την Ουά-
 σιγκτον να συναινέσει στην συνύπαρξη και
 συνεργασία των δύο στρατιωτικών οργανι-
 σμών. Δεύτερον, η ευελιξία δράσης που
 προβλέπει για τη ΔΕΕ το άρθρο 8 της κατα-
 στατικής της συνθήκης, για στρατιωτική ε-
 πέμβαση, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική
 ζώνη που εκδηλώνεται μια κρίση, αναπλη-
 ρώνει την αντιστοιχη αδυναμία του NATO.
 Τρίτον, ομαλοποιείται αρκετά το πρόβλη-
 μα των ανατολικών χωρών της Ευρώπης
 που ζητούν τώρα αμυντική συνεργασία με
 την Ευρώπη. Είναι βέβαιο ότι η κατευθείαν
 συμμετοχή τους στο NATO (όπως μερικές
 από αυτές ήδη δήλωσαν ότι επιθυμούν) εί-
 ναι αδύνατη προς το παρόν τόσο γιατί ο σο-
 βιετικός οπλισμός που διαθέτουν είναι ασύμ-
 βατος με τον δυτικό, όσο και γιατί κανείς
 δεν διακινδυνεύει να εξωθήσει τους συντηρη-
 τικούς της Μόσχας σε απρόβλεπτες αντι-
 δράσεις. Όμως η βαθμιαία συνεργασία τους
 με το NATO, μέσω ΔΕΕ, θα απάλυνε ση-
 μαντικά την εικόνα και —συνεπώς— τις
 σοβιετικές αντιδράσεις.

Έρωτας στη Μονόχρα:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΕΙΣ»

Κυκλοφορεί
 σε δεύτερη έκδοση
 το ποιητικό βιβλίο
 του ΑΝΤΩΝΗ ΦΩΣΤΙΕΡΗ

ΤΟ ΘΑ
 ΚΑΙ ΤΟ ΝΑ
 ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

- ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΕΡΩΤΑΣ (γ' έκδοση)
- Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΕ ΣΩΣΤΑ (β' έκδοση)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ

Τ.Θ. 1527, 71110 Ηράκλειο, τηλ. (081) 210035, 232299. ΦΑΧ: 239735

**Βιβλία για τον επιστήμονα, τον δάσκαλο, τον φοιτητή,
τον πολίτη με επιστημονικά ενδιαφέροντα**

Frank Shu
ΑΣΤΡΟΦΥΣΙΚΗ
ΤΟΜΟΣ Ι

Ένα κλασικό πανεπιστημιακό σύγγραμμα για την επιστήμη της Αστρονομίας, από τα ελάχιστα της ελληνόγλωσσας βιβλιογραφίας, σχεδιασμένο για διδασκαλία σε φοιτητές τόσο των θετικών, όσο και των ανθρωπιστικών επιστημών. Κατάλληλο επίσης και για τη Μέση Εκπαίδευση, καθώς και για όσους έχουν γενικότερο ενδιαφέρον για την αστροφυσική ή επιστημονική ακρίβεια και η απλότητα και γλαφυρότητα του κειμένου, κάνουν το βιβλίο ιδιαίτερα προσιτό στον αναγνώστη.

Με τα νέα δορυφορικά τηλεσκόπια, τα ευαίσθητα στις αόρατες ακτινοβολίες, αρχίζει μέσα στη δεκαετία που διανύουμε να αποκαλύπτεται το Αθέατο Σύμπαν, αφήνοντας τους αστρονόμους περισσότερο έκθαμβους απ' όσο ήταν ο Γαλιλαίος όταν έστρεφε για πρώτη φορά το τηλεσκόπιό του στον ουρανό, 4 αιώνες πριν... Με έγχρωμες φωτογραφίες από δορυφόρους και διεθνή αστεροσκοπεία - μεταξύ αυτών και οι πρώτες φωτογραφίες από το αστεροσκοπείο του Πανεπιστημίου Κρήτης στον Ψηλορείτη - το βιβλίο συνιστά ένα επίκαιρο και συναρπαστικό ανάγνωσμα.

G.B. Field-E.J. Chaisson
ΤΟ ΑΘΕΑΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Βασίλη Ξανθόπουλου
ΠΕΡΙ ΑΣΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΝΤΩΝ
3η Έκδοση

Πώς έγιναν τα αστέρια; Πόσο ζουν τα μικρά και πόσο τα μεγάλα; Γιατί πεθαίνουν; Πώς μοιάζουν μετά τον θάνατό τους; Γιατί χρωστάμε τη ζωή μας σε κάποιον σουπερνόβα; Και τι είναι, τέλος πάντων, οι μαύρες τρύπες;

Στο ΠΕΡΙ ΑΣΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΝΤΩΝ ο αναγνώστης θα βρει την απάντηση της σύγχρονης Φυσικής σε πολλά τέτοια ερωτήματα. Το βιβλίο κυκλοφορεί σε 3η έκδοση, με πρόλογο του Σ. Τραχανά. Τα έσοδα από την πώλησή του θα διατεθούν υπέρ του βραβείου ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ, εις μνήμην των δύο εξαιρετών δασκάλων που δολοφονήθηκαν σε ώρα διδασκαλίας.

Μια σημαντική προσφορά για όσους διδάσκουν, μελετούν ή απλώς αγαπούν αυτό το σημαντικό μαθηματικό εργαλείο. Μακριά από τη συνήθως ξύλινη γλώσσα παρόμοιων έργων, με εκατοντάδες παραδείγματα και ασκήσεις, είναι ιδανικό για την παρουσίαση και αφομοίωση των θεμελίων των μαθηματικών. Οι ενδιαφερόμενοι, είτε τελειόφοιτοι Λυκείου και υποψήφιοι για θετικές σχολές, είτε καθηγητές της Μέσης Εκπαίδευσης, είτε φοιτητές των Μαθηματικών, είτε πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, θα βρουν σ' αυτό ένα μοναδικό διδακτικό σύγγραμμα.

Michael Spivak
ΔΙΑΦΟΡΙΚΟΣ
& ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟΣ
ΛΟΓΙΣΜΟΣ
Μια εισαγωγή
στην Ανάλυση
(κυκλοφορεί τέλος Απριλίου)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ:

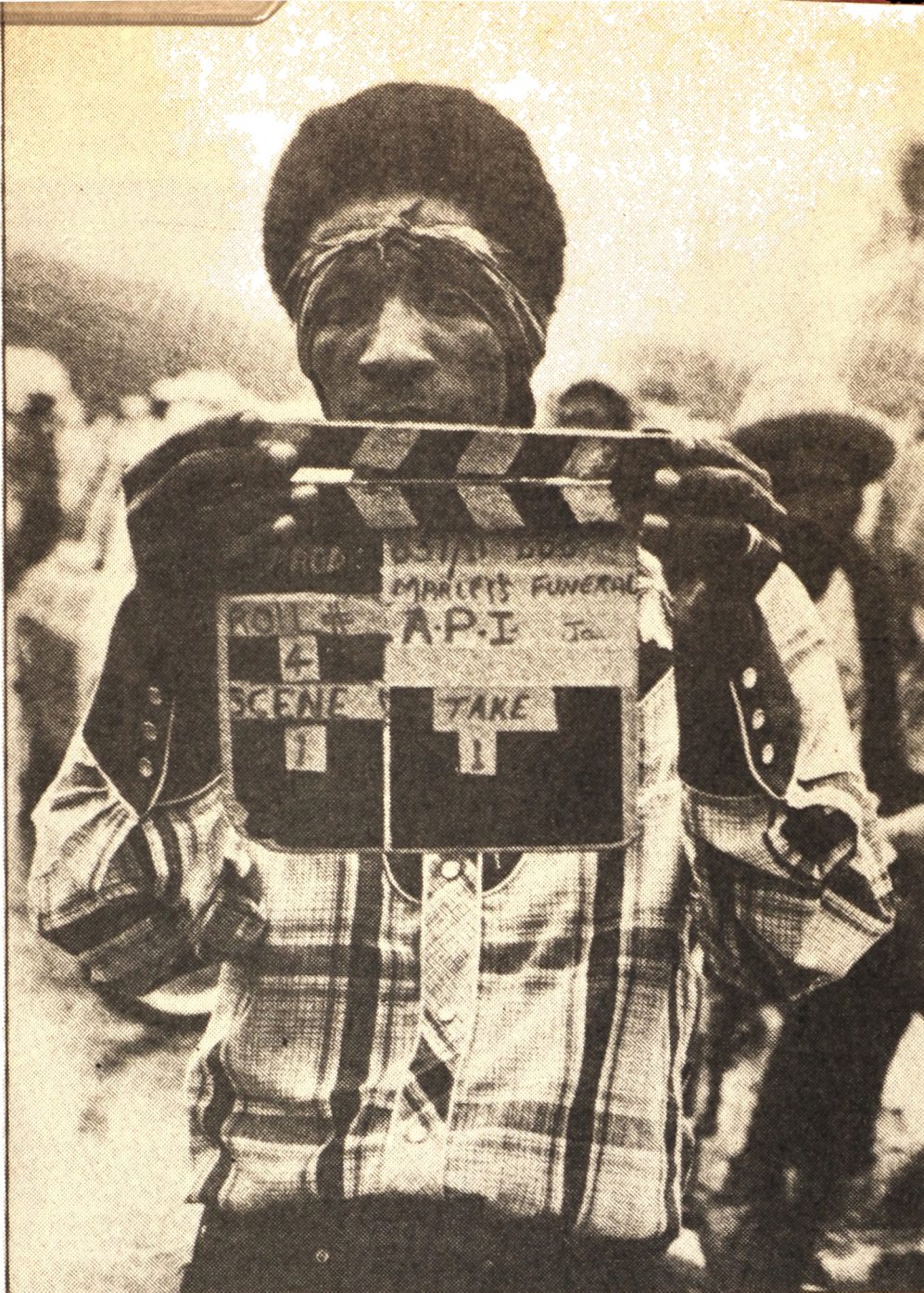
Richard Feynman:	Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ
Γιώργου Γραμματικάκη :	Η ΚΟΜΗ ΤΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ σε 2η έκδοση
Στέφανου Τραχανά :	ΚΒΑΝΤΟΜΗΧΑΝΙΚΗ I, II, III
" :	ΔΙΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΞΙΣΩΣΕΙΣ
" :	ΣΧΕΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΚΒΑΝΤΟΜΗΧΑΝΙΚΗ
Ελευθέριου Οικονόμου:	Η ΦΥΣΙΚΗ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟΜΟΣ Ι
" :	ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Συνεργασία επιστημόνων:	ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ
Ελένη Σαββάκη :	ΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΕΑΥΤΟΙ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΥΒΟ ΔΕΞΙ ΗΜΙΣΦΑΙΡΙΟ
Συνεργασία επιστημόνων :	ΓΛΩΣΣΑ PASCAL - ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΑΛΓΟΡΙΘΜΩΝ

Κεντρική διάθεση : Βιβλιοπωλείο ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Γριβαίων 5 (Πάροδος Σκουφά 64) 106 80 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.

Για ταχυδρομικές παραγγελίες με αντικαταβολή απευθυνθείτε :

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ, Τ.Θ. 1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

«Τόσοι δημοτικοί ραδιοσταθμοί στην Αθήνα έχουν κλείσει και δεν είδαμε να "κλαίνε" ανάλογα. Πολύ περισσότερο που είναι δημοτικοί και όχι κομματικοί», δήλωσε η Αλέκα Παπαρήγα, αναφερόμενη στις αντιδράσεις που ακολούθησαν την κρίση στον «902 Αριστερά στα FM». Η γραμματέας του ΚΚΕ δεν κατάλαβε ότι ο σταθμός ήταν αγαπητός στο κοινό του ραδιοφώνου για το ύφος του, την ποιότητά του, το σεβασμό στη δεοντολογία, τον πλουραλισμό, την ειλικρινή σχέση των συνεργατών του με τις τέχνες και τη δημιουργία, αλλά και την ανάδειξη του σταθμού σε ένα μέσο «θερμής επικοινωνίας». Η κ. Παπαρήγα, αντ' αυτών, αντί του ζωντανού ραδιοφώνου, επιθυμεί ένα είδος στενά κομματικού ραδιοφώνου που να αντανακλά τον κομματικό λόγο και την απήχυσή του. Οι «κλαίοντες», συνεπώς, θρηνωδούν για κάτι που αγάπησαν και νιώθουν ότι χάνεται. Αλλά, αυτά είναι ψιλά γράμματα για την ηγεσία του ΚΚΕ. Για ορισμένους, φαίνεται ο ραδιοσταθμός είναι ένα ακόμα μαγαζάκι...

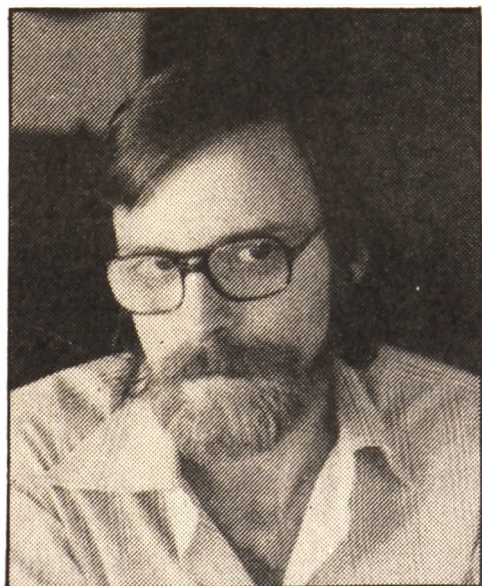

ΜΗΟΜΗ ΜΑΡΛΕΥ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΤΟΠΟΣ ΠΟΛΥ ΠΟΛΥ ΜΑΚΡΙΑ

Κλείνουν δέκα χρόνια από το θάνατο του Bob Marley Το Rastafari, η ταραγμένη πολιτική ζωή, η ανεξαρτητοποίηση της Τζαμάικα, η ιδιόμορφη υπέρογκη παραγωγή μουσικής του μικρού νησιού, δημιούργησαν τη συγκυρία που γέννησε τον μουσικό-φαινόμενο. Για τη Τζαμάικα, τη reggae και τον Bob Marley, γράφει η Μ. Κρεμμυδά.

Σελ. 50-51

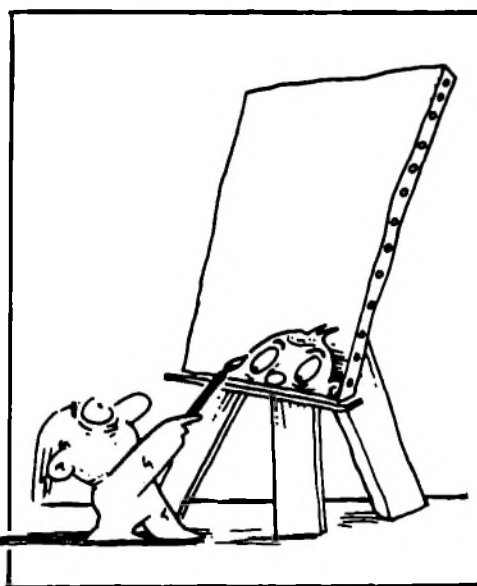
ΜΙΧ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

«Βλέπω στα μπαράκια αφίσες για καλλιτεχνικά συμβάντα, που οι δημιουργοί τους νόμιζαν πως θα γράψουν ιστορία, και τώρα αποτελούν μέρος της διακόσμησης». Ο συνθέτης μιλάει στον Χρ. Τσανάκα.

ΣΕΛ. 55

ΑΓΟΡΑ ΤΕΧΝΗΣ

«Λατρεύω την Ελλάδα. Είναι ένα ορυχείο από ιδιοφυίες», είπε κάποτε ένας ξένος φωτογράφος στην Ευρ. Trichon-Μιλσανή. Κι αυτή αναρωτιέται γιατί, παρ' όλα αυτά, οι Έλληνες καλλιτέχνες δεν τα πάνε καλά στη διεθνή αγορά.

ΣΕΛ. 54

ΓΡΑΦΟΥΝ

Σ. ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
Β. ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ
Μ. ΚΡΕΜΜΥΔΑ
Χ.Γ. ΛΑΖΟΣ
ΑΛ. ΕΥΔΗΣ
Β. ΣΑΚΚΑΤΟΣ
ΕΥΡ. TRICHON-ΜΙΛΣΑΝΗ
Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡ. ΤΣΑΝΑΚΑΣ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ:

- ΞΕΛΑΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟ
- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ: ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
- ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ: ΑΣΚΟΠΡΟΣΕΚΤΑ...
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΞΕΛΑΙΔΑ: ΕΠΙΜΕΝΟΥΜΕ

«ΟΔΥΣΣΕΑΣ»

Μεταφράζεται (και πώς;) η ...φωνή της γάτας; Ο Χ.Γ. Λάζος εξετάζει και κριτικάρει την ελληνική μετάφραση του βιβλίου του Τζ. Τζους, που έκανε ο Σωκρ. Καψάσκης.

ΣΕΛ. 56-59

της Μαργαρίτας Κρεμμυδά

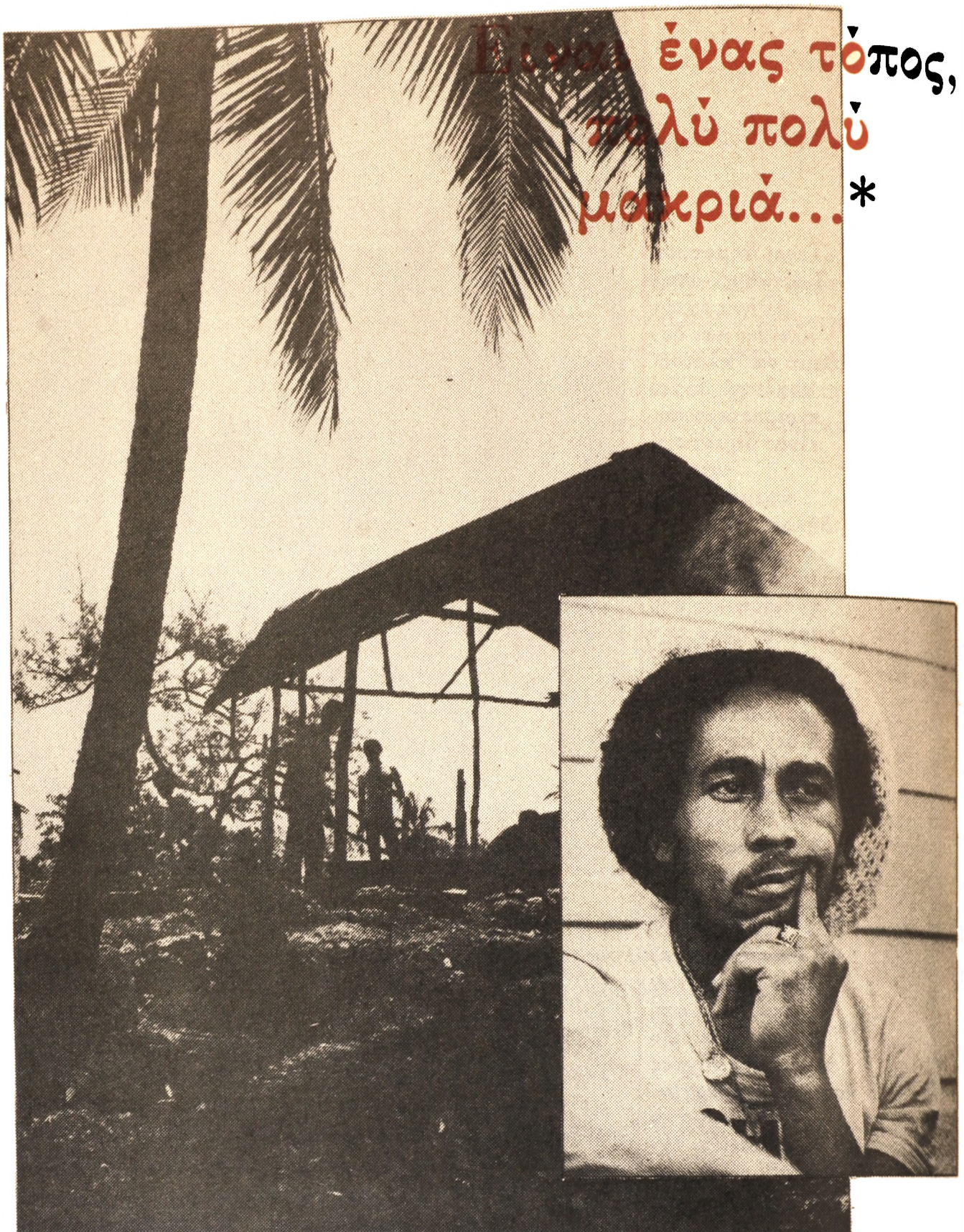
*One good thing about music,
when it hits you feel no pain
Trenchtown Rock*

Ο Bob Marley γεννήθηκε το 1945 στο *Rhoden Hall* της *St Ann*, από μητέρα Τζαμαϊκανή και πατέρα Βρετανό. Τον πατέρα του δεν τον γνώρισε. Στα εννέα του χρόνια πήγε στο *Kingston* όπου μεγάλωσε σε τενεκεδούπολη. Γαλουχήθηκε με τις αρχές του κινήματος *Rastafari*, που είχε λάβει μεγάλες διαστάσεις από το '30 και μετά. Οι φιλοσοφικές αρχές του πηγάζουν από την ιδιαίτερη ερμηνεία ορισμένων αποσπασμάτων της Βίβλου, που ήταν και ο μοναδικός γραπτός λόγος που είχαν στη διάθεσή τους οι σκλάβοι στις φυτείες στα τέλη του 19ου αιώνα. Παρά τους διωγμούς, οι σκλάβοι κατάφεραν να διατηρήσουν τις παραδόσεις που έφεραν μαζί τους από την Αφρική. Με τις διδασκαλίες του προφήτη *Marcus Garvey* στη δεκαετία του '30, οι μαύροι άρχισαν να νιώθουν ότι είχαν πίσω τους έναν πολιτισμό δικό τους, μία τεράστια παράδοση να διαφυλάξουν, και η προοπτική της επιστροφής στη Γη της επαγγελίας (*Satta a Massa Gana*), στην γη των πατέρων τους, στην Αφρική (την Αιθιοπία της Βίβλου) τους έδινε δύναμη να αγωνιστούν για μια καλύτερη ζωή.

Οι αγώνες του *Garvey* για μόρφωση των φτωχών, ο πόθος του νόστου, αλλά και ο αποήχος των αγώνων των μαύρων για χειραφέτηση που ερχόταν από τις ΗΠΑ, είχε δημιουργήσει μια εκρηκτική κατάσταση στην Τζαμάικα, όπου οι μαζικές απεργίες και οι αιματηρές συγκρούσεις με το αποικιοκρατικό καθεστώς ήταν σε ημερήσια διάταξη καθ' όλη τη δεκαετία του '30. Τα γεγονότα δυνάμωναν το κίνημα *Rastafari*, όλο και περισσότεροι το ασπάζονταν.

Πριν και μετά την ανεξαρτησία

Η άνοδος του Ρασταφαριανισμού και του Γκαρβεϊσμού, καθώς και οι συνεχείς ταραχές, έδειχναν στην δεκαετία του '40 ότι είχε έρθει η στιγμή για ριζικές αλλαγές. Έτσι, το 1944, η Βρετανία δίνει στους Τζαμαϊκανούς δικαίωμα ψήφου. Τα κόμματα που

διεκδικούν την εξουσία είναι δύο: το *People's National Party (PNP)* και το *Jamaica Labour Party (JLP)*. Το *JLP* κερδίζει τις εκλογές του 1944 και του 1949 και μετά παίρνει τη σκυτάλη το *PNP* που βγαίνει στις εκλογές του 1955 και του 1959. Οι επόμενες εκλογές προκηρύσσονται το 1962. Στο μεταξύ, έχει πλέον τεθεί επίσημα θέμα ανεξαρτητοποίησης της Τζαμάϊκας από την Βρετανία ή προσχώρησής της σε επικείμενη ομοσπονδία της αγγλόφωνης Καραϊβικής. Το 1961 γίνεται δημοψήφισμα· η επιθυμία της πλειοψηφίας είναι να γίνει η Τζαμάϊκα ανεξάρτητο κράτος. Το *JLP* είναι υπέρ της ανεξαρτησίας και κερδίζει τις εκλογές. Την ίδια χρονιά, η Τζαμάϊκα γίνεται ανεξάρτητο κράτος.

Αυτή η νέα περίοδος είχε ως χαρακτηριστικά της την αύξηση της δύναμης της αστυνομίας, που οι προηγούμενες κυβερνήσεις την είχαν παραμελήσει προς χάριν του στρατού, αλλά και το γεγονός ότι τα όπλα

κυκλοφορούσαν σχεδόν ελεύθερα. Η κατάσταση, που ήταν έκρυθμη ήδη από τις προηγούμενες δεκαετίες, τώρα οξύνθηκε ακόμη πιο πολύ. Η ανεργία έφτανε σε επίπεδα ρεκόρ, το χάσμα μεταξύ των κοινωνικών τάξεων διευρυνόταν και το νέο κράτος είχε οικονομία καταρρακωμένη: από τα δύο σημαντικότερα προϊόντα του νησιού, τον βωξίτη και τη μαριχουάνα, το δεύτερο εξαγόταν μαζικά και παράνομα στις ΗΠΑ και οι απώλειες συναλλάγματος ήταν τεράστιες. Φυσικά την νύφη την πλήρωναν και πάλι οι *rasta*, που φυλακίζονταν μαζικά ως καλλιεργητές (η μαριχουάνα είναι για τους *rasta* το ιερό φυτό· ανακουφίζει πολλές ασθένειες, και επίσης το καπνίζουν στα *groundations*, δηλαδή σε ομαδικούς διαλογισμούς που φέρνουν τον άνθρωπο κοντά στον Θεό, τον *Jah*), παρόλο που ήταν γνωστό ότι το 80%

* Από το τραγούδι των *Abyssinians Satta A Massa Gana*.

της τζαμαϊκανικής γης ανήκε σε 22 οικογένειες. Η *ganja* —μαριχουάνα— μεταφερόταν με ελικόπτερα στο Μαϊάμι, που απέχει μόλις 90 λεπτά από τη Τζαμαϊκά, και πληρώνονταν με όπλα που έμπαιναν στο νησί από τον ίδιο δρόμο απ' όπου έβγαινε η μαριχουάνα.

Μουσική, η παρηγοριά του βασανισμένου

Την εποχή που ο *Marley* τελείωνε το σχολείο και έκανε τα πρώτα του «μουσικά βήματα», στα *shanty towns* του *Kingston* σκοτώνονταν για λίγες δεκάρες. Οι *rude boys*, οι ένοπλοι νέοι που εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των δύο κομμάτων, υπήρξαν πρωταγωνιστές μεγάλου μέρους των τραγουδιών της τζαμαϊκανικής μουσικής, μιας μουσικής που περιγράφει τη ζωή μιας χώρας σίγουρα καλύτερα και πιο πιστά από ό,τι την περιγράφουν οι εφημερίδες της. Κι επειδή ακριβώς η μουσική αυτή γεννήθηκε

κάννη πιστολιού· άλλοι παραγωγοί τους έδιναν καραμέλες ή εισιτήρια λεωφορείου.

Η διάδοση της μουσικής *reggae* —που ξεκίνησε από το *ska*, (1960) εξελίχθηκε σε *rock steady* (1962) για να φτάσει στη *reggae*, που μεσουράνησε από τα μέσα της δεκαετίας του '60 έως τις αρχές του '80, για να δώσει τη θέση της στο *dance-hall*— γινόταν κι αυτή με ιδιόμορφο τρόπο· όπως κάθε μουσική με κοινωνικά ερείσματα, που μπορούσε δηλαδή να ξεσηκώσει τους καταπιεσμένους (*sufferers*), η *reggae* απαγορευόταν και δεν μεταδιδόταν από τα ερτζιανά. Η ανάγκη όμως ενός λαού που τρεφόταν σχεδόν αποκλειστικά με μουσική δημιούργησε τα περίφημα *sound-systems*, κινητές υπαίθριες ντισκοτέκ όπου παίζονταν όλα τα καινούρια τραγούδια, και όπου τα αστέρια της *reggae* ανέτελλαν και έδυαν από τη μία μέρα στην άλλη. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των *sound systems* ήταν τεράστιος, δεν έλειπαν οι κλοπές δίσκων, οι διαφορές λύνονταν πολύ συχνά με τα όπλα, όπως γίνονταν άλλω-

Κλείνουν φέτος δέκα χρόνια από τον θάνατο του Robert Nesta Marley, του πρώτου μαύρου μουσικού που έκανε διεθνή καριέρα τραγουδώντας τραγούδια επαναστατικά, του πρώτου καλλιτέχνη που έκανε την μουσική ενός μικρού νησιού της Καραϊβικής παγκόσμια.

παράλληλα με τη Τζαμαϊκά και αναπτύχθηκε μέσα σε αυτή τη συγκεκριμένη πραγματικότητα, είναι καθρέφτης της σύγχρονης ιστορίας του νησιού.

Η μουσική ήταν για τους Τζαμαϊκανούς, από τα χρόνια της δουλειάς, παρηγοριά και ανακούφιση, η μόνη πραγματικά δική τους έκφραση, ήταν αυτό που τους κρατούσε ενωμένους στις κακουχίες. Η σύγχρονη μουσική του νησιού, δημιουργήθηκε από την ανάμιξη των παραδοσιακών αφρικανικών ήχων με τη λαϊκή μουσική των μαύρων της Αμερικής. Στα τέλη του '50, οι Τζαμαϊκανοί κοιτούσαν την κατεύθυνση του ανέμου για να δουν αν θα έπιαναν στα τρανζίστορ άκρια τους σταθμούς της Νέας Ορλεάνης, που έπαιζαν *rhythm 'n' blues*. Στη δεκαετία του '60, εφύτρωσαν αδιάκοπα μικρά στούντιο ηχογράφησης. Το όνειρο των νέων ήταν να γυρίσουν δίσκο. Η παραγωγή ήταν τεράστια, εσωτερικής κατανάλωσης βέβαια, και οι μουσικοί σπάνια πληρώνονταν. Είναι γνωστές διάφορες ιστορίες που λένε ότι όταν ορισμένοι τολμούσαν να ζητήσουν χρήματα για κάποιο τραγούδι που ηχογράφησαν, αντιμετώπιζαν τις πιο πολλές φορές κάποια

στε και σε άλλους τομείς της ζωής και δεν έλειπαν και οι έφοδοι της αστυνομίας, που με πρόσχημα την υποψία για διακίνηση μαριχουάνας έσπαγε ή έκαιγε τα *sound systems*.

Αυτή είναι η εικόνα της Τζαμαϊκάς την εποχή που ο *Marley* άρχισε να ασχολείται με την μουσική. Το 1964, σχηματίζει τους *Wailing Rude Boys* που μετονομάστηκαν σε *Wailers*, μαζί με τον *Peter Tosh*, τον *Bunny Wailer*, τον *Junior Brathwaite* και την *Beverley Kelso*. Ο πρώτος τους παραγωγός ήταν ο *Clement Dodd* ή *Sir Coxson*, που έδειξε αδυναμία στον *Marley* και του έδωσε κάποια θέση στην εταιρεία του. Ο *Marley* έδειχνε από πολύ μικρός τον ζήλο και τον ενθουσιασμό του ανθρώπου που ήξερε το μέλλον του εκ των προτέρων. Το 1966, πηγαίνει στις ΗΠΑ, στο *Wilmington* του *Delaware* όπου δουλεύει νυχτερινή βάρδια στην αλυσίδα της *Chrysler* για να βγάλει λίγα λεφτά. Χάνοντας τη δουλειά αυτή, επιστρέφει στην Τζαμαϊκά: κατά την απουσία του έχει δουλέψει αρκετές συνθέσεις, και στην επιστροφή του οι *Wailers* ηχογραφούν και πάλι για τον *Dodd*. Το '67 οι *Wailers* σχηματίζουν δική τους εταιρεία που κλείνει γρήγορα

γιατί δεν υπάρχει προώθηση των δίσκων τους, αφού δεν παίζονται από το ραδιόφωνο. Λίγο αργότερα, δημιουργούν νέα εταιρεία, την *Tuff Gong*. Ο *Marley* είναι ήδη πολύ γνωστός και αγαπητός στη χώρα του, και το όνομά του ακούγεται πιο μακριά· ακόμη, στις ΗΠΑ, δια μέσου του *Johnny Nash* που ηχογραφεί δίσκο με συνθέσεις του *Marley*. Το 1972, οι *Wailers* υπογράφουν συμβόλαιο με την *Island Records*, την εταιρεία του *Chris Blackwell*, ενός λευκού τζαμαϊκανού από οικογένεια πλούσιων γαιοκτημόνων που εγκατέλειψε την οικογενειακή παράδοση για τη μουσική και έφτιαξε την *Island*, που έγινε μέσα σε λίγα χρόνια μια από τις σημαντικότερες δισκογραφικές εταιρείες σε παγκόσμια κλίμακα.

Αυτή ήταν και η μεγάλη έξοδος του *Marley*, η αρχή μιας πορείας που επέτρεψε στις ιδέες του —μέσα από τα τραγούδια του— να φέρουν σε όλο τον κόσμο τα μηνύματα της αληθινής δικαιοσύνης. Από δω και στο εξής η ανέλιξη είναι ραγδαία: περιοδεία των *Wailers* το 1973 σε ΗΠΑ και Ευρώπη. Το 1974, οι *Tosh* και *Wailer* εγκαταλείπουν το συγκρότημα. Ο *Wailer* γιατί δεν θέλει να έχει σχέση με την *Babylon* (=δυτικός πολιτισμός), καθώς είναι ο μόνος οργανωμένος *rasta* από τους τρεις· ο *Tosh* γιατί δεν ανέχεται όλη τη διεργασία που φέρνει τον *Marley* ως επικεφαλής του συγκροτήματος. Εκείνη την εποχή, ο *Marley* αρχίζει να φροντίζει και την δημόσια εικόνα του, κάνει *locks* τα μαλλιά του και μιλάει όλο και πιο πολύ για το *Rastafari*.

Το 1978, ο *Marley*, συμμετέχει στο περίφημο *Peace Concert*, οργανωμένο από το *PNP*. Την ενεργό ανάμιξη του στην πολιτική της Τζαμαϊκάς ο *Marley* την πλήρωσε με μια απόπειρα δολοφονίας που έγινε εναντίον του μετά τη συναυλία. Αλλά η συναυλία που έδωσε ο *Marley* στην *Zimbabwe* για τον εορτασμό της ανεξαρτητοποίησης της χώρας, ήταν η τελευταία και η πιο συγκλονιστική εμφάνισή του στον διεθνή χώρο. Από τη στιγμή αυτή, αρχίζει και η πορεία προς το θάνατο, μια πορεία που ο *Marley* την ακολούθησε με το κεφάλι ψηλά, παλεύοντας μέχρι την τελευταία στιγμή, χωρίς να θέλει να πιστέψει πως η επάρατος θα μπορούσε να τον εξοντώσει.

Ο *Robert Nesta Marley* πέθανε στις 11 Μαΐου του 1981. Η κυβέρνηση της Τζαμαϊκάς δεν έχασε την ευκαιρία, και τον ανακήρυξε άγιο, κηδεύοντάς τον δημοσία δαπάνη με μεγάλες φιέστες. Το πώς και πόσο τον χρησιμοποίησε το σύστημα είναι ένα άλλο θέμα. Αυτό που θέλουμε να τονίσουμε εδώ είναι πως ο *Marley* έκανε παγκόσμιο το μήνυμά της αληθινής ισότητας και αγάπης. Κι όσο τα τραγούδια του θα ακούγονται, ο ίδιος θα είναι ζωντανός. Γιατί όποιος δεν έκανε κακό, δεν πεθαίνει... *One love*. □

Ζούμε την εποχή των μεγάλων διεθνών εκθέσεων (FOIRES): η Βαρκελώνη, το Τορίνο, η Γάγγη, το Παρίσι (FLAC), η Κολωνία, η Ουάσιγκτον, η Βασιλεία, είναι τα επίκεντρα τέτοιων εκδηλώσεων, τον τελευταίο καιρό.

Πρόκειται για μεγάλα κέντρα όπου ανθεί καλλιτεχνική ζωή και εμπόριο τέχνης και που χάρη σε ένα συγκεντρωτισμό που χαρακτηρίζει την εποχή μας οργανώνονται όλο και συχνότερα οι τεράστιες αυτές εκθέσεις. Εκατοντάδες γκαλερί παρουσιάζονται η μια δίπλα στην άλλη, με ό,τι καλύτερο έχουν να δείξουν, αναστατώνοντας κυριολεκτικά τα νερά της διεθνούς καλλιτεχνικής ζωής: όλοι οι καλλιτέχνες που έχουν κάποιο όνομα προσπαθούν να αντιπροσωπευτούν, έστω κι αν δεν υπάρχει περίπτωση να πουλήσουν. Εδώ σφυγμομετρείται η πέραση του καθενός, γίνονται οι μόδες, επιβάλλονται ορισμένες προσωπικότητες, επιτυγχάνονται διεθνείς αγοραπωλησίες, επαφές, γνωριμίες και ανταλλαγές. Οι εκθέσεις αυτές, από χρόνο σε χρόνο, όλο και γίνονται μεγαλύτερες, όλο και φτιάχνονται καινούρια κτίρια για να τις στεγάσουν και, χάρη στη διαφήμιση, αναμένονται με ανυπομονησία και τέλος κινητοποιούν μεγάλους συλλέκτες, κριτικούς και όλο το φιλότεχνο κόσμο. Ακόμη κι αυτοί που δεν έχουν καμιά δυνατότητα αγοράς το κάνουν καθήκον τους να περιδιαβούν αυτά τα παζάρια.

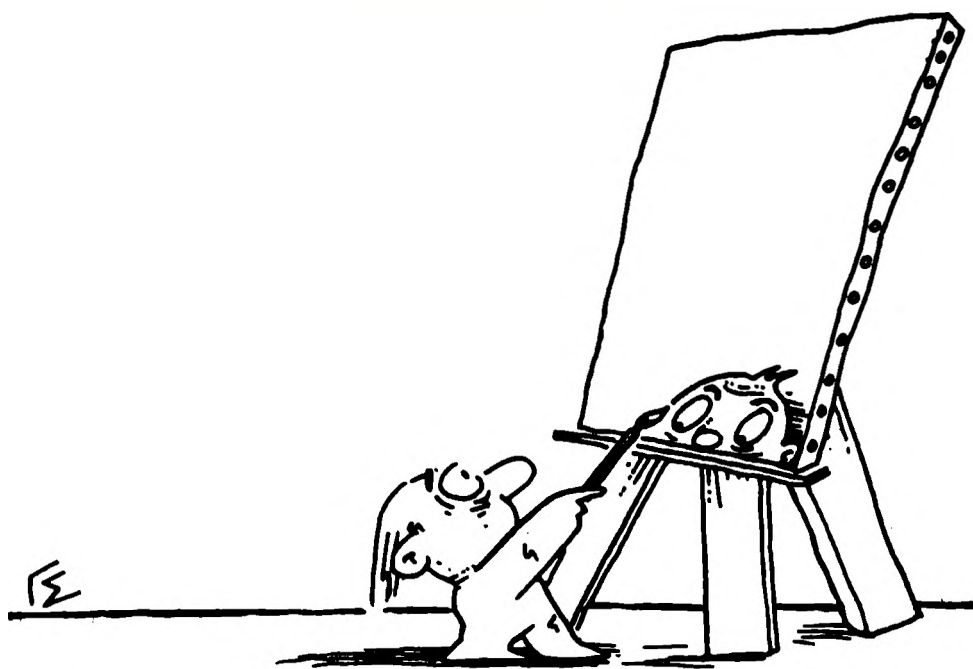
Φυσικά οι ελληνικές γκαλερί —εκτός από το «*Αρτιο*» που συναντήσαμε στην Γάγγη και την *Bernier* στην Κολωνία— λάμπουν δια της απουσίας τους. Και όχι βέβαια γιατί δεν έχουν τα μέσα να πάνε σε αυτές τις εκδηλώσεις. Από τις τριάντα πέντε της Αθήνας υπάρχουν τουλάχιστον τρεις - τέσσερις που θησαυρίζουν με το τοπικό εμπόριο που καλλιεργούν σε επίπεδο ελληνοκεντρικό και δεν ενδιαφέρονται καθόλου να αναμετρηθούν με ξένες γκαλερί ούτε να δείξουν τους Έλληνες στο διεθνή στίβο.

Και μας πιάνει το παράπονο. Πώς να πάφουν οι Έλληνες καλλιτέχνες να είναι ελληνοκεντρικοί όπως τους χαρακτηρίζει

Ελλάδα: «Ορυχείο ιδιοφυϊών» (που δεν τις αγοράζει κανείς)

της Ευρυδίκης Τρισόν-Μιλσανή

Γιατί δεν υπάρχει πολιτιστικός σύμβουλος στο Παρίσι, την καλλιτεχνική βιτρίνα του κόσμου; Γιατί δεν υπάρχει κρατικό πολιτιστικό κέντρο; Γιατί, τέλος πάντων, οι Έλληνες καλλιτέχνες δυσκολεύονται να σπάσουν τα σύνορα της πατρίδας, να αποκτήσουν προσβάσεις στους κύκλους του διεθνούς εμπορίου τέχνης;

και η κ. Αρβελέρ αφού οι ίδιοι οι έμποροι που ευημερούν χάρη σε αυτούς δεν θέλουν να τους προβάλλουν στο εξωτερικό;

Ποιος να είναι άραγε ο λόγος; Μήπως γιατί πιστεύουν πως οι καλλιτέχνες αυτοί δεν το αξίζουν, πως τάχα δεν μπορούν να παραβληθούν με τους ξένους; Αυτό τουλάχιστον νομίζει ο *Jean Bernier* που επί δεκαπέντε χρόνια παρουσιάζει στη διεθνή έκθεση της Κολωνίας «σίγουρες αξίες». Τολμάμε να τον ρωτήσουμε το γιατί, κι εκείνος ξεσπάει αγανακτισμένος.

«Μα γιατί δεν υπάρχει τίποτε στην Ελλάδα. Έξω από 2-3 καλλιτέχνες που έκαναν καριέρα στο εξωτερικό, κανένας άλλος δεν αξίζει. Το λέω και το επανα-

λαμβάνω στους κουράτορες των ξένων μουσείων. Αλλά γιατί έχετε αυτή τη μανία με τους Έλληνες;». Και με κοιτάει σα να μην ξέρω τι μου γίνεται, εφόσον πιστεύω αυτό το ανήκουστο πράγμα, πως δηλαδή η τέχνη είναι ένα εθνικό αγαθό. Σα να μην ξέρουμε πως οι καλλιτέχνες, τаланτούχοι ή όχι, «φτιάχνονται» από το εμπόριο όσο κι από την εθνική πολιτική... Ας σκεφτούμε τους Αμερικανούς καλλιτέχνες που μετά τον πόλεμο έπρεπε οπωσδήποτε να αντιπροσωπεύσουν και να καταξιώσουν το αμερικανικό θαύμα: Το αμφίβολο ταλέντο τους με κρατικές πλάτες πολλαπλασιάστηκε και κατέκτησε τον κόσμο.

Η Ελλάδα φυσικά δεν είναι

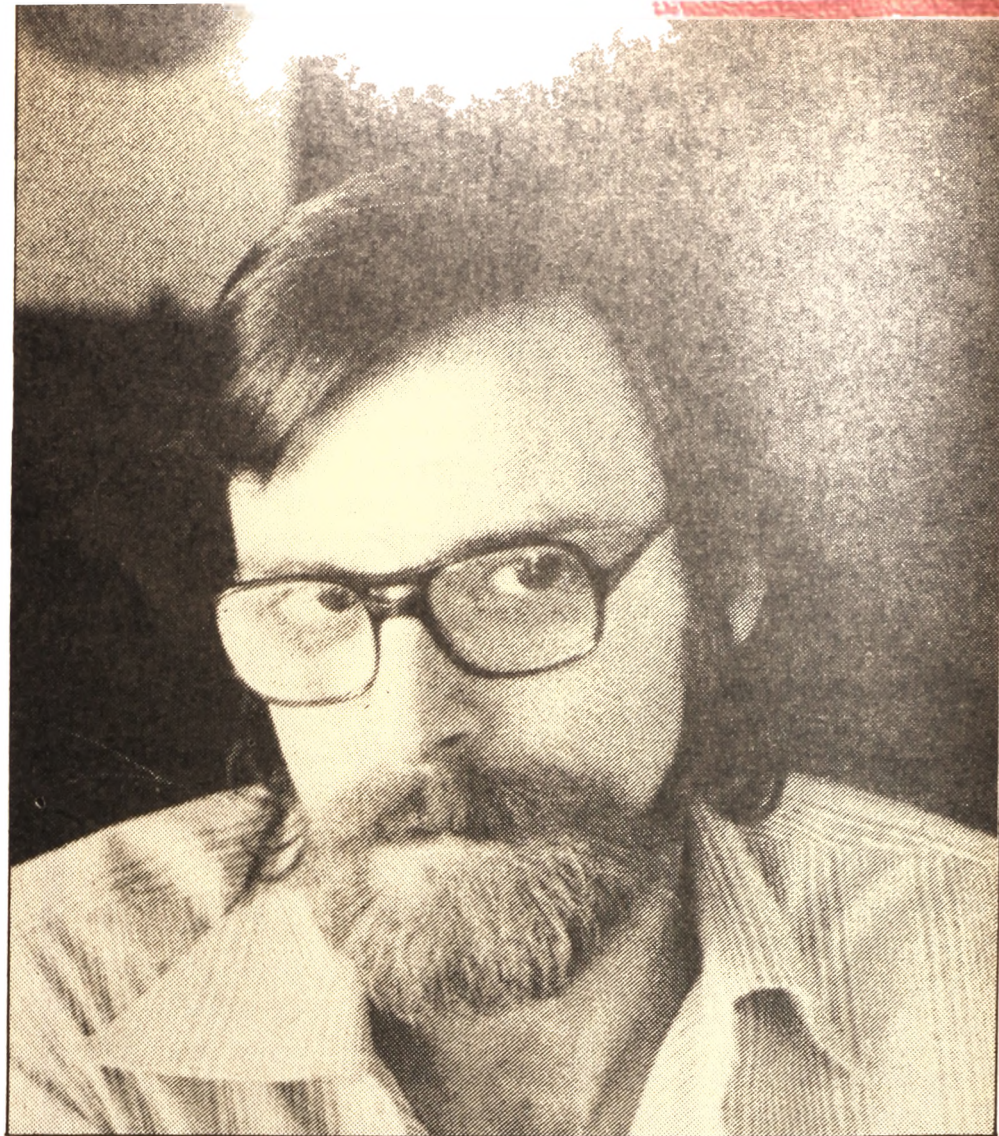
Αμερική. Αυτό, ωστόσο, δεν δικαιολογεί την τέλεια απουσία πολιτιστικής πολιτικής. Το ελληνικό κράτος ανέκαθεν εναπόθεσε τις ελπίδες του στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Σα να μην ξέρουμε πως πολιτικά, οικονομικά και πλείστα άλλα συμφέροντα περνάνε μέσα από τη διάδοση της κουλτούρας.

Γιατί δεν υπάρχει πολιτιστικός σύμβουλος στο Παρίσι που είναι η μεγαλύτερη καλλιτεχνική βιτρίνα του κόσμου; Γιατί δεν υπάρχει κρατικό πολιτιστικό κέντρο ενώ οι Γιουγκοσλάβοι, οι Κορεάτες, οι Τούρκοι, οι Αρμένιοι και όλοι οι άλλοι έχουν θαυμάσιους χώρους για να δείξουν ό,τι καλύτερο παράγει ο πολιτισμός τους; Γλώσσα και τέχνη είναι οι πιο σίγουροι φίλοι για να κατακτηθούν χώρες τόσο πολιτιστικοί όσο και πολιτικοί.

Κάποιος γνωστός ξένος φωτογράφος μου είπε κάποτε. «Λατρεύω την Ελλάδα. Μια μικρή χώρα που είναι ένα ορυχείο αιδιόφυτες». Ποιος το πιστεύει αυτό από μας; Ίσως όλοι μας, σως κανένας. Πιστεύω ακράδαστα πως στην Ελλάδα υπάρχει να καλλιτεχνικό κεφάλαιο που πρέπει να βγει έξω, να τεθεί υπό δοκιμασία. Κι αυτό όχι για να ποστηριχθεί μια εθνική τέχνη. Κάθε άλλο. Τα εθνικά κριτήρια δεν είναι τα καλύτερα. Η τέχνη είναι μια πανανθρώπινη γλώσσα πέρα από τοπικιστικά όρια. παλαιά διαμάχη ελληνικού και διεθνούς δεν έχει πια νόημα. Το ιδιαίτερο άρωμα που δίνει ο τιπος προέλευσης ενός έργου και αναφορές του σε μια ειδική κουλτούρα κι ένα συγκεκριμένο περιβάλλον είναι σήμερα στη μόδα και χαρακτηρίζει και τα πιο «διεθνή» έργα. Βεντέτες όπως Λιούπερτς και ο Κίφερ διατείνονται πως κάνουν γερμανική τέχνη, ο Κούκι επιμένει πως είναι από την Αγκόνα και πως τα έργα του μιλάνε αποκλειστικά για τα χθόνια τέρατά της, οι Αμερικανοί μιλάνε τη λαμπερή και στείρα γλώσσα του πουριτανισμού τους. Είναι καιρός να δοθεί και στους Έλληνες καλλιτέχνες η ευκαιρία να δείχουν και να αναμετρηθούν στο διεθνή χώρο.

Η Πικρία Ενός Ταξιδευτή

Το επάγγελμα συνθέτης αλλά και τραγουδοποιός στις τρυφές του απογειώσεις, ο Μιχάλης Γρηγορίου είναι από αυτούς που τολμούν και επιμένουν να διαπράττουν παραβάσεις, «λάθη», «ρομαντισμούς». Θυμόμαστε τους τρεις αγγευστικούς κύκλους τραγουδιών του, τα «Ανεπίδοτα δράματα» σε ποίηση Άρη Αλεξάνδρου, το «Η αγάπη είναι ο όβος» σε ποίηση Μανόλη Αναγνωστάκη και τον «Οδυσσέα, το Ποτάμι», σε ποίηση Τάκη Σινόπουλου; Αν όχι... δεν χρειάζεται να ψάξετε για άλλοθι.

Ο Μιχάλης Γρηγορίου

«Βλέπω κάθε μέρα στα μπαλκονάκια της Αθήνας, ένα σωρό αβύσσες για καλλιτεχνικά συμπεριφέροντα που οι υπεύθυνοι γι' αυτά επιμένουν κάποτε πως θα γράψουν ιστορία και που τώρα αποτελούν μέρος της διακόσμησης. Είναι μια καλή τιμωρία για καλλιτέχνη που φιλοδοξεί να ανοίξει διάλογο με δημόσιες αξίες, μια εποχή όπου η ιστορία έπιπτε πεθάνει και όπου κάθε καινούριο έργο μοιάζει με λάμψη χωρίς μεταίσθημα, θυμίζει χρόνο χωρίς απόηχο. Σε μια τέτοια λοιπόν εποχή, έρχομαι και να συμβάλλω άφοβα με τα «αναμνηστικά» της τέχνης μου, στην αυριανή διακόσμηση των τοίχων που μας περιβάλλουν».

Δυσκοινοί διαπιστώσεις που κάνουν πικρία αλλά και που ανάμα φλέγονται από μια πεισματάρικη αντοχή. Πληγωμένες ρομαντισμός; Σκληράδα φριθωρίου;

Εκλεκτικός

Δεν είναι δυνατόν να απευθυνθείς και να «μιλήσεις» σήμερα αυτές τις τεράστιες μάζες ανθρώπων που φλερτάρει, για παλινδρόμηση, η ποπ και να διατηρείς στο ακέραιο την αίσθηση ό- κάτι τελικά «έφτασες». Ί- ως όπως ακριβώς διαλέγεις τους συνομιλητές σου σε μια φιλική συναναστροφή, σε μια ειλι-

κρινή ανθρώπινη σχέση, έτσι «εκλεκτικός» πρέπει να στέχεις και απέναντι στους δυνάμει αποδέκτες της τέχνης σου.

Και δεν είναι θέμα ελιτισμού ή εγωκεντρικής σύγχυσης. Το βλέπω αρκετά ψυχραιμα. Δεν ζούμε σε κοινωνίες με κεντρικά σύμβολα. Να πεις δηλαδή ότι μοιραζόμασταν όλοι έναν μύθο Αριστεράς, μια επανάσταση, ένα κοινό όραμα... Τότε ναι, θα μπορούσε να είμαι ο εκφραστής κοινών οραμάτων και να μιλάω συμβολικά. Όμως κάτι τέτοιο δεν υφίσταται. Σε κανένα επίπεδο.

Από το πολιτικό, μέχρι το αισθητικό. Είμαστε κατακερματισμένοι. Καλώς ή κακώς. Κατά συνέπεια: τι θα πει «περιθωριακότητα»; Ίσως πλέον το περιθώριο να είναι το βήμα μέσα από το οποίο μπορείς να συγκεντρωθείς και να νιώσεις ότι κάνεις πραγματικά τέχνη και όχι απλώς εμπόριο».

Να λοιπόν που είναι θέμα ήθους και τιμιότητας, το ότι οι ποικίλης αισθητικής και στυλ συνθέσεις του Μιχάλη Γρηγορίου επιμένουν να υπάρχουν και να πολλαπλασιάζονται πέραν κάθε συμβιβασμού και πέραν κάθε ...συμβολαίου! Στους δίσκους - συλλογές «Αντιθέσεις» (1985) και «Keyboard Music» (1987) καθώς και σε εντελώς πρόσφατες συνθέσεις που διακινούνται υπό μορφή κασέτας χέρι με χέρι (!), είναι φανερό πως οι ρευστές, μελωδικές, διαχυτικές πιρουνέτες που γλιστρούν από τις καλωδιώσεις του home studio και τα ηλεκτρονικά του πληκτροφόρα, ούτε στα γρανάξια μιας κυνικής εργολαβίας υποτάσσονται, ούτε στον λαβύρινθο ενός μονόχρωτου εγώ σαπίζουν.

«Είμαι κατά βάση μελό άν-

θρωπος: συγκινούμαι ακόμη».

Η σύγχρονη εξάλλου τεχνολογία κάθε άλλο, παρά τον ξεκόβει από τις παλιές του αγάπες: Σούμαν, Ραχμάνινοφ, Μάλερ, Χατζιδάκι...

«Να κάνω μουσική»

«Δεν με νοιάζει να με πούνε συνθέτη (εντός ή εκτός εισαγωγικών). Με νοιάζει να κάνω μουσική και να την κάνω με τα χέρια μου, κάτι που με απελευθερώνει.

Θα το πω απλά. Το ζήτημα δεν είναι να επινοήσω και να στείλω συνταγές μαγειρικής στον εκδότη μου, είναι να τρώω το φαγητό. Και μάλιστα ζεστό! Δεν είναι να γράφω εγχειρίδια ταξιδιών, είναι να κάνω το ταξίδι... Κι αν με ρωτούσες «τι θα θέλατε να είστε, αν δεν είσασταν αυτό που είστε» θα απαντούσα ευθέως: προεστός σε ένα νησί της Ιωνίας στον 6ο π.Χ. αιώνα. Να έχω μικρή εξουσία ώστε να μη με μπλέκουν σε βαριές ευθύνες και να διάγω βίον ανθόσπαρτον, ακμαιότατο και ηδονιστικό, κάτω από έναν ήρεμο, γαλανό, ουρανό»...

Σήμερα όμως, μπορεί να υπάρξει ελευθερία και ευτυχία, έξω από τη φαντασία;

Χρήστος Τσανάκας

ΣΕ ΝΕΟΥΣ καλλιτέχνες και διανοούμενους έχει ανοίξει τις σελίδες του το ANTI ήδη από το τεύχος 456. Σε ανθρώπους που, στα πρώτα βήματα της δημιουργικής τους πορείας, έχουν καταφέρει να αναπτύξουν φρέσκες ιδέες, να ανοίξουν πρωτότυπους εκφραστικούς δρόμους, ώστε δικαίως να προσβλέψουμε σε αυτούς για μια εξίσου δημιουργική και ενδιαφέρουσα συνέχεια. Στο σημερινό τεύχος φιλοξενούμε το συνθέτη Μιχάλη Γρηγορίου, ίσως όχι πια τόσο νέο, μα πάντα τολμηρό και ανήσυχο.

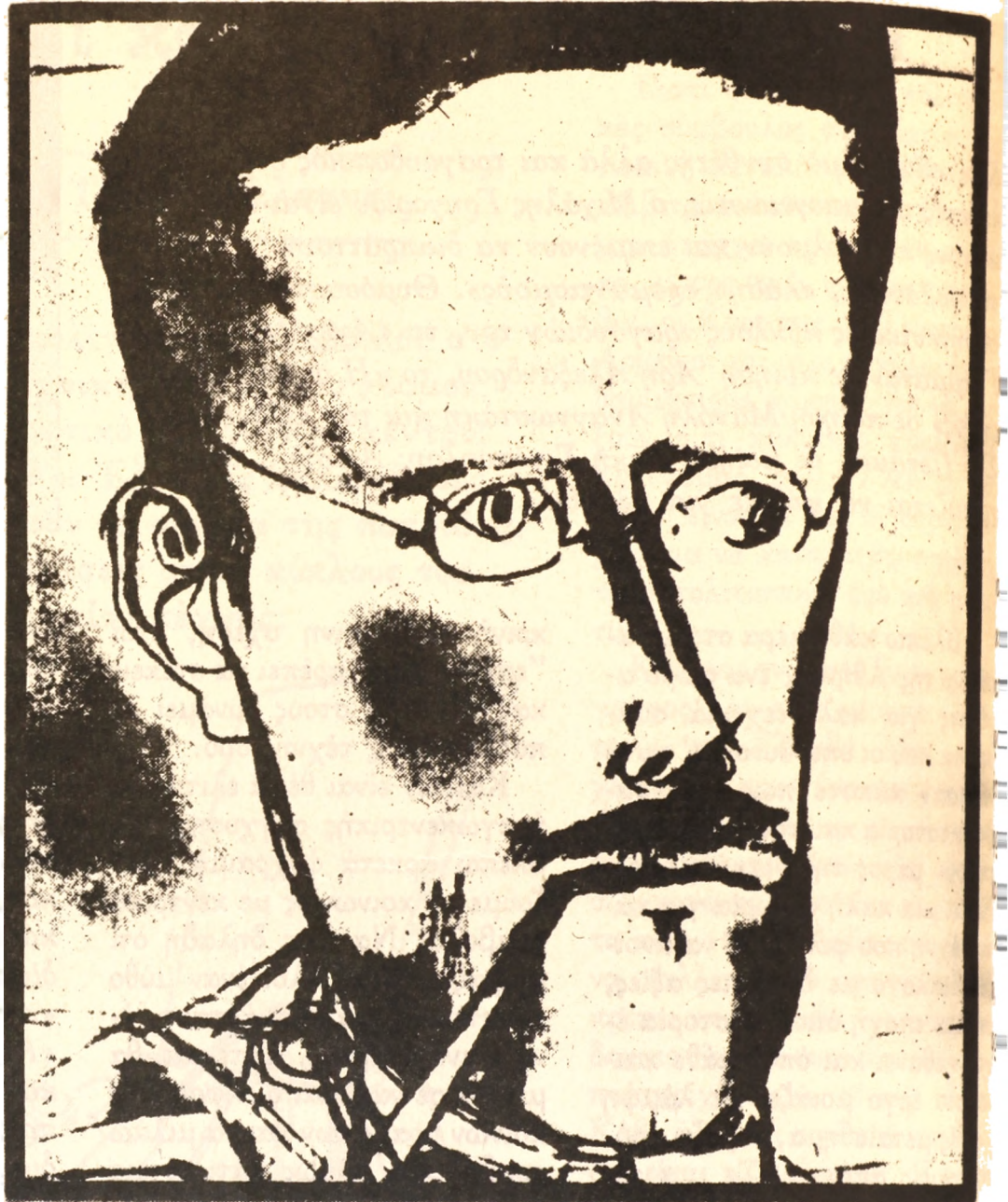
Πώς μεταφράζεται η φ

Θα μπορούσε κανείς να γράψει την ιστορία μιας εθνικής λογοτεχνίας με βάση τις μεταφράσεις. Η ιδέα, βεβαίως, δεν είναι ιδιαίτερα πρωτότυπη, αλλά είναι πάντα χρήσιμη. Κυρίως, γιατί τα κείμενα που επιλέγονται αποτελούν συμπτώματα της εγρήγορσης μιας λογοτεχνίας, της βαθύτερης ευαισθησίας που την χαρακτηρίζει και των προβλημάτων γύρω από τα οποία οργανώνεται. Παράλληλα, οι «θεωρίες» με βάση τις οποίες τα κείμενα μεταφράζονται και το αποτέλεσμα αυτών των μεταφράσεων, δίνουν συνήθως το στίγμα των εκφραστικών τρόπων που επικρατούν και κάποτε, σπανιότερα, των δυνατοτήτων ενός λογοτεχνικού ή φιλοσοφικού λόγου.

Από αυτή την άποψη, η υποδοχή που βρήκαν στην Ελλάδα δυο μείζονα κείμενα της σύγχρονης λογοτεχνίας: *Η Έρημη Χώρα* του T.S. Eliot και ο *Οδυσσέας* του J. Joyce, που δημοσιεύθηκαν και τα δύο το 1922, είναι ένα ζήτημα εξαιρετικά ενδιαφέρον. Η σημασία του πρώτου για τη νεωτερική ελληνική ποίηση του μεσοπολέμου —και ιδιαίτερα για τον Γ. Σεφέρη— είναι πλέον κοινός τόπος. Μεταφράζεται σχετικά γρήγορα (1936) και αρχίζει να παράγει αποτελέσματα: για παράδειγμα, η ανάγνωση του Καβάφη από τον Σεφέρη φέρει το στίγμα της ποίησης του Eliot.

Ο *Οδυσσέας*, αντίθετα, παραμένει για πολύ καιρό αμετάφραστος. Ούτε τα χρώματα της ελληνικής σημαίας στο εξώφυλλο της πρώτης έκδοσης, ούτε η βαθύτερη σχέση του με τον ομηρικό *Οδυσσέα* αρκούν για να τον πολιτογραφήσουν στη μεσοπολεμική και μεταπολεμική πεζογραφία. Κι ο εσωτερικός μονόλογος, το νεωτερικό στοιχείο στην πεζογραφία της Θεσσαλονίκης, μάλλον έλκει την καταγωγή του από τον *Ed. Dujardin* παρά από τον Joyce.

Δεν πρόκειται φυσικά να ασχοληθώ με αυτό το ιδιαίτερα σύνθετο πρόβλημα, ιδίως στα όρια ενός σημειώματος που έχει ως πρώτιστο στόχο να χαιρετίσει τη σημαντική μεταφραστική εργασία του κ. Σ. Καψάσκη (Τζαίημς Τζόυς, *Οδυσσέας*, μετ. Σ. Καψάσκη, Κέδρος, 1990). Το καταθέτω απλώς στον λογαριασμό των πανεπιστημιακών σχολών και των λογοτεχνικών περιοδικών που ίσως θα όφειλαν —με την ευκαιρία της έκδοσης του *Οδυσσέα*— να διοργανώσουν κάποια ευρύτερη συζήτηση γύρω από αυτό το θέμα. Η οφειλή προφανώς είναι ανεκτίμητη, προς τον κ. Σ. Καψάσκη αρχικά, που ανέλαβε και ολοκλήρωσε με επιτυχία αυτό το τεράστιο και δύσκολο έργο, προσφέροντάς μας το υλικό για να αρχίσει ίσως μια ατελείωτη συζήτηση. Αλλά κυρίως προς τον Joyce που, κατά μία έννοια, προγραμματίσει —σχεδόν μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια— αυτόν τον ατέρμονα σχολιασμό, ορίζοντας εκ των προτέρων τις δυνατές

Ο Τζαίημς Τζόυς, όπως τον σκίτσάρισε ο Φ. Τζεντιλίνι.

θέσεις, τα επιχειρήματα και τους τρόπους του διαλόγου.

Οφειλή συνεπώς ανεκπλήρωτη, ανανεούμενη και, κατ' ουσίαν, αδύνατη. Που αρχίζει ήδη πάντα από τη μετάφραση, από τον τρόπο με τον οποίο κατ' ανάγκη αποτυγχάνει, ενώ συνάμα αρχίζει να παγιώνει ένα κείμενο, να το σημαδεύει και να το αναπληρώνει. Ίσως αυτός είναι και ο λόγος που το κείμενο, μετά από κάθε μετάφραση, αρχίζει να προβάλλει αντίσταση και να διεκδικεί την άμωμο σύλληψη, δηλαδή την εσαεί διατήρηση της παρθενίας.

— *Qui vous a mis dans cette fichue position?*

— *C'est le pigeon, Joseph.*

Σ' αυτήν, λοιπόν, την προδιαγεγραμμένη συζήτηση περί της γενεαλογίας θα πρέπει να ενταχθούν και οι απολύτως ενδεικτικές παρατηρήσεις μου γύρω από τη μετάφραση.

Και σπεύδω να επισημάνω ότι ο στόχος μου δεν είναι να αξιολογήσω τη μετάφραση ή να την ελέγξω προσκομίζοντας ως αποδεικτικό στοιχείο ένα εξαιρετικά ισχυρό σύνολο παραδειγμάτων. Με ενδιαφέρει κυρίως να συζητήσω δυο βασικές επιλογές του κ. Καψάσκη που έχουν επιπτώσεις στην ανάγνωση του κειμένου και που εμφανίζονται λίγο - πολύ ως αυτονόητες.

Αρχίζω με τη διατύπωση μιας πραγματικής απορίας ως προς την πρώτη επιλογή. Στο κατατοπιστικό εισαγωγικό σημείωμά του, ο κ. Καψάσκη αναφέρεται στη γαλλική μετάφραση του *Οδυσσέα* και την ιστορία της. Αυτή η αναφορά λειτουργεί ως διαδικασία νομιμοποίησης αυτού του κειμένου και, κατά συνέπεια, της χρησιμοποίησής του με στόχο να διευκρινισθούν και να αποδοθούν κάποια αινιγματικά σημεία. Αλλά για το πρωτότυπο δεν δίνει καμία απολύτως πληροφορία. Η φράση «...παρ' όλο που με-

της γάτας;

του Χ.Γ. Λάζου

«Mkgnao», «Mrkgnao»,
«Mrkrgnao» ή «Νιάου»,
«Ννιάου», «Νννιάου»; Όσο κι
αν φαντάζει αστείο ή σχολαστικό,
ο Τζόνς με το ιδιωματικό
«Mrgnao» διεκδικεί για
λογαριασμό της λογοτεχνίας το
δικαίωμα να αναπαράγει την
αναπόφευκτη τροπικότητα του
ορατού και του ακουστού. Ο
Σωκράτης Καψάσκης, ο Έλληνας
μεταφραστής, δεν απέδωσε αυτή
τη διαφορά ανάμεσα στο ιδίωμα
και στην επίσημη γλώσσα.
Ωστόσο, του αναγνωρίζουμε ότι η
μετάφραση του «Οδυσσέα» είναι
πραγματικός άθλος.

από τις πιο απλές, τη γνωστή τελεία στο τέ-
λος του προτελευταίου κεφαλαίου, της «Ι-
θάκης». Ο Joyce ήθελε το κεφάλαιο να τε-
λειώνει ως εξής:

«.....
Πού;
.»

Παρ' ότι είχε δώσει ειδικές οδηγίες στον
τυπογράφο, ζητώντας του να μεγεθύνει την
τελεία, αυτή θεωρήθηκε λάθος και πετάχτη-
κε. Ο κ. Καψάσκης παραλείπει την τελεία,
όμως το κεφάλαιο είναι δυνατόν να διαβα-
στεί διαφορετικά, αν η απάντηση στο τελικό
«Πού;» (Κέδρος, σελ. 766) είναι ένα ση-
μείο στίξης, μια μεγεθυμένη τελεία, ανάλο-
γη με την τελεία μέσα σε κύκλο του Καβά-
φη.

Η δεύτερη επιλογή του κ. Καψάσκη, που
παρουσιάζεται επίσης ως αυτονόητη, θέτει
εξίσου σημαντικά προβλήματα. «Θεώρησα
θεμιτό», γράφει στην εισαγωγή, «σε περι-
πτώσεις που υπήρχαν αμφιβολίες ως προς
την πλήρη κατανόηση του πρωτοτύπου, να
προσφύγω στην γαλλική μετάφραση για την
ανεύρεση της εξήγησης, που το πρωτότυπο
μου αρνιόταν» (Κέδρος, 2η έκδοση,
12/1990, σελ. 9). Με βάση, λοιπόν, αυτή
την λογική της εξομάλυνσης των δυσκολιών
του χειμένου και με μέσο την προσθήκη κά-
ποιων επεξηγήσεων³, «στη μετάφραση»,
προσθέτει ο κ. Καψάσκης, «υπάρχει κάποια
βοήθεια του Έλληνα αναγνώστη» (στο i-
διο, σελ. 14).

Όμως αυτή η απόφαση είναι τρομερή και
οι συνέπειές της είναι κάποτε ανυπολόγι-
στες. Και εξηγούμαι, παίρνοντας ως μονα-
δικά παραδείγματα —όμως σε κάθε παρά-
δειγμα αντιστοιχεί και μια κατηγορία
προβλημάτων— κάποιες φράσεις που δεν
παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεταφραστικά προ-
βλήματα.

Α) Δεν χρειάζεται να τονίσω τη σημασία
που έχει το ζήτημα της πατρότητας στον Ο-
δυσσέα ή να επιμείνω στους τρόπους με τους
οποίους συνδέεται με τον αυνανισμό και τη
δημιουργία. Σε μεγάλο βαθμό, αυτά τα νή-
ματα έχουν εντοπιστεί και καταγραφεί, ό-
πως έχουν επίσης καταγραφεί πολλά σημεία
μέσα στο χειμένο όπου ο Μπλουμ και ο
Στήβεν «επικοινωνούν και συντονίζονται»
ήδη πολύ πριν από τη συνάντησή τους. Ένα
από αυτά είναι οι δύο σκηνές στους χορτα-
ριασμένους βράχους της παραλίας του Σάν-
τουμαουντ, στο 3ο και το 13ο κεφάλαιο, ό-
που ο Στήβεν πάει το μεσημέρι και ο
Μπλουμ το δειλινό. Ο Μπλουμ αυνανιζε-
ται. Φαίνεται όμως ότι και ο Στήβεν είχε
αυνανιστεί προηγουμένως, ή τουλάχιστον
αυτή είναι μία από τις δυνατές αναγνώσεις
αυτού του αποσπάσματος που κατ' αυτόν
τον τρόπο προσοικονομεί, μεταξύ άλλων, τη
σκηνή της κοινής ούρησης.

Ένα από τα κρίσιμα σημεία που εντοπι-

ζει αυτή η ανάγνωση, είναι η φράση «And,
spent, its speech ceases» (Penguin, σελ.
41), η οποία σε πρώτη όψη φαίνεται να α-
ναφέρεται μόνον στα κύματα («Listen: a fo-
urworded wavespeech»). Αλλά το άμεσο
συγκείμενο επιτρέπει να διαβαστεί αυτή η
φράση διαφορετικά, έτσι που να εννοεί και
την εκσεπρόμωση⁴. Σ' αυτή την προοπτι-
κή, το νερό («vehement breath of water»)
μπορεί να σημαίνει μεταφορικά το σπέρμα,
αφού στο τέλος του 5ου κεφαλαίου, όπου ο
Μπλουμ νιώθει την επιθυμία να πάει στο
χαμάμ και να αυνανιστεί, υπάρχουν οι φρά-
σεις «Also I think I. Yes I. Do it in bath.
Curious longing I. Water to water». (Pen-
guin, σελ. 69) που συνδέουν το νερό και το
σπέρμα με ένα πυκνό δίκτυο νημάτων. Επι-
πλέον, ο αυτοερωτισμός και η συντακτική
αυτοπάθεια της φράσης «Also I think I», εί-
ναι δύο ακόμα στοιχεία που επιτρέπουν την
προσέγγιση. Άμεση απόδειξη το γεγονός ό-
τι μερικές αράδες πάνω από την «επιμαχη»
φράση, διαβάζουμε: «Touch me... Soft soft
soft hand. I am lonely here. O, touch me
soon, now. What is that word known to all
men? I am quiet here alone. Sad too. Tou-
ch, touch me... As I am. As I am...» (Pen-
guin, σελ. 41).

Προφανώς δεν υποστηρίζω ότι ο κ. Κα-
ψάσκης θα όφειλε να αποδέχεται αυτή την
ανάγνωση και να την υποστηρίξει, ακολου-
θώντας λίγο ως πολύ τη γαλλική μετάφρα-
ση που δίνει το ακόλουθο αποτέλεσμα: «Et,
répandu, son discours tarit» («Και, χυμέ-
νος, ο λόγος του στερεύει»). Όμως η μετά-
φραση που προτείνει είναι μια ασθενής και
συνάμα αναλυτική εκδοχή που κόβει αυθαί-
ρετα όλες αυτές τις συνδέσεις: «Και όταν έ-
χει εξαντλήσει τη διαδρομή του, η κουβέντα
του σταματάει» (Κέδρος, σελ. 76). (Λίγο
πιο πάνω, η άλλη φράση που παρέθεσα γί-
νεται στα ελληνικά: «Προσοχή κουβέντα
των κυμάτων με τέσσερις λέξεις». Αλλά και
η αμέσως επόμενη φράση «It flows
purling, widely flowing, floating foam pool,
flower unfurling»)⁵, με την επίμονη επανά-
ληψη των φθόγγων f, l και r, θα μπορούσε
επίσης να διαβαστεί σαν μια κρυφή αναφορά
στην αφρόεσσα θεά του έρωτα, την Αφροδι-
τη, που γεννήθηκε από το σπέρμα του Ου-
ρανίου όταν έπεσε στη θάλασσα|.

Δεν θα επιμείνω στα νήματα που είναι
δυνατόν να συνδέσουν αυτό το απόσπασμα
με όλα τα μείζονα μοτίβα του Οδυσσέα. Με
δεδομένη την ακατάβλητη δυσκολία της με-
τάφρασης, δεν είμαι καν βέβαιος ότι είναι
πάντα θεμιτό να διατυπώνονται παρόμοιες
απαιτήσεις. Παρ' όλα αυτά πιστεύω ότι η
μετάφραση δεν πρέπει να εξομαλύνει τις εν-
δεχόμενες δυσκολίες του χειμένου, προσφέ-
ροντας ένα κοινότοπο και συνήθως λανθα-
σμένο νόημα, αλλά ότι, αντιθέτως, οφείλει
να διατηρεί την μη αποκρισιμότητα του νοή-

έφρασα από το πρωτότυπο...» (στο ίδιο,
σελ. 7) είναι η μοναδική αναφορά. Ωστόσο
είναι γνωστό ότι τα προβλήματα που έθετε
κριβώς «το πρωτότυπο» και η εκδοτική ι-
στορία του, οδήγησαν στην κριτική έκδοση
του Hans Walter Gabler (Garland, 1984)
που θεωρείται πλέον «οριστική»¹ (με βάση
αυτή την έκδοση γίνεται η σελιδαρίθμηση
και η αρίθμηση των αράδων κάθε κεφα-
λαίου). Ο κ. Καψάσκης μεταφράζει από
μια προηγούμενη έκδοση, επιλογή που θα
ταν δυνατόν να διαθέτει κάποια επιχειρή-
ματα, όμως δεν εξηγεί τους λόγους που θε-
ελιώνουν αυτή τη σημαντική και διόλου
αυτονόητη απόφαση. Βέβαια η συντριπτική
πλειοψηφία, από τις περισσότερες από πέντε
επιμέλειες διορθώσεις που εισήγαγε στο χεί-
μένο ο H. W. Gabler, αναφέρεται σε μάλλον
απουσιώδη, τυπογραφικά κυρίως, λάθη.
Αλλά υπάρχουν αρκετές που προσδίδουν στο
χειμένο νέες προοπτικές². Θα αναφέρω μια

ματος και, συνεπώς, να επιτρέπει τη διχως τέλος συμπλοκή των νημάτων. Έτσι, αν η λέξη «speech» μεταφραζόταν με τη λέξη «λόγος», πράγμα που θα έδινε περίπου το ακόλουθο αποτέλεσμα: «Και, ξοδεμένος, ο λόγος του παύει», το κείμενο θα επέτρεπε το πέρασμα από τον λόγο στο σπέρμα, και από εκεί στα εξαιρετικά πολύπλοκα ζητήματα της επανάληψης, της πατρότητας, του έρωτα και της δημιουργίας.

Β) Το δεύτερο παράδειγμα, αυτό που δίνει και τον τίτλο του κειμένου μου, είναι, κατά μία έννοια, ακόμα απλούστερο. Πρόκειται για την μετάφραση της φωνής της γάτας. Στην αρχή του 4ου κεφαλαίου ο Μπλουμ μιλάει με τη γάτα του. Οι τρεις μεταγραμμένες φράσεις της γάτας είναι:

«— Mkgnao!

— Mrkgnao!

— Mrkrgrnao!» (Penguin, σελ. 45)

Και μεταφράζονται στα ελληνικά ως εξής:

«— Νιάου!

— Ννιάου!

— Νννιάου!» (Κέδρος, σελ. 81-82).

Όσο κι αν φαίνεται παράδοξο, αυτή η μετάφραση είναι λανθασμένη. Άμεση απόδειξη το γεγονός ότι πιο κάτω, όταν ο Μπλουμ μεταφράζει τη φωνή της γάτας στο επίσημο ιδίωμα των αγγλικών λέει «- Miaow!» (Penguin, σελ. 55), λέξη που στην ελληνική μετάφραση γίνεται πάλι «- Νιάου!». Αλλά ανάμεσα στο «Mrkgnao» και το «Miaow» υπάρχει μια σημαντική διαφορά. Ο Joyce με το ιδιωματικό «Mrkgnao» διεκδικεί για λογαριασμό της λογοτεχνίας το δικαίωμα, ας πούμε προσωρινά, να αναπαράγει την αναπόφευκτη τροπικότητα του ορατού και του ακουστού («Ineluctable modality of the visible... Signatures of all things I am here to read... ineluctable modality of the audible», Penguin, σελ. 31, και πιο κάτω «Everything speaks in its own way», στο ίδιο, σελ. 100)⁶. Στα ελληνικά, αυτή η διαφορά ανάμεσα στο ιδίωμα και την επίσημη γλώσσα έχει χαθεί και μαζί της έχει χαθεί μια ολόκληρη διάσταση του κειμένου, αυτή που με μια λέξη θα ονόμαζα «γραμμοφωνία»⁷.

Γ) Ο υμέναιος των γλωσσών στο κείμενο του Joyce είναι ένα ακόμα πολύ γνωστό θέμα. Στον Οδυσσέα, και πολύ περισσότερο στο *Finnegans Wake*, που συστηματικά συμπλέκει σε μία και μόνη λέξη δύο ή περισσότερες γλώσσες, το σώμα της μητρικής γλώσσας σημαδεύεται βίαια από την παρουσία των άλλων γλωσσών οι οποίες διαρρηγνύουν συστηματικά την ακεραιότητά του, υπερβαίνουν τα όρια ανάμεσα στο οικείο και το ξένο και του απαγορεύουν να αυτοσυσταθεί ως ένα ακέραιο εντός. Τα μοσχεύματα από τις ξένες γλώσσες διατηρούνται κατά κανόνα και στην ελληνική μετάφραση. Θέ-

λω, εντούτοις, να επισημάνω μια αξιοσημείωτη εξαίρεση που συνδέεται πάλι με το ζήτημα της πατρότητας. Στο 15ο κεφάλαιο, στην «Κίρκη», ο Μπλουμ γεννάει οχτώ αρσενικά χίτρινα και λευκά παιδιά. Τα ονόματά τους είναι «Nasodoro, Goldfinger, Chrysostomos, Maindorée, Silversmile, Silberselber, Vifargent, Panargyros» (Penguin, σελ. 403). Όσο κι αν το πρόβλημα φαίνεται σε πρώτη όψη απλό, η δυσκολία προκύπτει κυρίως με τα δύο ελληνικά ονόματα που στο πρωτότυπο είναι μεταγγραμμένα με λατινικούς χαρακτήρες. Πώς θα σημαδεύει στα ελληνικά αυτή η παρουσία των ελληνικών στο πρωτότυπο, έτσι ώστε οι λέξεις «Chrysostomos» και «Panargyros» να μην διαβαστούν στη μετάφραση σαν δύο απλά ονόματα διχως σημασία; Πώς θα σημαδεύει στο εσωτερικό μιας και μόνης γλώσσας το ιδιότυπο καθεστώς του κυρίου ονόματος; (Ας σημειωθεί ότι το ίδιο ακριβώς πρόβλημα αντιμετωπίζει κάθε μια από τις πέντε —κι αν κανείς συνυπολογίσει την κρυφή παρουσία των λατινικών έξι— διαφορετικές γλώσσες στις οποίες είναι γραμμένα τα ονόματα των παιδιών. Διότι σε κάθε μία το κύριο όνομα που είναι στην ίδια γλώσσα φαίνεται να έχει παράλληλα και ένα ευδιάκριτο νόημα, ενώ δεν ισχύει κατ' αρχήν το ίδιο για τον αναγνώστη που δεν γνωρίζει τις υπόλοιπες). Φυσικά, δεν ισχυρίζομαι ότι υπάρχει κάποια εύκολη ή προφανής λύση. Αλλά υποστηρίζω ότι η επιλογή του κ. Καφάσκη να μεταφράσει τα ονόματα («Χρυσομύτης, Χρυσοδάκτυλος, Χρυσόστομος, Χρυσοχέρης, Αργυροχαμόγελος, Αργυριάδης, Λαμπράργυρος, Πανάργυρος», Κέδρος, σελ. 543), δηλαδή να ακυρώσει τη δυνατότητά τους να θέτουν αυτά τα ουσιαστικά προβλήματα, και να τα αναγάγει στην αφελή δεσποτεία του νοήματος, είναι συνάμα η κυρίαρχη και η πλέον απρόσφορη να αναλάβει τα ζητήματα που προκύπτουν από την αναπόφευκτη τροπικότητα της κειμενικής υφής του Οδυσσέα.

Δ) Σημείωσα πιο πάνω τη συντακτική ιδιοτυπία των φράσεων «Also I think I. Yes I... Curious longing I». Είναι η σκηνή στο φαρμακείο και η φαντασίωση του χαμάμ στο τέλος των «Λωτοφάγων». Το «εγώ» ονειρεύεται μέσα από την αυτοπάθεια του πλένομαι, της θωπείας και του αυτοερωτισμού την ιδιοποίηση του εαυτού του. Θέλει να καταστήσει εαυτόν καθαρό και να τον οικειοποιηθεί μέσα από τη μοναχική αυτοπάθεια του *cogito*⁸.

Αλλά το «Ναι εγώ» —«θέση του υποκειμένου και βούληση της θέσης του υποκειμένου»⁹— απευθύνεται πάντα εις έτερον, καλεί το «ναι» του ετέρου και σ' αυτό ήδη πάντα αποκρίνεται. Άμεσο παράδειγμα, οι τελευταίες φράσεις της Μόλλυς που είναι και η τελική κατάφαση του βιβλίου: «...and

then I asked him with my eyes to ask again yes and then he asked me would I yes to say yes my mountain flower and first I put my arms around him yes and drew him down to me so he could feel my breasts all perfume yes and his heart was going like mine and yes I said yes I will Yes»¹⁰. Όλο το απόσπασμα υφάινεται γύρω από πέντε λέξεις («Εγώ, ζήτησα, είπα, θέλω, ναι») που σημαδεύουν την επιθυμία της κατάφασης το εγώ ως επιθυμία της επιθυμίας να πει να το εγώ του άλλου. Δεν πρόκειται να επιμεινω σε αυτή την αναστοχαστική σχέση που επιτρέπει στο εγώ να συσταθεί με αφετηρία την επανάληψη και διαμέσου του άλλου που του απαγορεύει να είναι παρόν αυτοκαθ' εαυτό μες στην απόλυτη και καθαρή αυτοπάθεια του *cogito* ή του αυνανισμού, νώ συνάμα του γεννάει την αέναη και ουδέποτε εκπληρούμενη επιθυμία της αναιρέσης της διαφοράς και της σύντηξης στο στοιχείο του ιδίου. Σημειώνω απλώς ότι, εδώ, το εγώ συστήνεται μέσα από την αναδίπλωση και την επανάληψή του ως «εγώ, εγώ» «ναι, ναι»¹¹, *nebeneinander, nacheinander*.

Στο κείμενο του κ. Καφάσκη, που σ' αυτό το σημείο ακολουθεί τη γαλλική μετάφραση, διαβάζουμε: «Πιο ευχάριστο αν με το έκανε μια ωραία κοπέλα. Επίσης, σκέφτομαι να. Ναι, σκέφτομαι να. Να τραβήξω μια μέσα στη μπανιέρα. Παράξενη επιθυμία που μου. Το νερό επιστρέφει στο νερό» (Κέδρος, σελ. 115). Εδώ, κανένα από τα τέσσερα εγώ —τα ορθωμένα I— δεν έχει διασωθεί, όπως δεν έχει διασωθεί και η σύνταξη που θέλει την επανάληψη και την κριτική αναστοχαστική σχέση των εγών. Μια πιο «πιστή» μετάφραση θα έδινε περίπου το ακόλουθο αποτέλεσμα: «Πιο ωραίο αν ένα ωραίο κορίτσι το 'κανε. Αλλά κι εγώ σκέφτομαι εγώ. Ναι εγώ. Κάν' το στη μπανιέρα. Περίεργη επιθυμία εγώ».

Προφανώς το κείμενο του κ. Καφάσκη είναι «πιο στρωτό» από την πρόχειρη μετάφραση που αυτοσχεδίασα για τις ανάγκες αυτού του σημειώματος. Αλλά αυτό που μενεί είναι αδύνατον να στηρίξει μια πιο απαιτητική και εντέλει πιο ισχυρή ανάγνωση του Οδυσσέα. Τα νήματα που συνδέουν αυτό το απόσπασμα με το ζήτημα του ομοούσιου του Πατρός και του Υιού, με την πατρότητα, με τη μητέρα, με τη δημιουργία, και με τα εξαιρετικά πολύπλοκα φιλοσοφικά προβλήματα που τίθενται στον Οδυσσέα, έχουν κοπεί.

Ε) Τελειώνω με μια φράση εξίσου απλή που αποτελείται από δυο σύνθετες λέξεις και την *copula*: «Jewgreek is greekjew». Η οιο- νεί σύνθεση των άκρων σε μια και μόνη λέξη δεν καταργεί τη διαφορά, απλώς την ενοικίζει, όπως το είναι δεν συμπλέκει παρά μόνο εφόσον συνάμα διαιρεί. Ίσως πάνω σε αυτό

γοπαίγνιο να παίζεται και όλη η σχέση Απλουμ και του Στήβεν, του εβραίου ου έλληνα, του πατέρα και του γιού, διου και του ετέρου, του χειμένου και ετάφρασης, της δημιουργίας και της ε-σης του έργου. Όμως ο κ. Καφάσκης ζει τη φράση στα εξ ων συνετέθη: «Έβραιος έλληνας είναι ένας Έλληνας ε-ς» (σελ. 550). Η συμπλοκή των ει-και η συνουσία των ονομάτων διακό-βιαιώς. Δίχως λόγο.

και φανερό πως δεν υποστηρίζω ότι αυ-προβλήματα είναι εύκολα ή λυμένα ο-κά, έτσι ώστε κάθε μετάφραση να είναι ρεωμένη να περάσει από τις διόδους χουν ανοίξει αυτές οι ερμηνείες. Όμως ίμενο του Joyce είναι ένα κείμενο ισχυ-κι ιδιωματικό. Και θέτει ευθύς εξ αρχής ετάφραση ενώπιον μιας οφειλής ανεχ-ωτης. Δεν υπάρχει, ούτε μπορεί να υ-ει, οριστική μετάφραση του Οδυσσέα, δεν υπάρχει και οριστική έκδοση του οτούπου».

μως, αν ο Οδυσσέας είναι πράγματι έ-μβάν, με την ισχυρή σημασία του ό-τότε «μόνον ένα άλλο συμβάν μπορεί πογράφει, να προσυπογράφει, και να ένα συμβάν να έχει ήδη συμβεί. Αυτό, κφελώς ονομάζουμε πρώτο, δεν μπορεί τοβεβαιωθεί παρά μέσα από την επιβε-ση του άλλου: ενός τελείως άλλου συμ-ος»¹². Νομίζω πως η μετάφραση του αφάσκη δεν είναι ένα τέτοιο συμβάν, ναι μια ισχυρή μετάφραση, αντίστοιχη εινην που απαιτεί και με ζηλοτυπία αρ-ο Οδυσσέας. Είναι μια καλή μετά-η η οποία τείνει να αφομοιώσει το κεί-του Joyce και να το αποδώσει με βάση ρριαρχα σχήματα της σύγχρονης ελλη-πεζογραφίας. Από αυτή την άποψη τώς, ο τρόπος κατά τον οποίο αποτυγ-ενδέχεται να ορίζει το στίγμα της σύγ-ης πεζογραφίας μας και ταυτοχρόνως νει λόγο για την αδυναμία της να οι-θεί τη νεωτερικότητα του Joyce.

ορος χρησιμοποιείται ως ένα βαθμό κατα-εικά, αφού για ένα έργο που παρουσιάζει τα λήματα σύνθεσης και έκδοσης του Οδυσσέα πορεί να υπάρξει «οριστικό» κείμενο.

ια μια πολύ συνοπτική αναφορά βλ. R. El-«Πρόλογος», στο *Ulysses, The corrected Penguin*, 1988, σελ. ix-xv. Οι παραπομπές το κείμενο του Joyce γίνονται με βάση αυτή έκδοση που ακολουθεί την κριτική έκδοση H.W. Gabler.

κάποτε, αυτή η διάθεση να προστεθούν επε-σεις καταλήγει στο αντίθετο αποτέλεσμα. ι εκεί που ο Joyce γράφει «*About the nature omen he read in Michelet*» (*Penguin*, σελ. ενωνώντας το βιβλίο *La femme* του γάλλου ρικού Jules Michelet, ο κ. Καφάσκης μετα-

φράζει: «Σπούδασε τη φυσιολογία των γυναικών στον οδηγό Μισελέ» (*Κέδρος*, σελ. 66).

4. Βλ. *Collectif "Change", Joyce et le regard des langues, Cahiers de l'Herne, James Joyce*, 1985, σελ. 220.

5. «Τρέχει, αφρίζοντας, σαν φλοίσβος φλάου-του, σε παφλάζουσες αφρισμένες φούσκες, φτερά και φύλλα». (*Κέδρος*, σελ. 76).

6. «Αναπόφευκτη ιδιότητα του ορατού... Υπο-γραφές όλων όσων κλήθηκα εδώ για να αναγνώ-σω... αναπόφευκτη ιδιότητα της ακουστικής» (*Κέδρος*, σελ. 61). Ίσως θα έπρεπε κανείς να α-ναλύσει πόντο-πόντο τις αντίστοιχες σελίδες της ελληνικής μετάφρασης —και δυστυχώς όχι μό-νον αυτές— μια και φαίνεται ότι ο κ. Καφάσκης μεταφράζει λησμονώντας ότι πίσω από κάθε με-γάλη λογοτεχνία βρίσκεται μια ισχυρή φιλοσοφι-κή παράδοση.

7. Για τα θέματα που συνδέονται με τη μετα-γραφή των ήχων και της φωνής, βλ. J. Levine, *Ulysses, The Cambridge Companion to James Joyce*, ed. D. Attridge, Cambridge University Press, 1990, σελ. 138-139, B. Thomas, *Le chan-teur du silence, Cahiers de l'Herne, James Joy-ce*, 1985, σελ. 258-269, και για τη «γραμμοφω-νία», J. Derrida, *Ulysse gramophone, Galilée*, 1987, κυρίως το κεφάλαιο III, σελ. 89-101.

8. Βλ. J. Derrida, *Ulysse gramophone*, σελ. 130.

9. J. Derrida, *Ulysse gramophone*, σελ. 130.

10. «...κι ύστερα τον κάρφωσα με τα μάτια μου για να μου κάνει πάλι την πρόταση ναι κι ύστερα μου ζήτησα αν θα ήθελα ναι να πω το άνθος μου των βουνών και στην αρχή τον αγχάλιασα και τον τράβηξα κάτω πάνω μου έτσι που μπορούσε να νιώσει τα στήθη μου όλο άρωμα ναι κι η καρ-διά του πήγαινε να σπάσει και ναι είπα ναι θέλω Ναι». (*Κέδρος*, σελ. 816).

11. Αυτό το μοτίβο επιστρέφει αδιάκοπα και κά-θε φορά με διαφορετικό τρόπο. Παραθέτω εδώ μόνον εκείνο το σημείο που ονομάζει το εγώ «μορφή των μορφών», ή μάλλον «είδος των ει-δών», που είναι διά της μνήμης (*Penguin*, σελ. 156):

"Wait, Five months. Molecules all change. I am other I now. Other I got pound.

.....
But I, entelechy, form of forms, am I by memo-ry because under everchanging forms.

.....
I, I and I. I.
A.E.I.O.U."

(«Περίμενε. Πέντε μήνες. Η μοριακή μου σύνθε-ση έχει αλλάξει. Εγώ είμαι άλλος εγώ, τώρα. Ο άλλος εγώ πήρε τη λίρα.

.....
Όμως εγώ, ενδελέχεια, μορφή των μορφών, εί-μαι εγώ εξαιτίας της μνήμης, επειδή υπόκειμαι σε συνεχώς μεταβαλλόμενες μορφές.

.....
Εγώ, εγώ κι εγώ. Εγώ.
A.E.I.O.U. Σας οφείλω». *Κέδρος*, σελ. 231).
12. J. Derrida, *Ulysse gramophone*, σελ. 143.

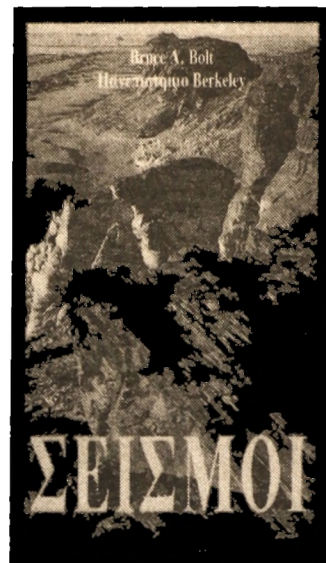
Μόλις κυκλοφόρησε

Bruce A. Bolt

Πανεπιστήμιο Berkeley, California

Σεισμοί

Μετάφραση-Επιμέλεια-Πρόλογος:
Ελένη Ιωαννίδου, Δρ. Σεισμολογίας

- Ένα βιβλίο που με τα 12 κεφάλαιά του, τα παραρτήματά του, την πλού-σια εικονογράφησή του, απαντάει σ' όλα τα ερωτήματα που σχετίζονται με ένα τόσο κρίσιμο θέμα. Η έκδοσή του στα ρωσικά, τα κινέζικα, τα ιταλικά, τα γαλλικά, τα ισπανικά και τα γερ-μανικά, χαιρετίσθηκε με ενθουσιασμό για την πληρότητα και την απλότητα της γραφής.
- Μπορούν οι σεισμολόγοι να προβλέ-ψουν τον χρόνο και το επίκεντρο των σεισμών;
- Μπορούν οι μηχανικοί να σχεδιά-σουν αντισεισμικές κατασκευές;
- Πώς οργανώνεται η αντίδραση της πολιτείας μετά τον σεισμό και ποιες οι καλύτερες μέθοδοι διάσωσης;
- Πώς χρησιμοποιούνται οι «τεχνητοί σεισμοί» στην εξερεύνηση και τη με-λέτη του εσωτερικού της γης;

Τα παραπάνω και πολλά άλλα ερωτή-ματα απαντώνται από τον Bruce A. Bolt, τα οποία συνδυάζονται με την περιγραφή και απαρίθμηση όλων των καταστρεπτικών σεισμών της ανθρω-πίνης ιστορίας, ενώ ταυτόχρονα δια-τυπώνονται πρακτικές συμβουλές, πώς να προφυλάξουμε τα σχολεία, τα νο-σοκομεία και τα σπίτια μας από την καταστρεπτική μανία του Εγκέλαδου.

100 Εικόνες, σελ. 388, 2.800 δρχ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ τροχαλία ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα - Τηλ. 36.46.426

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
Λέσχη του βιβλίου
Χρ. Οκλαλιώτης - Στ. Ζήκας
Καλαποθάκη 13
546 24 Θεσ/νίκη - Τηλ. 235.584

Ας συνοψίσουμε τα παρελθόντα, αλλά και ας... προαναγγείλουμε τα μελλούμενα.

ΕΧΟΥΜΕ ΠΟΛΥ ΚΑΙΡΟ να συνοψίσουμε τα παρελθόντα και να προαναγγείλουμε τα μέλλοντα —συμβαίνουν τόσα πολλά που δεν τα προφταίνουμε καλά καλά. Βέβαια θα αρχίζαμε από την υπόθεση του Μουσείου της Ακρόπολης (μην ανησυχείτε, δεν σας απειλώ με πρόσθετες περιγραφές), για να αναφέρουμε ότι στις 19/4 οργάνωθηκε στο Πολεμικό Μουσείο από το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων η ημερίδα - δημόσια συζήτηση για το σχετικό διαγωνισμό, που κράτησε από το πρωί ως το βράδυ. Ενώ το ΥΠΠΟ δήλωσε πως δεν συμμετέχει, μια και εκκρεμεί η προσφυγή του Συλλόγου στο Σ. Επικρατείας, ήταν παρόντες οι έλληνες κριτές του διαγωνισμού και πολλοί από όσους είχαν συμμετάσχει σε αυτόν. Έτσι έκλεισε, για την ώρα, σχεδόν ταυτόχρονα με την έκθεση στην Πινακοθήκη, αυτή η ιστορία που κράτησε ένα μήνα ακριβώς.

Παράλληλα είχε κυκλοφορήσει το περιοδικό *Τεύχος* με αφιέρωμα στον ίδιο διαγωνισμό και γνωρίζουμε πως ετοιμάζεται κάτι αντίστοιχο για τα επόμενα *Θέματα Χώρου + Τεχνών*, στις αρχές του '92. Ανάμεσα σε άλλα, στο *Τεύχος* δημοσιεύτηκε η τολμηρή πρόταση του Χρήστου Παπούλια, για ένα «εριχθόνειο» μουσείο, που δεν υποβλήθηκε στο διαγωνισμό γιατί ως θέση πρότεινε τον υπόγειο χώρο δίπλα στα νότια θεμέλια του Παρθενώνα. Με την παρουσίαση άλλωστε της ίδιας πρότασης άρχισε στις 11/4 ένας κύκλος εκδηλώσεων οργανωμένων από το *Τεύχος* στην αίθουσα «Ιλεάνα Τούντα». Και μόνο το άκουσμα της ιδέας έκανε ορισμένους από τους παρίσταμένους αρχαιολόγους να φρικιάσουν. Την ακολούθησε στις 18/4 διάλεξη του Φ. Ωραιόπουλου, με θέμα «Ο νεοελληνικός λόγος για την αρχιτε-

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ

κτονική και την πόλη», όπου προτάθηκε η μετάθεση του κάτω χρονικού ορίου του «λόγου» για αρχιτεκτονική στην Ελλάδα στην ακμή του Βυζαντίου. Η θέση αυτή, βασισμένη σε παρυσινό διδακτορικό, έκανε την αναμενόμενη αίσθηση στο ακροατήριο και προβλέπεται πως θα ανοίξει την όρεξη για αναθεωρήσεις (ή, άραγε, επαναδιατυπώσεις;), στην υπολανθάνουσα θεωρία της ελληνικής αρχιτεκτονικής. Ο κύκλος θα κλείσει με στρογγυλή τράπεζα με θέμα «Πως συζητάμε την αρχιτεκτονική;» στις 30/4.

Περιμένετε, δεν τελειώσαμε ακόμα. Η ειδική επιστημονική επιτροπή νεότερου αρχιτεκτονικού έργου (συγγνώμη για το μακαρόνι) του ΤΕΕ οργάνωσε έναν δεύτερο κύκλο ομιλιών από έλληνες αρχιτέκτονες στην αίθουσα «*Atheneum*», που θα κρατήσει ως τα τέλη Μαΐου. Πρώτη παρουσίαση ήταν των Τ. και Δ. Μπίρη στις 24/4, ακολουθεί της Σ. Καρακώστα στις 2/5 και έπονται άλλες έξι (Δ. Παπανικολάου, Γ. Κούκης, Κ. Κρόκος, Μ. Περράκης, Δ. Μανίκας και Ε. Τζιγάντε - Η. Ζέγγελης). Κρίνοντας από την προσέλευση του κόσμου στην πρώτη ομιλία, φαίνεται πως και φέτος θα χρειαστεί κανείς να πιάσει θέση από πολύ νωρίς στην αίθουσα, εκτός αν του αρέσει η ορθοστασία.

Θα ήθελα να τελειώσω με μια όμορφη εικόνα από το Πολυτεχνείο. Πριν λίγες μέρες, στις 26/4, εκεί προς το μεσημέρι, στη Σχολή Αρχιτεκτόνων και είχε γίνει κάποιο θαύμα: όσοι συμμετείχαν στις ετήσιες εκδηλώσεις της διεθνούς ένωσης σπουδαστών (EASA) είχαν στήσει μια ωραία έκθεση με τις περσινές τους εμπειρίες στην Σουηδία, παράλληλα γινόταν η παρουσίαση ενός ερευνητικού προγράμματος για κατοικία στην αίθουσα τελετών της σχολής και λίγο αργότερα, κάτω από τους οργιαστικούς ήχους ανατολίτικης μουσικής, οι σπουδαστές που είχαν πρόσφατα εκ-

δράμει στην Αίγυπτο, ντυμένοι φελλάχοι, έστηναν στο αίθριο τη δικιά τους αντίστοιχα έκθε-

ση. Ο ανοιξιάτικος καιρός βεβούσε στη γενική ευφορία και πικρές αναμνήσεις από τις πησφατες καταλήψεις έμοιαζαν τουλάχιστον προσωρινά, σβύνουν...

Δημήτρης Φιλίππης

Θ Ε Α Τ Ρ Ο

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΕΣ» ΣΤΗΝ ΚΟΛΩΝΙΑ

ΜΕΓΑΛΗ επιτυχία σημείωσε η πρεμιέρα με τις «Εκκλησιάζουσες» του Αριστοφάνη που δόθηκε στην Κολωνία στις 8 του Μάρτη, ημέρας γυναίκας, από το DEUTSCH - GRIECHISCHES THEATER, που επιδρύσει ο Έλληνας σκηνοθέτης Κώστας Παπακωστόπουλος.

Η παράσταση ήταν επιπέδου και το πολυάριθμο από κυρίως νέων κοινό που πλημμύρισε τη μεγάλη αίθουσα της Μουσικής Σχολής Κολωνίας, κατενθουσιάστηκε.

Η διασκευή ήταν μοντέρνα και σε κάποιες περιπτώσεις αφορούσε και τη σύγχρονη μας επικαιρότητα —πόλεμος του Κόλπου, Ξενοφών (Ζολώτας) κλπ. Η αθυροστομία του Αριστοφάνη, σε μετάφραση του μακαρίτη Κώστα Ταχτσή, σοκάρισε κάπως στην αρχή κάποιους από τους θεατές, που όμως, στη συνέχεια «προσαρμόστηκαν» στα δεδομένα και στα δρώμενα της παράστασης.

Ο Θίασος έχει λάβει ήδη πρόσκληση για το Διεθνές Θεατρικό Φεστιβάλ της Ιθάκης του προσεχούς καλοκαιριού.

Στη φωτογραφία, ο Σόλων Ασλανίδης ως Βλέπυρος.

Βαγγέλης Σακκάτος

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΙΜΗΝΟΥ

ΚΑΤΑΙΓΙΣΜΟΣ εκθέσεων στο τρίμηνο Φλεβάρη - Απρίλη 1991 —152 άνοιξαν ως 30.4. Δυο ταξίδια στο εξωτερικό, μία γρίπη και το Πάσχα, περιόρισαν κάπως τον ρυθμό επίσκεψης, και συνακόλουθα σχολιασμού τους (19 σε 55 που επισκέφθηκα). Μνημονεύω παρακάτω μερικές που έχουν κιόλας κλείσει. Όλες αξιοπρόσεχτες —μία αξιοπερίεργη.

Γιάννης Μιχαηλίδης, «Αιγαίο Β' - Τα νερά του γκριζου», Νέες Μορφές ως 13.4.

Ο Μ. (γ. 1940) καταφέρνει με περισσότερη αφαιρεση παρά ποτέ και με ακρυλικά, να μεταδώσει τη διαφάνεια και την αίσθηση του υγρού στοιχείου της αέναης θάλασσας κάτω από γκριζο ουρανό.

Ελεονώρα Αρχελάου, Ζωγραφική, «Νέες Μορφές», ως 4.5.

Η Α. (γ.) δεν εκθέτει συχνά. Πολύ προσωπικό το θεματολόγιό της, σαν μοτίβα από αρχαίο αρχιτεκτονικό διάκοσμο, ειδωμένα με ευαισθησία και ποίηση. Άραγε η πρώτη «μεταμοντέρνα» ζωγραφική στην Ελλάδα;

Γιάννα Περασάκη «Δίχως Μαύρο», «Επίπεδα», ως 14.4.

Μιαν άλλην όψη της αφαίρεσης προτείνει η Π. (γ. 1921), εκείνη που μιλάει με συγχωρδίες χρωμάτων, αρμονισμένες σε παράλληλες φαρδιές πινελιές ενός λεπτού «ορφισμού». Θυμίζουν την προπαιδεία της στο Παρίσι του άμεσου μεταπολέμου.

Μαριλένα Ζαμπούρα, Ζωγραφική, «Αίθουσα Τέχνης Αθηνών», ως 13.4.

Έχει προχωρήσει η Ζ. (γ. 1954) από τους αγχώδεις προβληματισμούς με τις παιδικές κούκλες στα κλειστά δωμάτια, σε μια πιο καταλαγιασμένη αντιμετώπιση του πλούσιου εσωτερικού της κόσμου. Εδώ κυριαρχούν οι αποκλεισμένοι με βράχους, με καταρράχτες, με πασσάλους και χορμούς δέν-

Εκθέσεις. Όλες αξιοπρόσεχτες —και μια αξιοπερίεργη.

τρων χώροι, δοσμένοι με ήρεμη δραματικότητα που τη ζωντανεύουν φλογισμένοι θάμνοι.

Κώστας '91, Ζωγραφική, Κρεωνίδης, ως 27.4.

Αναρωτιέμαι πώς μια τόσο κενή και άχρωμη δουλειά όπως αυτή του «κατά κόσμον» Κώστα - Ηρακλή Γεωργίου (γ. 1950) μπορεί να προκαλεί ξαφνικά τόσο ενδιαφέρον —είναι αλήθεια μόνο σε εξωκαλλιτεχνικούς κύκλους. «Ξαφνικά» γιατί εκτός από την έκθεση τούτη, εικονογραφεί το φετεινό ημερολόγιο της Ηρακλής - ΑΓΕΤ, και συνεντευξιάζεται ως «νέος δημιουργός» στο ANTI 464. Ούτε ιδιαίτερα νέος στην ηλικία είναι, ούτε νέος - καινούριος στην πιάτσα, αφού είναι γνωστός από χρόνια ως γραφίστας και σκιτσογράφος σε εφημερίδες, χωρίς να «δηλώσει» ως τώρα ζωγράφος. Η «κενότητα» όπως και η μονοχρωμία δεν είναι απαραίτητα μειονεκτήματα —τα επιδιώκει ο μινιμαλισμός. Μπορούν να αναδίνουν ποίηση, όπως π.χ. στο έργο «1.79» του Μιχάλη Κατζουράκη στη γειτονική γκαλερί Ζουμπουλάκη, όπου η μονοχρωμία και το λε-

Ελεονώρα Αρχελάου: Ακρυλικό σε καμβά, 1990.

πτό παιχνίδι με τις υφές της λευκής ύλης συμπυκνώνουν περισσότερη ποίηση από όλα μαζί τα ανούσια ψευτο-αρχαία πρόσωπα που επαναλαμβάνει σε κρεμ άμορφες επιφάνειες δίχως πνοή και αιδώ ο «Κώστας '91».

Ηλίας Χαρίσης, Ζωγραφική, «Κέντρο Σύγχρ. Τέχνης Ιλεάνας Τούντα» ως 27.4.

Οι μεγάλοι χώροι της Ιλεάνας Τούντα γίνονται παγίδες για μερικούς καλλιτέχνες. Ο Χ. (γ. 1957) έχει αναμφίβολα ταλέντο και οι πολλές όψεις από ψηλά του μεσήλικα που επιπλέει σε καταγάλανα νερά είναι ζωγραφισμένες με γερή συμβατική τέχνη. Θα ήταν εξίσου πειστικές σε μικρότερο αριθμό και χώρο, και δίχως τα παρατεταγμένα «γκαζάκια» —από άλλο, μη-συμβατικό, παραμύθι— των οποίων τη χρησιμότητα δεν αντιλήφθηκα γιατί δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν όταν ήμου εκεί...

Παναγιώτης Γράββαλος «Μικρή Αναδρομή 1980-91», «Γκαλερί Σκουφά» ως 4.5.

Είχε εμφανιστεί πριν δυο μήνες με εντυπωσιακά χαρακτηριστικά των βράχων της Σαντορίνης (ANTI 460). Εδώ μας θυμίζει ο Γ. (γ. 1933) ότι είναι ζωγράφος και προπαντός σχεδιαστής με την πένα και το χρώμα.

30.4.91

Αλέξανδρος Ξύδης

Π. Γράββαλος: Βράχια Σαντορίνης. Πένα - χρώμα σε χαρτί, 1989

«ΠΟΛΕΜΟΣ» ΣΤΗΝ ΠΟΠ

Το Λίβερπουλ, η πόλη που φιλοξένησε τους Μπητλς και τον ήχο τους, αντεπιτίθεται μουσικά.

Το εξώφυλλο του δίσκου των Farm. Με μπλε και πράσινους κόκκους...

«ΗΧΟΣ ΤΟΥ ΜΑΝΤΣΕ-ΣΤΕΡ»; Να μια καλή αποκλειστικότητα, για να μπει κανείς σοβαρά στον ανταγωνισμό. Και να σημάνει αισίως τον κώδωνα της διαδοχής, στους καταλόγους του ανεξάρτητου βρετανικού χιτ-παρέιντ. Πόλεμος, λοιπόν, στην ποπ; Ναι! Όπως πάντα...

Μια τουλάχιστον από τις θρυλικές «πατρίδες» του New Wave, η πόλη του Λίβερπουλ εγείρει ζήτημα «συγγενικών δικαιωμάτων». Και γιατί όχι. Το πρώτο κύμα της επέλασης των απεσταλμένων της στον βουερό, πολύχρωμο κόσμο της σύγχρονης ποπ, ούτε ιερόσυλο βανδαλισμό ούτε απληροφόρητη χοντροκοπιά θυμίζει.

Την καινούρια ηχορυθμική γκαρνταρόμπα του Λίβερπουλ, στολισμένη με πολυστυλιστικές μοντέρνες ανταύγειες και περίτεχνους ηλεκτρικούς κόμπους, εκθέτουν με αξιοσημείωτο χέφι και στυλ, τόσο οι LA'S όσο και οι FARM.

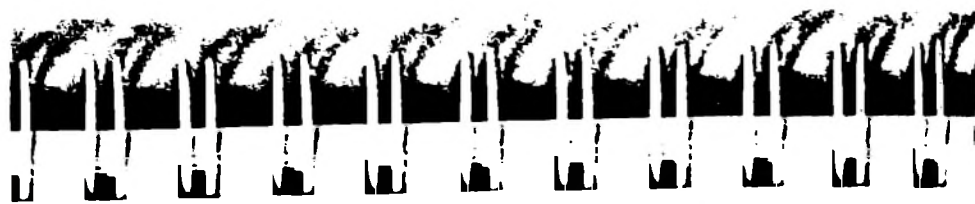
Ας ξεκινήσουμε από τους τελευταίους. Ολίγον άτυχοι αλλά πεισματάρηδες, εδώ και δέκα περίπου χρόνια κυνηγούν τη δημοσιότητα. Και την προβολή—μέσα από μια αξιοπρεπή ανωνυμία—μιας ντελικάτης αποψης για το συνδυασμό ψυχαγωγίας και ανεξάρτητης ροκ αίσθησης.

Έχει τίτλο «Spartacus», το εξώφυλλό του είναι παρωδία του περιτυλίγματος ομώνυμου σαπουνιού, και με την πρώτη ε-

βδομάδα κυκλοφορίας του καρφώθηκε στο Νο 1 του γενικού βρετανικού τσαρτ. Οι δυο επιτυχίες του δίσκου, το «Groovy Train» και το «All Together Now» συνοψίζουν το παιχνίδι του γκρουπ με τα αφροδισιακά ρυθμικά ατού και τη ρητορική «ρομαντική» γλώσσα του καιρού μας...

Οι LA'S τιμούν πιο έντονα από τους FARM τις μνήμες της καταγωγής τους. Δεν ξεχνούν πως το Λίβερπουλ ήταν, είναι και θα είναι το ζωντανό μαυσωλείο της δόξας των Μπητλς. Και ούτε προτίθενται να το ξεχάσουν. Οι ακουστικές και ηλεκτρικές κιθάρες, τα γεμάτα γλύκα και νοσταλγία φωνητικά τους, οι ρευστές μελωδίες τους, αποτίουν έναν ειλικρινή φόρο τιμής στη φυσική αμεσότητα και το μεγαλείο των θρυλικών «Σκαθαριών». Το μεγαλείο της εύθραυστης, αλλά άφογης ποπ... Και είναι αυτό ακριβώς το περί «άφογης ποπ» που βάζει τα δύσκολα στους LA'S. Δυσκολίες, που ο εγκέφαλος της ομάδας Lee Mavers, αναλαμβάνει προσωπικά να μετατρέψει σε ιδανική συνθήκη απογείωσης προς το καλειδοσκοπικό όραμα ενός τέλειου ποπ τραγουδιού. Το ομότιτλο ντεμπούτο των LA'S συνιστά μια βάση εκτόξευσης και μια πεντακάθαρη θέα προς έναν σουρρεαλιστικό, πολύχρωμο ουρανό. Η ολοκλήρωση της απογείωσης και το λεπτομερές χρονικό της πτήσης, δεν θα αργήσουν και πολύ, καθώς φαίνεται.

Χρήστος Τσανάκας

Σημειωματάριο

ΜΟΥΣΙΚΗ

□□□ Καθεστώς πλέον οι μουσικές βραδιές στον «Εύμαρο» (Φωκίδος 26, Αμπελόκηποι). Σήμερα και αύριο εμφανίζεται ο νεαρός Φοίβος Δεληβοριάς με «παραμύθια για παιδιά που ερωτεύονται» ενώ από τις 6 ως τις 11 Μαΐου, για μια ακόμη φορά, θα τραγουδά ο Λουδοβίκος των Ανωγείων.

□□□ Η Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΣΣΔ με διευθυντή τον Ε-βγκένι Σβετλάνωφ εμφανίζεται απόψε και αύριο στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, με έργα Προκόφιεφ, Ραχμάνινωφ (α' ημέρα), Λιάντωφ, Τσαϊκόφσκι και Σκριάμπιν (β' ημέρα).

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ Την Δευτέρα 6 Μαΐου 1991, στις 8 το βράδυ, ανοίγει η έκθεση της Ράνιας Καπελιάρη στο ΔΩΜΑ (Δημοκρίτου 25).

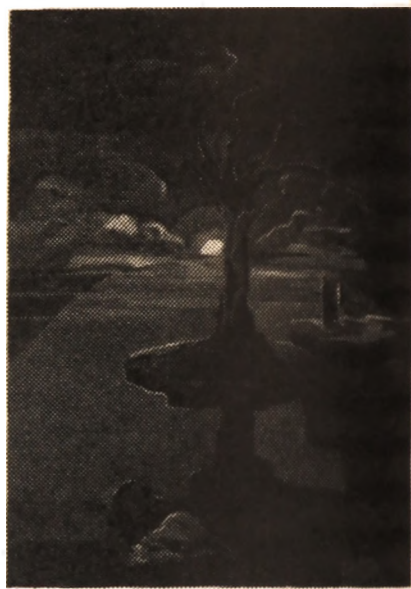
Η έκθεση έχει τίτλο «Ο Ποιητής, η Σκόνη και η Πόλη». Η Ρ. Καπελιάρη κτίζει τα έργα της σαν μικρούς κόσμους με παλιές φωτογραφίες.

□□□ Στο Διεθνές Κέντρο Εικαστικών Τεχνών «Αίναον» (Στουρνάρη 30) παρουσιάζεται η ζωγραφική του ελληνικής καταγωγής Ρώσου Ηρακλή Παρχαρίδη, επηρεασμένη από τους προβληματισμούς της σοβιετικής αβανγκάρντ. Εγκαίνια απόψε, διάρκεια μέχρι τις 20 Μαΐου.

□□□ Μέχρι τις 11 Μαΐου θα διαρκέσει η έκθεση της COLETTE DARRAS στο κέντρο γραμμάτων και τεχνών «Αποψη» (Δεινοκράτους 35), που θέμα της έχει την Ορχήστρα των Χρωμάτων του Μάνου Χατζιδάκι.

□□□ Ζωγραφική της Ελένης Μυλωνά παρουσιάζεται στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα (Αρματολών και Κλεφτών 48). Διάρκεια της έκθεσης, μέχρι τις 24 Μαΐου.

□□□ Μέχρι τις 16 Μαΐου, στην γκαλερί «Αστρολάβος» (Ανδρούτσου 138, Πειραιάς) ο Φαίδων Πατρικαλάκης εκθέτει μία σειρά ελαιογραφίες όπου απλοποιημένες μορφές τείνουν προς την αφαιρεση, καθώς και μία σειρά γλυπτά από τερακότα.

Αντιπροσωπευτικό έργο του Μάρκ Γερολυμάτου.

□□□ «Το πεδίο όπου η ύπαρξη δοκιμάζεται, αλλά πάντα στρέφει, απ' τη φύση της αισιόδοξης, προς την ανατέλλουσα πηγή του φωτός, σε μίαν υπέρβαση της απτής πραγματικότητας, σ' έναν κόσμο ιδεατό φωτός και χρωμάτων» αναζητεί ο ζωγράφος Μάρκ Γερολυμάτος στην έκθεσή του που εγκαινιάστηκε χθες, στην αίθουσα Graceland - Art House (Αγαθουπόλεως 15, πλ. Αμερικής). Διάρκεια, έως τις 14 Μαΐου.

□□□ Ζωγραφική και κατασκευές του Κωστή Παπαδόπουλου εκτίθενται στον «Εύμαρο». Εγκαίνια στις 6 Μαΐου, λήξη στις 21 του μηνός.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

□□□ «Τα σημάδια της νύχτας» του Πάνου Κοκκινόπουλου, που προβάλλεται από την επόμενη εβδομάδα—μια που οι εταιρείες διανομής διαλέγουν εποχές που ο κόσμος σταματάει να πηγαίνει κινηματογράφο για να βγάλουν

τις εγχώριες ταινίες—είναι ένα θρίλερ φαντασίας με νεράιδες, ξωτικά, μυστήριο, τον Στράτο Τζώρτζογλου και την Κατερίνα Λέχου.

«...φθινόπωρο, καιρός για εξομολογήσεις»

Τάσος Λειβαδίτης

Τα χειρόγραφα του φθινοπώρου
(εκδ. Κέδρος) Αθήνα 1990

Ένα ποιητικό βιβλίο, όταν κυκλοφορεί μετά τον θάνατο του δημιουργού του, μοιραία αποκτά στα μάτια μας διαστάσεις ενός απολογισμού. Αλλά έτσι το έβλεπε κι εκείνος:

...ήρθε ο καιρός των απολογισμών. Τι κάναμε στη ζωή μας; Ποιοι είμαστε;

και όχι μόνο αυτό το βιβλίο, είναι διάχυτη στις τελευταίες συλλογές του Λειβαδίτη αυτή η διάθεση που εκδηλώνεται όλο και πιο κατασταλαγμένη, διαυγής και γαλήνια. Τα χειρόγραφα του φθινοπώρου έβαλαν εδώ μία τελεία και αποτύπωσαν την τελευταία της μορφή.

Πόσο γαλήνια είναι όμως η ποιητική γραφή όπου και μόνο η πλημμύρα των ερωτηματικών (το έχει παρατηρήσει ήδη η κριτική) δηλώνει μια πολύ δραστήρια συναισθηματική κίνηση; Ίσως ακριβώς με την έννοια της εσωτερικής ετοιμότητας να τεθούν όλα τα ερωτήματα, να κυλήσει ανεμπόδιστα όποιο κύμα ψυχικής ροής —χωρίς τη φροντίδα για συνταίριασμα, για λογικούς συσχετισμούς, για ενιαίο συμπέρασμα.

Η ποιητική κατάθεση μιας αλήθειας δεν απολυτοποιείται: δίπλα της παρουσιάζεται άλλη, εξίσου αληθής και ειλικρινής, αποκαλυπτική πολύ διαφορετικών ψυχικών καταστάσεων, φορέας άλλων μηνυμάτων. Όπως έλεγε ο Καβάφης για τον φιλοσοφημένο καλλιτέχνη που, παρουσιάζοντας μια πλευρά «δεν σημαίνει ότι αρνείται την άλλη όψη του νομίσματος ή ακόμη... ότι επιθυμεί να νομίζεται πως η πλευρά που σημειώνει ή πραγματεύεται είναι η αληθέστερη ή η συχνότερα αληθής». Είτε ο Ρίτσος λ.χ. στον *Τειρεσία* εκεί που επιμένει στην αντικειμενική και γαλήνια παράθεση του διαλόγου ανάμεσα στις συγκρουόμενες απόψεις, αλλά και στις συγκρουόμενες πλευρές της ίδιας άποψης, της ίδιας αλήθειας. Μια τέτοια πολυδιάστατη προσέγγιση είναι, βέβαια, καρπός ωριμότητας που, θέτοντας τα ερωτήματά της, αποτυπώνει μόνιμες περιστάσεις και προβληματισμούς του ανθρώπινου βίου στην περίπλοκη πολλαπλότητα και αντιφατικότητά τους.

Ο αναγνώστης των *Χειρογράφων* δε θα δυσκολευτεί να εντοπίσει κάποια επίμονα ερωτήματα που θέ-

(1) Τάσος
Λειβαδίτης

τει ο ποιητής στο πρώτο κυρίως μέρος της συλλογής, προσδιορίζοντας τη βασική κατεύθυνση της αναζήτησής του. Το πιο επίμονο, που επαναλαμβάνεται σε διάφορες παραλλαγές, είναι ετούτο:

Λοιπόν, τι κερδίσαμε; Τι θα μείνει; Πώς θα σωθούμε;
(«Νύχτες αϋπνίας»)

Και η απάντηση που έρχεται πρώτη και δίνει τον τόνο, είναι πολύ πικρή:

...όλα ήταν λάθος, κι οι δρόμοι που πήραμε και τα λόγια που είπαμε και τα χέρια που κρατήσαμε...

...τι θ' απομείνει λοιπόν

τι θ' απομείνει από τόσες προσδοκίες, τόσους στεναγμούς;

ένα όνομα και δυο χρονολογίες χαραγμένες στην πέτρα που ο καιρός θα τις σβήσει σιγά σιγά.

(«Νυχτερινή ευωδία»)

Άραγε αυτός είναι ο μόνος απολογισμός ενός ανθρώπου που «υπήρξε τρελλός για το αύριο» και «για επαναστάσεις» κι έτρεχε να «σώσει» την ανθρωπότητα; «Οι καιροί ήταν δύσκολοι: επαναστάσεις, διαφεύσεις...», «συντριβή του ονείρου μας». Το «τότε» και το «τώρα» —μια παλιά αντιπαράθεση της μεταπολεμικής κρίσης— δίνονται όχι απλώς ως κίνηση από την νεανική αυταπάτηση του ηρωικού παρελθόντος προς το «ναυάγιο» του πεζού και άφτερου παρόντος, αλλά και σαν νομοτελειακή διαδικασία «ενηλικίωσης», δηλαδή μια καθόλου έκτακτη κατάσταση: ποιος θα το πίστευε αλήθεια πως υπήρξε ένας καιρός που δίναμε τη ζωή μας μ' εκείνον τον αδιάκοπο πυρετό σαν τ' άρρωστα παιδιά...

...Κι ύστερα έρχεται η ενηλικίωση σαν ένα ναυάγιο.

(«Ωρα του λυκόφωτος»)

Οπότε και οι ατομικές ευθύνες σαν να χαλαρώνουν. Στο ποίημα «Επίλογος» ο Λειβαδίτης επαναφέρει ένα παλιό του θέμα με την ίδια σχεδόν παλιά μορφή που είχε δώσει κάποτε στη «Βιογραφία». Όπως και στη «Βιογραφία», το λυρικό πρόσωπο του «Επιλόγου» έζησε με αναβολές της απόφασής του «ν' αλλάξει ζωή» (το τι εννοούσε, μας το είπε στη

Εδέμ! ο χαρτοκόπτης ανακαλεί την παιδική του ηλικία με τα «Ανατολικά της Εδέμ» και...

προσγειώνεται ανωμάλως στα *Δυτικά της Εδέμ* του Χρήστου Μαλεβίτση (εκδ. των Φίλων, 1990). Είκοσι δοκίμια με άξονα τον δυτικό πολιτισμό και το γύρισμα του αιώνα μας. Αχ! Τζέιμς Ντην, αν μπορείς να δεις από κει που είσαι, κάνε κάτι λοιπόν!

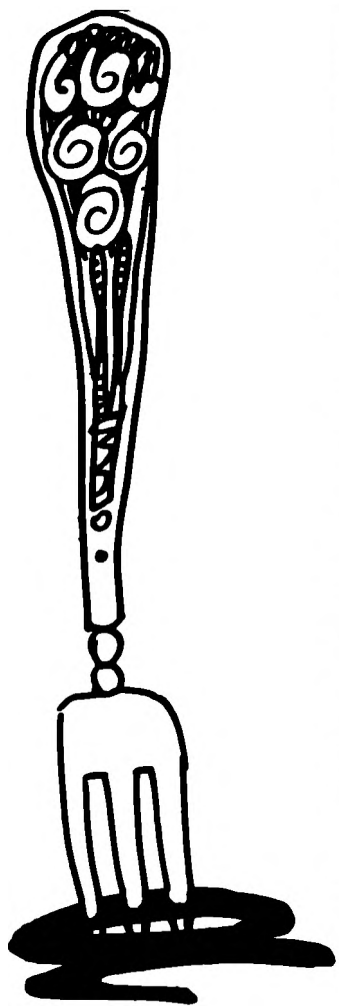
Ζάλη της Άνοιξης, θα μου πείτε; «Ταξιδεύω πάλι σαν τουρίστας στο Παρίσι, ένας γυρολόγος του πνεύματος, μακριά από τον μύθο της Ελλάδας και των δημίων της, που δοκιμάζουν με τις εκλογές έναν λαό που επιθυμεί να ταφεί σαν την φλύαρη Γουίνη του *Beckett*, με το έξωμο φόρεμα και τις μπρατέλες, χωμένη στη γη ως τα μισά». *Inventio* του Γιώργου Βέλτσου (εκδ. Πλέθρον, 1990) και... καλά ξεμπερδέματα με το συμπλήρωμα στον *Flaubert* που επιχειρεί ο ευφάνταστος Γεώργιος. Του χαρτοκόπτη, πάντως, του φτάνει πολλά αλλά ακόμη δεν αρνήθηκε τις εκλογές. Έχει, βέβαια, ο καιρός γυρίσματα... είναι να μην σου τύχει!

Η *ράβδος του Ααρών* του Ντ. Χ. Λώρενς (εκδ. Καστανιώτη, 1991) κυκλοφόρησε σε πολύ φροντισμένη έκδοση και μετάφραση από τον ποιητή Ερρίκο Μπελιέ. Με το πρόβλημα της πολιτικής και ηθικής εξουσίας, πάντοτε επίκαιρο όσο και προβληματικό ζήτημα, καταπιάνεται ο συγγραφέας και μας καθλώνει με το γνωστό του ύφος. Από το 1922 που γράφτηκε το έργο έως το 1991 μας χωρίζουν σχεδόν εβδομήντα χρόνια (όσα και από τη Μικρασιατική καταστροφή). Αν και ο «μεσσιανισμός» εξακολουθεί να δίνει την μάχη της επικράτησής του, πρέπει να το δούμε πλέον πως τα ερείσματά του έχουν σοβαρά μειωθεί. Ή, μήπως όχι;

«Θραύσματα: Ζυγίζω την κάθε λέξη / και η τελεία μου φαίνεται / ασηκωτή» γράφει ο Παναγιώτης Νούτσος στα *Φιλοσόφου Πάθη* (εκδ. Γνώση, 1991) και μας θυμίζει πως οι φιλόσοφοι (και όχι οι φιλοσοφίζοντες) είναι ποιητές: «τρεις - τέσσερις / στίχοι / άτεχνοι και δυσνόητοι... / Ό,τι παράπεσε / από το ακαδημαϊκό μου / curriculum». (Ευτυχώς, εκτός από Γεώργιους συναντάμε και Παναγιώτηδες!).

Ίσως ήρθε η ώρα των παρεξηγήσεων και ο χαρτοκόπτης του Μαΐου προσπαθεί να εμπνευσθεί από τη θυμοσοφία του Βασίλη Καραποστόλη, *Προς το παρόν* (εκδ. Πλέθρον, 1990).

Κυριολεξία ή μεταφορά; Λαμπρό δείγμα θυμοσοφικής (!) ποίησης αυτή τη φορά, *Η μαγεία της μη διεκδίκησης του Μανόλη Πρατινάκη* (εκδ. Καστανιώτη, 1990).

Με καιρό και με κόπο όλα γίνονται —μόνο που η ποίηση δεν είναι *Vatatouille!* Και σταματώ από φόβο μήπως η μεταφορά μου διεκδικήσει την κυριολεξία!

«Βιογραφία». «...να ξεφύγω αυτή την άθλια καθημερινότητα / υποχρεώσεις και συνήθειες και συμβιβασμοί, αν σταθώ λιγώτερο εύκολος / στις διάφορες προφάσεις...»). Η κατάληξή του στη «Βιογραφία» είχε καταγραφεί από τον ποιητή με βουβή, καθαφικής υφής, επιτίμηση:

Έτσι έγραφε κάποιος ένα βράδι με χέρια που τρέμανε.
Κι έκλαιγε. Ύστερα νύσταξε κι αποκοιμήθηκε.
Το πρωί μόλις θυμόταν κάτι αόριστα. Και σε μερικά χρόνια πέθανε.

Στον «Επίλογο» η αφήγηση κλείνει με το ίδιο πρώτο πρόσωπο: «...πέρασαν τα χρόνια. Ύστερα δεν θυμάμαι τίποτα. Κι η λάμπα είχε σβήσει μια αιωνιότητα πριν». Σ' αυτό το σκοτάδι σαν να βουλιάζει και το αίσθημα της ενοχής, η όρθια, αμείλικτη κάποτε ηθική απαιτητικότητα.

Το γενικό σχήμα της ποιητικής κοσμοαντίληψης μοιάζει να είναι ολοκληρωμένο, δεν είναι όμως απόλυτο. Υπονομεύεται απ' όλες τις πλευρές, κι ο σπόρος αυτής της υπονόμευσης φυτρώνει κάποτε μέσα από τα ίδια τα ερωτήματα που φαντάζουν τόσο απαισιόδοξα. Λ.χ.: «Πώς θα σωθούμε;», που κάποια στιγμή παίρνει άλλη μορφή και μας θυμίζει τη δραστήρια στάση της παλιάς εποχής:

Θεέ μου, μ' αυτή την ευτελή πραγματικότητα γύρω μας
κινδυνεύεις.

Πώς να σε σώσω;

(«Ευχαριστώ»)

Ένα προσεκτικότερο διάβασμα μας φέρνει λοιπόν στην διαπίστωση, πως για όλα τα πικρά και απαισιόδοξα, που πράγματι μας επιβάλλονται, πάντα υπάρχει κάποιο ναι μεν, αλλά... Οποιαδήποτε θέση εμπεριέχει την —μερική έστω— αναίρεσή της, κάποτε στο ίδιο ποίημα, κάποτε σε ένα άλλο, που συνεχίζει το ξετύλιγμα των συλλογισμών και την καταγραφή άλλων σχετικών πτυχών:

Όνειρα της νεότητάς μου που δεν πραγματοποιηθήκατε
και με συντροφεύετε ακόμα...

(«Θύελλες»)

και επίσης:

Κι όμως η νοσταλγία όλων όσων ονειρεύτηκες τρέμει μες
στο τραγούδι.

(«Τραγούδι στο δρόμο»)

Οι φίλοι από αυτό το παρελθόν που «σκόρπισαν, άλλοι χάθηκαν στον πόλεμο, άλλοι στη στροφή του δρόμου» («Αναχώρηση»), ξαναεμφανίζονται στον τελευταίο κύκλο της συλλογής, στο ποίημα με τον ενδεικτικό μάλλον τίτλο «Αθανασία», θυμίζοντας τους παλιούς χειρισμούς του θέματος:

Οι παλιοί σύντροφοι δεν πέθαναν, αλλά κατοικούν τώρα
στο βάθος των δρόμων —
όποιον κι αν πάρεις θα τους συναντήσεις.

Ο δρόμος που διανύθηκε, η μεγάλη προσπάθεια, φωτίζονται από όλες τις απόψεις που αποκόμισε η στερνή, ώριμη γνώση και τα φυσικά ανθρώπινα συναισθήματα που τη συνοδεύουν:

...Προς τι λοιπόν τόσα όνειρα
αφού όλα θα τελειώσουν κάποτε...

(«Οι γερανοί»)

Και μόνον όσοι πέθαναν νωρίς δεν έχασαν ποτέ τον δρόμο.

(«Ο δρόμος»)

...ω απεραντοσύνη, δεν θα σε γνωρίσουμε ποτέ, όμως εσύ είσαι που δίνεις αυτή τη μυστική μαγεία στις χαμένες εξεγέρσεις μας.

(«Ύμνος στην ελευθερία»)

Και η ποίηση; Μια αδιάκοπη «Οδύσσεια της μεταιότητας» («Πρωινό κέφι»); «Ένας στίχος για να κρυφτείς» («Απλοί στίχοι»); «Ένα παιχνίδι που τα χάνεις όλα / για να κερδίσεις ίσως ένα άπιαστο αστέρι» («Θανάσιμο παιχνίδι»); Κι αυτά, αλλά και η προσπάθεια απάντησης, την οποία συμπληρώνει «ο στεναγμός του αγέρα κι η απαλή ερημιά του φεγγαριού» («Η ποίηση είναι για δύο»). Και η επιθυμία να μετρηθεί «το βάθος της αβύσσου» («Μικρή νυχτερινή ονειροπόληση»). Και κάποτε η αίσθηση ότι «όλα είναι δυνατά κι ότι δεν τελειώνει πουθενά ο κόσμος» («Ο μουσικός με το φαρδύ καπέλο»). Και η πτήση «πάνω στις φτερούγες των πουλιών την ώρα που πέφτουν χτυπημένα» («Ποιητές»). Η συμπαράστατη στη θλίψη και τα βάσανα του κόσμου.

Αν υπάρχει κάτι το αράγιστο, αναμφισβήτητο, είναι τελικά αυτό —η αγάπη για τον άνθρωπο, για τη ζωή του στην καθημερινή πληρότητά της, η συμπόνια. Η πεποίθηση πως «ο κόσμος μόνο όταν τον μοιράζεσαι υπάρχει...» («Ερωτήματα»). Αυτή, φαίνεται, είναι η απάντηση που δίνει ο ποιητής σε όλα τα ερωτήματα που έχει θέσει. Αυτός είναι ο απολογισμός του — προσφυγή σε παλιές, αιώνιες αλήθειες που είναι ανάγκη να επιβεβαιώνονται από κάθε ανθρώπινη γενιά. Το πόσο η συναισθηση αυτή ήταν απόλυτα συνειδητοποιημένη, μπορούμε να το διαπιστώνουμε, προσέχοντας πάμπολλες επίμονες ομηρικές αναφορές. Κίνηση ανακεφαλαίωσης, όπως κάποτε στην «25η Ραψωδία της Οδύσσειας» (1963), χωρίς όμως τους υμνητικούς της τόνους και τα φανταστικά της ανοίγματα (πρέπει να σημειώσουμε μάλιστα, ότι το στοιχείο του φανταστικού και του συμβατικού στα *Χειρόγραφα* είναι σαφέστατα πιο περιορισμένο σε σύγκριση με τις προηγούμενες συλλογές: πολύ λιγότερες εδώ οι «παραδοξότητες»). Παραπομπή στην πανανθρώπινη πείρα και σοφία —χωρίς την εφαρμογή των ολοκληρωμένων αρχαίων μοντέλων, του διαχρονικού σχήματος των «επαναλήψεων», όπως λ.χ. στον Καβάφη και τον Ρίτσο.

Κλείνοντας το βιβλίο, ανακαλώ έναν στίχο από το πρώτο ποίημα:

...ένα φλάουτο κάπου ή ένα άστρο συνηγορεί για όλη την ανθρωπότητα...

(«Τραγούδι στο δρόμο»)

Μια τέτοια συνηγορία μας άφησε ο Τάσος Λειβαδίτης.

Σόνια Ιλίνσκαγια

ΙΑ ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΚΑΙ ΡΗΣΤΙΚΟΤΑΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πη Πολέμη, «Η
βιβλιοθήκη του Ε.Λ.Ι.Α.
ληνικά Βιβλία 1864-1900.
ιώτη καταγραφή».
βιβλιολογικό Εργαστήρι,
αιρεία Ελληνικού
ροτεχνικού και Ιστορικού
χείου, Αθήνα 1990.

Το Ε.Λ.Ι.Α. ανδρώθηκε γρήγο-
όπως σχεδόν όλα όσα γεν-
νούνται από επίμονο πάθος, και
ιδή η προκοπή του δεν συνο-
μεται από την συνηθισμένη στον
το μας αλαζονεία ή τη λησμο-
η του αρχικού σκοπού, γίνεται
και ευεργετικότερο για τα
ήμμάς μας, την Ιστορία μας
τους μελετητές τους. Δεν προ-
μαι να γράφω «εγκώμιον εις
Ε.Λ.Ι.Α.» —μολονότι κάποτε
πει να γραφτεί, κι ας είναι κα-
τοπτοι οι καιροί μας— αλλά ο
τέρας μου με διδασκε από μι-
ν πως η αχαριστία είναι θανά-
ο αμάρτημα. Πώς λοιπόν να
πει κανείς ότι παρηγοριέται
την α-φθονία και την ελευθε-
τητα του Ε.Λ.Ι.Α., κατά τη
ιασία που έχουν οι λέξεις στους
λιούς, και με την αρχοντιά του,
ως λέμε οι σημερινοί;

Προσπαθώ να αποφύγω τις
κρίσεις, αλλά και πάλι είναι
πολο να κρύψει κανείς τη χαρά
την ανακούφισή του για το γε-
νός ότι το Ε.Λ.Ι.Α. υποκαθιστά
ά σιγά τις δημόσιες βιβλιοθή-
και συχνά απαλλάσσει πολ-
ύς από επίπονες και άκαρπες α-
ζητήσεις στα ράφια και στις α-
θήκες τους. Στη βοήθεια λοιπόν
α-φθόνως προσφέρει το
Λ.Ι.Α. προστίθεται τώρα και ο
κώδης τόμος «Η Βιβλιοθήκη
υ Ε.Λ.Ι.Α.».

Το βιβλίο της κ. Πολέμη είναι
ησιμότητα, όχι μόνο επειδή κα-
πτά γνωστό ένα μεγάλο μέρος

—και, από ορισμένη άποψη, το
σημαντικότερο— του βιβλιακού
θησαυρού του Ε.Λ.Ι.Α., αλλά και
επειδή τώρα η αναζήτηση ενός
συγκεκριμένου βιβλίου αποβαίνει
ευχερέστατη.

Διεξήλθα τις σελίδες του με τη
βουλμία που καταβρόχιζα στα
δεκάξι μου τα μυθιστορήματα.
Διαπιστώνω κι εγώ ότι είναι με-
γάλος ο όγκος των μεταφράσεων
του Δουμά πατρός, απόκοντα έρ-
χεται και ο Ξαντέ Μοντεπέν, αλ-
λά δεν είναι της στιγμής να κρίνω
τα γούστα του περασμένου αιώνα,
ομολογώ απλώς ότι πολύ λυπά-
μαι που το Ε.Λ.Ι.Α. δεν έχει την
«Καμπούρα» του δεύτερου, μετα-
φρασμένη ενδεχομένως από τον
Παπαδιαμάντη. Πού να τρέχει
τώρα κανείς αλλού και να κάνει α-
πεγνωσμένες βουτιές σε άπατα νε-
ρά; Από την άλλη, πολύ χαιρομαι
βλέποντας στο βιβλίο της κ. Πο-
λέμη ότι το Ε.Λ.Ι.Α. κατέχει το
«Ονοματολόγιον Ναυτικόν» και
του «Ψευδαττικισμού έλεγχον»,
για να περιοριστώ σε δύο μόνον α-
πό τα βιβλία που, ως επαρχιώτης,
δυσκολεύομαι να βρω. Και πα-
ρακαλάω ανάμεσα στους 1500 τί-
τλους της ίδιας περιόδου, που δεν
πρόλαβαν να περιληφθούν στην
πρώτη καταγραφή, αφού αποκτή-
θηκαν όταν το βιβλίο τυπωνόταν,
παρακαλάω λοιπόν *de profundis*
να υπάρχουν και κάποια άφαντα
παπαδιαμαντικά, που κυνηγώ δέ-
κα χρόνια τώρα.

Η κ. Πολέμη καταγράφει τα
βιβλία σύμφωνα με την αλφαβητι-
κή τους σειρά και το έτος εκδόσε-
ως. Παρέχει και τρία ευρετήρια:
τόπων εκδόσεως, τυπογραφείων -
τυπογράφων - εκδοτών, και γενι-
κό ονομάτων. Σημείωσα κάποιες
ελλείψεις τους ή παραδρομές. Ο
αριθμός 4884 έπρεπε να σημειω-
θεί και στο όνομα Παπαδιαμάν-
της, αφού ρητά δηλώνεται ότι αυ-
τός είναι ο μεταφραστής.

Αντίθετα, από το όνομα Πολύ-
βιος πρέπει να αφαιρεθεί ο αριθ.
2791, γιατί τα στιχουργήματα
«Μήκωνες» δεν ανήκουν στον Πο-
λύβιο τον Μεγαλοπολίτη αλλά
στον πιθανώς Κωνσταντινουπολί-
τη Ι. Πολύβιο. Δεν μπόρεσα να
εντοπίσω στα ευρετήρια το «Ονο-
ματολόγιον Ναυτικόν». Χρειαζό-
ταν κάποια σχετική υπόδειξη στον
Πρόλογο. Και νομίζω πως θα ή-
ταν πολύ χρηστικότερο το ευρετή-
ριο ονομάτων, αν είχαν περιλη-
φθεί εκεί και τα ονόματα υπαρ-
κτών προσώπων —π.χ. Πλάτων,
Ξενοφών—, όταν δεν φέρονται
μεν ως συγγραφείς βιβλίων, ανα-
φέρονται όμως, στους τίτλους βι-
βλίων άλλων συγγραφέων. Π.χ.
για τον αρ. 2290 έπρεπε να υπάρ-
χει στο ευρετήριο το όνομα Παύ-
λος ή Απόστολος Παύλος.

Αλλά φιλολογώντας πάνω να
λησμονήσω ότι χρωστάω να ευχα-
ριστήσω την κ. Πολέμη για το μό-
χθο της και το Ε.Λ.Ι.Α. για τα
δώρα του.

Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΑ ΚΛΙΣΕ

Κώστας Παπαϊωάννου
Κράτος και Φιλοσοφία: Ο
διάλογος Μαρξ - Χέγκελ,
Εναλλακτικές, (εκδ.
«Κομμούνα») θεωρία 12,
Αθήνα 1990.

Μαρξιστικό πόνημα γραμμένο
το 1954 που εκδίδεται για να
διεκδικήσει πρωτεία κριτικής του
μαρξισμού «από τα αριστερά»
στον ελληνικό χώρο για προφανείς
πολιτικούς σκοπούς ομάδων του
ακρο-αριστερού περιθωρίου.

Η μελέτη δεν ξεφεύγει από τα
γνωστά κλισέ της μαρξιστικής α-
νάλυσης και προσαρμόζεται για να
εξυπηρετήσει την πολιτική ανάλυ-
ση ορισμένων πολιτικών ομάδων
στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα
που υποστήριζαν ότι στη Σ. Ένω-
ση είχε σχηματιστεί μια νέα άρ-
χουσα τάξη, η γραφειοκρατία. Ο
Κομισάριος νίκησε τον Προλετά-
ριο. Ο Χέγκελ τον Μαρξ.

Βασίλης Καπετανγιάννης

Να, επιτέλους, και λίγη
Ζάχαρη στην άκρη: Η
Ευγενία Φακίνου και το
καινούριο της μυθιστόρημα
(εκδ. Καστανιώτη,
1991)!

Ξέρει όχι μόνο από
γραφή αλλά και από ζωή,
κυρίως αυτό, η Ευγενία
Φακίνου.

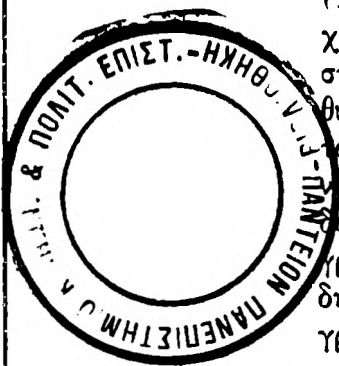
Όπως και η Έλενα
Χουζούρη. Με την
πρόσφατη ποιητική της
συλλογή *Η συντέλεια του
χρόνου* (εκδ. Ρόπτρον,
1990) ανοίγει ένα
δύσκολο και δικό της
δρόμο· έναν «ρηματικό»
δρόμο. «Χρόνος κλειστός
/ τον αγκαλιάζει φεύγει /
αστράφτει νύχτα / στο
πηγάδι πάει πέφτει. /
Χρόνος θάνατος / τρέχει
τον φτάνει / απ' τα
μαλλιά πιάνεται· ακόμα
αιωρείται».

Πλάτωνος *Απολογία*
Σωκράτους · Συμπόσιο
(εκδ. Κάκτος, Εισαγωγή
- Σχόλια - Μετάφραση:
Ηλέκτρα Ανδρεάδη). Πώς
να σχολιάσω το
εγχείρημα; Όλοι,
γενικώς, έχουν καλές
προθέσεις. Αρχεί;

Ρώτησα τους μαθητές της
Α' δημοτικού και μου
απάντησαν: Όχι. Το ίδιο
και οι μαθητές του
Γυμνασίου και του
Λυκείου. Οι φοιτητές
συμφώνησαν με τους
ανωτέρω ή κατωτέρω
(εξαρτάται από ποια
πλευρά κοιτάτε). Ρώτησα
και τους δασκάλους όλων
των βαθμίδων. Μένει
μόνο να πάρω την
απάντηση στο
ερωτηματολόγιό μου από
τον υπεύθυνο υπουργό
Παιδείας. Μόνον εκείνος
θα ρωτάει;

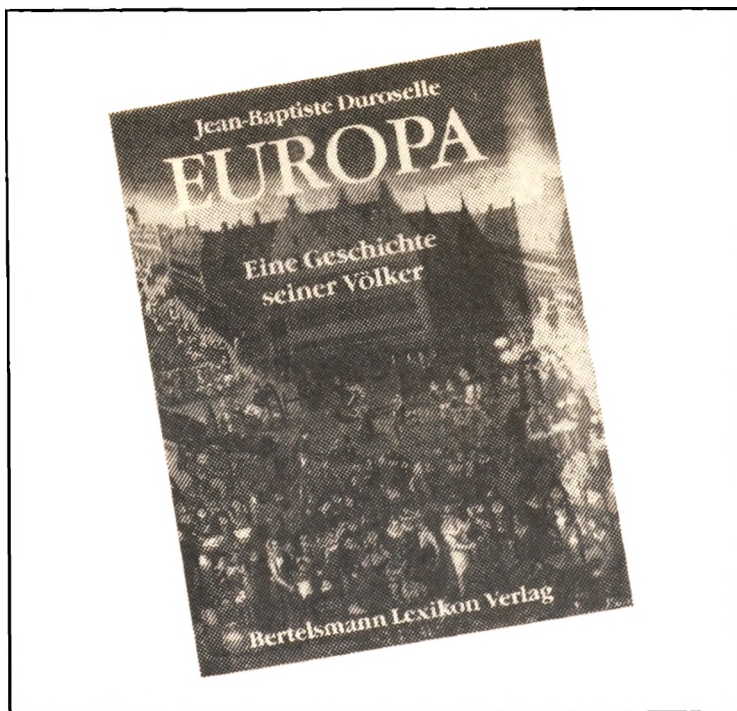
ο Χαρτοκόπτης

Λόγω...
νεροποντής,
το ANTI
έμεινε
Τρίτη και
Τετάρτη,
ημέρες που
«κλείνει»
ύλη, χωρίς
τηλέφωνο.
Από τον
ΟΤΕ μας
είπαν: «Μα
τι λέτε
τώρα, εδώ
δεν έχει η
Αμερικανική
Πρεσβεία
τηλέφωνο...». Και
μας ήρθε
στο νου η
αιείμνηστη
Κατίνα
Παξινοῦ.
Αργοπο-
ρημένη πολύ
σε κάποια
παράσταση
προσπαθούσε
να πείσει το
ὄργανον της
τάξεως να
την αφήσει
να περάσει:
«Μα είμαι η
Παξινοῦ».
«Δεν πα' να
'σαι κι η
Μάγια
Μελάγια»!

**ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΙ-
ΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ**
(1). Παρατείνεται μέ-
χρι εκνευρισμού η κατὰ-
σταση αναμονής στη διευ-
θυνση Κινηματογραφίας
του ΥΠΠΟ. Η αναμενόμε-
νη παραίτηση του «σιω-
πώδους διευθυντή κινηματο-
γραφίας» Βασ. Γεωργιά-
δη, ως τη στιγμή που
γράφονταν αυτές οι γραμ-
μές δεν είχε ανακοινωθεί.
Ωστόσο η δελφινολογία
στους διαδρόμους του ΥΠ-
ΠΟ και του Κέντρου Κι-
νηματογράφου ήταν σε έ-
ξαρση.

Επικρατέστεροι για τη διαδοχή φέρονται οι σκηνοθέτες Κώστας Βρεττάκος και Απόστολος Δοξιάδης —με προϋπηρεσία και οι δύο σε κρατικές θέσεις που έχουν αντικείμενο το σινεμά, με γνώση των προβλημάτων του χώρου, αλλά με διαφορετική πρακτική αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών. Ανάλογη βολιδοσκόπηση είχε γίνει στον Ανδρέα

Θυμάστε τον Ζ.Β. Ντυροζέλ και την περιβόητη Ευρωπαϊκή Ιστορία του, που επρόκειτο να εκδοθεί υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου; Θυμάστε τις αντιδράσεις που είχαν ξεσπάσει στη χώρα μας, από το γεγονός ότι ο ιστορικός υποβάθμιζε τη συμβολή της ελληνικής αρχαιότητας στη διαμόρφωση της σύγχρονης Ευρώπης;

Ε, λοιπόν, εκδόθηκε το βιβλίο του Ντυροζέλ. Χωρίς βεβαίως να έχουν αλλάξει οι απόψεις του, αλλά και χωρίς η ΕΟΚ να επιμείνει να θέσει την έκδοση υπό την αιγίδα της. Το βιβλίο εκδόθηκε από ιδιωτική εκδοτική εταιρεία.

Ένα βιβλίο που θα συζητηθεί, θα επικροτηθεί ή θα επιτιμηθεί, χωρίς ωστόσο να αποτελεί την «επίσημη» ιστορία της ΕΟΚ. Ως όφειλαν, τα όργανα της Κοινότητας δέχτηκαν ότι κανένα θεσμισμένο διοικητικό όργανο δεν είναι δυνατόν να προσδίδει εγκυρότητα σε οποιοδήποτε ιστορικό εγχειρίδιο.

T.V.: Ο θάνατός σου, η ζωή μου

● Στο διαγκωνισμό για την ακροαματικότητα των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής επικοινωνίας τα θλιβερά «ταμπού» καταρρίπτονται το ένα μετά το άλλο. Τελευταίο, αυτό του σεβασμού του θανάτου· τα μέσα αποδεικνύονται αδηφάγα και, για τούτο, νεκροφιλικά. Προβάλλοντας αι υπερμεγέθυνση τον θάνατο —τόσο σε υπερτροφικές ποσότητες όσο και σε υψηλή συχνότητα (κυριολεκτικά)— εξορκίζουν τις δικές μας φοβίες μέσα σε έναν επικίνδυνο κόσμο —επιρρεπή σε κάθε λογής δυστυχήματα ασθένειες και φυσικές καταστροφές. Τα αναρίθμητα πτώματα της τηλεοπτικής οθόνης και το κρυφτούλι του θανάτου επειδή παράγονται θεαματικά εξιλεώνονται στην αντίληψή μας ως «πολύ εκπληκτικά για να είναι αληθινά» και καλύτερα (υποσυνειδήτα) «ναι, βέβαια είναι αληθινά με έναν τελείως ψεύτικο τρόπο».

Το άλλοθι της πτωματολαγνείας δεν θα μπορούσε να είναι διαφορετικό: ο θάνατός σου, η ζωή μου...

Τύρο, πρόεδρο της Πα-
νελληνικής Ένωσης Κριτι-
κών Κινηματογράφου,
για τον οποίον γράφηκε ό-
τι την απέρριψε (πικρή η
πειρά του από την αποδο-
χή της θέσης του διευθυν-
τή του φεστιβάλ Θεσσα-
λονίκης, παλιότερα, που
σε χρόνο ρεχόρ έσπευσε να
αποποιηθεί παραιτούμε-
νος).

**ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΙ-
ΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ**
(2). Αλλά, και ο πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Σκηνοθετών Ντινος Κατσουρίδης ενδιαφέρεται για την ως άνω θέση —προβάλλεται, άλλωστε, γι' αυτήν και από τον τύπο, ως ...αουτσαίντερ. Ο ίδιος, πάντως, δεν έχει αντίρρηση να αναλάβει την θέση ούτε και η πλειοψηφία των συναδέλφων του

Συμφωνεί ακόμη και ο Τάκης Σιμωνετάτος —ο γνωστός σκηνοθέτης ταινιών όπως το «Κόκκινο τραίνο»... Αλλά, αυτός έχει έναν ακόμη λόγο: με την ανάληψη από τον Ντίνο Κατσουριδίη κρατικής θέσης και μετά την συνεπαγόμενη παραίτησή του από τη διοίκηση της ΕΕΣ, ο Τ. Σιμωνετάτος γίνεται αυτομάτως πρόεδρος του σωματείου.

Μ' αυτά και μ' αυτά (μαζί με το γεγονός ότι ανοιχτά είναι όλα τα χρονίζοντα προβλήματα του κινηματογράφου μας) οι πάντες στο συνάφι ανησυχούν. Πρώτοι οι χριτικοί, που έχουν καλέσει σε έκτακτη γενική συνέλευση τα μέλη της Ένωσης τους. Οι μόνοι που δεν ανησυχούν; Οι άνθρωποι του ΥΠΠΟ. Κατά βάθος, η αδράνεια και η ακινησία των ημερών μας, τους βολεύει. Είναι γι' αυτούς μια κάποια λύσις...

**ΟΤΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΜΕΡΑΚΙ.** Κατηγο-
ρούν, συνήθως, τα ΔΗΠΕ-

ΘΕ όλης της χώρας ότι είναι εστίες καλλιτεχνών - δημοσίων υπαλλήλων που αρκούνται σε μια συμβατική εργασία, χωρίς ιδιαίτερα καλλιτεχνικά αποτελέσματα. Στερεότυπο, που καταρρίπτεται με μόχθο —όπως έγινε στο ΔΗΠΕ-ΘΕ Σερρών, που, τούτες τις μέρες ανεβάζει την κωμωδία του Εντουάρντο ντε Φιλίππο «Αχ, αυτά τα φαντάσματα».

Παράσταση με άποψη, καλοκουρδισμένη, και με τους συντελεστές της να έχουν δώσει τον καλύτερο εαυτό τους. Και, επιπλέον, παράσταση που δείχνει ότι έγινε πολλή και δύσκολη δουλειά. Ένα θετικό βήμα στην πορεία του νέου σκηνοθέτη Θωδ. Εσπίριτου, που φαίνεται ότι συνδυάζει γνώση, συστηματική δουλειά και ταλέντο και ότι το θέατρο μπορεί να προσδοκά σ' αυτόν.

Ο ΜΑΝΟΥΣΤΗΣ

ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Αλκυόνη Παπαδάκη

ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

— Τι χρώμα έχει η λύπη; ρώτησε το αστέρι την κερασιά και παραπάτησε στο ξέφτι κάποιου σύννεφου που περνούσε διαστικά. Δεν άκουσες; Σε ρώτησα, τι χρώμα έχει η λύπη;

— Έχει το χρώμα που παίρνει η θάλασσα την ώρα που γέρνει ο ήλιος στην αγκαλιά της. Ένα βαθύ άγριο μπλε.

— Τι χρώμα έχουν τα όνειρα;

— Τα όνειρα; Τα όνειρα έχουν το χρώμα του δειλινού.

— Τι χρώμα έχει η χαρά;

— Το χρώμα του μεσημεριού, αστεράκι μου.

— Και η μοναξιά;

— Η μοναξιά έχει χρώμα μενεξελί.

— Τι όμορφα που είναι τα χρώματα! Θα σου χαρίσω ένα ουράνιο τόξο, να το ρίχνεις επάνω σου όταν κρυώνεις.

— Το αστέρι έκλεισε τα μάτια του κι ακούμπησε στο φράχτη. Έμεινε κάμποσο εκεί και ξεκουράστηκε.

— Και η αγάπη; Ξέχασα να σε ρωτήσω, τι χρώμα έχει η αγάπη;

— ... Το χρώμα που έχουν τα μάτια του Θεού, απάντησε το δέντρο.

— Τι χρώμα έχει ο έρωτας;

— Ο έρωτας έχει το χρώμα του φεγγαριού, όταν είναι πανσέληνος.

— Έτσι, ε; Ο έρωτας έχει το χρώμα του φεγγαριού, είπε τ' αστέρι...

Κοίταξε μακριά στο κενό... Και δάκρυσε...

Της ίδιας κυκλοφορούν

• Η μπόρα

• Το κόκκινο σπίτι

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 1ος ΟΡ. • 106 79 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 3623553

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΝΕΦΕΛΗ, ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3604793 • **ΠΑΤΑΡΙ**, Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 31, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3602542
• **ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ -ΚΑΝΑΚΗΣ**, Ζ. ΠΗΓΗΣ 2, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3623113 • **ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ**, ΣΟΛΩΝΟΣ 81, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3607876 • **Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ & ΣΙΑ**, ΛΑΣΣΑΝΗ 9, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 285857.

...ΤΟ ΑΚΟΥΣΑ
ΣΤΟΝ SKY!

SCHEFF
1990 ATHENS

ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ*

Στο ραδιόφωνό σας θα βρείτε μέρα-νύχτα τους λόγους που έφεραν τον SKY 100,4 στην πρώτη θέση ακροαματικότητας.

Ο καθαρός ήχος

με τα τελευταία αποτελέσματα των εταιριών NIELSEN, FOCUS